

Saamelaiskäräjälain muutosta valmistelevan toimikunnan mietintö

Mietintöjä ja lausuntoja 28/2018

Saamelaiskäräjälain muutosta valmistelevan toimikunnan mietintö

Oikeusministeriö Helsinki 2018

Oikeusministeriö

ISBN PDF: 978-952-259-704-5
Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2018

Kuvailulehti

Julkaisija	Oikeusministeriö	31.8.2018	
Tekijät	Puheenjohtaja OTT Pekka Hallberg Sihteerit neuvottelevat virkamiehet Yrsa Nyman, Satu Kaskinen ja Johanna Hautakorpi		
Julkaisun nimi	Saamelaiskäräjälain muutosta valmisteleavan toimikunnan mietintö		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisu 28/2018		
Diaari/hankenumero	VN/675/2018 OM077:00/2017	Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
ISBN PDF	978-952-259-704-5	ISSN PDF	1798-7105
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-704-5		
Sivumäärä	248	Kieli	suomi
Asiasanat	saamelaiset, alkuperäiskansat, saamelaiskäräjät		
Tiivistelmä Toimikunnan mietintö sisältää selvityksen työn lähtökohdista ja hallituksen esityksen muotoon laaditun ehdotuksen saamelaiskäräjälain eräiden säännösten uudistamisesta. Esitysluonnoksen sisältämät muutokset koskevat pääosin saamelaiskäräjien tehtäviä ja toimivaltaa, toimielinrakenteita ja vaaleja ja äänioikeutta koskevaa sääntelyä. Lisäksi tarkoituksena on nykyaikaistaa joiltakin osin jo vanhentuneeksi käynnyttä sääntelyä. Keskeinen ehdotus on selventää, että laissa säädetään oikeudesta äänestää saamelaiskäräjävaaleissa ja tulla merkityksi vaaliluetteloon, ei saamelaisille muutoin alkuperäiskansana kuuluvista oikeuksista. Äänioikeuden lakisääteisiä edellytyksiä ehdotetaan uudistettaviksi vuonna 2017 parafoidun pohjoismaisen saamelaisopimuksen suuntaisesti. Esitysluonnoksessa pyritään myös selkeyttämään nykyisiä vaalisäännöksiä sekä oikaisu- ja muutoksenhakujärjestelmää. Toimikunta ehdottaa, että seuraavia saamelaiskäräjien vaaleja siirrettäisiin vuodella riittävän siirtymäajan takaamiseksi. Saamelaiskäräjälain mukaan viranomaisilla on neuvotteluvelvoite saamelaiskäräjien kanssa tietyissä asioissa, jotka vaikuttavat saamelaisten asemaan alkuperäiskansana. Ehdotuksen mukaan säännös uudistettaisiin yhteistoiminta ja -neuvotteluvelvoitteeksi. Mietinnön tiivistelmä on pohjoissaamen, inarinsaamen ja koltansaamen sekä ruotsin kielillä.			
Kustantaja	Oikeusministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Válddahallanbláđđi

Almmustahtti	Vuoigatvuodaministerija	31.8.2018	
Dahkkit	Sátnejodiheaddji VDD Pekka Hallberg Čállit ráddádalli virgeolbmot Yrsa Nyman, Satu Kaskinen ja Johanna Hautakorpi		
Almustahttima namma	Sámediggelága nuppástusa válmmaštallan doaibmagotti smiehttamuš		
Almmustahttinráiddu namma ja nummir	Vuoigatvuodaministerija almmustahttimat 28/2018		
Diára/fidnonummir	VN/675/2018 OM077:00/2017	Temá	Smiehttamušat ja cealkámušat
ISBN PDF	978-952-259-704-5	ISSN PDF	1798-7105
URN-čujuhush	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-704-5		
Siidomearri	248	Giella	suomagiella
Áššesánit	sápmelaččat, eamiálbmogat, sámediggi		
Čoahkkáigeassu Doaibmagotti smiehttamuš sisttisdoallá čielggadusa barggu vuolggačuoggáin ja ráddehusa evttohusa hápmái čállojuvvon evttohusa sámediggelága dihto njuolggadusaid ođasmahttimis. Evttohusa sisttisdoallan nuppástusat gusket eanaš sámedikki doaimmaid ja doaibmaválddi, doaibmaráhkadusa ja válggaid ja jietnavuoigatvuoda guoskevaš njuolggadusaid. Lassin mihttomearrin leamašan ođasmahttit muhtun osiid jo boarásmuvvan njuolggadusaid. Guovddáš evttohus lea čielggasmahttit, ahte lágas mearridit vuoigatvuodas jienastit sámediggeválggain ja válgalogahallamii merkemis, iige sápmelaččaide muđuid eamiálbmogin gullevaš vuoigatvuodain. Jietnavuoigatvuoda lágasásahuvvon eavttut evttohuvojit ođasmahttot jagi 2017 paraferiejuvvon davviriikalaš sámesoahpamuša guvlui. Evttohusas figgat maiddái čielggasmahttit dálá válganjuolggadusaid sihke vuigen- ja nuppástusohcanvuogádaga. Doaibmagoddi evttoha, ahte čuovvovaš sámediggeválggat sirdojuvojit jagiin doarvái guhkes sirdašuvvanáiggi dáhkeapmin Sámediggelága mielde virgeoapmahaččain lea ráddádallangeatnegasvuohta sámedikkiin dihto áššiin, mat váikkuhit sápmelaččaid sajádahkii eamiálbmogin. Evttohusa mielde njuolggadus ođasmahttojuvvošii ovttasdoaibma ja ráddádallangeatnegasvuohtan. Smiehttamuša čoahkkáigeassu lea davvisáme-, anáraš- ja nuortalašgillii ja ruotagillii.			
Goasttideaddji	Vuoigatvuodaministerija		
Almmustahttima vuovdin/juohkin	Elektrovnalaš veršuvdna: julkaisut.valtioneuvosto.fi Almmustahttima vuovdin: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Valdâlemsijđo

Almostittee	Riehtiministeriö		31.8.2018
Rähteeh	Saavâjodetteijee OTT Pekka Hallberg Čälleeh ráđádállee virgeulmuuh Yrsa Nyman, Satu Kaskinen ja Johanna Hautakorpi		
Almostittem nommâ	Sämitiggelaavâ nubásmitem valmâštállee toimâkode smiettâmuš		
Almostittemrááidu nommâ já nummeer	Riehtiministeriö almostittem 28/2018		
Diaar/haahânummeer	VN/675/2018 OM077:00/2017	Fáddá	Smiettâmušah já ciälkkámušah
ISBN PDF	978-952-259-704-5	ISSN PDF	1798-7105
URN-čujottâs	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-704-5		
Sijđomeeri	248	Kielâ	suomâkielâ
Äššisäänih	sämmiliih, algâaalmugeh, sämitigge		
Čuákankiäsu Toimâkode smiettâmuš ana sistees čielgiittâs pargo vuolgâsoojijn já haldättâs oovdânpyehtim háámán rahtum iävtuttâs sämitiggelaavâ motomij njuolgâdusâi udâsmitmist. Oovdânpyehtimhammiittâs nubástusah kyeskih iänááš sämitige pargoid já toimâváaldán, toimâorgaanráhtusáid já valjáid já jienâvuogâdovuotân kyeskee njuolgâdussáid. Toos lasseen ulmen lii modernistid motomijn oosijn jo puárásmum njuolgâdusáid. Tehálâš iävtuttâs lii čielgâsmittid, ete laavâst asâtteh vuoigâdovuodâst jienâstid sämitiggevaaljâin já vuoigâdovuodâst merkkejuđ valjâluvâttâlmân, ij sämmiláid mudoi algâaalmugin kullee vuoigâdovuodâin. Jienâvuogâdovuodâ lahâaasâtlijd iävtuid iävtutteh udâsmittid ive 2017 parafisistum tave-eennâmlii sâmisopâmuš miäldásávt. Oovdânpyehtimhammiittâsâst viggeh meid čielgâsmittid tááláid valjánjuolgâdusáid sehe njuolgim- já nubástusuuccâmvuáhâduv. Toimâkode iävtut, ete čuávvoid sämitiggevaaljâid sirdáččii oovtâ ive vâi tähiduvvoo kelijdeijee sirdášumäigi. Sämitiggelaavâ mielđ virgeomáháin lii ráđádállâmkenigâsvuotâ sämitiggijn tiätuaášijn, moh vaikutteh sämmilij sajattâhân algâaalmugin. Oovdânpyehtim mielđ njuolgâdus udâsmitáččii ohtsâštoimâ já -ráđádállâmkenigâsvuotân. Smiettâmuš čuákankiäsu lii orjâlâš-, anarâš- já nuorttâlâškielân sehe ruotâkielân.			
Kuástideijee	Riehtiministeriö		
Almostittem vyebdim/jyehhee	Šledgâlâš versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Almostittemvyebdim: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Koveemlōstt

Ölmstö'tti	Vuõiggâdvuõttministeria		31.8.2018
Tuejjei	Saaggjää'dteei OTT Pekka Hallberg Piisar sagstöõlli ve'rggnee'kk Yrsa Nyman, Satu Kaskinen da Johanna Hautakorpi		
Öõlmtõõzz nõmm	Sää'mte'gõglää'jj muttâz valmstöõlli tuåimmkää'dd smiõtlidõk		
Öõlmtõsrääid nõmm da nâamar	Vuõiggâdvuõttministeria öõlmtõs 28/2018		
Diaari/ ha'ŋkkõsnâamar	VN/675/2018 OM077:00/2017	Tee'mm	Smiõtlidõõgg da ciålkålm
ISBN PDF	978-952-259-704-5	ISSN PDF	1798-7105
URN-addrõs	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-704-5		
Seiddmie'rr	248	Ķiõll	lää'dd
Ä'sš-sää'n	sä'mmla, alggmeer, sää'mte'gõg		
Vuånõs Tuåimmkää'dd smiõtlidõk åånn se'st čiolgtõõzz tuåj vue'lggẽmsõõ'jin da halltõõzz e'tĳkõõzz hamma rajjum e'tĳkõõzz sää'mte'gõglää'jj måtam šeåttmõõžžĩ oodummšest. E'tĳkõshåmmaz se'st åå'nnem muttâz kue'sĳķe pâåimõssån sää'mtee'gõg tuåjaid da tuåimmvää'ld, tuåimmorgaanraajõõzzid da vaalid da jiõnnvuõiggâdvuõtt kuõskki šeåttmõõžž. Lää'ssen mie'rren lij vuåžžad oddåiggsubun måtmi paai'ķi ju'n vuåmmnam šeåttmõõžž. Kõskksaž e'tĳkõssån lij čiolgeed, što lää'jjest šiõtteet vuõiggâdvuõdåst jiõnsted sää'mte'gõgvaalin da pue'tted mie'rĳķuum vaal-logstö'ĳķe, ij sä'mmlaid mudoi alggmeeran kuulli vuõiggâdvuõdin. Jiõnnvuõiggâdvuõd lää'jjšeåtlvaž õudldõõzzid e'tĳķeet oodeemnalla ee'jjest 2017 parafõsttum tâ'vjjånnmallaš sää'msuåppmõõžž årra. E'tĳkõshåmmsest põõrgåt še čiolgsmå'tted ånn'jõž vaalšeåttmõõžžid di vuõigeem- da muttåzooccåmriåšldõõgg. Tuåimmkää'dd e'tĳkõssån lij, što puõ'tti sää'mte'gõgvaalid seerdže õõut ee'jj ri'ttjjei se'rddemååi'j staanåm diõtt. Sää'mte'gõglää'jj mie'ldd ve'rggñii'ĳķin lij sagstöõllåmõõlgtõs sää'mtii'gõgin tiõttum aa'sšin, kook vaakte sä'mmlai sâjja alggmeeran. E'tĳkõõzz mie'ldd šeåttmõõžž oode'žet õhttsažtuåimm da -sagstöõllåmõõlgtõssån. Smiõtlidõõgg vuånõs lij lij tâ'vvsää'm, aanarsää'm da nuõrttsää'm di ruõcc ĳiõ'lle.			
Ma'hssi	Vuõiggâdvuõttministeria		
Öõlmtõõzz kaupp/jue'ĳķi	Liådglåž versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Öõlmtõskaupp: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Justitieministeriet		31.8.2018
Författare	Ordförande, jur.dr Pekka Hallberg Sekreterare, konsultativa tjänstemän Yrsa Nyman, Satu Kaskinen och Johanna Hautakorpi		
Publikationens titel	Betänkande av kommittén som berett en ändring av sametingslagen		
Publikationsseriens namn och nummer	Justitieministeriets publikation 28/2018		
Diarie- /projektnummer	VN/675/2018 OM077:00/2017	Tema	Betänkanden och utlåtanden
ISBN PDF	978-952-259-704-5	ISSN PDF	1798-7105
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-704-5		
Sidantal	248	Språk	finska
Nyckelord	samerna, urfolk, sametinget		
Referat I kommitténs betänkande ingår en redogörelse för utgångspunkterna för arbetet och ett förslag till revidering av vissa bestämmelser i sametingslagen. Förslaget har utarbetats i form av en regeringsproposition. De ändringar som föreslås i propositionsutkastet gäller i huvudsak bestämmelser om sametingets uppgifter, behörighet och organisatoriska struktur samt bestämmelser om val och rösträtt. Syftet är också att modernisera bestämmelser som till vissa delar redan är föråldrade. Enligt ett av de viktigaste förslagen ska lagen ändras så att det klarare framgår att det i lagen föreskrivs om rätten att rösta i valet till sametinget och bli antecknad i vallängden, inte om de rättigheter som i övrigt hör till samerna som urfolk. Det föreslås att de lagstadgade förutsättningarna för rösträtt ses över så att de stämmer överens med den år 2017 paraferade nordiska samekonventionen. Propositionsutkastet syftar dessutom till att göra de nuvarande valbestämmelserna och systemet för omprövning och ändringssökande tydligare. Kommittén föreslår att följande val till sametinget skjuts fram med ett år för att trygga en tillräckligt lång övergångsperiod. Enligt sametingslagen ska myndigheterna förhandla med sametinget om vissa ärenden som kan inverka på samernas ställning som ett urfolk. Enligt förslaget ska bestämmelsen förnyas så att det föreskrivs om en samarbets- och förhandlingsplikt. I betänkandet ingår ett sammandrag även på nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska.			
Förläggare	Justitieministeriet		
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriö asetti 8.11.2017 saamelaiskäräjistä annetun lain muutosta valmistelevan toimikunnan, jonka toimikausi, sittemmin jatkettuna päättyy 30.8.2018. Ennen toimikunnan asettamista oikeusministeri neuvotteli saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisesti saamelaiskäräjien kanssa. Perusteena toimikunnan asettamiseen pidettiin sitä, että saamelaiskäräjälain säännökset ovat osittain vanhentuneita ja että säännösten toimivuudessa on havaittu ongelmia. Toimikunnan edellytettiin pääsevän yksimielisyyteen ja antavan ehdotuksensa hallituksen esityksen muodossa.

Toimikunnan tehtävänä on ollut valmistella tarpeelliset muutokset saamelaiskäräjälakiin.

Asettamispäätöksen mukaan toimikunnan työn perustana ovat perusoikeudet ja muut perustuslain asettamat velvoitteet, Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset sekä YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistus. Lisäksi toimikunta on asettamispäätöksen mukaisesti ottanut huomioon parafoidun Pohjoismaisen saamelaisopimuksen sekä itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen (ILO 169 –sopimus). Työn perustaksi on toimeksiannon mukaisesti tarkoituksenmukaisilta osin otettu aikaisempi hallituksen esitys saamelaiskäräjälain uudistamisesta (HE 167/2014 vp) ja perustuslakivaliokunnan esittämät näkemykset (PeVM 12/2014 vp) tuosta esityksestä, joka sittemmin oli vedetty pois eduskunnasta.

Toimikunnan puheenjohtajaksi nimettiin oikeustieteen tohtori *Pekka Hallberg* sekä jäseniksi kansanedustajat *Markus Lohi* (varalla Mikko Kärnä) ja *Kari Kulmala* (varalla Tiina Elovaara), Ivalon kokoomus ry:n puheenjohtaja *Jari Huotari* (varalla Paula Aikio-Tallgren) sekä saamelaiskäräjien puheenjohtaja *Tiina Samila-Aikio* (varalla Petra Magga-Vars) ja saamelaiskäräjien II varapuheenjohtaja *Tuomas Aslak Juuso* (varalla Pentti Pieski) ja vs. lakimiess sihteeri *Kalle Varis* (varalla Pekka Sammallahti). Toimikunnan pysyviksi asiantuntijoiksi nimettiin ylijohtaja *Sami Manninen* (oikeusministeriön ma. kansliapäällikkönä 1.4.2018–31.5.2018), johtaja *Johanna Suurpää* ja saamelaiskäräjien osalta *Oula-Antti Labba* (9.5.2018 asti). Toimikunnan sihteerinä toimivat neuvottelevat virkamiehet *Yrsa Nyman*, *Satu Kaskinen* (14.3.2018 asti) ja *Johanna Hautakorpi* (15.3.2018 lukien) oikeusministeriöstä.

Toimikunnan työn tukemiseksi sekä oikea-aikaisen tiedonkulun varmistamiseksi oikeusministeriö asetti myös parlamentaarisen seurantaryhmän, johon kutsuttiin kaikkien eduskuntaryhmien sekä saamelaiskäräjien edustus.

Toimikunta on arvioidessaan saamelaiskäräjälain nykyistä sääntelyä ja muutostarpeita erityisesti selvittänyt saamelaisen määritelmää ja äänioikeutta, saamelaiskäräjien vaalijärjestelmää sekä oikaisu- ja muutoksenhakujärjestelmää koskevien säännösten selkeyttä sekä saamelaiskäräjien asemaa ja tehtäviä sekä viranomaisten neuvotteluvelvoitetta koskevien säännösten kehittämismahdollisuuksia.

Toimikunta on kokoontunut yhteensä 14 kertaa ja pitänyt kaksi yhteiskokousta parlamentaarisen seurantaryhmän kanssa. Pyrkien avoimeen työskentelytapaan toimikunta järjesti 25.1.2018 Inarissa kuulemistilaisuuden, johon kutsuttiin kotiseutualueen kunnat, viranomaisista Metsähallitus, Kolttien kyläkokous sekä järjestöjä. Viranomaisia kuultiin erityisesti lain 9 §:n neuvotteluvollisuudesta. Järjestöjen kuulemistilaisuudessa keskusteltiin saamelaiskäräjälain ja erityisesti sen saamelaisuutta koskevan 3 §:n määritelmän muutostarpeista. Viranomaisten kuulemistilaisuuteen osallistuivat Utsjoen, Inarin, Enontekiön ja Sodankylän kunnat sekä Metsähallituksen Lapin aluetoimisto. Seuraavat tahot osallistuivat järjestöjen kuulemistilaisuuteen: Kolttien kyläkokous, Sámi árvvut rs, Inarinsaamelaiset ry / Anarâšah rs, Vuotson saamelaisseura ry / Vuohču Sámiid Searvi rs, Kulttuuriyhdistys Aanar Sämmiliih ry, Suomen saamelaisten keskusjärjestö SSG, Suomen Saamelaisnuoret ry / Suomen Sámi Nuorat, Saamelaisneuvosto, Inarinmaan Lapinkylänyhdistys ry sekä Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry. Moni kuultavista toimitti myös

kirjallisen lausunnon. Lausunnon toimikunnalle ovat toimittaneet myös muun muassa SamiSoster ry, Kittilän kunta sekä yksittäiset henkilöt.

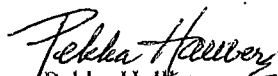
Toimikunta järjesti myös kuulemistilaisuuden YK:n alkuperäiskansa-asioiden asiantuntijamekanismin (EMRIP) kanssa helmikuussa 2018. Vierailun pohjalta EMRIP laati lyhyen muistion (neuvoa-antavat kommentit), jonka tavoitteena oli helpottaa kansallista keskustelua. Toimikunta on työssään hyödyntänyt EMRIP:n laatimia neuvoa-antavia kommentteja.

Lisäksi toimikunta järjesti asiantuntijakuulemisen, jossa kuultiin professori Martin Scheininia ja tutkija Juha Joonaa. Kirjallisia lausuntoja toimikunta sai edellä mainittujen asiantuntijoiden lisäksi tutkija Leena Heinämäeltä sekä oikeustieteen tohtori Kaisa Korpjaakko-Labbalta. Toimikunnan aineistona on ollut myös valtioneuvoston kanslian TEAS-tutkimusrahoilla 2017 julkaistu laaja alkuperäiskansaoikeuksiin painottuva tutkimus. Toimikunnan esitysluonnos saamelaiskäräjälain muuttamiseksi on 19.6.2018 lähetetty lausunnolle. Lausuntokierroksen jälkeen oikeusministeriö neuvottelee saamelaiskäräjien kanssa saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisesti ja viimeistelee esityksen. Tavoitteena on, että hallituksen esitys annettaisiin eduskunnalle heti syyskauden alussa. Esityksen antaminen eduskunnalle edellyttää, että saamelaiskäräjien kokous hyväksyy ehdotuksen.

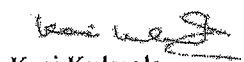
Toimikunnan mietintö sisältää selvityksen työn lähtökohdista ja hallituksen esityksen muotoon laaditun ehdotuksen saamelaiskäräjälain eräiden säännösten uudistamisesta. Keskeinen ehdotus on selventää, että laissa säädetään oikeudesta äänestää saamelaiskäräjävaaleissa ja tulla merkityksi vaaliluetteloon, ei saamelaisille muutoin alkuperäiskansana kuuluvista oikeuksista. Vaalijärjestelmän toimivuuden parantamiseksi esitetään muutoksia vaalilautakunnan kokoonpanoon ja menettelyyn sekä uudistetaan oikaisumenettely, perustamalla erillinen oikaisulautakunta. Saamelaiskäräjien edellytyksiä ylläpitää ja kehittää saamen kieliä ja kulttuuria pyritään parantamaan. Viranomaisten neuvotteluvelvoite uudistetaan yhteistoimintavelvoitteeksi. Mietinnön tiivistelmä on myös pohjoissaamen, inarinsaamen ja koltansaamen sekä ruotsin kielillä.

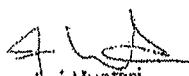
Saatuaan mietintönsä valmiiksi toimikunta luovuttaa sen kunnioittavasti oikeusministeriölle.

Helsingissä 17 päivänä heinäkuuta 2018

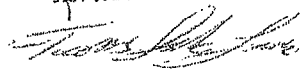

Pekka Hallberg

Markus Lohi

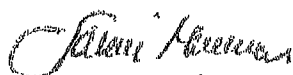

Kari Kulmala

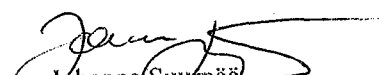

Jari Huotari

Tiina Sanila-Aikio

Tuomas Aslak Juuso

Kalle Varis

Sami Manninen

Johanna Suurpää

Yrsa Nyman

Johanna Hautakorpi

TIIVISTELMÄ

Toimikunnan tehtävä ja työn lähtökohdat

Oikeusministeriö asetti 8.11.2017 saamelaiskäräjistä annetun lain muutosta valmistelevan toimikunnan, jonka toimikausi, sittemmin jatkettuna päättyi 30.8.2018. Asettamispäätöksen mukaan nykyisen lain säännökset ovat osittain vanhentuneita ja säännösten toimivuudessa on havaittu ongelmia. Toimikunnan työn tukemiseksi sekä oikea-aikaisen tiedonkulun varmistamiseksi oikeusministeriö asetti myös parlamentaarisen seurantaryhmän, johon kutsuttiin kaikkien eduskuntaryhmien sekä saamelaiskäräjien edustus.

Toimikunnan tehtävänä on ollut valmistella tarpeelliset muutokset saamelaiskäräjistä annettuun lakiin. Asettamispäätöksen mukaisesti toimikunnan työn perustana ovat olleet perusoikeudet ja muut perustuslain asettamat velvoitteet, Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset sekä YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistus. Lisäksi toimikunta on asettamispäätöksen mukaisesti ottanut huomioon myös parafoidun Pohjoismaisen saamelaissopimuksen sekä itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen (ILO 169 -sopimus).

Saamelaisten asema perustuslain mukaan

Saamelaisten asema alkuperäiskansana on tunnustettu Suomen perustuslain 17 §:n 3 momentissa. Sen mukaan saamelaisilla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Säännöksen esitöissä (HE 309/1993 vp) tuodaan esille saamelaisten asema maan ainoana alkuperäiskansana siihen liittyvine kansainvälisistä sopimuksista ilmenevine oikeuksineen. Esitöiden mukaan säännös ei rajoitu pelkästään vähemmistöjen kielellisten oikeuksien turvaamiseen, vaan ulottuu laajemmin turvaamaan vähemmistöjen kulttuurimuotoja. Siten esimerkiksi säännöksen turvaamaan saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvat saamelaisten perinteiset elinkeinot, kuten poronhoito, kalastus ja metsästys (esim. PeVL 3/1990 vp, PeVL 8/1993 vp).

Edelleen perustuslain esitöissä todetaan, että yhdessä perustuslain 16 a §:n 1 momentin kanssa (nykyinen 22 §) 17 §:n 3 momentin säännös velvoittaa julkista valtaa sallimaan ja tukemaan siinä tarkoitettujen ryhmien oman kielen ja kulttuurin kehittämistä. Esitöiden mukaan säännös tarjoaa valtiosääntöisen perustan myös siinä tarkoitettujen ryhmien elinolosuhteiden kehittämiseksi niiden omaa kulttuuriperinnettä kunnioittaen. Toisaalta säännös ei merkitse siinä tarkoitettujen ryhmien oikeutta omaan kulttuuriinsa vedoten poiketa suomalaisen oikeusjärjestyksen asettamista säännöistä.

Perustuslain 121 §:n 4 momentti turvaa saamelaisille oikeuden omaa kieltään ja kulttuuriaan koskevaan itsehallintoon saamelaisten kotiseutualueella sen mukaan kuin lailla säädetään. Säännöksen esitöissä (HE 248/1994 vp) todetaan, että saamelaisten itsehallinnollista asemaa pyritään ehdotuksen mukaan turvaamaan ottaen huomioon saamelaisten asema alkuperäiskansana. Kulttuurikäsitys tulee esitöiden (PeVM 17/1994 vp) mukaan ymmärtää perusoikeusudistuksen (HE 309/1993 vp) tapaan laajasti. Saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvat siten

myös saamelaisten perinteiset elinkeinot. Tästä itsehallinnosta ja siihen kuuluvista tehtävistä on säädetty saamelaiskäräjistä annetussa laissa (974/1995, saamelaiskäräjälaki). Perustuslain 101 §:n 1 momentin mukaan toimeksiantoa toteuttaa myös saamen kielilaki (1086/2003).

Kansainvälisen oikeuden kehitysnäkymiä

Alkuperäiskansoja koskeva kansainvälinen oikeus on kehittynyt saamelaiskäräjälain voimaantulon jälkeen. Vuonna 2007 hyväksytty YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva julistus on vaikuttanut ihmisoikeuksia valvovien toimielinten kannanottoihin, jotka painottavat yhä enemmän alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeutta ja oikeuksien kollektiivista luonnetta. Vaikka julistus ei luonteeltaan ole oikeudellisesti sitova, se toisaalta ilmentää jo olemassa olevia ja hyväksytyjä kansainvälisen oikeuden normeja ja periaatteita. Siten julistuksella on myös oikeudellista merkitystä ja se on vaikuttanut kansainvälisen oikeuden ja ihmisoikeussopimusten tulkintojen kehittymiseen. YK:n jäsenvaltiot, alkuperäiskansojen ja kansalaisyhteiskunnan edustajat hyväksyivät syksyllä 2014 alkuperäiskansojen oikeuksien edistämistä käsittelevän loppuasiakirjan YK:n ensimmäisessä korkean tason alkuperäiskansojen maailmankonferenssissa. Loppuasiakirja vahvistaa valtioiden aikaisemmin antamaa sitoumusta alkuperäiskansojen asemasta ja oikeuksien kunnioittamisesta ja se toimii myös tulevien vuosien tiekarttana alkuperäiskansojen oikeuksien täytäntöönpanossa.

Kansainvälisessä oikeudessa ei kuitenkaan ole oikeudellisesti sitovaa alkuperäiskansamääritelmää. Yleisesti käytetty määrittely sisältää sekä yksilön itseidentifikaation että ryhmähyväksynnän kriteerit. YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen 9 artiklan mukaan alkuperäiskansoilla ja niihin kuuluvilla yksilöillä on oikeus kuulua alkuperäisyhteisöön tai – kansakuntaan kyseisen yhteisön tai kansakunnan perinteiden tai tapojen mukaan. Tämän oikeuden käyttämisestä ei saa seurata minkäänlaista syrjintää. Julistuksen 33 artiklan mukaan alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä omasta identiteetistään tai jäsenyydestään tapojensa ja perinteidensä mukaisesti. Edelleen alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä toimielintensä rakenteet ja valita niiden jäsenet omia menettelyjään noudattaen.

YK:n kaikkinaisen syrjinnän vastainen komitea on vuonna 2017 käsitellessään Suomen 23. määräraikaisraporttia kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen täytäntöönpanosta viitannut alkuperäiskansojen oikeuksia koskevaan yleissuositukseensa nro 23 (1997) ja toistanut Suomelle jo aiemmin vuonna 2012 antamansa suosituksen äänioikeudesta saamelaiskäräjävaaleissa. Suosituksen mukaan sopimusvaltion olisi määriteltävä, kenellä on äänioikeus saamelaiskäräjien vaaleissa, annettava asianmukainen painoarvo saamelaisten itsemääräämisoikeudelle, joka liittyy heidän asemaansa Suomessa, heidän oikeudelleen määrätä omasta jäsenyydestään ja oikeudelleen siihen, ettei heitä pakkosulauteta. Suomeen kohdistuvissa kansainvälisissä ihmisoikeustarkasteluissa saamelaisasiat ovat olleet eniten huomioituja kysymyksiä.

YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (KP-sopimus, SopS 7-8/1976) täytäntöönpanoa seuraava ihmisoikeuskomitea on luonut soveltamiskäytäntöä alkuperäiskansojen oikeuksista tulkitsemalla yleissopimuksen 27 artiklaa. Lisäksi komitea on sovelta-

nut sopimuksen 1 artiklaa, joka koskee kansojen itsemääräämisoikeutta, myös alkuperäiskansoihin. Saamelaiden oikeuksien kannalta merkityksellinen on myös Euroopan neuvoston alueellisia tai vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja (SopS 23/1998), jonka ratifiointin yhteydessä saamen kieli on määritelty vähemmistökieleksi. Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevaa puiteyleissopimusta (SopS 1 ja 2/1998) sovelletaan myös saamelaisiin alkuperäiskansana ja kansallisena vähemmistönä. Suomi ei toistaiseksi ole ratifioinut ILO 169 –sopimusta.

Yhteenvedona kansainvälisen oikeuden kehityslinjoista voidaan todeta, että alkuperäiskansaoikeuksilla pyritään turvaamaan alkuperäiskansan kulttuurin säilyminen ja kehittyminen alkuperäiskansan itsensä toivomalla tavalla. Tämän lisäksi alkuperäiskansan jäseniä koskevat yksilöinä yleiset ihmisoikeudet. Alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeuden kehittymisen myötä ihmisoikeuksia valvovien toimielinten kannanotot ovat painottaneet myös enemmän ryhmän oikeuksia. YK:n alkuperäiskansajulistuksen hyväksymisen jälkeen on korostettu myös vapaan ja tietoon perustuvan ennakosuostumuksen periaatetta.

Pohjoismainen saamelaissopimus ja yhteistyö

Pohjoismaista saamelaissopimusta koskeva neuvottelutulos saavutettiin syksyllä 2016, ja sopimus parafoitiin tammikuussa 2017. Sopimuksesta neuvoteltiin Norjan, Ruotsin ja Suomen hallitusten sekä kolmen valtion saamelaiskäräjien välillä. Sopimuksen keskeinen merkitys on siinä, että se mahdollistaa jatkossa paremman yhteistyön erityisesti saamen kielen ja kulttuurin säilymisedellytysten turvaamiseksi. Sopimus sisältää yhteispohjoismaisen määräyksen saamelaiskäräjien äänestysluettelosta, joka perustuu pitkälti Norjan voimassa olevaan lainsäädäntöön. Pohjoismainen sopimus ei toisi mukanaan uusia oikeuksia esimerkiksi suhteessa maankäyttöön tai elinkeinoihin. Saamelaiskäräjät Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa ovat ilmoittaneet tulewansa esittämään joitakin muutosehdotuksia sopimukseen.

Vertailtaessa kehitystä muissa pohjoismaissa, on muistettava Suomessa nimenomaan perustuslain turvaavan saamelaisille omaa kieltään ja kulttuuriaan koskevan itsehallinnon ja toisaalta alkuperäiskansana oikeuden ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Se antaa Suomessa muita pohjoismaita vahvemmat puitteet lainuudistuksille ja myös saamelaisten itsehallinnon kehittämislle.

Saamelaiskäräjien tehtävänä on hoitaa kieleen ja kulttuuriin sekä saamelaisten asemaa alkuperäiskansana koskevat asiat. Saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia tehtäviinsä kuuluvissa asioissa kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä. Näiden tehtävien edistäminen ja saamelaiskäräjien toimielinten toimintaedellytyksistä huolehtiminen ovat osa lainuudistustyötä. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Siten perusoikeuksien tosiasiallinen toteutuminen vaatii julkiselta vallalta myös aktiivisia toimenpiteitä (HE 309/1993 vp).

Asiantuntijoiden kuuleminen

Toimikunnan käytettävissä ollut laaja aineisto sekä eri tahojen ja asiantuntijoiden kuuleminen ovat antaneet taustaa toimikunnan työlle. Toimikunta on kuullut saamelaiden edustajia, eri tahoja ja yhdistyksiä, kotiseutualueen kuntia ja valtion viranomaisista Metsähallitusta. Aineistona on ollut myös valtioneuvoston kanslian TEAS-tutkimusrahoilla 2017 julkaistu laaja alkuperäiskansaoikeuksiin painottuva tutkimus. Lisäksi on kuultu toimikunnan jäsenten nimeämiä asiantuntijoita. Toimikunnalle on lähetetty sukuseurojen ja yksittäisten henkilöiden kannanottoja.

YK:n alkuperäiskansa-asioiden asiantuntijamekanismin (EMRIP) vierailu ja neuvoa-antavat kommentit

YK:n alkuperäiskansa-asioiden asiantuntijamekanismi (EMRIP) vieraili Suomessa helmikuussa 2018. Toimikunta on järjestänyt kuulemistilaisuuden EMRIP:n kanssa. EMRIP on YK:n ihmisoikeusneuvoston alainen neuvoa-antava elin, joka voi ihmisoikeusneuvoston päätöslauselmalla 33/25 laajennetun mandaattinsa nojalla antaa teknistä tukea muun muassa kansallisen lainsäädännön ja politiikan kehittämisessä alkuperäiskansojen oikeuksien edistämiseksi sekä edesauttaa vuoropuhelua jäsenvaltioiden, alkuperäiskansojen tai yksityissektorin pyynnöstä ja edellyttäen, että vuoropuhelun aloittaminen on hyväksyttävissä kaikille osapuolille. Vierailu oli EMRIP:n ensimmäinen uudistetun mandaatin alaisuudessa. Saamelaiskäräjät oli tehnyt EMRIP:lle aloitteen vierailusta. EMRIP keskittyi vierailunsa aikana saamelaiskäräjälain uudistukseen ja erityisesti lain 3 ja 9 §:iin. Vierailun pohjalta EMRIP laati lyhyen muistion (neuvoa-antavat kommentit), jonka tavoitteena on helpottaa kansallista keskustelua. Toimikunta on työssään hyödyntänyt EMRIP:n laatimia neuvoa-antavia kommentteja. Lisäksi EMRIP:n heinäkuun istunnossa 2018 on vuoropuhelu maavierailuista ja yhteistyöstä, johon myös Suomen hallituksen ja saamelaiskäräjien edustaja tulee osallistumaan.

Toimikunnan työn keskittyminen saamelaiskäräjälain tarpeellisiin muutoksiin

Toimeksiannon suorittamiseksi on ollut olennaista keskittyä perustuslain 121 §:n 4 momentin tarkoittamiin tavoin saamelaiden omaa kieltään ja kulttuuriaan koskevan itsehallinnon kehittämiseen. Siten, vaikka saamelaiskäräjälaki sisältää keskeiset säännökset tämän perustuslaissa turvattujen itsehallinnon järjestämisestä, myös vaalijärjestelmästä ja saamelaiskäräjien tehtävistä, tässä laissa ei ratkaista saamelaiden alkuperäiskansaoikeuksia, kielen, kulttuurin ja perinteisten elinkeinojen kehitystä. Itsemääräämisoikeus huomioon ottaen saamelaiskulttuurin rajoista on tuskin mahdollistakaan säätää tällaisessa hallintolaissa.

Saamelaisille alkuperäiskansana kuuluvista oikeuksista ja niiden kehittämisestä on säädetty ja tullaan säätämään muualla lainsäädännössä, rajojen muotoutuessa samalla myös itsemääräämisoikeuden pohjalta. Tosin lain nykyiseen määritelmään "saamelainen", näin otsikoituna, on saatettu liittää maankäyttöä ja -omistusta sekä elinkeinojen harjoittamista koskevia odotuksia. Tämä on aiheuttanut ristiriitoja ja vaikeuttanut lainuudistuksia. Näiden kysymysten ratkaiseminen on sinänsä tärkeitä niin saamelaiden kuin kotiseutualueen muidenkin asukkaiden ja koko Suomen kannalta. Niiden selvittämistä ei kuitenkaan voida kytkeä nyt valmisteltaviin, saame-

laiskäräjälakiin valmisteltaviin hallinnollisiin muutoksiin, vaan siihen on erikseen löydettävä valtiotasäännön puitteissa uusi julkisoikeudellinen lähestymistapa, jolloin voidaan välttää yksityisiin omistusoikeuksiin ja selvittämisvaikeuksiin ja kiistoihin helposti johtavat ratkaisumallit. Toimikunta kiinnittää tällaisen selvityksen tarpeellisuuteen huomiota, pyrkien samalla näin omassa työssään selkeyttämään nyt kysymyksessä olevien saamelaiskäräjälain muutosten erillisyyttä muista myöhemmistä tutkimus- ja lainvalmisteluhankkeista.

Edellisen esityksen (HE 167/2014 vp) käyttäminen valmistelussa

Perus- ja ihmisoikeuksien lisäksi toimikunnan työn perustaksi on tarkoituksenmukaisilta osin otettu aikaisempi hallituksen esitys saamelaiskäräjälain uudistamisesta (HE 167/2014 vp), joka laadittiin oikeusministeriön vuonna 2012 asettaman työryhmän mietinnön (55/2013) pohjalta. Esitys käsiteltiin eduskunnassa syysistuntokaudella 2014, mutta hallitus peruutti esityksensä maaliskuussa 2015. Nyt valmistellussa esityksessä on huomioitu perustuslakivaliokunnan vuonna 2014 esittämät näkemykset tästä esityksestä (PeVM 12/2014 vp).

Perustuslakivaliokunta on eri yhteyksissä tuonut esiin, että kun kyse on esityksestä, joka liittyy kiinteästi saamelaisten omaan kieleen ja kulttuuriin, saamelaiskäräjien edustus lainvalmistelussa tulee varmistaa alusta lähtien (PeVL 21/2007 vp ja PeVL 40/2009 vp). Saamelaiskäräjät onkin ollut edustettuna nyt saamelaiskäräjälain muutosta valmistelevan toimikunnan työssä.

Toimikunnan on asettamispäätöksessä myös edellytetty pääsevän yksimielisyyteen esityksensä sisällöstä. Esitys annetaan hallituksen esityksen muodossa. Tarkoituksena alun perin oli, että saamelaiskäräjälain muutokset tulisivat voimaan ennen vuoden 2019 saamelaiskäräjävaaleja. Esitystä ei ole sidottu muihin vireillä oleviin hankkeisiin, kuten ILO 169 –sopimuksen ratifiointiin, vaan kysymys on nyt pelkästään saamelaisten itsehallintoelintä, saamelaiskäräjä koskevaan lakiin tarvittavista muutoksista.

Keskeiset ehdotukset

Toimikunnan esityksen tavoitteena on saamelaiskäräjälain osittain vanhentuneiden säännösten uudistaminen ja niiden toimivuudessa havaittujen ongelmien poistaminen. Esityksen lähtökohtana on, että saamelaiskäräjälakiin sisältyvät perussäännökset perustuslain 121 §:n 4 momentissa turvatusta saamelaisten itsehallinnosta, toimivasta vaalijärjestelmästä sekä saamelaiskäräjien tehtävistä.

Keskeinen ehdotus on lain nykyisen saamelaisen määritelmän sijasta selvemmin säätää, että tässä laissa kysymys on oikeudesta äänestää saamelaiskäräjävaaleissa toisin sanoen oikeudesta tulla merkityksi vaaliluetteloon eikä saamelaisille muutoin perustuslain mukaan alkupeäräiskansana kuuluvista oikeuksista ja niiden kehittämisestä. Niistä on säädetty ja tullaan säätämään muualla lainsäädännössä, minkä kehityksen seuranta on puolestaan keskeisiä saamelaiskäräjien tehtäviä.

Vaaliluetteloon liittyviä menettelysäännöksiä uudistettaessa korostetaan lisäksi saamelaiskäräjien asemaa ja edellytyksiä ylläpitää ja kehittää saamen kieliä ja kulttuuria. Samoin uudistetaan nykyistä säännöstä neuvotteluvetoisuudesta yhteistoimintavelvoitteen suuntaan. Edelleen ehdotetaan saamelaiskäräjien ja sen valitsemien toimielinten kokoonpanoon muutoksia. Vaalijärjestelmän toimivuuteen liittyneiden ongelmien poistamiseksi esitetään muutoksia vaalilautakunnan kokoonpanoon ja menettelyyn sekä uudistetaan vaaliluetteloon tehtyjä merkintöjä koskeva oikaisumenettely, perustamalla erillinen oikaisulautakunta ja selkeyttämällä muutoksenhakua sen päätöksistä.

Ottaen huomioon tarve varautua äänioikeuden selkeyttämistä sekä vaalilautakuntaa ja oikaisulautakunnan asettamista koskevien uudistusten toteuttamiseen, seuraavat saamelaiskäräjävaalit esitetään pidettäväksi vuonna 2020.

Äänioikeus saamelaiskäräjien vaaleissa

Saamelaiskäräjälain 1 §:n mukaisesti saamelaiset valitsevat vaaleilla keskuudestaan saamelaiskäräjät. Järjestelmän selkeyttämiseksi esitetään jo lain alkuun lisättäväksi, että oikeus äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa on vaaliluetteloon merkityillä saamelaisilla. Oikeudesta tulla merkityksi vaaliluetteloon säädettäisiin lain 3 §:ssä, jossa kysymys on nimenomaan äänioikeudesta saamelaiskäräjien vaaleissa, ei siitä, ketä on pidettävä ylipäänsä saamelaisena. Kaikki saamelaisina itseään pitävät eivät halua äänestää tai hakeutua vaaliluetteloon. Henkilön merkitsemisellä vaaliluetteloon ei olisi muita vaikutuksia saamelaisille muutoin perustuslain mukaan alkuperäiskansana kuuluvista oikeuksista ja niiden kehittämisestä.

Äänioikeutta koskevan säännöksen otsikkona olisi oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon. Merkintä edellyttäisi nykyiseen tapaan suostumusta hakeutua vaaliluetteloon. Säännös sisältäisi voimassa olevan lain tapaan subjektiivisen suostumuksen ohella objektiiviset kriteerit. Äänioikeuden varsinaisia, lakisääteisiä edellytyksiä olisivat sitten, että henkilö itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan, isovanhemmistaan tai isoisovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään tai että ainakin toinen hänen vanhemmistaan on merkitty tai on ollut merkittynä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa. Ehdotettu säännös vastaa pitkälti Ruotsissa ja Norjassa voimassa olevia vastaavia säännöksiä, eli lopputuloksena olisi yhteispohjoismaiset kriteerit hakeutumiselle saamelaiskäräjien vaaliluetteloon, ovathan saamelaiset yksi kansa neljässä valtiossa. Säännös vastaa pitkälti myös parafoidun pohjoismaisen saamelaissopimuksen määräystä saamelaiskäräjien äänestysluettelosta.

Lisäksi edellytetään, että laissa säädetyt ikää, kansallisuutta ja väestökirjanpitoa koskevat äänioikeuden muut vaatimukset täyttyvät.

Saamelaiskäräjien asema ja tehtävät

Saamelaiskäräjien tehtävänä on nykyisen lainkohdan mukaan hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat. Tähän lisättäisiin myös tehtävä edistää saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien toteutumista. Tehtäviinsä kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjät voi nykyisinkin tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja, kehittää ja hallinnoida saamelaiskulttuuria sekä myöntää rahoitusta. Saamelaiskäräjät vahvistaa toimintaansa varten työjärjestyksen sekä asettaa saamelaiskäräjävaaleja varten vaalilautakunnan.

Nykyisin saamelaiskäräjät antaa vuosittaisen kertomuksensa valtioneuvostolle. Kertomuksen antaminen eduskunnalle korostaisi saamelaiskäräjien asemaa ja itsehallinnon merkitystä. Perustuslakivaliokunnan aikaisemman esityksen (HE 167/2014 vp) yhteydessä ilmaiseman kannan mukaan suoraan eduskunnalle annettava kertomus tarjoaa nykyistä paremmat mahdollisuudet eduskunnalle seurata ja arvioida keskitetysti saamelaisia koskevien asioiden tilaa ja kehitystä.

Neuvotteluvetoisuuden kehittäminen yhteistoiminnan suuntaan

Nykyistä säännöstä neuvotteluvetoisuudesta, jonka mukaisesti viranomaiset neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat vaikuttaa erityisellä tavalla saamelaisten asemaan alkuperäiskansana, uudistetaan yhteistoiminta ja –neuvotteluvetoisuudeksi. Samalla ilmaistaan pyrkimys yhteisymmärrykseen ja suostumuksen saavuttamiseen. Se ei kuitenkaan tarkoita veto-oikeutta. Näihin neuvottelujen kohteena oleviin toimenpiteisiin sisällytettäisiin nykyisin mukainen luettelo perustuslakivaliokunnan mietinnössä (PeVM 13/2014 vp) edellytetyin tavoin.

Käydyistä neuvotteluista olisi laadittava pöytäkirja. Säännöstä täydennettäisiin myös siten, että viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien olisi 1 momentissa tarkoitettuja toimenpiteitä suunnitellessaan ja toteuttaessaan pyrittävä huolehtimaan siitä, ettei saamelaisten oikeudelle harjoiteta kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan aiheutu huomattavaa haittaa ja että saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana voidaan turvata ja edistää.

Vaalisäännösten sekä oikaisu- ja muutoksenhakujärjestelmän selkeyttäminen

Esityksessä pyritään selkeyttämään nykyisiä vaalisäännöksiä sekä oikaisu- ja muutoksenhakujärjestelmää. Vaalilautakunta asetettaisiin jatkossa heti saamelaiskäräjien vaalikauden alussa ja vaaliluetteloon hakeutumiseen liittyviä määräaikoja aikaistettaisiin. Näillä muutoksilla pyritään varmistamaan, että hakemusten käsittelyyn ja mahdolliseen muutoksenhakuun jäisi riittävästi aikaa.

Ehdotuksen mukaan asetettaisiin jatkossa myös oikaisulautakunta, jossa olisi lainoppinut puheenjohtaja ja kolme jäsentä. Avoimuuden ja yleisen luottamuksen lisäämiseksi menettelyssä edellytyksenä olisi, että lautakunta on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton. Oikaisulautakunta käsittelisi vaaliluetteloon merkitsemistä koskevat oikaisuvaatimukset. Muutoksenhaku

oikaisulautakunnan päätöksestä tehtäisiin korkeimmalle hallinto-oikeudelle, jolla olisi näin ensi asteen oikeusturvan vahvistamisen jälkeen nykyistä paremmat edellytykset keskittyä laissa säädettyjen äänioikeuden kriteereiden noudattamisen takaamiseen ja syrjinnän ehkäisemiseen.

ČOAHKKÁIGEASSU

Doaibmagotti doaibma ja barggu vuolggasajit

Vuoigatvuođaministeriija ášahii 8.11.22017 doaibmagotti, mii válmmaštallá sámedikkis ad-dojuvvon lága nuppástusa, man maŋnelis jotkojuvvon doaibmagoddi nohká 30.8.2018. Ásahanmearrádusa mielde dálá lága njuolggadusat leat oassái boarásmuvvan ja njuolggadusaid doaibmamis leat vuohtán váttisvuođaid. Doaibmagotti barggu doarjuma várás ja rivttesáigge diehtajuohkima dáhkideapmin vuoigatvuođaministeriija ášahii maiddá parlamentáralaš čuovvunjoavkku, masa bovdejedje buot riikkabeaijoavkkuid ja sámedikki ovddasteaddjiid.

Doaibmagotti doaibma lea válmmaštallat dárbbášlaš nuppástusaid sámedikkis addojuvvon láhkii. Ásahanmearrádusa mielde doaibmagotti barggu vuođđun leamašan vuođđovuogitvuođat ja eará vuođđolága ásahan geatnegasvuođat, Suoma čatnan riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuođasoahpamušat ja ON: id eamiálbmogiid julggaštus. Lassin doaibmagoddi lea ásahanmearrádusa mielde váldán vuhtii maiddai paraferujuvvon Davviriikkaid sámesoahpamuša ja iehčanas stáhtaid eamiálbmogiid ja čeardaálbmogiid guoskevaš oktasašsoahpamuša (ILO 169 -soahpamuš).

Sámiid sajádat vuođđolága mielde

Sápmelaččaid sajádat eamiálbmogin lea dovddastuvvon Suoma vuođđolága 17 §:a 3 momenttas. Dan mielde sápmelaččain lea vuoigatvuohta bajásdoallat ja ovddidit iežaset gielaset ja kultuvrraset. Njuolggadusa ovdabargguin (HE 309/1993 vp) buktujuvvo ovdan sápmelaččaid sajádat riikka áidna eamiálbmogin ja dasa gullevaš vuoigatvuođain, mat bohten ovdan riikkaidgaskasaš soahpamušain. Ovdabargguid mielde njuolggadus ii leat ráddjejuvvon dušše unitloguid gielalaš rivttiid dorvvasteapmái, muhto ollá viidábut dorvvastit unnitloguid kulturhámiid. Nuba ovdamearkan njuolggadusa dorvvastan sápmelaš kulturhápmai gullet sápmelaččaid árbevirolaš ealáhusat, dego boazodoallu, guolle- ja meahccebivdu (omd PeVL 3/1990 vp, PeVL 8/1993 vp).

Lassin vuođđolága ovdabargguin gávnnavuvvo, ahte ovtta vuođđolága 16a §:a 1 momenttain (dálá 22 §) 17 §:a 3 momentta njuolggadus geatnegahtta almmolaš válddi addit vejolašvuođa ja doarjut das oavvilduvvon joavkkuid iežas giela ja kultuvrra ovddideami. Ovdabargguid mielde njuolggadus fállá stáhtanjuolggadussii vuođđuduvvan vuođu maiddá das oavvilduvvon joavkkuid eallindiliid ovddideapmái daid iežas kulturárbbi gudnejahttimiin. Nuppe dáfus njuolggadus ii mearkkaš das oavvilduvvon joavkkuid rievtti spiehkkašit suomelaš riektevuogádaga ásahan njuolggadusain iežaset kultuvrraset hárjeheami ákkain.

Vuođđolága 121 §:a 4 momenta dorvvasta sápmelaččaide rievtti iežaset gielaset ja kultuvrraset guoskevaš iešmearrideapmái sápmelaččaid ruovttuguovllus dan mielde go ásavuvvo lágain. Njuolggadusa ovdabargguin (HE 248/1994 vp) gávnnavuvvo, ahte sápmelaččaid iešmearrideami sajádat figgojuvvo evttohusa mielde dorvvastuvvot vuhtii váldimiin sápmelaččaid sajádat eamiálbmogin. Kulturdoaba galgá ovdabargguid (PeVM 17/1994 vp) mielde

áddejuvvot vuodđovuoigatvuodaodastusa (HE 309/1993 vp) mielde viidásit. Sápmelaš kulturhápmai gullet ná maiddái sápmelaččaid árbevirolaš ealáhusat. Dán iešmearrideamis ja dasa gullevaš doaimmain leat mearridan sámedikkis addojuvvon lágas (974/1995, sámediggeláhka). Vuodđolágalaš bargogohččosa ollašuhtá maiddái sámi giellaláhka (1086/2003).

Riikkaidgaskasaš rievtti ovdánanoidnosat

Eamiálbmogiidda guoskevaš riikkaidgaskasaš riekti lea ovdánan sámediggelága fápmuiboahtima maŋŋá. Jagi 2007 dohkkehuvvon ON:id eamiálbmogiid rivttiide guoskevaš julggaštus lea váikkuhan olmmošvuoigatvuodaid bearráigeahčči doaibmaorgánaid cealkámušaide, mat deattuhit ain eanet eamiálbmogiid iešmearridanvuoigatvuoda ja vuoigatvuodaid kollektiivva luonddu. Vaikke julggaštusa luondu ii juridihkalaččat čana, dat nuppe dáfus buktá ovdan jo dálá ja dohkkehuvvon riikkaidgaskasaš rievtti norpmaid ja prinsihpaid. Dan bokte julggaštusas lea maiddái juridihkalaš mearkkašupmi ja dat lea váikkuhan riikkaidgaskasaš rievtti ja olmmošvuoigatvuodašoahpamušaid dulkojumiid ovdáneapmai. ON:id lahttostáhtat, eamiálbmogiid ja álbmotservodaga ovddasteaddjit dohkkehedorje čakčat 2014 eamiálbmogiid rivttiid ovddideami giedahallan loahppadokumeantta ON:id vuosttas alla dási eamiálbmogiid máilmmikonferánsas. Loahppadokumeanta nanne stáhtaid árabut addojuvvon čatnašumi eamiálbmogiid sajádagas ja rivttiid gudnejahttimis ja dat doaibmá maiddái boahhtevas jagiid geaidnokártan eamiálbmogiid rivttiid ollašuhttimis.

Riikkaidgaskasaš rievttis ii goittotge leat eamiálbmotmeroštallan, mii čanašii juridihkalaččat. Almmolaččat adnojuvvon meroštallan sisttisoallá sihke oktagasa iešidentifikašuvvna ja joavkodohkkeheami kritearaid. ON:id eamiálbmogiid rivttiide guoskevaš julggaštusa 9 artihkkala mielde eamiálbmogiin ja daidda gullevaš oktagasain lea riekti gullat eamiálbmotservošii dahje - našuvdnii dán gažaldatvuollásaš servoša dahje našuvvna árbevieruid ja dábiid mielde. Dán rievtti geavaheamis ii oaččo čuovvut makkárga olggušteapmi. Julggaštusa 33 artihkkala mielde eamiálbmogiin lea riekti mearridit iežaset identitehtasteaset dahje lahttuvuodasteaset dábiideaset ja árbevieruideaset mielde. Lassin eamiálbmogiin lea riekti meroštallat doaibmaorgánaideaset ráhkadusain ja válljet daid lahtuid iežaset meannudemiideaset mielde.

ON:id buot olggušteami vuostásaš komitea lea jagi 2017, giedahaladettiin Suoma 23. mearreáigeraportta buotlágan nálleolggušteami jávkadeami guoskevaš oktasašsoahpamuša ollašuhttimis, čujuhan eamiálbmogiid vuoigatvuodaide guoskevaš iežas oktasašávžžuhussii nr 23 (1997) ja geardduhan Supmii jo árabut jagi 2012 addán ávžžuhusas jienastanvuoigatvuodas sámediggeválggain. Ávžžuhusa mielde soahpamušstáhta galggašii meroštalandettiin, geas lea jienastanvuoigatvuodta sámedikki válggain, addit áššáigullevaš deaddoárvvu sápmelaččaid iešmearridanvuoigatvuhtii, mii gullá sin sajádahkii Suomas, sin vuoigatvuhtii mearridit iežaset lahttuvuodasteaset ja vuoigatvuhtii dasa, ahte sii eai bággosuddaduvvo.

Supmii čujuhuvvon riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuodaguorahallamiin sámeáššit leamašan eanemus fuomášuvvon jearaldagat.

ON:id álbmot- ja politihkalaš vuoigatvuođaid guoskevaš oktasašsoahpamuša (KP-soahpamuš, SopS 7-8/1976) ollašuvvama čuvvon olmmošvuoigatvuođakomitea lea dahkan heivehan-vuogádaga eamiálbmogiid vuoigatvuođain oktasašsoahpamuša 27 artihkkala dulkomiin. Lassin Komitea lea heivehan soahpamuša 1 artihkkala, mii guoská álbmogiid iešmearrideami, maiddá eamiálbmogiidda. Sápmlaččaid vuoigatvuođaid dáfus mearkkašahti lea maiddá Eurohpá ráđi guovlulaš dahje vehádatgielaid guoskevaš eurohpálaš vuodđogirji (SopS 23/1998), man ratifiserema oktavuodas sámegiella lea meroštallojuvvon vehádatgiellan. Eurohpá ráđi álbmotlaš vehádatgielaid suodjaleami guoskevaš rápmaoktasašsoahpamuš (SopS 1 ja 2/1998) heivehuvvo maiddá sápmelaččaide eamiálbmogin ja álbmotlaš vehádahkan. Suopma ii dássázii leat ratifiseren ILO 169 -soahpamuša.

Čoahkkáigeassun riikkaidgaskasaš rievtti ovdánnanlinnjáin sáhtá gávnnaht, ahte eamiálbmot-vuoigatvuođain figgat dorvvastit eamiálbmoga kultuvrra seailuma ja ovdáneami eamiálbmoga iežas sávván vugiin. Dán lassin eamiálbmoga lahtuid gusket oktagassan almmolaš olmmošvuoigatvuođat. Eamiálbmogiid iešmearridanvuoigatvuođa ovddideami mielde olmmošvuoigatvuođaid bearráigeahččan doaibmaorgánaid cealkámušat leat deattuhan maiddá eanet joavkku vuoigatvuođaid. ON:id eamiálbmotjulggaštusa dohkkeheami manná leat deattuhan maiddá friddja ja dihtui vuodđuduvvan ovddalgihtii miehtama vuodđojurdaga.

Davviriikalaš sámesoahpamuš ja ovttasbargu

Davviriikalaš sámesoahpamuša guoskevaš ráđđádallanboadus šattai čakčat 2016, ja soahpamuš paraferujuvvui ođđajagimánus 2017. Soahpamušas ráđđádalle Norgga, Ruota ja Suoma ráđđehusaid ja golmma riikka Sámedikkiid gaskka. Soahpamuša guovddáš mearkašupmi lea das, ahte dat dahká vejolažžan boahttevuođas buoret ovttasbarggu eandalii sámegiela ja kultuvrra seailuhaneavttuid dorvvasteapmin. Soahpamuš sisttisdoallá oktasašdavviriikalaš mearrádusa sámedikkiid jienastanlogahallamis, mii čuovvu oalle olu Norgga lánkaásaheami, mii lea fámus. Davviriikalaš soahpamuš ii buvttášii mielddistis ođđa vuoigatvuođaid ovdamearkan eanageavaheami ja ealáhusaid ektui. Sámedikkit Suomas, Ruotas ja Norggas leat almmuhan, ahte áigot buktit ovdan muhtun nuppástusevttohusaid soahpamuššii.

Veardidettiin ovdáneami eará davviriikkain, galgá muitit Suomas namalassii vuodđolága dorvvastit sápmelaččaide iežaset gielaset ja kultuvrraset guoskevaš iešmearrideami ja nuppe dáfus eamiálbmogin rievtti bajásdoallat ja ovddidit iežas gielas ja kultuvrras. Dat addá Suomas eará davviriikkaid ektui nannosut rámmaid lánkaodastusaide ja maiddá sápmelaččaid iešmearrideami ovddideapmái.

Sámedikkiid doaibman lea dikšut giellasis ja kultuvrrasis ja sápmelaččaid sajádahkii eamiálbmogin guoskevaš áššiid. Sámediggi ovddasta sápmelaččaid doaimmaidasas gullevaš áššiin álbmotlaš ja riikkaidgaskasaš oktavuodain. Dáid doaimmaid ovddideapmi ja sámedikki doaibmaorgánaid doaibmaneavttuid fuolaheapmi lea oassi lánkaodasmahttinbarggus. Vuodđolága 22 §:a mielde almmolaš váldi galgá dorvvastit vuodđovuoigatvuođaid ja olmmošvuoigatvuođaid ollašuvvama. Dasto vuodđovuoigatvuođaid duohtaáššis ollašuvvan gáibida almmolaš válddis maiddá aktiivva doaimmaid (HE 309/1993 vp).

Áššedovdiid gullan

Doaibmagoddi lea sáhttán ávkkástallat viiddis materiála sihke sierra beliid ja áššedovdiid gullan lea addán duogáža doaibmagotti bargui. Doaibmagoddi lea gullat sápmelaččaid ovddasteaddjiid, sierra beliid ja servviid, ruovttuguovllu gielddaid ja stáhta virgeoapmahaččain Meahciráđđehusa. Materiálan lea maiddái leamašan stáhtaráđi kansliija TEAS-dutkanruđaiguin jagi 2017 almmustuvvan viiddis eamiálbmogiid vuoigatvuođaide deattuhuvvon dutkamuš. Lassin leat gullan doaibmagotti lahtuid nammadan áššedovdiid. Doaibmagoddái leat sádden sohkaservviid ja ovttaskas olbmuid cealkámušaid.

ON:id eamiálbmotáššiid áššedovdimekanismma (EMRIP) galledeapmi ja ráđi addán kommeantat

ON:id eamiálbmotáššiid áššedovdimekanisma (EMRIP) galledii Suomas guovvamánus 2018. Doaibmagoddi lea ordnen gullandilálašvuođa EMRIP:ain. EMRIP lea ON:id olmmošvuoigatvuođaráđi vuollásaš ráđi addi orgána, mii sáhttá olmmošvuoigatvuođaráđi mearrádušcealkámušain 33/25 viiddiduvvon mandáhtas vuođul addit teknihkalaš doarjaga earret eará álbmotlaš lánkaásaheami ja politihka ovddideapmái eamiálbmogiid vuoigatvuođaid ovddideapmin. Mandáhta vuođul dat sáhttá veahkehit dialoga lahttostáhtaid, eamiálbmogiid ja priváhta sektora bivdaga vuođul ja gáibideamiin, ahte dialoga álggaheapmi lea dohkkehahtti buot oassebeliide. Galledeapmi lea EMRIP:a vuosttas ođasmahtton mandáhta vuollásašvuođas. Sámediggi lei dahkan EMRIP:ai álgaga galledeamis. EMRIP siktii galledeamis áigge sámediggelága ođasmahttimii ja eandalii lága 3 ja 9 §:ide. Galledeami vuođul EMRIP dagai oanehaš muittuhančállaga (ráđi addi kommeantat), man mihttomearrin lea dahkat vejolažžan álbmotlaš ságastallama. Doaibmagoddi lea barggustis ávkkástallan EMRIP:a gárvvistan ráđi addi kommeanttaid. Lassin EMRIP:a suoidnemánu čoahkkimis 2018 lea dialoga riikagalledeamis ja ovttasbarggus, masa maiddái Suoma ráđđehusa ja Sámedikki ovddasteaddji oassálastet.

Doaibmagotti barggu sikten sámediggelága dárbbášlaš nuppástusaide

Bargogohččosa čađaheapmin leamašan dehálaš vuodjut vuodđolága 121 §:a 4 momeantta oavvildan sápmelaččaid iežaset gielas ja kultuvrras guoskevaš iešmearrideami ovddideapmái. Nuba, vaikke sámediggeláhka sisttisdoallá guovddáš njuolggadusaid dán vuodđolágas dorvvastuvvon iešmearrideamiordnemis, maiddái válgavuogádagas ja sámedikki doaimmain, dán lágas ii čovdojuvvo sápmelaččaid eamiálbmotvuoigatvuođaid, giela, kultuvrra ja árbevirolaš ealáhusaid ovdáneami. Iešmearridanvuoigatvuođa vuhtii váldimiin sámekultuvrra rájain ii dáidde leatge vejolaš mearriduvvot dákkár hálddahuslágas.

Sápmelaččaide eamiálbmogiin gullevaš vuoigatvuođain ja daid ovddideamis lea ásahuvvon ja boahtá ásahuvvot eará lánkaásahemiin, rájaid šattadettiin seammás maiddái iešmearridanvuoigatvuođa vuođul. Vaikkege dálá lága meroštallamii ”sápmelaš”, dego bajilčállaga hámis, leat sáhttán laktit eanageavaheami ja -oamasteami ja ealáhusaid hárjeheami guoskevaš vuordámušaid. Dát lea buktán ruossalasvuođaid ja hehtten lánkaodastusaid. Dáid gažaldagaid čoavdin lea daninassii dehálaš sápmelaččaid ja maiddái ruovttuguovllu earáge ássiid ja oppa

Suoma dáfus. Daid čielggadeami ii goittotge sáhte laktit dál válmmastallojuvvon, sámedigge-láhkii válmmaštallama vuollásaš hálddahuslaš nuppástusaide, muhto daidda galgá sierra gávndat čovdosa stáhtanjuolggadusa rámmaid siste ođđa almmolašjuridihkalaš lahkona-vuogis, dalle sáhtta garvit priváhta oamastanvuogitvuodaide ja čielggadanválttisvuodaide ja riidduide čovdinmáliid, maid lea álkít ollašuhttit. Doaibmagoddi gidde dákkár čielggadusa dárbbášlašvuhtii fuomášumi, ja figgá ná iežas barggustis dahkat čielgadeappun dál oaiv-vilduvvon sámediggelága nuppástusaid luovusvuoda eará maŋjelis ollašuhtton dutkan- ja lágaválmmaštallanfidnuin.

Ovddit evttohusa /HE 167/2014 vp) ávkkástallan válmmaštallamis.

Vuođđo- ja olmmošvuogitvuodaide lassin doaibmagotti vuođđun lea vuogálaš osiin váldon ovddit ráđđehusa evttohusa sámediggelága nuppástuhttimis (HE 167/2014 vp), mii gárv-vistuvvui vuogitvuodaministeriija jagi 2012 ásahan bargjoavkku smiehtamuša (55/2013) vuođul. Evttohus gieđahallojuvvui riikkabeivviin čakčačoahkkinnbajis 2014, muhto ráđđehus gesii evttohusas ruovttoluotta njukčamánu 2015. Dál válmmaštallojuvvon evttohusas leat vál-dán vuhtii vuođđovuogitvuodaválgagotti jagi 2014 evttohan oainnuid dán evttohusas (PeVM 12/2014 vp).

Vuođđovuogitvuodaválgagoddi lea sierra oktavuodain buktán ovdan, ahte go sáhka lea evtto-husas, mii laktása lávga sápmelaččaid iežas giellasis ja kultuvrasis, sámedikki ovddastus láhkaválmmaštallamis galgá sihkkarastojuvvot álggu rájes (PeVL 21/2007 vp ja PeVL 40/2009 vp). Sámediggi leage dál ovddastuvvon sámediggelága nuppástusa válmmaštallan doaibma-gotti barggus.

Doaibmagotti leat ásahanmearrádušas mielde maiddái eaktudan beassat ovttafielalašvuhtii evttohusas sisdoalus. Evttohus addojuvvo ráđđehusa evttohusa hámis. Mihttomearrin álgoálggus lei, ahte sámediggelága nuppástusat boadášedje fápmui ovdal jagi 2019 sámediggeválggaid. Evttohus ii leat čadnojuvvon eará fidnuide, mat leat jođus, dego ILO 169 -soahpamuša ratifiseremii, muhto jearaldat lea dál dušše sápmelaččaid iešmearridanorgána, sámedikki guoskevaš láhkii dárbbášlaš nuppástusain.

Guovddáš evttohusat

Doaibmagotti evttohusa mihttomearrin lea sámediggelága oassái boarásmuvvan njuołggadu-said ođasmahttin ja daid doaimmas áicojuvvon váttisvuodaide jávkadeapmi. Evttohusa vuolggasadjin lea, ahte sámediggeláhkii gullet vuođđonjuolggadusat vuođđolága 121 §: 4 mo-meanttas dorvvastuvvon sápmelaččaid iešmearrideamis, doaibmi válgavuogádagas ja sámed-ikki doaimmain.

Guovddáš evttohus lea lága dálá sápmelačča meroštallama sajis čielgadeappu mearridit, ahte dán lágas jearaldat lea rievtis jienastit sámediggeválggain nuppiiguin sániiguin rievtis boahit merkejuvvot válgalogahallamii iige sápmelaččaide muđuid vuođđolága mielde eamiálbmogin

gullelaš vuoigatvuođain ja daid ovddideamis. Dain lea mearriduvvon ja boahká mearriduvvot eará láhkaásaheamis, man ovdáneami čuovvun lea bealistis guovddáš sámedikki doaimmain.

Válgalogahallamii gullelaš meannudannjuolggadusaid ođastettiin deattuhuvvo lassin sápmelaččaid sajádaga ja eavttuid bajásdoallat ja ovddidit sámegielaid ja sámekultuvrra. Seammás ođastuvvo dálá njuolggadusa ráđđádallangeatnegasvuođas ovttasdoaibmageatnegasvuođa guvlui. Lassin evttohuvvo sámedikki ja dan válljen doaibmaorgánaid čoakkádusa nuppástusaid. Válgavuogádaga doaibmamii laktášan váttisvuođaid jávkadeapmin evttohuvvojit nuppástusat válgalávdegotti čoakkádussii ja meannudeapmái ja ođasmahttojuvvo válgalogahallamii dahkkon merkemiid guoskelaš vuigenmeannudeapmi, go vuodđuduvvo sierra vuigenlávdegoddi ja nuppástusohcan dahkko čielgaseabbon dan mearrádusain.

Go váldo vuhtii dárbu ráhkkanit jietnavuoigatvuođa čielggadeapmái sihke válgalávdegotti ja vuigenlávdegotti ásaheami guoskelaš ođastusaid ollašuhttimii, čuovvovlaš sámediggeválggat evttohuvvojit dollot jagi 2020.

Jietnavuoigatvuohta sámedikki válggain

Sámediggelága 1 §:a mielde sápmelaččat válljejit válggaiguin gaskavuodasteaset sámedikki. Vuogádaga čielggasmahttimin evttohuvvo jo lága álgui lasihuvvot, ahte riekti jienastit sámedikki válggain lea válgalogahallamii merkejuvvon sápmelaččain. Vuoigatvuođas šaddat merkejuvvo válgalogahallamii ásaheamis lága 3 §:s, mas jearaldat lea namalassii jietnavuoigatvuođas sámedikki válggain, ii das, gii dovddastuvvo oppalohkái sápmelažžan. Buot sápmelažžan iežaset dovddastan olbmot eai hálit jienastit dahje ohcat válgalogahallamii. Olbmo merkemis válgalogahallamii ii livččii eará váikkuhus sápmelažžii muđuid vuodđolága mielde eamiálbmoga lahttun gullelaš vuoigatvuođain ja daid ovddideamis.

Jietnavuoigatvuođa guoskelaš njuolggadusa bajilčálan livččii vuoigatvuohta merkejuvvo válgalogahallamii. Njuolggadus gáibidivččii dálá vuogi mielde miehtama ohcat válgalogahallamii. Merken sisttisdoalašii dálá lága láhkai subjektiivlaš miehtama olis objektiivlaš kritearaid. Jietnavuoigatvuođa aitosáš, lágas ásaheamis gáibádusat livčče dasto, ahte olmmoš ieš dahje ainjuo okta su vanhemiin, ádjáin ja áhkuin dahje máttaráhkuin ja -ádjáin lea oahppan sámegiela vuosttas giellan dahje ahte ainjuo nubbi vanhemiin lea merkejuvvon dahje leamašan merkejuvvon jietnavuoigadahtton olmmožin sáme parlameantta dahje sámedikki válggain. Evttohuvvon njuolggadus dávista oalle guhkás Ruotas ja Norggas fámus lean dávisteaddji njuolggadusaid, nappo loahppaboađusin livčče oktasašdavviriikalaš kritearat sámedikki válgalogahallamii ohcamii, leathan sápmelaččat okta álbmot njealji riikkas. Njuolggadus dávista buori muddui maiddá paraferujuvvon davviriikalaš sámesoahpamuša mearrádusa sámedikki jienastanlogahallamis.

Lassin gáibiduvvo, ahte lágas ásaheamis agi, riikkavulošvuođa ja álbmotregistara guoskelaš jietnavuoigatvuođa eará gáibádusat ollašuvvet.

Sámedikki sajádat ja doaimmat

Sámedikki doaibman lea dálá láhkačuoggá mielde dikšut sápmelaččaid iežaset giela ja kultuvrra ja sin sajádahkii eamiálbmogin guoskevaš áššiid. Dása lasihuvvošii maiddái doaibma ovddidit sápmelaččaid eamiálbmotvuoigatvuođaid ollašuvvama. Doaimmaidasas gullevaš áššiin sámediggi sáhtta dálge dahkat virgeoapmahaččaide álgagiid ja evttohusaid sihke addit cealkámušaid, ovddidit ja hálddašit sámekultuvrra ja mieđihit ruhtadeami. Sámediggi nanne doaimmas várás bargoortnega ja ásaša sámediggeválggaid várás válgalávdegotti.

Dál sámediggi addá jahkásaš mitalusa stáhtaráđđái. Mitalusa addin riikkabeivviide deatuhivččii sámedikki sajádaga ja iešmearrideami mearkkašumi. Vuodđoláhkaválgagotti ovddit evttohusa (HE 167/2014 vp) oktavuodas almmuhan oaivila mielde njuolga riikkabeivviide addojuvvon mitalus fállá dáláža buoret vejolašvuođaid riikkabeivviide čohkkejuvvon hámis čuovvut ja árvoštallat sápmelaččaide guoskevaš áššiid dili ja ovdáneami

Ráđđádallangeatnegasvuođa ovddideapmi ovttasdoaimma guvlui

Dálá njuolggadusa ráđđádallangeatnegasvuođas, man mielde virgeoapmahaččat ráđđádallet sámedikkiin doaimmain, main lea viiddis váikkuhus ja mearkkašupmi ja mat sáhttet váikkuhit earenoamáš vugiin sápmelaččaid sajádahkii eamiálbmogin, ođasmahtto ovttasdoaimma- ja ráđđádallangeatnegasvuohtan. Seammás almmuhuvvo figgamuš oktasaš ipmárdussii ja miehtama oážžumii. Dat ii goittotge oaivvil veto-rievtti. Dáidda ráđđádallama čuožáhahkan lean áššiide biddjojuvvo dálá lága čuovvu logahallan vuodđoláhkaválgagotti smiehtamušas (PeVM 13/2014 vp) gáibiduvvon vugiin.

Gevvojuvvon ráđđádallamiin galggašii dahkkot beavdegirji. Njuolggadus dievasmahttojuvvošii maiddái nu, ahte virgeoapmahaččaid ja eará hálddašanbargguid dikšon beliid galggašii 1 mo-meanttas oaivvilduvvon doaimmaid plánedettiin ja ollašuvadettiin figgat fuolahit das, ahte sápmelaččaid vuoigatvuhtii hárjehit gielas, kultuvrras ja árbevirolaš ealáhusaideaset ii šatta fuomášahtti hehttehus ja ahte sápmelaččaid vuoigatvuođaid eamiálbmogin sáhtta dorrvastit ja ovddidit.

Válganjuolggadusaid sihke vuigen- ja nuppástusohcanvuogádaga čielggasmahttin

Evttohusas figgat čielggasmahttit dálá válganjuolggadusaid sihke vuigen- ja nuppástusohcanvuogádaga. Válgalávdegoddi ásaheavvuošii boahhtevuođas seammás sámedikki válgaáigodaga álggus ja válgalogahallamii ohcamii gullevaš mearreáiggit livčče árabut. Dáiguin nuppástusaiguin figgat sihkkarastit, ahte ohcamušaid gieđahallamii ja vejolaš nuppástusohcamii bázášii doarvái áigi.

Evttohusa mielde ásaheavvuošii boahhtevuođas maiddái vuigenlávdegoddi, mas livččii lágaoahpan sátnedođiheadji ja njeallje lahtu. Rabasvuođa ja almmolaš luohhtámuša lasiheapmin meannudeami gáibádussan livččii, ahte lávdegoddi lea doaimmastis iehčanas ja sorjjasmeahtun. Vuigenlávdegoddi gieđahalašii válgalogahallamii merkema guoskevaš

vuigengáibádusaid. Nuppástusohcan vuigenlávdegotti mearrádusas dahkkojuvvošii alimus hálddahusriektái, mas livččii ná vuosttas dási riektedorvvu nannema maŋŋá dáláža buoret eavttut vuodjut lágas ásahuvvon jietnavuoigatvuoda kritearaid čuovvuma dáhvideapmái ja ol-ggušteami eastadeapmái.

ČUÁKÁNKIÄSU

Toimâkode pargo já pargo vuolgâsajeh

Riehtiministeriö asättij 8.11.2017 sämitiggeest adelum laavâ nubásmitem valmâštállee toimâkode, mon toimâpaje, mii lâi maŋeláá kuhedum, nuuvâi 30.8.2018. Asättemmiärádâs mielđ tááláá laavâ njuolgâdusah láá uásild puárásmum já njuolgâdusâi toimâmist láá huámmášâm čuolmâid. Toimâkode pargo toorjân sehe olmâ ááigán tábáhtuvvee tiätujotteem visásmitem várás riehtiministeriö asättij meid parlamentaarlii čuávumjuávhu, moos kočodui puoh ovdâskoddejuávhui sehe sämitige ovdâstus.

Toimâkode pargon lii lamaš valmâštállâđ tárbulijđ nubástusâid sämitiggeest adelum laahân. Asättemmiärádâs mielđásávt toimâkode pargo vuáđđusin láá lamaš vuáđuvuoigâdvuođah já eres vuáđulaavâ asättem kenigâsvuođah, Suomâ čannee aalmugijkoskâsih olmoo-švuoigâdvuoťasopâmušah sehe OA algâalmugij vuoigâdvuođai julgâštâs. Lasseen toimâkode lii asättemmiärádâs mielđásávt váldám huámmášumán meid parafistum Tave-eennâmlii sâmisopâmuš sehe jiečânâs enâmiŋ algâ- já hiäimualmugáid kyeskee almosopâmuš (ILO 169 -sopâmuš).

Sämmilij sajattâh vuáđulaavâ mielđ

Sämmilij sajattâh algâalmugin lii tubdâstum Suomâ vuáđulaavâ 17 § 3 momentist. Ton mielđ sämmilijn lii vuoigâdvuoťa paijeentoollâđ já ovdediđ jieijâs kielâ já kulttuur. Njuolgâdus ovdâpargoin (HE 309/1993 vp) puáhtoo oovdân sämmilij sajattâh staatâ áinoo algâalmugin toos kullee vuoigâdvuođâiguin, moh tiättojeh aalmugijkoskâsiŋ sopâmušâin. Ovdâpargoi mielđ njuolgâdus ij rájášuu tuše ucceeblovoi kielâlij vuoigâdvuođai turviimân, peic uulât viŋđásub-booht turviđ ucceeblovoi kulttuurhaamijd. Tienuevt ovdâmerkkân sämmilij kulttuurháámán, maid njuolgâdus turviđ, kuleh sämmilij ärbivuáváliih iäláttâsah, tego puásuituálu, kuálástem já miäcâstem (om. PeVL 3/1990 vp, PeVL 8/1993 vp).

Vuáđulaavâ ovdâpargoin pahudeh, ete oovtâst vuáđulaavâ 16 a § 1 momentijn (tááláš 22 §) 17 § 3 moomeent njuolgâdus kenigit almos väälđi suovvâđ já tuárjuđ tast uáivildum juávhui jieijâs kielâ já kulttuur ovdedem. Ovdâpargoi mielđ njuolgâdus fáálá staatânuolgâdus mielđásii vuáđu meid tast uáivildum juávhui eellimtiilij pyreedmân nuuvt, ete kunnijâteh sii jieijâs kulttuurärbi. Nube tááhust njuolgâdus ij meerhâš tast uáivildum juávhui vuoigâdvuođâ, nuuvt ete keesih jieijâs kulttuurân, spiekâstiđ njuolgâdusâin, maid syemmilâš riehtiornig aasât.

Vuáđulaavâ 121 § 4 moomeent torvee sämmiláid vuoigâdvuođâ jieijâs kielân já kulttuurân kyeskee jiešhaaldâsmân sâmikuávlust ton mielđ ko laavâst asätteh. Njuolgâdus ovdâpargoin (HE 248/1994 vp) pahudeh, ete sämmilij jiešhaaldâtlíi sajattuv viggeh iävtuttâs mielđ turviđ väl-dimáin vuotân sämmilij sajattuv algâalmugin. Kulttuurtuávâduv kalga ovdâpargoi (PeVM 17/1994 vp) mielđ iberdiđ vuáđuvuoigâdvuoťâuđâsmittem (HE 309/1993 vp) náál viŋđáht. Sämmilij kulttuurháámán kuleh tienuevt meid sämmilij ärbivuáváliih iäláttâsah. Tast

jiešhaaldášmist já toos kullee pargoin lii asáttum sämitiggeest adelum laavâst (974/1995, sämitiggelaahâ). Vuáđulahâlii toimánadelem olášut meid säämi kielâlaahâ (1086/2003).

Aalmugijkoskâsii rievti ovdánemuáinuh

Algâalmugáid kyeskee aalmugijkoskâsâš riehti lii ovdánâm sämitiggelaavâ vuáimánšoddâm maŋa. Ive 2007 tuhhiittum OA algâalmugij vuoigâdvuodáid kyeskee julgáštas lii vaiguttâm olmošvuoigâdvuodáid koccee toimâorganij uáivilijđ, moh tiäduštet ain eenâb algâalmugij jiešmeridemvuoigâdvuodâ já vuoigâdvuodâi kollektiivlii luándu. Veikâ julgáštas ij luándus peeleešst lekken riävtálávt čannee, tot nube tááhust kovvee jo orroo já tuhhiittum aalmugijkoskâsii rievti noormáid já prinsiiipijđ. Tienuuvt julgáštasâst lii meid riävtáláš merhâšume já tot lii vaiguttâm aalmugijkoskâsii rievti já olmošvuoigâdvuotâsopâmušâi tulkkuumij ovdánmân. OA jeessânstaatah, algâalmugij já aalmugohtsâškode ovdâsteijeeh tuhhiittii čohčuv 2014 algâalmugij vuoigâdvuodâi ovdedem kiedâvuššee loppâäššikirje OA vuossâmmu algâalmugij ollâ tääsi maailmkonferensist. Loppâäššikirje naanood staatâi ovdeláá adelem čonâdâttâm algâalmugij sajattuvâst já vuoigâdvuodâi kunnijâttmist já tot tuáimá meid puáttee iivij kárttân algâalmugij vuoigâdvuodâi olášutmist.

Aalmugijkoskâsii rievdist ij kuittâg lah riävtálávt čannee algâalmugmiäruštállâm. Almolávt kevttum miäruštállâm ana sistees sehe ovtâskâs ulmuu jiešidentifikaatio já juávkkutuhhiitem kriterijđ. OA algâalmugij vuoigâdvuodáid kyeskee julgáštas 9 artikla mielđ algâalmugijn já tooid kullee ovtâskâs ulmuin lii vuoigâdvuotâ kuullâđ algâalgálii siärvádâhân teikâ aalmugân ton siärvâduv teikâ aalmug ärbivuovij teikâ taavij mielđ. Taam vuoigâdvuodâ kevttimist ij uázuv čuávuvuđ maggaargin olgoštem. Julgáštas 33 artikla mielđ algâalmugijn lii vuoigâdvuotâ meridiđ jieijâs identiteetist teikâ jeessânvuodâst tavijdis já ärbivuovijdis mielđ. Algâalmugijn lii vuoigâdvuotâ meridiđ toimâorganis ráhtusijđ já valjiđ toi jesânijđ jieijâs monâttâlmijđ nuávditmáin.

OA jyeihilágán olgoštem vuástásâš komitea lii ive 2017, ko lii kiedâvuššâm Suomâ 23. meriäigiraapoort jyeihilágán näliolgoštem meddâlistmân kyeskee almossopâmuš olášutmist, čujottâm algâalmugij vuoigâdvuodáid kyeskee almosavžuuttâsân nr 23 (1997) já kiärdum Suomân jo ovdeláá ive 2012 adelum avžuuttâs jienânvuoigâdvuodâst sämitiggevaaljâin. Avžuuttâs mielđ sopâmušstaata kolgâččij talle, ko miäruštâl ete kiäst lii jienânvuoigâdvuotâ sämitige vaaljâin, te adeliđ ääšimiäldâsâi tiädduáárvu sâmmilij jiešmeridemvuoigâdvuotân, mii lahtoo sii sajattâhân Suomâst, sii vuoigâdvuotân meridiđ jieijâs jeessânvuodâst já vuoigâdvuotân toos, ete sii iä pággusuddâluteh. Suomân čyeccee aalmugijkoskâsijn olmošvuoigâdvuotâatarkkuumijn sämiääših láá lamaš enâmustáá huámmášum koččâmušah.

OA aalmuglâš- já poolitlâid vuoigâdvuodáid kyeskee almossopâmuš (KP-sopâmuš, SopS 7-8/1976) olášuttem čuávuvoo olmošvuoigâdvuotâkomitea lii ráhtâm heiviitemvuáhâduv algâalmugij vuoigâdvuodâin tulkkuumáin almossopâmuš 27 artikla. Lasseen komitea lii heiviittâm sopâmuš 1 artikla, mii kuáská aalmugij jiešmeridemvuoigâdvuotân, meid algâalmugáid. Sâmmilij vuoigâdvuodâi tááhust merhâšitte lii meid Euroop ráäđi kuávlulâid teikâ ucceeblovokielâid kyeskee eurooplâš vuáđukirje (SopS 23/1998), mon ratifisistem ohtâvuodâst sâmikielâ lii miäruštállum ucceeblovokiellân. Euroop ráäđi aalmuglij ucceeblovoi suojâlmân kyeskee

raamialmossopâmuš (SopS 1 ja 2/1998) heiviittech meid sâmmiláid algâalmugin já aalmuglâš ucceblohhoon. Suomâ ij tuáistáázân lah ratifisistám ILO 169 –sopâmuš.

Čuákánkiässun aalmugijkoskâsii rievti ovdánemlinijn puáhtá pahudiđ, ete algâal-mugvuoigâdвуодâiguin viggeh turviđ algâaalmug kulttuur siäilum já ovdánem taggaar vuovijn, ko algâaalmug jieš tuáivu. Toos lasseen algâaalmug jesânáid kyeskih ovtâskâs olmožin almo-liih olmoošvuoigâdвуодâh. Algâaalmugij jiešmeridemvuoigâdвуодâ ovdánem mielđ olmoo-švuoigâdвуодâid koccee toimâorgaanij uáivileh láá tiäduttâm meid eenâb juávhu vuoigâdвуодâid. OA algâaalmugjulgâštâs tuhhiitem maŋa lii tiäduttum meid rijjá já tiätun vuáđuduvvee munemiettâm prinsiiip.

Tave-eennâmlâš sâmisopâmuš já oovtâstpargo

Tave-eennâmlii sâmisopâmušan kyeskee ráđádállâmpuáđus juksii čohčuv 2016, já sopâmuš parafistui uđđáivemáánust 2017. Sopâmušâst ráđádállii Taažâ, Ruotâ já Suomâ haldâtâsâi sehe kulmâ staatâ sâmitiigij kooskâ. Sopâmuš tehálâš merhâšume lii tot, ete tot taha máhđulâžžân puátteevuodâst pyereeb oovtâstpargo eromâšávt sâmikielâ já -kulttuur siäi-lumiävtui turviimân. Sopâmuš ana sistees ohtsâštave-eennâmlii miärádâs sâmitige jienâstem-luvättâlmist, mii vuáđuduvá pyeri muudon Taažâ vyeimist orroo lahâaasâtmân. Tave-eennâmlâš sopâmuš ij puávtáččii fârustis uđđâ vuoigâdвуодâid ovdâmerkkân eennâmkevttim teikâ iälâttâsâi háárán. Sâmitigeh Suomâst, Ruotâst já Taažâst láá almottâm, ete toh oovdânpyehtih motomijd nubástusiävtuttâsâid sopâmušan.

Ko verdideh ovdánem eres tave-enâmijn, kalga mušteđ, ete Suomâst eidu vuáđulaahâ tu-urvâst sâmmiláid jieijâs kielân já kulttuurân kyeskee jiešhaldâšem já nube tááhust vuoigâdвуодâ algâalmugin paijeentoollâđ já ovdediđ jieijâs kielâ já kulttuur. Tot addel Suomâst nanosub raamijd lahâudâsmitmáid já meid sâmmilij jiešhaldâšem oovdedmân eres tave-enâmij háárán.

Sâmitige pargon lii hoittâđ kielân já kulttuurân sehe sâmmilij sajattâhân algâalmugin kyeskee aašijd. Sâmitigge oovdâst sâmmilijđ pargoidis kullee aašijn aalmugliijn já aalmugijkoskâsijn ohtâvuodâin. Tai pargoi ovdedem já sâmitige toimâorgaanij toimâiävtuin huolâttum lii uási lahâudâsmittempargo. Vuáđulaavâ 22 § mielđ almos väldi kalga turviđ vuáđuvuoigâdвуодâi já olmoošvuoigâdвуодâi olášume. Tienuevt vuáđuvuoigâdвуодâi tuotâ olášume váátá almos vääldist meid aktiivlijđ tooimâid (HE 309/1993 vp).

Äššitobdei kuullâm

Vijđes amnâstâh, mii lii lamaš toimâkode kiävtust, já sierâ peelij já äššitobdei kuullâm láá ade-lâm tuávvâá toimâkode paargon. Toimâkodde lii kuullâm sâmmilij ovdâsteijeid, sierâ peelijđ já seervijđ, sâmikuávlui kieldâid já staatâ virgeomâhâin meccihaldâttuv. Amnâstâhhân lii lamaš meid staatâräädi kanslia TEAS-tutkâmrudâiguin 2017 almostittum vijđes tutkâmuš, mii tiäduttuvvoo algâaalmugvuoigâdвуодâid. Lasseen láá kuullâm toimâkode jesânij nomâttum äššitobdeid. Toimâkoodán láá vuolgâttum suhâseervijđ já ovtâskâs ulmui uáivileh.

OA algâaalmugaašij äššitobdeemekanism (EMRIP) kollim já raavâadeleijee kommenteh

OA algâaalmugaašij äššitobdeemekanism (EMRIP) kollij Suomâst kuovâmáánust 2018. Toimâkodde lii ornim kuullâmtilálâšvuodâ EMRIP-mekanismáin. EMRIP lii OA olmoošvuoigâdvuotâräädi vuálásâš raavâadeleijee orgaan, mii puáhtá olmoošvuoigâdvuotâräädi miärádâsciälkkámuššáin 33/25 vijđedum mandaat vuáđuld adelid teknisii torjuu eereeb iärásij aalmuglii lahâasâtem já politiik oovdedmist algâalmugij vuoigâdvuodâi ovdedem pyerrin sehe ovdedid savâstállâm jeessânstaatâi, algâalmugij teikâ priivaat sektor pividemist já toin iävttoin, ete puoh uásipeleh tuhhiitteh savâstállâm algâtem. Kollim lâi EMRIP vuossâmuš uđâsmittum mandaat vuálásâžžân. Sämitigge lâi toohâm EMRIP-mekanismân alguu kolliimist. EMRIP vuájui kollim ääigi sämitiggelaavâ uđâsmitmân já eromâšávt laavâ 3 já 9 §áid. Kollim vuáđuld EMRIP raahitij uánihis muštottesčalluu (raavâadeleijee kommenteh), mon ulmen lii fasilitistid aalmuglii savâstállâm. Toimâkodde lii pargostis annaam ävkkín EMRIP ráhtim raavâadeleijee kommentijd. Lasseen EMRIP syeinimáanu čuákkimist 2018 lii savâstállâm eennâmkollimijn já oovtâstargoost, moos meid Suomâ haldâtâs já Sämitige ovdâsteijee uásálist.

Toimâkode pargo vuájum sämitiggelaavâ tárbuláid nubástussáid

Toimânadelem toohâm tiet lii lamaš tergâd vuájuđ vuáđulaavâ 121 § 4 moomeent uáivildem vuovijguin sämmilij jieijâs kielân já kulttuurân kyeskee jiešhaldâšem oovdedmân. Tienuuvt, veikâ sämitiggelaahâ ana sistees tehâlijd njuolgâdusâid taan vuáđulaavâst torvejum jiešhaldâšem orniimist, meid valjâvuáhâduvâst já sämitige pargoin, taan laavâst iä čuávdi sämmilij algâaalmugvuoigâdvuodâid, kielâ, kulttuur já ärbivuávâlij iälâttâsâi ovdânem. Ko váldoo vuotân jiešmeridemvuoigâdvuotâ, te sämikulttuur raajijn illâ puáhtá asâttid tággáár haldâtâhlaavâst.

Sämmiláid algâalmugin kullee vuoigâdvuodâin já toi oovdedmist lii asâttum já šadda asâttuđ eres soojijn lahâasâtmist, ko ráäjih hámášuveh te siämmást meid jiešmeridemvuoigâdvuodâ vuáđuld. Laavâ tááláá miäruštâlmân "sämmilâš", tággáár pajechaalân, láá kale puáhtám labded eennâmkevttimân já -oomâstmân sehe iälâttâsâi háárjutmân kyeskee vuorduid. Taat lii tovâttâm ruossâlâšvuodâid já toohâm lahâudâsmittum vaigâdubbon. Tai koččâmušâi čuávdim lii jiešalnees tehâlâš nuuvt sämmilij ko sâmikuávu eres ässei-uv já oles Suomâ tááhust. Tai čuávdim ij kuittâggin pyevti lahteđ tääl ráhtimnáál, sämitiggelaahân ráhtimnáál haaldâtláid nubástussáid, peic toos kalga sierâ kavnáđ staatânjuolgâdus raamij siste uđđâ almosriävtálii aldanemvyevi, kuás puáhtá velttiđ čuávdusmaalijd, moh jođetteh älkkeht priivaat omâstemvuoigâdvuodâid já selvâtemvaigâdvuodâid já rijdoid. Toimâkodde kiddee tággáár čielgiittâs táárbun huámmášume, já viggá návt siämmást jieijâs pargoost čielgâsmittid tääl koččâmušâst orroo sämitiggelaavâ nubástusâi sierâlâšvuodâ eres manjeláá ráhtimnáál tutkâm -já lahâvalmâštállâmhaavâin.

Ovdebáá oovdânpyehtim (HE 167/2014 vp) kevttim valmâštâlmist

Vuáđu- já olmoošvuoigâdvuodâi lasseen toimâkode pargo vuáđđun lii ulmemiäldásijn oosijn valdum oovdeb haldâtâs oovdânpyehtim sämitiggelaavâ uđâsmittum (HE 167/2014 vp), mii rahtui riehtiministeriö ive 2012 asâtem pargojuávhu smiettâmuš (55/2013) vuáđuld.

Oovdânpyehtim kiedâvuššui ovdâskoddeest čohčâčuákkimpaaajeest 2014, mutâ haldâttâs keesij meddâl oovdânpyehtimis njuhčâmáánust 2015. Oovdânpyehtimist, mii lii tääl valmâštâl-lum, láá valdum vuotân vuáđulahâváljukode ive 2014 oovdânpyehtim uáinuh täst oovdânpyehtimist (PeVM 12/2014 vp).

Vuáđulahâváljukodde lii sierâ ohtâvuodâin puáhtám oovdân, ete ko lii koččâmuš oovdânpyehti-mist, mii labda aldasávt sâmmilij jieijâs kielân já kulttuurân, sâmitige ovdâstus laavâ valmâštâlmist kalga visâsmittid aalgâ rääjist (PeVL 21/2007 vp já PeVL 40/2009 vp). Sâmitigge lii-uv lamaš ovdâstittum tääl sâmitiggelaavâ nubâsmittem valmâštâllee toimâkode pargoost.

Asâtemmiärádâsâst lii meid vattum, ete toimâkodde juksá oovtmiehlâšvuodâ oovdânpyehtim siskáldâsâst. Oovdânpyehtim adeluvoo haldâttâs oovdânpyehtim häämist. Ulmen algâalgâst lâi, ete sâmitiggelaavâ nubâstusah šodâččii vuáimán ovdil ive 2019 sâmitiggevaaljâid. Oovdânpyehtim ij lah čonnum eres joodoost orroo havváid, tego ILO 169 –sopâmuš ratifisist-mân, peic koččâmuš lii tääl tuše sâmmilij jiešhaldâšemorgaanân, sâmitiigán kyeskee laavâ tarbâšem nubâstusâin.

Teháliih iävtuttâsah

Toimâkode oovdânpyehtim ulmen lii sâmitiggelaavâ uásild puárásmum njuolgâdusâi uđâsmit-tem já toi toimâmist aiccum čuolmâi meddâlistem. Oovdânpyehtim vuolgâsaijeen lii, ete sâmitiggelaahâ ana sistees vuáđunjuolgâdusâid vuáđulaavâ 121 § 4 momentist torvejum sâmmilij jiešhaaldâšmist, tuáimee valjâvuáhâduvâst sehe sâmitige pargoin.

Kuávdášlâš iävtuttâs lii laavâ tááláá sâmmilâšmiäruštállâm sajan čielgâsubbooht asâttid, ete taan laavâst koččâmuš lii vuoigâdvuodâst jienâstid sâmitiggevaaljâin nubenáál ettum vuoigâdvuodâst merkkejuđ valjâluvâttâlmân ijge sâmmilâid mudoi vuáđulaavâ miel algâal-mugin kullee vuoigâdvuodâin já toi oovdedmist. Tain lii asâttum já šaddeh asâttuđ eres lahâaasâtmist, mon ovdânem čuávvum lii pelestis tehálâš sâmitige pargo.

Ko uđâsmiteh valjâluvâttâlmân kullee monâttállâmnjuolgâdusâid, tiädutteh lasseen sâmitige sajattuv já iävtuid paijeentoollâđ já ovdediđ sâmikielâid já -kulttuur. Siämmáanáál uđâsmiteh tááláá njuolgâdus ráđádállâmkengâsvuodâst ohtsâštoimâkenigâsvuodâ suundân. Lasseen iävtutteh sâmitige já ton valjim toimâorgaanij čuákânpiejamân nubâstusâid. Valjâvuáhâduv toimâmân lohtâseijee čuolmâi meddâlistmân oovdânpuáhtojeh nubâstusah valjâlvâdikode čuákânpiejamân já monâttâlmân sehe uđâsmiteh valjâluvâttâlmân rahtum merkkuumâid kyes-kee njuolgimmonâttállâm, vuáđđudmâin sierâ njuolgimlâvdikode já čielgâsmitmâin nubâstu-suuccâm ton miärádâsâin.

Ko váldoo huámmášumán tárbu ráhtádâttâđ jienâvuoigâdvuodâ čielgâsmitmân sehe valjâlvâdikoodán já njuolgimlâvdikode aasâtmân kyeskee uđâsmitmij olášutmân, te iävtutteh, ete čuávvoo sâmitiggevaaljah toimâttuvvojeh ive 2020.

Jienâvuoigâdvuotâ sämitige vaaljâin

Sämitiggelaavâ 1 § miäldásávt sämmiliih väljeje valjâiguin koskâstis sämitige. Vuáháduv čielgâsmittem tiet iävtuttuvvoo, ete jo laavâ aalgân lasettuvvoo, ete vuoigâdvuotâ jienâstid sämitige vaaljâin lii sämmilijn, kiäh láá merkkejum valjâluvâttâlmân. Vuoigâdvuodâst merkkejuđ valjâluvâttâlmân asâttuuččij laavâ 3 §:st, mast koččâmuš lii eidu jienâvuoigâdvuodâst sämitige vaaljâin, ij tast, ete kiäm kalga ubânâsân anneed sämmilâžžân. Puoh kiäh aneh jieijâs sämmilâžžân iä haalijd jienâstid teikâ ucâluđ valjâluvâttâlmân. Ulmuu merkkiimist valjâluvâttâlmân iä liččii eres vaikuttâsah sämmiláid mudoi vuádulaavâ mielđ algâalmugin kullee vuoigâdvuodâin já toi oovdedmist.

Jienâvuoigâdvuotân kyeskee njuolgâdus paječaalâ ličij vuoigâdvuotâ merkkejuđ valjâluvâttâlmân. Merkkim vadâččij miettâm ucâluđ valjâluvâttâlmân, tego tääl-uv. Njuolgâdus siskeldičij vyeimist orroo laavâ náál subjektiivlii miettâm paaldâst objektiivliđ kriterijđ. Jienâvuoigâdvuodâ eidusiih, lahâasâtlíih iävtuh liččii talle, ete olmooš jieš teikâ aainâs-uv ohtâ suu vanhimijn, ááhust já äijihist teikâ ááhui já äijihij vanhimijn lii oppâm sâmikielâ vuossâmuu kiellân teikâ ete aainâs-uv nubbe suu vanhimijn lii merkkejum teikâ lii lamaš merkkejum jienâvuoigâdvuotâližžân säämi parlament teikâ sämitige vaaljâin. Iävtuttum njuolgâdus västid pyeri muodon Ruotâst já Taažâst vyeimist orroo västideijee njuolgâdusâid, ađai loppâpuádušin liččii ohtsâštave-eennâmlíih kriterih sämitige valjâluvâttâlmân ucâluumân, ko sämmiliih láá ohtâ aalmug neelji staatâ siste. Njuolgâdus västid pyeri muodon meid parafistum tave-eennâmlíi sâmisopâmuš miärádâs sämitige jienâstemluvâttâlmist.

Lasseen váttoo, ete laavâst asâttum ahan, aalmuglâšvuotân já aalmugtuálun kyeskee jienâvuoigâdvuodâ eres vátámâšah tievih.

Sämitige sajattâh já pargoh

Sämitige pargon lii tááláá lahâsaje mielđ hoittáđ sämmilij jieijâs kielân já kulttuurân sehe sii sajattâhân algâalmugin kyeskee aašijđ. Taas lasettuuččij meid pargo ovdediđ sämmilij algâalmugvuoigâdvuodâi olášume. Pargoidis kullee aašijn sämitigge puáhtá tääl-uv toohâđ virgeomâháid alguid já oovdânpyehitimijđ sehe adeliđ ciäلكkâmušâid, ovdediđ já haldâšiđ sâmikulttuur sehe miedettiđ ruttâdem. Sämitigge naanood pargo várás pargo-oornig sehe aasât valjâlvâdikode sämitiggevaaljâi várás.

Tääl sämitigge addel jyehi ive muštâlus staatârááđân. Muštâlus adelem ovdâskoodán tiäduuttičij sämitige sajattuv já jiešhaldâšem merhâšume. Vuáđulahâvâljukode ovdebáá oovdânpyehitim (HE 167/2014 vp) ohtâvuodâst puohtum uáivil mielđ njuolgist ovdâskoodán adelum muštâlus fáálá tááláást pyerebijđ máhđulâšvuodâid ovdâskoodán čuávvuđ já árvuštállâđ kuávdâsmitumnáál sämmiláid kyeskee aašij tile já ovdânem.

Ráđádállâmkenigâsvuodâ ovdedem ohtsâštooimâ suundân

Tááláá njuolgâdus ráđádállâmkenigâsvuodâst, mon miel virgeomâhááh ráđádâleh sämitiggijn tehálijn tooimân, moh vaiguttah viđđáht já pyehtih vaiguttiđ eromâš vuovvijn sämmilij sajattâhân algâalmugin, uđâsmittoo ohtsâštoimâ já –ráđádállâmkenigâsvuotân. Siämmást oovdânpyehtih viggâmuš ohtsâšibárdâsân já miettâm juksâmân. Tot ij kuittâggin meerhâš veto-vuoigâdvuodâ. Taid ráđádâlmij čuosâttâhhân orroo toimâid siskálmittáččij tááláá laavâ miäldâsâš luvâttállâm vuáđulahâvâljukode smiettâmušâst (PeVM 13/2014 vp) vattum vuovvijn.

Toollum ráđádâlmijn kolgáččij ráhtiđ pevdikirje. Njuolgâdus tievâsmitáččii meid tienuuvt, ete virgeomâhááh já iärrâseh, kiäh hoittájuh almos haldâttâhpargoid, kolgáččii talle ko vuávájuh já olášuteh 1 momentist uáivildum tooimâid viggâđ huolâttiđ tast, ete sämmilij vuoigâdvuotân hárjuttiđ sii kielâ, kulttuur já ärbivuávâlijd iälâttâsâid ij šoodâ huámmâšittee hemädâs já ete pyehtih turviđ já ovdediđ sämmilij vuoigâdvuodâid algâalmugin.

Valjânnjuolgâdusâi sehe njuolgim- já nubástusuuccâmvuáhâduv čielgâsmittem

Oovdânpyehtimist viggeh čielgâsmittiđ táálâid valjânnjuolgâdusâid sehe njuolgim- já nubástusuuccâmvuáhâduv. Valjânlävdikode asâttuuččij puátteevuodâst tállân sämitige valjâpaje aalgâst já valjâluvâttâlmân ucâlumân lohtâseijee meriaaigijd tolediččii. Tai nubástusâiguin viggeh visâsmittiđ, ete ucâmušâi kiedâvušmân já máhđulii nubástusucâmân pásáččij tuárvi äigi.

lävtuttâs miel puátteevuodâst asâttuuččij meid njuolgimlävdikode, mast ličij laavâ oppâm saavâjođetteijee já kulmâ jeessân. Ávusvuodâ já almos luáttámuš lasettem tiet monâttâlmist ličij iähtun, ete lävdikode lii toimâstis jiečânâs já jiešráđâlâš. Njuolgimlävdikode kiedâvušáččij valjâluvâttâlmân merkkiimân kyeskee njuolgimvátámâšâid. Nubástusuuccâm njuolgimlävdikode miärádâsâst kolgáččij ráhtiđ alemuu haldâttâhriähtân, mast liččii návť vuossâmuu tääsi riehtitorvo nanodem maŋa tááláást pyerebeh iävtuh vuáijuđ laavâst asâttum jienâvuoigâdvuodâ kriterij nuávdittem täähidmân já olgoštem estimân.

VUÄNÕS

Tuâimmkââ'dd tuâjj da tuâj vue'lggêmsââ'j

Vuõiggâdvuõttministeria šiottii 8.11.2017 sää'mtee'ggest uvddum lää'jj muttâz valmštõõlli tuâimmkââ'dd, koon mââibeä'lnn juâtkkum tuâimmpââ'jj puudi 30.8.2018. Šiõtteemtu'mmstõõgg mie'ldd ânn'jõž lää'jj šeâttmõõžž lie bie'k'ki vuâmmnam da šeâttmõõžž tuâimmjemvuõðâst lie vuõinum problee'm. Tuâimmkââ'dd tuâj tuârjeem diõtt di vuõiggäiggsaž teâð jââ'ttem ainsmâ'ttem diõtt vuõiggâdvuõttministeria šiottii še parlamen-taarlaž vuâppâmjoouk, koozz koččuš puki ee'tti'k-kâ'ddjoouki di sää'mtee'ggest ee'ttkâsttmõõžž.

Tuâimmkââ'dd tuâjjan lij leâmmaž valmštõõllâd taarblaž muttsid sää'mtee'ggest uvddum lâkka. Šiõtteemtu'mmstõõgg meâldlânji tuâimmkââ'dd tuâj vuâððan lie leâmmaž vuâððvuõiggâdvuõð da jee'res vuâððlää'jj šiotteem õõlgtõõžž, Lää'ddjânnam čõõnni meeraikõskksaž ooumažvuõiggâdvuõttuâppmõõžž di ŐM alggmeerai vuõiggâdvuõði čõõðtõs. Lää'ssen tuâimmkââ'dd lij šiotteemtu'mmstõõgg meâldlânji vâlddam lokku še parafõsttum Tâ'vvjânnmal-laš sää'msuâppmõõžž di jiõččnaž jânnmi alggmeer- da rooddmeeraid kuõskki õõlmâs-suâpp-mõõžž (ILO 169 -suâppmõš).

Sä'mmlai sââ'jj vuâððlää'jj mie'ldd

Sä'mmlai sââ'jj alggmeeran lij tobdstum Lää'ddjânnam vuâððlää'jj 17 § 3 momee'ntest. Tõn mie'ldd sä'mmlain lij vuõiggâdvuõtt tuõ'll'jed da ouudeed kiõlâs da kulttuurâs. Šeâttmõõžž ouddtuâjain (HE 309/1993 vp) puu'tet ou'dde sä'mmlai sââ'j jânnam o'dinakai alggmeeran tõõžž kuulli meeraikõskksaž suâppmõõžžin ou'dde puõ'tti vuõiggâdvuõðeezvui'm. Ouddtuâjai mie'ldd šeâttmõš ij raajtõõv tâ'lk uu'ccbõõžzi kiõl'laž vuõiggâdvuõði staanmõ'sše, pe'ce vuâll veiddsubun staanâd uu'ccbõõžzi kulttuurhaa'mid. Nu'tt ouddmiârkkân šeâttmõõžž staanâm sä'mmlai kulttuurhâmma ko'lle sä'mmlai ä'rbbvuõðlaž jie'llemvue'jj, mâ'te puäz3hâiddmõš, kue'llšeellmõš da meâccjummuš (ouddm. PeVL 3/1990 vp, PeVL 8/1993 vp).

Őinn vuâððlää'jj ouddtuâjain tuõðât, što õõutâst vuâððlää'jj 16 a § 1 momee'ntin (ânn'jõž 22 §) 17 § 3 momee'nt šeâttmõš õõlgat õõlmâs vâä'ld u'vdded da tuârjeed tõ'st jurddum joouki jii'jjes kiõl da kulttuur ouddâs viikkmõõžž. Ouddtuâjai mie'ldd šeâttmõš ta'rjjad riikkvuâkkõsnallšem vuâð še tõ'st jurddum joouki jie'llem õõudummša tõi jii'jjes kulttuurä'rbbvuõð ci'sttjee'l. Nuu'bb tää'zzest šeâttmõš ij miârkkšõõv tõ'st jurddum joouki vuõiggâdvuõð jii'jjes kulttuu're nuâjjõõðee'l čârned lää'dd vuõigõsriâšsmõõžž piijjâm vuâkkõõžžin.

Vuâððlää'jj 121 § 4 mome'ntt stâän sä'mmlaid vuõiggâdvuõð kiõlâs da kulttuurâs kuõskki jiõččvaaldšma sä'mmlai dommvuu'dest tõn mie'ldd mâ'te lää'jjest šiotteet. Šeâttmõõžž ouddtuâjain (HE 248/1994 vp) tuõðât, što sä'mmlai jiõččvaaldšmallaš sââ'j põõrgât e'tkõõžž mie'ldd staanâd vâä'ldde'l lokku sä'mmlai sââ'j alggmeeran. Kulttuurifi'ttõõžž šâdd ouddtuâjai (PeVM 17/1994 vp) mie'ldd fi'ttjed vuâððvuõiggâdvuõttõõðõõžž (HE 309/1993 vp) nâlla veiddsen. Sä'mmlai kulttuurhâmma ko'lle nu'tt še sä'mmlai ä'rbbvuõðlaž jie'llemvue'jj. Tãn

jiõččvaaldšmest da tõõzz kuulli tuâjain lij šiõttuum sää'mtee'ğğest uvddum lää'jjest (974/1995, sää'mte'ğğlää'kk). Vuâđdläägglaž tuâimmapiijmõõžž teudd še sää'm kiõll-lää'kk (1086/2003).

Meeraikõskksaž vuõiggâdvuõđ ouddnem vuei'nelm

Alggmeeraid kuõskki meeraikõskksaž vuõiggâdvuõđt lij ouddnam mâ᳚᳚᳚ sää'mte'ğğlää'jj viõ'kke pue'ttmest. Ee'jjest 2007 primmum ÕM alggmeerai vuõiggâdvuõđid kuõskki čõõđtõs lij vaaiktam ooumažvuõiggâdvuõđid vuâppai tuâimmorgaani beä'l vä'lddmid, kook pe'jje teadd õinn jeänab alggmeerai jiõččmeä'rreemvuõiggâdvuõ'tte da vuõiggâdvuõđi kollektiivlaž luõnddu. Hâ't čõõđtõs ij luändas mie'ldd leäkku vuõiggâdvuõđlânji čõõnni, tõt nuu'bb tää'zzest pohtt ou'dde ju'n le'ddi da primmum meeraikõskksaž vuõiggâdvuõđ noormid da vuâđđjurddjid. Nu'tt čõõđtõõzzâst lij še vuõiggâdvuõđlaž miârktõs da tõt lij vaaiktam meeraikõskksaž vuõiggâdvuõđ da ooumažvuõiggâdvuõđtsuâppmõõžž tu'lkkummši ouddnummša. ÕM vue'ssbie'llriikk, al-ggmeerai da meerlažõhttsažkää'dd ee'ttkõ'stti pri'mme čâhčča 2014 alggmeerai vuõiggâdvuõđi ooudummuž kiõtt'tõõlli loppä'sšškee'rj ÕM vuõssmõs õll tää'zz alggmeerai maai'lmkon-feree'nsest. Loppä'sšške'rjj raavad riikki ääi'jben u'vddem čõnnõõttmõõžž alggmeerai sâjja da vuõiggâdvuõđi ci'sttjummša da tõt tuâimmai še puõ'tti ii'jji čuâggaskarttân alggmeerai vuõiggâdvuõđi tiu'ddepiijmest.

Meeraikõskksaž vuõiggâdvuõđâst ij kuuitâg leäkku vuõiggâdvuõđlânji čõõnni alggmeer meä'rtelm. Takainalla õnnum meä'rtõõllmõš âân se'st nu'tt õhttnaž oummu jiõččidentifikaatio go joukkpriimmâm kritee'rid. ÕM alggmeerai vuõiggâdvuõđid kuõskki čõõđtõõzz 9 artikla mie'ldd alggmeerain da tõid kuulli õhttnaž oummi lij vuõiggâdvuõđt kuullâd alggõõutstõ'sse le'be – meerkâdda kõõččmõõžžâst âarrai õõutstõõzz le'be meerkââ'dd ä'rbbvuõđi le'be naa'li mie'ldd. Tân vuõiggâdvuõđ âânmmõõžžâst ij vuäžž šõddâd ni mâkam čârstummuš. Čõõđtõõzz 33 artikla mie'ldd alggmeerain lij vuõiggâdvuõđt meä'rreed jii'jjes identitee'tt le'be vuäzzlažvuõđ naa'leez da ä'rbbvuõđeez meâldlânji. Õinn alggmeerain lij vuõiggâdvuõđt meä'rreed tuâimmor-gaanâs raajõõzzid da va'lljeed tõi vuäzzlaid jii'jjes mõõntõõllmõõžžin tuejjeel.

ÕM juõ'kkñallšem čârstem vuâsttsaž komitea lij ee'jjest 2017 kiõtt'tõõlee'n Lää'ddjânnam 23. mie'rrai'ğgrapoort juõ'kkñallšem rooddpâ'jjeikiõččmõõžž jaauktummuž kuõskki õõlmâs-suâpp-mõõžž tiu'ddepiijmest vii'ttjam alggmeerai vuõiggâdvuõđid kuõskki õõlmâs-siâzztõõllma nr 23 (1997) da nobstam Lää'ddjânnma ju'n ääi'jben ee'jjest 2012 u'vddmes siâzztõõzz jiõnstemvuõiggâdvuõđâst sää'mte'ğğvaalin. Siâzztõõzz mie'ldd suâppmõšriikk õõlgçi meä'rtõõllmen tõn, keä'st lij jiõnstemvuõiggâdvuõđt sää'mtee'ğğ vaalin, u'vdded ää'sšmeâldlaž teaddäärv sâ'mmlai jiõččmeä'rreemvuõiggâdvuõ'tte, kää'tt kooll sij sâjja Lää'ddjânnmest, sij vuõiggâdvuõ'tte meä'rreed jii'jjes vuäzzlažvuõđâst da vuõiggâdvuõđtses tõõzz, što si'jjid jeä't päkksuuddtuku. Sää'mäâ'sš lie leämmaž jeänmõsân lokku valddum kõõččmõõžž, mii puätt Lää'ddjânnma meeraikõskksaž ooumažvuõiggâdvuõđt-ta'rkstõõllmõõžžin.

ÕM meerlaž- da poliittlaž vuõiggâdvuõđid kuõskki õõlmâs-suâppmõõžž (KP-suâppmõš, SopS 7-8/1976) tiu'ddepiijmõõžž seu'rreei ooumažvuõiggâdvuõđtkomitea lij raajjâm suävldemvue'jj alggmeerai vuõiggâdvuõđi pirr tu'lkkēel õõlmâs-suâppmõõžž 27 artikla. Lää'ssen komitea lij suävldam suâppmõõžž 1 artikla, kää'tt kuâskk meerai jiõččmeä'rreemvuõiggâdvuõđ, al-ggmeeraid še. Sâ'mmlai vuõiggâdvuõđi beä'lnn miârkteei lij še Euroop suävtõõzz vooudlaž

le'be uu'ccbösķiöolid kuöskki euroopplaž vuâđđķe'rjj (SopS 23/1998), koon ratifiâ'sttem öhttvuöđâst sää'mķiölli lij meä'rtöllum uu'ccbösķiöllân. Euroop suävtöözz meersaž suöjjlummuž kuöskki raammöölmâs-suäppmööžž (SopS 1 da 2/1998) suävlidet še sä'mmlaid alggmeeran da meerlaž uu'ccbösjoukkân. Lää'ddjânnam ij tän räija leäkku ratifiâsttam ILO 169 –suäppmööžž.

Ö'hte ķie'zzee'l meeraiköskksaž vuöiggâdvuöđ ouddnemlii'njin vuei'tet tuöttâd, što alggmeer-vuöiggâdvuöđivui'm pöörgât staanâd alggmeer kulttuur seillmööžž da ouddnummuž alggmeer jii'jes tuäivvamnalla. Tán lââ'ssen alggmeer vuäzzlaid kue'sķķe öhttnaž ooumžen takai ooumažvuöiggâdvuöđ. Alggmeerai jiöčķmeä'reemvuöiggâdvuöđ ouddnem mie'ldd ooumažvuöiggâdvuöđid vuäppai tuäimmorgaani beä'l vâlddmööžž lie še teäddtam jeänab jo-ouk vuöiggâdvuöđid. Mânġa ÖM alggmeerčööđtööz priimm'mest lij kaggum še luövâs friij da tiöttu vuâđđöövvi ouddmiâsttmööžž vuâđđjurddi.

Tâ'vvjânnmallaš sää'msuäppmööš da öhttsažtuâjj

Tâ'vvjânnmallaš sää'msuäppmööžž kuöskki sagstööllâmpuâđö'sse kue'stteš čâhčča 2016, da suäppmööš parafö'stteš öđđee'jjmannust 2017. Suäppmööžž pirr sagstö'lleš Taarrjânnam, Ruöccjânnma da Lää'ddjânnam halltöözzi di koolm riikk sää'mtee'ġġ köösk. Suäppmööžž köskksaž miärktös lij tö'st, što töt tön mie'ldd lij vuäittmööš juätkast pue'rab öhttsažtuöjju jeä'rben sää'm ķiöl da kulttuur seillamoudldöözzi staanmöö'sše. Suäppmööš âänn se'st öhttsažtâ'vvjânnmallaš meärröözž sää'mtee'ġġ jiönstemlogstööggâst, kää'tt vuâđđââvv kookkas Taarrjânnam viöggâst âarrai lää'jjšeättmöö'sše. Tâ'vvjânnmallaš suäppmööš ij pooutče mie'ldes öđđ vuöiggâdvuöđid ouddmiärkkân mäddââ'nma le'be jie'llemvuö'jjid. Sää'mtee'ġġ Lää'ddjânnmest, Ruöccjânnmest da Taarrjânnmest lie i'Immtam, što puä'tte čuä'jted määtmid muuttâse'tķķöözzid suäppmöö'sše.

Ve'rddee'n ouddnummša jee'res tâ'vvjânnmin, fe'rttai mu'stted Lää'ddjânnmest aainâs vuâđđlää'jj sä'mmlaid staanâm ķiöl da kulttuur kuöskki jiöčķvaaldšummuž da nuu'bb tää'zzest alggmeeran vuöiggâdvuöđ tuö'll'jed da oudeed ķiölâs da kulttuurâs. Töt oudd Lää'ddjânnmest jee'res tâ'vvjânnmid ravvsab raamid lää'ķķööđöözid da sä'mmlai jiöčķvaaldšummuž öödummsa še.

Sää'mtee'ġġ tuâjjan lij häiddad ķiö'lle da kulttuu're di sä'mmlai säâ'j alggmeeran kuöskki aa'sšid. Sää'mte'ġġ ee'ttkâstt sä'mmlaid tuâjeez kuulli aa'sšin meerlaž da meeraiköskksaž öhttvuöđin. Tai tuâjai ooudummuš da sää'mtee'ġġ tuäimmorgaani tuäimmoudldöözzin huölâânnmööš lie vue'ssen lää'ķķöödeemtuâjast. Vuâđđlää'jj 22 § mie'ldd öölmâs vää'ld fe'rttai staanâd vuâđđvuöiggâdvuöđi da ooumažvuöiggâdvuöđi teäuddjummuž. Nu'tt vuâđđvuöiggâdvuöđi tuöđlaž teäuddjummuš öölgat öölmâs vää'ldest še aktiivlaž tuäimid (HE 309/1993 vp).

Ä'sštobddji kuullmööš

Tuäimmkāâ'dd ââ'nnmest leämmaž veiddsös aunstös di jee'res bie'li da ä'sštobddji kuullmööš lie ouddam tuägga tuäimmkāâ'dd tuöjju. Tuäimmkāâ'dd lij kuullâm sä'mmlai ee'ttkö'sttjid, jee'res

bie'lid da õhttõõzzid, dommvuu'd koo'ddid da riikk ve'rğgnii'kkin meä'cchalltõõzz. Aunstõssân lij leämmaž še riikksuävtõõzz kanslia TEAS-tu'tkķeemtie'ğğivui'm 2017 õlmstõttum veiddsõs al-ggmeervuõiggâdvuõđid teädd piiiji tu'tkķummuš. Lää'ssen kullum lie tuäimmkää'dd vuäzzlai nõõmeem ä'sštobddi. Tuäimmkâdda lie vuõlttuum sokksie'bri da õhttnaž oummi beä'l vâlddmõõžž.

ÕM alggmeeraa'sši ä'sštobddimekaniism (EMRIP) kõ'll'jummuš da vuä'pstõõzzid u'vddi kommee'nt

ÕM alggmeeraa'sši ä'sštobddimekanism (EMRIP) kõ'll'ji Lää'ddjânnmest tä'lvvmannust 2018. Tuäimmkâ'dd lij riäššâm kuullâmpoodd EMRIP:in. EMRIP lij ÕM ooumažvuõiggâdvuõttuävtõõzz vuâllsaž vuä'pstõõzzid u'vddi orgaan, kää'tt vuäitt ooumažvuõiggâdvuõttuävtõõzz tu'mmstõkciâlklmin 33/25 veeiduum mandaattâs nuäija u'vdded teeknlaž tuärjõõzz jee'rab mie'ldd meersaž lää'jjšeätmõõžž da politiikk õõudâsviik-kmõõžžâst alggmeerai vuõiggâdvuõđi oudeem diõtt di õõudâs vie'kķted vuârrsagstõõllmõõžž vuäzzlažriikki, alggmeerai le'be privatsektor raukkmest da oudldee'l, što vuârrsagstõõllmõõžž alttummuš lij priimm'mest pukid vue'ssbie'lid. Kõ'll'jummuš leäi EMRIP vuõssmõs ooduum mandaatt vue'lnn. Sää'mte'ğğ leäi tuejjääm EMRIP:e alttõõzz kõ'll'jummšest. EMRIP tobdstõõđi kõ'll'jem poodd sää'mte'ğğlää'jj oodummša da jeä'rben lää'jj 3 da 9 §:e. Kõ'll'jem vuâdald EMRIP raaji vuä'nkõs moštõõzz (vuä'psteei kommee'nt), koon tää'vtõsân lij fasil-itâ'stted meersaž sagstõõllmõõžž. Tuäimmkâ'dd lij tuäjstes âannam äü'kķen EMRIP raajjâm vuä'psteei kommee'ntid. Lää'ssen EMRIP suei'nnmannu ištmmõõžžâst 2018 lij vuârrsagstõõllmõš jânnmest kõ'll'jem pirr da õhttsažtuâjast, koozz še Lää'ddjânnam halltõõzz da Sää'mtee'ğğ ee'ttkõ'stti puä'tte vuässõõttâd.

Tuäimmkää'dd tuäj kõskknummuš sää'mte'ğğlää'jj taarblaž muttsid

Tuäimmapiiijâm tieu'ddmest lij leämmaž kõskksaž ä'sšen vuäjjned vuâđdlää'jj 121 § 4 mo-mee'ntest jurddum nalla sä'mmlai ķiõlâs da kulttuurâs kuõskki jiõččvaaldšem ooudummša. Nu'tt, hâ't sää'mte'ğğlää'kķ âânn se'st kõskksaž šeätmõõžž tãn vuâđdlää'jjest staanum jiõččvaaldšem riäššmõõžžâst, še vaalriäšldõõggâst da sää'mtee'ğğ tuâjain, tãn lää'jjest jeä't čouddu sä'mmlai alggmeervuõiggâdvuõđid, ķiõl, kulttuur da ä'rbbvuõđlaž jie'llemvuõ'jji ouddnummuž. Jiõččmeä'rreemvuõiggâdvuõđ lokku vää'ldee'l sää'mkulttuur raajin ij leäkku ni vuäittmõš šiõtteet näkam vaaldâšmlää'jjest.

Sä'mmlaid alggmeeran kuulli vuõiggâdvuõđin da tõi ooudummšest lij šiõttuum da puä'đet šiõt-teet jee'resâ'rnn lää'jjšeätmõõžžâst, raaji šõõddee'n seämmast še jiõččmeä'rreemvuõiggâdvuõđ vuâdald. Tuõđi lää'jj änn'jõž meä'rtelmma"sä'mmlaž", nääi't ķee'rjtee'l, lie sattum õhtteed mäddâânnmõõžž da vuä'mstummuž di jie'llemvue'ji harjitummuž kuõskki vuârdmõõžž. Tât lij šõõddtam risttreeidaid da vaigsmâttam lää'kķoodõõzzid. Tâi kõõččmõõžži čâuddmõš lij jijstes tää'rķes nu'tt sä'mmlai go dommvuu'd jee'res aazzji da obb Lää'ddjânnam beä'lnn. Tõi čiõlgtummuž ij kuuitâg vuei't õhtteed ää'n valmštõõllâmnalla, sää'mte'ğğlâkka valmštõõllâmnalla âarrai vaaldšmallaš muttsid, pe'ce tõõzz fe'rttai jeä'rben kaunnâd riikkvuäkkõõzz raamin ođđ õõlmâsvuõiggâdvuõđlaž âlddnemnää'l, kuä'ss vuei'tet veä'litted privat vuä'mstemvuõiggâdvuõđid da čiõlgtemvaiggâdvuõđid da hie'lķeld ķeäštaid viikki

čau'ddem-maallid. Tuáimmká'dd vâldd nákam čiolgtōōzz taarb lokku, pōōrgee'l seämmast nâi't jii'jes tuâjast čiolgsmâ'tted ââ'n kōōččmōōžžâst âârrai sââ'mte'gğlââ'jj muttsi jârnummuž jee'res mâ'ŋjlab tu'tkķeem- da lââ'kķvalmštōōllâmha'ŋkķōōzzin.

Oou'dab e'tkķōōzz (HE 167/2014 vp) âânnmōš valmštōōllmōōžžâst

Vuâđđ- da ooumažvuōiggâdvuōđi lââ'ssen tuáimmkââ'dd tuâj vuâđđan lij meâ'rmeâldlaž paai'ki valddum ââi'jab halltōōzz e'tkķōs sââ'mte'gğlââ'jj oodummšest (HE 167/2014 vp), koon ra'jješ vuōiggâdvuōttministeria ee'jjest 2012 šiotteem tuâj-joouk smiōtldōōgg (55/2013) vuâđald. E'tkķōōzz kiōtt'tō'lleš ee'ttik-kââ'ddest čōhččištâmpââ'jest 2014, leša halltōs jârroō'sti e'tkķōōzzâs pâ'sslaštâm-mannust 2015. Ââ'n valmštōllum e'tkķōōzzâst lij valddum lokku vuâđdlââ'kķvâlljkââ'dd ee'jjest 2014 čuâ'jtem vuei'nelm tăn halltōōzz e'tkķōōzzâst (PeVM 12/2014 vp).

Vuâđđlââ'kķvâlljkââ'dd lij jee'res ōhttvuōđin pohttam ou'dde, što te'l go kōōččmōš lij e'tkķōōzzâst, kââ'tt kool nânnsanji sâ'mmlai jii'jes kiō'lle da kulttuu're, sââ'mtee'gğ ee'ttkâsttmōōžž lââ'kķvalmštōōllmōōžžâst fe'rttai ainsmâ'tted aalg rââ'jest (PeVL 21/2007 vp da PeVL 40/2009 vp). Sââ'mte'gğ nu'tt-i lij leâmmaž ââ'n ee'ttkōsttum sââ'mte'gğlââ'jj muttâz valmštōōlli tuáimmkââ'dd tuâjast.

Tuáimmkââ'dd lij šiotteemtu'mmstōōggâst še oudldum piâssâd ōōut miō'lle e'tkķōōzzâs si-iskōōzzâst. E'tkķōōzz uu'det halltōōzz e'tkķōōzz hââmast. Aalgâst mie'rren leâi, što sââ'mte'gğlââ'jj muttâz puâ'dče viō'kķe ōu'ddel ee'jj 2019 sââ'mte'gğvaalin. E'tkķōs ij leâkku čōnnum jee'res kiōtt'tōōllâmnalla âârrai ha'ŋkķōōzzid, mâ'te ILO 169 –suâppmōōžž rati-fiâsttmō'sše, pe'ce kōōččmōš lij ââ'n tâ'kķ sâ'mmlai jiōččvaaldâšmorgaan, sââ'mtee'gğ kuōskki lâkka taarbšum muttsin.

Kōskksaž e'tkķōōzz

Tuáimmkââ'dd e'tkķōōzz mie'rren lij sââ'mte'gğlââ'jj bie'kķi vuâmmnam šeâttmōōžž i oodummuš da tōi tuâimjemvuōđâst vuâmmšum čuōlmpapai'ki jaauktummuš. E'tkķōōzz vue'lgğemsââ'jjen lij, što sââ'mte'gğlââ'kķ âânn se'st vuâđđšeâttmōōžž vuâđdlââ'jj 121 § 4 mo-mee'ntest staanum sâ'mmlai jiōččvaaldâšm, tuâimjeei vaalriâšldōōgg di sââ'mtee'gğ tuâjai pirr.

Kōskksaž e'tkķōsân lij lââ'jj ânn'jōž sâ'mmla meâ'rtee'lm sâjja čiolggsubun šiotteed, što tăn lââ'jjest kōōččmōš lij vuōiggâdvuōđâst jiōnsted sââ'mte'gğvaalin nuu'bbin saa'nin vuōiggâdvuōđâst šōddâd mie'rķķuum vaal-logstō'kķe ij-ka sâ'mmlaid muđoi vuâđdlââ'jj mie'ldd alggemeeran kuulli vuōiggâdvuōđin da tōi ooudummšest. Tōi pirr lij šiottuum da puâ'det šiotteed jee'resâ'rnn lââ'jjeâttmōōžžâst, mōōnn ouddnem vuâppmōš lij beâ'lstes kōskksaž tuâjjan sââ'mtee'gğgest.

Vaal-logstō'kķe kuulli mōōntōōllâmšeâttmōōžžid oode'mmen kaaggâd pââjas lââ'ssen sââ'mtee'gğ sââ'j da oudldōōzzid tuō'll'jed da oudeed sââ'mķiōlid da kulttuur. Seâmmanalla

oodeet änn'jõž šeättmõõžž sagstõöllâmõõlgtummšest õhttsažtuaimmõõlgtõõžž ärra. Öinn e'tkķeet muttsid sää'mtee'gğ da tñ va'lljeem tuaimmorgaani norrõ'sse. Vaalriâšldõõgg tuaimmjemvuõ'tte kuullâm čuõlmpaai'ķi jaauktem diõtt e'tkķeet muttsid vaal-lu'vddkââ'dd norrõ'sse da mõõntõõllma di oodeet vaal-logstõ'ķķe tuejjuum mie'rķķummšid kuõskki vuõigeem-mõõntõõllmõõžž, aalgtee'l jee'rab vuõigeemlu'vddkââ'dd da tuejjeel' čiolggsunbun muuttâsooccmõõžž tñ tu'mmstõõggin.

Lokku vää'ldee'l taarb va'rrjõõttâd jionstemvuõiggâdvuõđ čiolgtem di vaal-lu'vddkââ'dd ja vuõigeemlu'vddkââ'dd šiotteem kuõskki oodõõžzi teâuddmõ'sše, čuâ'jtet, što puõ'tti sää'mtee'gğ vaalid ââ'net ee'jjest 2020.

Jionstemvuõiggâdvuõtt sää'mtee'gğ vaalin

Sää'mte'gğlää'jj 1 § meâldlânji sâ'mmla va'lljee sää'mtee'gğ vaalivui'm kõskkvuõđstes. Riâšldõõgg čiolgtem diõtt e'tkķeet ju'n lââ'jj a'lğge lââ'zztemnalla, što vuõiggâdvuõtt jionsted sää'mtee'gğ vaalin lij sâ'mmlain, kook lie mie'rķķuum vaal-logstõ'ķķe. Vuõiggâdvuõđâst šõddâd mie'rķķuum vaal-logstõ'ķķe šiotteed lââ'jj 3 §:st, ko'st kõõččmõš lij aainâs jionstemvuõiggâdvuõđâst sää'mtee'gğ vaalin, ij tõ'st, ķeân âlgg ju'n ââ'nned sâ'mmli'žžen. Puk jii'jjes sâ'mmli'žžen õõ'ni jie haa'led jionsted le'be oo33õõttâd vaal-logstõ'ķķe. Oummu vaal-logstõ'ķķe mie'rķķummšin jie le'čči jee'res vaaiktõõžž sâ'mmlaid muđoi vuâđdlää'jj mie'ldd alggmeeran kuulli vuõiggâdvuõđid da tõi ooudummša.

Jionstemvuõiggâdvuõđ kuõskki šeättmõõžž pâ'jjķee'rjtõssân le'čči vuõiggâdvuõtt pue'tted mie'rķķuum vaal-logstõ'ķķe. Mie'rķķummuš oudlde'če änn'jõž nalla miâsttmõõžž oo33õõttâd vaal-logstõ'ķķe. Šeättmõš âânče se'st viõggâst âarrai lââ'jj nalla subjektiivlaž miâsttmõõžž paaldâst objektiivlaž kritee'rid. Jiõčč jionstemvuõiggâdvuõđ, lââ'jjmeâldlaž oudldõõžž le'čče te'l, što ooumaž jiõčč le'be aainâs õhtt suu puârrsin, ääjain da äâkkain le'be maaddârpuârrsin lij mâttram sää'mķiõl vuõssmõš ķiõllân le'be što aainâs nu'bb suu puârrsin lij mie'rķķuum le'be lij leâmmaž mie'rķķuum jionstemvuõiggâdvuõttne'ķķen sää'mvâ'ldduumkââ'dd le'be sää'mtee'gğ vaalin. E'tkķuum šeättmõš va'sttad kookkas Ruõccjânnmest da Taarrjânnmest viõggâst âarrai va'sttei šeättmõõžžid, nu'tt-ba looppâst le'čči õhttsažtâ'vvjânnmallaš kritee'r sää'mtee'gğ vaal-logstõ'ķķe oo33õõttmõ'sše, lie-han sâ'mmla õhtt meer nelljen riikkâst. Šeättmõš va'sttad kookkas še parafõsttum tâ'vvjânnmallaš sää'msuâppmõõžž meârrõõžž sää'mtee'gğ jionstem-logstõõggâst.

Lââ'ssen oudldet, što lââ'jjest šiotuum ââ'jj, meersažvuõđ da narodķe'rjituõ'll'jummuž kuõskki jionstemvuõiggâdvuõđ jee'res õõlgtõõžž teâuddje.

Sää'mtee'gğ sââ'jj da tuâj

Sää'mtee'gğ tuâjjan lij änn'jõž lââ'ķķpâäi'ķ mie'ldd hâiddad sâ'mmlai jii'jjes ķiõl da kulttuur di sij sâjja alggmeeran kuõskki aa'sšid. Tääzz õhttân tuâjjan lââ'zzte'že še tuâj ooudeed sâ'mmlai alggmeervuõiggâdvuõđi teâuddmõõžž. Tuâjeez kuulli aa'sšin sää'mte'gğ vuâitt ju'n änn'jõõžžâst tuejjeed ve'rğgnii'ķķid alttõõžžid da čuâjtõõžžid di u'vdded ciâlklmid, ooudeed da

vaaldšmed sää'mkulttuur di miöttäd teäggtoōzz. Sää'mte'gğ raavad tuâimas vâaras tuâjjriâšmōōžž di šiotad sää'mte'gğvaali vâaras vaal-lu'vddkââ'dd.

Ânn'jōžžâst sää'mte'gğ oudd juō'kķekksaž mušttlōōzzâs riiksuâvtō'sse. Mušttlōōzz ouddmōš ee'ttiķ-kâdda pââ'je'če sää'mtee'gğ sââ'j da jiōččvaaldšem miârtkōōzz. Vuâđdlââ'kķvälljkââ'dd äâi'jab e'tkķōōzz (HE 167/2014 vp) õhtvuōđâst õlmmeem beâ'l vâlddmōōžž mie'ldd vuōi'gğest ee'ttiķ-kâdda uvddum mušttlōs ta'rjjad ânn'jōōžž pue'rab vuei'ttemvuōđid ee'ttiķ-kâdda vuâppad da ârvvtōōllâd kōōsktum nalla sâ'mmlaid kuōskki aa'sši vue'jj da ouddnummuž.

Sagstōōllâmōōlgtōōzz viikkmōš õhtsažtuâim ârra

Ânn'jōž šeâttmōōžž sagstōōllâmōōlgtummuž pirr, koon meâldlânji ve'rğğnee'kķ sagstâ'le sää'mtee'gğin kookkaskuō'ddi da miârkteei tuâimin, kook vuâi'tte vaaiktet jie'rben sâ'mmlai sâjja algmeeran, oodeet õhtsažtuâimm da –sagstōōllâmōōlgtōōssân. Seâmmast õlmmeet pōrggmōōžž õhtsaž fi'ttjō'sse da miâsttmō'sše kuâsttma. Tōt ij kuuitâg miârkšōōv veto-vuōiggâdvuōđ. Tâid sagstōōllâmâ'sšen âarra tuâimi sizz pijče ânn'jōž lââ'jj meâldlaž logstōōgg vuâđdlââ'kķvälljkââ'dd smiōtldōōggâst (PeVM 13/2014 vp) oudldum naa'livui'm.

Õnnum sagstōōllmōōžžin oōlgçi raajjâd pâ'rddķee'rj. Šeâttmōōžž tiudde'če nu'tt še, što ve'rğğnii'kķi da jee'res oōlmâs vaaldšemtuaĵaid hoi'ddjee'ji oōlgçi 1 momee'ntest jurddum tuâimid plaanmen da tieu'ddmen pōrggâd ââ'nned huōl tō'st, što sâ'mmlai vuōiggâdvuō'tte harjjted jii'jjes ķiōl, kulttuur da â'rbvbuōđlaž jie'llemvuō'jjid ij šōōdd miârkteei hâi'tt da što sâ'mmlai vuōiggâdvuōđid algmeeran vuei'tet staanâd da oudeed.

Vaalšeâttmōōžž di vuōigeem- da muuttâsooccâmriâšldōōgg ċiōlgtummuš

E'tkķōōzzâst pōōrgât tuejjeed ċiōlggsubun ânn'jōž vaalšeâttmōōžžid di vuōigeem- da muuttâsooccâmriâšldōōgg. Vaal-lu'vddkââ'dd šiotte'ċet juâtkast tâ'lles sää'mtee'gğ vaalpââ'j aalgâst da vaal-logstō'kķe oozōōttma kuulli mie'rrai'jid pijče äâi'jben. Tâi muttsivui'm pōōrgât ainsmâ'tted, što ooccmōōžž ċiōtt'tōōllmō'sše da vuei'tlvaž muttâz oocma kuâđđje'če ri'jttjeei äi'gğ.

E'tkķōōzz mie'ldd šiotte'ċet juâtkast še vuōigeemlu'vddkââ'dd, ko'st le'ċċi lââ'jj lookkâm saaggjââ'dteei da kolmm vuâzzla. Äâv'vuōđ da takai na'ddjummuž lââ'zztem diōtt oudldōsân le'ċċi, što lu'vddkââ'dd lij tuâimstes jiōččnaž da ċōōnte'mes. Vuōigeemlu'vddkââ'dd ċiōtt'tōōlċe vaal-logstō'kķe mie'rķķummuž kuōskki vuōigeemōōlgtōōzz. Muttâzooccmōōžž vuōigeemlu'vddkââ'dd tu'mmstōōggâst tuejje'ċeš ââ'lmōs vaaldâšmvuōiggsa, ko'st le'ċċi nââi't vuōss tää'zz vuōiggâdvuōttstaana raaveem mânĵa ânn'jōž pue'rab oudldōōzz vuâjjned lââ'jjest šiottuum jiōnstemvuōiggâdvuōđ kritee'ri tieu'ddem staanmō'sše da ċârstummuž cōggma.

SAMMANDRAG

Kommitténs uppgift och utgångspunkter för arbetet

Justitieministeriet tillsatte den 8 november 2017 en kommitté med uppgift att bereda en revidering av sametingslagen. Kommitténs mandat löpte ut den 30 april 2018, men fortsattes senare till den 30 augusti 2018. I beslutet om tillsättande konstateras att bestämmelserna i den nuvarande lagen till en del är föråldrade och att det har upptäckts vissa problem i hur bestämmelserna fungerar. Till stöd för kommitténs arbete och för att säkerställa en rättidig informationsgång tillsatte justitieministeriet också en parlamentarisk uppföljningsgrupp med företrädare för samtliga riksdagsgrupper och sametinget.

Kommittén har haft i uppgift att bereda nödvändiga ändringar i sametingslagen. I enlighet med beslutet om tillsättande har kommitténs arbete grundat sig på de grundläggande fri- och rättigheterna och de andra skyldigheterna enligt grundlagen, de internationella människorättskonventioner som är bindande för Finland och FN:s deklaration om urfolks rättigheter. I enlighet med beslutet om tillsättande har kommittén även beaktat den paraferade nordiska samekonventionen och konventionen om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder (ILO:s konvention nr 169).

Samernas ställning enligt grundlagen

Samernas ställning som urfolk erkänns i 17 § 3 mom. i Finlands grundlag. Enligt momentet har samerna rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. I förarbetena till bestämmelsen (RP 309/1993 rd) framhävs samernas ställning som landets enda ursprungsfolk jämte de rättigheter som ansluter sig till internationella avtal. Enligt förarbetena begränsar sig bestämmelsen inte enbart till att trygga minoriteternas språkliga rättigheter utan omfattar ett bredare skydd av minoriteternas kulturformer. Således räknas exempelvis till de samiska kulturformer som skyddas i bestämmelsen samernas traditionella näringar, såsom renskötsel, fiske och jakt (t.ex. GrUU 3/1990 rd, GrUU 8/1993 rd).

I förarbetena till grundlagen konstateras vidare att 17 § 3 mom. tillsammans med 16 a § 1 mom. (nuvarande 22 §) förpliktar det allmänna att tillåta och stödja utvecklingen av språket och kulturen i de grupper som avses i bestämmelsen. Enligt förarbetena ger bestämmelsen också en konstitutionell grund för utvecklingen av de däri avsedda gruppernas levnadsförhållanden med respekt för deras kulturtradition. Å andra sidan innebär bestämmelsen inte att de avsedda grupperna har rätt att avvika från reglerna i den finska rättsordningen genom att åberopa sin egen kultur.

Enligt 121 § 4 mom. i grundlagen har samerna inom sitt hembygdsområde rätt till språklig och kulturell autonomi enligt vad som bestäms i lag. I förarbetena till bestämmelsen (RP 248/1994 rd) konstateras det att man enligt förslaget strävar efter att trygga samernas autonoma ställning med beaktande av att samerna är ett urfolk. Begreppet kultur ska enligt förarbetena (GrUB 17/1994 rd) förstås i vid mening på samma sätt som i samband med reformen av de

grundläggande fri- och rättigheterna (RP 309/1993 rd). I samekulturen ingår således även de traditionella samenäringarna. Bestämmelser om samernas autonomi och de tillhörande uppgifterna finns i sametingslagen (974/1995). Det grundlagsenliga åläggandet verkställs också genom samiska språklagen (1086/2003).

Utsikter inom folkrätt

Folkrätten i fråga om urfolk har utvecklats efter att sametingslagen trädde i kraft. FN:s deklaration om urfolks rättigheter, som antogs 2007, har påverkat de organ som övervakar de mänskliga rättigheterna så att de i sina ställningstaganden i allt högre grad betonar urfolkens självbestämmanderätt och rättigheternas kollektiva natur. Även om deklarationen inte är rättsligt bindande avspeglar den befintliga godtagna normer och principer inom internationell rätt. Således har deklarationen även rättslig betydelse och har påverkat hur den internationella rätten och tolkningen av människorättskonventionerna har utvecklats. FN:s medlemsstater samt företrädare för urfolken och det civila samhället antog hösten 2014 ett slutdokument om att främja urfolkens rättigheter vid FN:s första världskonferens för urfolk på hög nivå. Slutdokumentet befäster staternas tidigare åtagande om att respektera urfolkens ställning och rättigheter och fungerar samtidigt som en vägkarta för verkställandet av urfolkens rättigheter under de kommande åren.

Folkrätten saknar dock en rättsligt bindande definition av urfolk. Den allmänt tillämpade definitionen består av kriterier som omfattar både individuell självidentifikation och gruppgodkännande. Enligt artikel 9 i FN:s deklaration om urfolks rättigheter har urfolken och urfolksindividerna rätt att höra till ett ursprungssamfund eller en ursprungsnation i enlighet med samfundets eller nationens traditioner och seder. Ingen form av diskriminering får följa av att denna rättighet utövas. Enligt artikel 33 har urfolken rätt att bestämma om sin egen identitet och tillhörighet i enlighet med sina seder och traditioner. Vidare har urfolken rätt att bestämma om uppbyggnaden av sina förvaltningsorgan och att välja medlemmar till dessa i enlighet med sina egna förfaranden.

FN:s kommitté för avskaffande av alla former av diskriminering har vid behandlingen av Finlands 23:e periodiska rapport om verkställandet av konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering år 2017 hänvisat till sin allmänna rekommendation nr 23 (1997) om urfolkens rättigheter och upprepat sin rekommendation till Finland från 2012 angående rösträtten i sametingsvalet. Enligt rekommendationen ska konventionsstaten vid fastställandet av vem som ska ha rösträtt i val till sametinget lägga vederbörlig vikt vid samernas självbestämmanderätt beträffande deras status i Finland, deras rätt att själv bestämma sin tillhörighet och rätten att inte underkastas tvångsassimilering. I internationella granskningar av de mänskliga rättigheterna i Finland har samefrågorna hört till de mest frekvent noterade frågorna.

Den människorättskommitté som följer upp verkställandet av FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (MP-konventionen, FördrS 7–8/1976) har skapat praxis för tillämpningen av urfolkens rättigheter genom att tolka artikel 27 i konventionen. Därtill har kommittén tillämpat artikel 1 om folkens självbestämmanderätt även på urfolken. Relevant för samernas

rättigheter är också Europarådets europeiska stadga om landsdels- eller minoritetsspråk (FördrS 23/1998), där samiska fastställdes som ett minoritetsspråk vid ratificeringen. Europarådets ramkonvention för skydd av nationella minoriteter (FördrS 1 och 2/1998) tillämpas också på samerna som urfolk och nationell minoritet. Finland har tills vidare inte ratificerat ILO:s konvention nr 169.

Om utvecklingslinjerna inom folkrätten kan man sammanfattningsvis konstatera att urfolksrättigheterna syftar till att trygga bevarandet och utvecklingen av urfolkets kultur utifrån urfolkets önskemål. Därtill omfattas urfolkets medlemmar som individer av de universella mänskliga rättigheterna. I takt med att urfolkens självbestämmanderätt utvecklats har övervakningsorganen för de mänskliga rättigheterna i sina ställningstaganden i allt högre grad betonat även gruppens rättigheter. Sedan FN:s urfolksdeklaration antogs har man också betonat principen om ett frivilligt, välinformerat och på förhand inhämtat samtycke.

Nordiska samekonventionen och det nordiska samarbetet

Förhandlingarna kring den nordiska samekonventionen slutfördes hösten 2016, och konventionen paraferades i januari 2017. Konventionen förhandlades fram mellan regeringarna i Norge, Sverige och Finland samt sametingen i de tre staterna. Konventionen är relevant i och med att den i fortsättningen möjliggör bättre samarbete i synnerhet för att trygga förutsättningarna att bevara det samiska språket och den samiska kulturen. Konventionen innehåller en samnordisk bestämmelse om sametingets vallängd, som till stor del bygger på gällande norsk lagstiftning. Den nordiska konventionen medför inga nya rättigheter till exempel när det gäller markanvändning eller näringar. Sametingen i Finland, Sverige och Norge har meddelat att de kommer att lägga fram vissa ändringsförslag till konventionen.

När man jämför utvecklingen i de övriga nordiska länderna måste man komma ihåg att samernas språkliga och kulturella autonomi samt rätten att som urfolk bevara och utveckla sitt språk och sin kultur i Finland uttryckligen tryggas i grundlagen. Det ger starkare ramar för lagrevideringen och även utvecklingen av samernas autonomi i Finland än i de övriga nordiska länderna.

Till sametinget hör de ärenden som angår samernas språk och kultur samt deras ställning som urfolk. Sametinget ska i de ärenden som hör till det företräda samerna i nationella och internationella sammanhang. Att främja dessa uppgifter och att sörja för verksamhetsförutsättningarna i sametingets organ ingår i arbetet med att revidera lagen. Enligt 22 § i grundlagen ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Sålunda förutsätter det faktiska förverkligandet av de grundläggande fri- och rättigheterna även aktiva åtgärder från det allmännas sida (RP 309/1993 rd).

Hörande av sakkunniga

Kommittén har haft tillgång till ett digert material och hört olika parter och sakkunniga för att få bakgrundsfakta för sitt arbete. Kommittén har hört företrädare för samerna, olika aktörer och föreningar, kommuner i hembygdsområdet och av de statliga myndigheterna forststyrelsen. Kommittén har också utnyttjat en omfattande undersökning av urfolksrättigheter, som publice-rats med stöd av statsrådets kanslis utrednings- och forskningsanslag 2017. Dessutom har man hört sakkunniga som föreslagits av kommitténs medlemmar. Kommittén har mottagit ställningstaganden av släktföreningar och privatpersoner.

Besök av FN:s expertmekanism för urfolksrättigheter (EMRIP) och dess rådgivande kommentarer

FN:s expertmekanism för urfolksrättigheter (EMRIP) besökte Finland i februari 2018. Kommittén ordnade ett diskussionsmöte tillsammans med EMRIP. EMRIP är ett rådgivande organ under FN:s råd för mänskliga rättigheter, som med stöd av sitt utvidgade mandat enligt människorättsrådets resolution 33/25 får ge tekniskt stöd bland annat för utvecklingen av den nationella lagstiftningen och politiken i syfte att främja urfolkens rättigheter samt främja dialogen på begäran av medlemsstaterna, urfolken eller den privata sektorn förutsatt att detta godkänns av alla parter. Detta var EMRIP:s första besök inom ramen för det förnyade mandatet. Initiativet till EMRIP:s besök togs av sametinget. Under besöket fokuserade EMRIP på revideringen av sametingslagen och i synnerhet på 3 och 9 §. Utifrån besöket utformade EMRIP en kort promemoria (rådgivande kommentarer) som stöd för den nationella debatten. Kommittén har utnyttjat de rådgivande kommentarerna i sitt arbete. Dessutom kommer landsbesöken och samarbetet att diskuteras under EMRIP:s session i juli 2018. En representant för Finlands regering och Sametinget kommer att delta i mötet.

Fokus på de nödvändiga ändringarna i sametingslagen

För att genomföra uppdraget har det varit väsentligt att fokusera på de sätt att utveckla samernas språkliga och kulturella autonomi som avses i 121 § 4 mom. i grundlagen. Även om sametingslagen innehåller centrala bestämmelser om hur den grundlagsskyddade autonomin, inklusive valsystemet och sametingets uppgifter, ska ordnas avgörs i denna lag inte hur samernas urfolksrättigheter, språk, kultur och traditionella näringar ska utvecklas. Med beaktande av självbestämmanderätten är det knappast ens möjligt att fastställa gränser för samekulturen i en förvaltningslag av denna typ.

Bestämmelser om samernas rättigheter som urfolk och utvecklingen av dessa har fastställts och kommer att fastställas genom annan lagstiftning och – i takt med att gränserna tar form – även utifrån självbestämmanderätten. Lagens nuvarande definition av "same" med samma rubrik har dock ibland förknippats med förväntningar kring markanvändning och markäggande samt utövning av näringar. Detta har lett till konflikter och försvårat lagrevideringen. Att dessa frågor avgörs är i sig lika viktigt för samerna och de övriga invånarna i hembygdsområdet som för hela landet. Frågorna kan dock inte utredas i samband med de förvaltningsmässiga ändringar som för närvarande bereds i sametingslagen, utan det är nödvändigt att inom ramen för

statsförfattningen separat hitta ett nytt offentligrättsligt angreppssätt för detta, så att man kan undvika sådana beslutsmodeller som lätt leder till utredningssvårigheter och konflikter i anslutning till den privata äganderätten. Kommittén noterar nödvändigheten av en sådan utredning samtidigt som den strävar efter att i sitt eget arbete tydliggöra att de nu aktuella ändringarna i sametingslagen bör särskiljas från senare utrednings- och lagberedningsprojekt.

Anlitande av den föregående propositionen (RP 167/2014 rd) i beredningen

Utöver de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna har kommitténs arbete till lämpliga delar grundat sig på tidigare regeringens proposition till revidering av sametingslagen (RP 167/2014 rd), som utarbetades utifrån ett betänkande (55/2013) av en arbetsgrupp som tillsatts av justitieministeriet 2012. Propositionen behandlades i riksdagen under höstsessionen 2014 men återtogs av regeringen i mars 2015. I den nu beredda propositionen har man beaktat de synpunkter som grundlagsutskottet framförde 2014 angående den tidigare propositionen (GrUB 12/2014 rd).

Grundlagsutskottet har i olika sammanhang fört fram att det med anledning av propositionens nära samband med samernas språk och kultur är på sin plats att säkerställa att sametinget är representerat i lagberedningen ända från början (GrUU 21/2007 rd och GrUU 40/2009 rd). Sametinget har följaktligen varit representerat i den kommitté som nu bereder en revidering av sametingslagen.

I beslutet om tillsättande förutsätts också att kommittén ska nå enighet om propositionens innehåll. Förslaget överlämnas i form av en regeringsproposition. Den ursprungliga avsikten var att den reviderade sametingslagen ska träda i kraft före sametingsvalet 2019. Propositionen har inte bundits till andra pågående projekt, såsom ratificeringen av ILO:s konvention nr 169, utan det är i detta nu enbart fråga om de ändringar som behövs i lagen om samernas självstyrelseorgan, sametinget.

De viktigaste förslagen

Målet med kommitténs förslag är att revidera de delvis föråldrade bestämmelserna i sametingslagen och avhjälpa de problem som upptäckts i hur de fungerar. Förslaget grundar sig på att sametingslagen ska innehålla grundläggande bestämmelser om den autonomi som samerna tillförsäkrats i 121 § 4 mom. i grundlagen samt om ett fungerande valsystem och sametingets uppgifter.

Ett viktigt förslag är att i stället för lagens nuvarande definition av same på ett tydligare sätt slå fast att det i denna lag är fråga om rätten att rösta i sametingsvalet, med andra ord rätten att bli antecknad i vallängden, och inte om de rättigheter som i övrigt tillförsäkras samerna som urfolk enligt grundlagen och utvecklingen av dessa. Bestämmelser om dessa rättigheter har fastställts och kommer att fastställas genom annan lagstiftning, och det hör till sametingets centrala uppgifter att följa upp hur denna lagstiftning utvecklas.

Vid revideringen av bestämmelserna om vallängdsförfarandena betonas dessutom sametingets ställning och förutsättningar att bevara och utveckla det samiska språket och den samiska kulturen. På motsvarande sätt revideras också den nuvarande bestämmelsen om en förhandlingsplikt i riktning mot en samarbetskyldighet. Vidare föreslås ändringar i sammansättningen av sametinget och de organ som tillsätts av sametinget. För att avhjälpa problemen i anslutning till hur valsyste­met fungerar föreslås ändringar i valnämndens sammansättning och förfarande. Därtill föreslås att omprövningsförfarandet för anteckningar i vallängden ska revideras genom tillsättandet av en separat omprövningsnämnd och genom att precisera i vilka beslut man kan söka ändring.

Med beaktande av behovet att bereda genomförandet av de reformer som gäller bestämmelserna om rösträtt samt valnämnden och tillsättandet av en omprövningsnämnd, föreslås det att följande sametingsval förrättas 2020.

Rösträtt i sametingsvalet

Enligt 1 § i sametingslagen ska samerna genom val som förrättas bland dem välja ett same­ting. För att göra systemet klarare föreslås det att det redan i början av lagen tas in en bestämmelse om att rösträtt i sametingsvalet innehas av de samer som har antecknats i vallängden. Rätten att bli antecknad i vallängden ska fastställas i 3 §, där det uttryckligen är fråga om rätten att rösta i sametingsval, inte om vem som överlag kan betraktas som same. Alla som betraktar sig som samer vill inte rösta eller ansöka om att upptas i vallängden.

Det föreslås att rubriken för bestämmelsen om rösträtt lyder: "rätt att bli antecknad i vallängden". En anteckning skulle på samma sätt som idag förutsätta samtycke till att tas upp i vallängden.

Antecknande i vallängden skulle inte ha några andra verkningar för de rättigheter som enligt grundlagen annars hör till samerna som urfolk och utvecklingen av dem. Bestämmelsen innehåller på samma sätt som gällande lag objektiva kriterier förutom ett subjektivt samtycke. De egentliga lagstadgade förutsättningarna för rösträtt är att personen själv eller åtminstone någon av hans eller hennes föräldrar, far- eller morföräldrar eller far- eller morföräldrarnas föräldrar har lärt sig samiska som första språk eller att åtminstone någondera av hans eller hennes föräldrar är eller har varit antecknad som röstberättigad vid val av delegationen för sameärenden eller sametinget. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i hög grad gällande bestämmelser i Sverige och Norge. Detta skulle leda till samnordiska kriterier för anteckning i vallängden, vilket är motiverat eftersom samerna ju är ett folk inom fyra stater. Bestämmelsen motsvarar också i stort sett bestämmelsen sametingets röstlängd i den paraferade nordiska samekonventionen.

En förutsättning är dessutom att de övriga kraven på rösträtt i fråga om ålder, medborgarskap och befolkningsbokföring uppfylls.

Sametingets ställning och uppgifter

Till sametinget hör enligt den nuvarande bestämmelsen de ärenden som angår samernas språk och kultur samt deras ställning som urfolk. Det föreslås att bestämmelsen kompletteras med uppgiften att främja tillgodoseendet av samernas urfolksrättigheter. I ärenden som hör till sametinget kan det redan idag hos myndigheter väcka initiativ och göra framställningar samt avge utlåtanden, utveckla och förvalta samekulturen och bevilja finansiering. Sametinget fastställer en arbetsordning för sin verksamhet och tillsätter en valnämnd för sametingsvalet.

Idag lämnar sametinget årligen en berättelse till statsrådet. Om berättelsen lämnades till riksdagen vore det ett sätt att understryka sametingets ställning och autonomins betydelse. Enligt den ståndpunkt som grundlagsutskottet uttryckt i samband med den tidigare propositionen (RP 167/2014 rd) ger en berättelse som lämnas direkt till riksdagen bättre möjligheter än tidigare för riksdagen att göra en samlad bedömning av tillståndet för och utvecklingen av ärenden som särskilt berör samerna.

Utveckling av förhandlingsplikten i riktning mot samarbete

Den nuvarande bestämmelsen om förhandlingsplikten, enligt vilken myndigheterna ska förhandla med sametinget om alla vittsyftande och viktiga åtgärder, som på ett direkt och särskilt sätt kan inverka på samernas ställning som ett urfolk, ska omvandlas till en samarbets- och förhandlingsplikt. Samtidigt uttrycks en strävan efter att uppnå samförstånd och samtycke. Det innebär dock inte någon vetorätt. I de åtgärder som utgör föremål för förhandling ska förteckningen i den nuvarande lagen inkluderas på det sätt som förutsätts i grundlagsutskottets betänkande (GrUB 13/2014 rd).

Ett protokoll ska upprättas om förhandlingarna. Bestämmelsen ska kompletteras även så att myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter vid planeringen och genomförandet av sådana åtgärder som avses i 1 mom. ska sträva efter att se till att samernas rätt att utöva sitt språk, sin kultur och sina traditionella näringar inte orsakas betydande olägenhet och att samernas rättigheter som urfolk kan tryggas och främjas.

Precisering av valbestämmelserna samt systemet för omprövning och ändringssökande

Förslaget syftar till att precisera de nuvarande valbestämmelserna liksom även systemet för omprövning och ändringssökande. Framöver ska en valnämnd tillsättas genast när sametinget inleder sin valperiod, och tidsfristerna för att ansöka om upptagande i vallängden ska tidigare läggas. Dessa ändringar syftar till att säkerställa att det finns tillräckligt med tid för behandlingen av ansökningarna och ett eventuellt ändringssökande.

Dessutom föreslås att det i fortsättningen ska tillsättas en omprövningsnämnd bestående av en lagfaren ordförande och tre ledamöter. En förutsättning för att öka öppenheten i och det allmänna förtroendet för förfarandet är att nämnden i sin verksamhet är självständig och oberoende. Omprövningsnämnden ska behandla de omprövningsyrkanden som gäller anteckningar i

vallängden. Ändring av omprövningsnämndens beslut ska få sökas hos högsta förvaltningsdomstolen, som på så sätt efter att rättssäkerheten bekräftats i första instans har bättre förutsättningar än tidigare att fokusera på att garantera att de lagstadgade rösträttskriterierna iaktas och på att förebygga diskriminering.

Sisältö

Luonnos hallituksen esitykseksi saamelaiskäräjälain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	52
---------------------------------------	----

YLEISPERUSTELUT	54
-----------------------	----

1 Johdanto	54
------------------	----

2 Nykytila	56
------------------	----

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	56
------------------------------------	----

2.1.1 Perustuslaki	56
--------------------------	----

2.1.2 Saamelaiskäräjälaki	56
---------------------------------	----

2.1.2.1 Saamelaiskäräjälain yleiset säännökset	57
--	----

2.1.2.2 Saamelainen	58
---------------------------	----

2.1.2.3 Saamelaiskäräjien tehtävät	60
--	----

2.1.2.4 Saamelaisten edustaminen	60
--	----

2.1.2.5 Kertomus	61
------------------------	----

2.1.2.6 Määrärahojen jakaminen	61
--------------------------------------	----

2.1.2.7 Neuvotteluelvoite	61
---------------------------------	----

2.1.2.8 Saamelaiskäräjien vaalit	64
--	----

2.1.2.9 Ehdokasasettelu	66
-------------------------------	----

2.1.2.10 Vaalitoimitus	66
------------------------------	----

2.1.2.11 Vaalien tuloksen määräytyminen	66
---	----

2.1.2.12 Saamelaiskäräjien toimielimet ja toiminta	67
--	----

2.1.2.13 Toimivallan siirto	68
-----------------------------------	----

2.1.2.14 Toimistot ja henkilöstö	68
--	----

2.1.2.15 Kirjanpito ja tilintarkastus	68
---	----

	2.1.2.16	Muutoksenhaku.....	69
	2.1.2.17	Tarkemmat säännökset ja määräykset	70
2.2		Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö	71
	2.2.1	Kansainvälinen kehitys	71
	2.2.1.1	Yleistä	71
	2.2.1.2	Saamelaisen määritelmä.....	75
	2.2.1.3	Neuvotteluvelvollisuus.....	78
	2.2.2	Ulkomaiden lainsäädäntö	82
	2.2.2.1	Ruotsi.....	82
	2.2.2.2	Norja	83
2.3		Nykytilan arviointi	85
	2.3.1	Saamelaisen määritelmä	85
	2.3.2	Saamelaiskäräjien yleinen toimivalta ja tehtävät	86
	2.3.3	Neuvotteluvelvollisuus.....	86
	2.3.4	Saamelaiskäräjien kokoonpano.....	87
	2.3.5	Saamelaiskäräjien toimielimet ja toiminta.....	88
	2.3.6	Toimivallan siirto.....	88
	2.3.7	Vaalilautakunta	89
	2.3.8	Äänestäminen.....	89
	2.3.9	Muutoksenhaku	90
	2.3.10	Kirjanpito ja tilintarkastus.....	92
	2.3.11	Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	92
	2.3.12	Rikosoikeudellinen virkavastuu	92
3		Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	94
	3.1	Tavoitteet	94
	3.2	Keskeiset ehdotukset	95
	3.2.1	Äänioikeus saamelaiskäräjävaaleissa	95
	3.2.2	Vaalilautakunta ja oikaisulautakunta	95
	3.2.3	Saamelaiskäräjien kokoonpano.....	99
	3.2.4	Äänestäminen.....	99
	3.2.5	Saamelaiskäräjien toimivalta ja tehtävät	99
	3.2.6	Aloiteoikeus	100
	3.2.7	Yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoite	100
	3.2.8	Saamelaiskäräjien toiminta.....	102
	3.2.9	Virkavastuu.....	102

3.2.10	Muutoksenhaku	102
3.2.11	Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	103
4	Esityksen vaikutukset	104
4.1	Vaikutukset yksilön asemaan	104
4.2	Vaikutukset saamelaiskäräjien asemaan ja toimintaan.....	104
4.3	Vaikutukset saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien toteutumiseen	105
4.4	Vaikutukset eduskunnan toimintaan.....	106
4.5	Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	106
4.6	Taloudelliset vaikutukset	106
5	Asian valmistelu.....	108
5.1	Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	108
5.1.1	Hallituksen esitys 167/2014 vp ja perustuslakivaliokunnan mietintö 12/2014 vp	108
5.1.2	Saamelaiskäräjälain muutosta valmisteleva toimikunta ja parlamentaarinen seurantaryhmä.....	110
5.2	Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	111
6	Riippuvuus muista esityksistä	112
	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	113
1	Lakiehdotusten perustelut.....	113
1.1	Laki saamelaiskäräjistä	113
1.2	Rikoslaki.....	143
2	Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	144
3	Voimaantulo	145
4	Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	146
	Lakiehdotukset	149
	Rinnakkaistekstit	164
	Lähkaevttohus – Lakiehdotukset, pohjoissaame	188

Lahâiävtuttâsah – Lakiehdotukset, inarinsaame	203
Lää'k̄ke'tk̄k̄õõzz – Lakiehdotukset, koltansaame	218
Lagförslag	233

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi saamelaiskäräjistä annetun lain ja rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi saamelaiskäräjistä annettua lakia. Kysymys on itsehallinnon kehittämisestä. Esitys ei vaikuta maankäyttöä ja elinkeinojen harjoittamista koskeviin edellytyksiin eikä koske yksityisille säädettyjä tai muutoin kuuluvia maa- ja metsäoikeuksia tai muita oikeuksia.

Saamelaiskäräjälain tarkistamisen tavoitteena on parantaa saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ja saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä. Sääntelyä saamelaiskäräjien toimielinrakenteista esitetään uudistettavaksi saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon kehittämisen kannalta toimivammaksi sekä toimielinten valta- ja vastuusuhteiden näkökulmasta selkeämmäksi. Saamelaiskäräjien kokouksen toimivaltaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan myös täsmennettäväksi.

Saamelaiskäräjien itsehallinnollista asemaa korostetaan. Saamelaiskäräjien kertomus ehdotetaan jatkossa annettavaksi suoraan eduskunnalle. Saamelaiskäräjien tehtäviä, organisaatiota ja toimintaa koskevat asetuksenantovaltuudet ehdotetaan poistettaviksi ja sääntely toteutettavaksi lailla ja saamelaiskäräjien työjärjestyksellä. Saamelaiskäräjien vaalijärjestelmää ehdotetaan kehitettäväksi äänioikeutettujen alueellista jakautumista paremmin huomioon ottavaksi. Tässä tarkoituksessa ehdotetaan muutettavaksi saamelaiskäräjien kokouksen kokoonpanossa huomioitavia kuntakiintiöitä. Muutos ei kuitenkaan tarkoita suhteellista vaalitapaa. Yleisiä osallistumismahdollisuuksia lisätään siten, että viisikymmentä äänioikeutettua saamelaista voisi jatkossa tehdä aloitteen saamelaiskäräjille sen tehtäviin kuuluvassa asiassa.

Oikeutta äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa koskevaa saamelaisen määritelmää ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kysymys olisi nimenomaan henkilön merkitsemisestä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon, eli äänioikeudesta saamelaiskäräjien vaaleissa, ei siitä, ketä on pidettävä ylipäänsä saamelaisena. Saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana itse määrittää, kuka on saamelainen, eli niin sanottua ryhmäidentifikaatiota ehdotetaan vahvistettavaksi laajentamalla vaalilautakunnan kokoonpanoa. Vaalilautakunta toimisi muutoinkin kuin välittömästi vaalien yhteydessä. Vaaliluetteloon merkitsemistä koskevan asian muutoksenhakua uudistetaan siten, että oikaisuvaatimukset vaalilautakunnan päätöksistä ratkaisee oikaisulautakunta, joka on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton uusi saamelaiskäräjien toimielin. Sen päätöksistä muutoksenhaku on korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Säännöstä neuvotteluvaikeuksista, jonka mukaisesti viranomaiset neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat vaikuttaa erityisellä tavalla saamelaisten asemaan alkuperäiskansana, painotetaan yhteistoiminta- ja neuvotteluvaikeuksiksi.

Saamelaiskäräjälain joiltakin osin jo vanhentuneeksi käynnyttä sääntelyä ehdotetaan myös muutoin nykyaikaistettavaksi. Tämä koskee erityisesti lain kirjanpitoa ja tilintarkastusta koskevia säännöksiä.

Saamelaiskäräjät ehdotetaan lisättäväksi rikoslain virkarikoksia koskevaan sääntelyyn. Siten saamelaiskäräjien toimielinten jäsenet sekä henkilöstö olisivat jatkossa rikosoikeudellisessa virkavastuussa toimistaan.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan hyvissä ajoin ennen vuoden 2018 loppua. Lain 3 § tulisi kuitenkin voimaan 1.1.2020. Ottaen huomioon tarve varautua äänioikeuden selkeyttämistä sekä vaalilautakuntaa ja oikaisulautakunnan asettamista koskevien uudistusten toteuttamiseen, seuraavat saamelaiskäräjävaalit esitetään pidettäväksi vuonna 2020. Esitys liittyy valtion vuoden 2019 talousarvioesitykseen.

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Saamelaisilla on perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaan saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. Perustuslain 17 §:n 3 momentissa saamelaisille turvataan oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Perustuslain säännökset muodostavat saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon perustan. Tarkemmin asiasta säädetään saamelaiskäräjistä annetulla lailla, jäljempänä saamelaiskäräjälaki, joka tuli voimaan 1. päivänä tammikuuta 1996.

Oikeusministeriö asetti 8.11.2017 saamelaiskäräjistä annetun lain muutosta valmistelevalle toimikunnalle, jonka toimikausi päättyi 30.4.2018. Oikeusministeriö päätti 29.5.2018 pidentää toimikunnan toimikauden 31.8.2018 saakka. Saamelaiskäräjien hallitus hyväksyi kokouksessaan 28.5.2018 toimikauden pidennyksen. Asettamispäätöksen mukaan nykyisen lain säännökset ovat osittain vanhentuneita ja säännösten toimivuudessa on havaittu ongelmia. Toimikunnan työn tukemiseksi sekä oikea-aikaisen tiedonkulun varmistamiseksi oikeusministeriö asetti myös parlamentaarisen seurantaryhmän, johon kutsuttiin kaikkien eduskuntaryhmien sekä saamelaiskäräjien edustus.

Toimikunnan tehtävänä on ollut valmistella tarpeelliset muutokset saamelaiskäräjistä annettuun lakiin. Asettamispäätöksen mukaisesti toimikunnan työn perustana ovat olleet perusoikeudet ja muut perustuslain asettamat velvoitteet, Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset sekä YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistus. Lisäksi toimikunta on asettamispäätöksen mukaisesti ottanut huomioon parafoidun pohjoismaisen saamelaisopimuksen sekä itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen (ILO 169 -sopimus).

Toimikunnan työn perustaksi otettiin tarkoituksenmukaisilta osin myös aikaisempi hallituksen esitys saamelaiskäräjälain uudistamisesta (HE 167/2014 vp), joka laadittiin oikeusministeriön vuonna 2012 asettaman työryhmän mietinnön (55/2013) pohjalta.

Esitys käsiteltiin eduskunnassa syysistuntokaudella 2014, mutta hallitus peruutti esityksensä maaliskuussa 2015. Nyt valmistellussa esityksessä on huomioitu perustuslakivaliokunnan vuonna 2014 esittämät näkemykset tästä edellisellä hallituskaudella annetusta hallituksen esityksestä (PeVM 12/2014 vp).

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Perustuslaki

Saamelaisilla on perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaan saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. Säännös lisättiin perustuslakiin vuonna 1995, jolloin se otettiin tuolloin perustuslakina voimassa olleen hallitusmuodon 51 a §:ksi.

Kulttuuri-itsehallinnon käsite kytkeytyy perustuslain 17 §:n 3 momentin perusoikeussäännökseen. Sen mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Tämäkin säännös lisättiin perustuslakiin vuonna 1995. Se otettiin tuolloin toteutetun perusoikeusoikeusuudistuksen yhteydessä hallitusmuodon 14 §:n 3 momenttiin. Säännös turvaa saamelaisten aseman alkuperäiskansana siihen liittyvine kansainvälisistä sopimuksista ilmenevine oikeuksineen (HE 309/1993 vp, s. 65, HE 248/1994 vp). Kulttuuri ymmärretään säännöksessä laajana käsitteenä. Säännös ei rajoitu ainoastaan kielellisten oikeuksien turvaamiseen ja kehittämiseen, vaan se ulottuu laajemmin turvaamaan saamelaisten kulttuurimuotoa, johon kuuluvat saamelaisten perinteiset elinkeinot, kuten poronhoito, kalastus ja metsästys (HE 309/1993 vp, s. 65).

Saamelaisille alkuperäiskansana turvattu perusoikeus harjoittaa ja ylläpitää kieltään ja kulttuuriaan sisältää itsessään ajatuksen siitä, että saamelaiset saavat itse määrätä näistä asioista ja ohjata niiden tulevaa kehitystä (HE 248/1994 vp). Perustuslain 17 §:n 3 momentin säännös velvoittaa julkista valtaa myös turvaamaan siinä tarkoitettujen ryhmien oman kielen ja kulttuurin kehittämistä. Siten perusoikeuksien tosiasiallinen toteutuminen vaatii julkiselta vallalta myös aktiivisia toimenpiteitä (HE 309/1993 vp).

2.1.2 Saamelaiskäräjälaki

Laissa säädetään saamelaiskäräjästä, jonka jäsenet saamelaiset valitsevat keskuudestaan saamelaisten kulttuuri-itsehallintoon kuuluvia tehtäviä varten. Saamelaiskäräjälaki sisältää säännöksiä saamelaiskäräjien vaaleista samoin kuin käräjien kokoonpanosta, tehtävistä ja toimivallasta, saamelaiskäräjien toimikaudesta, toimielimistä ja toiminnasta. Laissa on säännökset myös saamelaiskäräjävaaleissa äänioikeutetun

saamelaisen määritelmästä ja saamelaisten kotiseutualueesta samoin kuin viranomaisten velvollisuudesta neuvotella saamelaiskäräjien kanssa. Lisäksi tässä hallintoa järjestävässä laissa on erinäisiä säännöksiä esimerkiksi saamelaiskäräjien henkilöstöstä, muutoksenhausta saamelaiskäräjien päätökseen samoin kuin kirjanpidosta ja tilintarkastuksesta.

Saamelaiskäräjälakia on sen voimaantulon jälkeen tarkistettu säännöksillä käräjien henkilöstön asemasta sekä saamelaiskäräjien kirjanpidosta ja tilintarkastuksesta (1725/1995), vaalien toimeenpanosta (1279/2002), hallinto-oikeudellisten säädösten soveltamisesta ja esteellisyydestä (1026/2003), neuvotteluvollisuudesta kaivos-mineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä koskeissa asioissa (626/2011) ja tilintarkastajia koskevilla muutoksilla (1176/2015).

Saamelaiskäräjälakia tarkempia säännöksiä sisältyy saamelaiskäräjistä annettuun asetukseen (saamelaiskäräjäasetus, 1727/1995) sekä saamelaiskäräjien vaaleissa noudatettavasta menettelystä annettuun oikeusministeriön asetukseen (965/2006). Saamelaiskäräjät on hyväksynyt toimintaansa varten työjärjestyksen 28.2.2006 (viimeisin muutos 21.12.2015).

2.1.2.1 Saamelaiskäräjälain yleiset säännökset

Saamelaisilla alkuperäiskansana on lain 1 §:n mukaan saamelaisten kotiseutualueella omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin saamelaiskäräjälaissa ja muualla laissa säädetään. Tähän itsehallintoon kuuluvia tehtäviä varten saamelaiset valitsevat vaaleilla keskuudestaan saamelaiskäräjät. Saamelaiskäräjät toimii oikeusministeriön hallinnonalalla. Valtion talousarviossa on lain 2 §:n mukaan varattava määräraha saamelaiskäräjälaissa tarkoitettuihin tehtäviin.

Saamelaisten kotiseutualueesta säädetään lain 4 §:ssä. Sen mukaan kotiseutualueella tarkoitetaan Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueita sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevaa Lapin paliskunnan aluetta. Asetuksessa tai sen liitteessä julkaistaan kartta kotiseutualueen rajoista.

Saamelaiskäräjiin ja sen toimielimiin sovelletaan lain 4 a §:n mukaan hallintolakia (434/2003), viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), henkilötietolakia (523/1999) ja arkistolakia (831/1994), jollei saamelaiskäräjälaissa toisin säädetä.

2.1.2.2 Saamelainen

Saamelaisella tarkoitetaan saamelaiskäräjälaissa henkilöä, joka pitää itseään saamelaisena, edellyttäen, 1) että hän itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään tai 2) että hän on sellaisen henkilön jälkeläinen, joka on merkitty tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa-, veronkanto- tai henkikirjassa taikka 3) että ainakin yksi hänen vanhemmistaan on merkitty tai olisi voitu merkitä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa.

Henkilön on siten itse pidettävä itseään saamelaisena. Tämän subjektiivisen kriteerin lisäksi määritelmään sisältyvät myös mainitut objektiiviset perusteet.

Saamelaiseksi katsotaan 1 kohdan nojalla siten henkilö, joka itse tai jonka vanhemmista tai isovanhemmista ainakin yksi on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielelleen. Ensisijaisena näyttönä kielitaidosta pidetään Pohjoismaiden saamelaisneuvoston Suomen jaoston vuonna 1962 suorittamaa väestölaskentaa, jonka mukaisesti henkilöt ovat pohjoissaamen-, inarinsaamen- tai koltansaamenkielisiä. Väestölaskennassa laadittu luettelo ei kuitenkaan ole täydellinen. Siksi henkilön voidaan myös muutoin todeta oppineen saamen kielen ensimmäisenä kielenään (HE 248/1994 vp).

Pykälän 2 kohdan perusteella saamelaisena pidetään saamenkielisestä syntyperästä riippumatta sellaisen henkilön jälkeläistä, joka on merkitty tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa-, veronkanto- tai henkikirjassa. Ensimmäiseksi pykälän 2 kohtaa sovellettaessa huomioon otettavaksi viranomaisrekisteriksi kaavailtiin lakia säädettyä vuoden 1875 luetteloja, joista oli tarkoitus säätää tarkemmin asetuksella. Jos tätä vanhemmat luettelot tulisi ottaa huomioon, saattaisivat näyttövaikeudet lain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen perustelujen mukaan lisääntyä kohtuuttomasti ja hakijan tosiasiallinen yhteys saamen kansaan saattaisi olla kyseenalainen (HE 248/1994 vp). Eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannan mukaan laki ei kuitenkaan tavanomaisten tulkintasääntöjen perusteella oikeuttanut esityksen perusteluissa mainittua mahdollisuutta säätää asetuksella vuoden 1875 luettelot laissa tarkoitetuiksi yksinomaisiksi viranomaisrekistereiksi. Valiokunta ei myöskään pitänyt tarkoituksenmukaisena täydentää lakia tässä suhteessa asetuksenantovaltuuksin. (PeVM 17/1994 vp).

Pykälän 3 kohdassa säädettyä edellytyksenä on, että ainakin yksi henkilön vanhemmista on merkitty tai olisi voitu merkitä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa. Lakia säädettyäessä pidettiin kohtuullisena, että saamelaiseksi lain mukaan katsottavan henkilön lapsella on oikeus samaistua vanhempien identiteettiin (HE 248/1994 vp).

Määritelmäsäännöstä on oikeuskäytännössä tulkittu aluksi kielipainotteisesti (KHO: 1999:55 ja KHO:2003:61). Korkein hallinto-oikeus (KHO) on katsonut, että saamen kieleen liittyvä peruste on äänioikeuden pääperuste. Tähän nähden ja kun saamelaisuus voidaan kielellisellä perusteella ulottaa vain neljään sukupolveen, ei ajankohtaa, jolloin vaaliluetteloon hakeutuvan henkilön esivanhemmat on merkitty lain 3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuihin rekistereihin lappalaisena, voida KHO:n mukaan ulottaa kuinka kauaksi tahansa eikä ainakaan pidemmälle kuin saamelaismäärittelyn pääperusteena oleva kieliperuste ulottuu. Muutoin perustuslaissa ja saamelaiskäräjälaissa saamelaisille alkuperäiskansana turvattun kulttuuri-itsehallinnon toteutuminen saattaisi vaarantua. Näin ollen henkilön, jonka esivanhempi oli viimeksi merkitty lappalaisten joukkoon maakirjaan vuonna 1762, ei pelkästään tällä perusteella voitu katsoa olevan saamelainen (KHO:1999:55). Toisaalta hakija, jonka isoäidin isä oli merkitty lappalaiseksi vuoden 1870 henkikirjassa, oli tällä perusteella saamelainen (ks. KHO 22.9.1999 taltio 3181).

KHO on sittemmin antanut YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen valvontakomitean (rotusyrjintäkomitea) suosittamalla tavalla aiempaa enemmän merkitystä henkilön itseidentifikaatiolle sekä määritelmäsäännöksen objektiivisiin perusteisiin tukeutuvien eri näkökohtien punnintaan palautuvalle kokonaisharkinnalle (KHO:2011:81). KHO on ratkaisussaan KHO:2011:81 katsonut, ettei saamelaisuuteen sinänsä aidosti samaistunut henkilö ollut laissa tarkoitettu saamelainen pelkästään sillä perusteella, että hän oli arkistoviranomaisen antaman todistuksen mukaan vuoden 1825 maa- ja veronkantokirjaan tunturilappalaiseksi merkityn henkilön jälkeläinen ja että hän oli esittänyt selvitystä isovanhempansa saamen kielen oppimisesta kotikielenään. Mutta kun lisäksi otettiin huomioon saamelaisten kotiseutualueella Inarissa asuvan valittajan saamelaisuuteen ja saamelaiseen elämäntapaan samastuminen kokonaisuutena, häntä oli kuitenkin pidettävä saamelaisena, ja että hänet näin ollen oli pyyntönsä mukaisesti merkittävä tulevien vaalien vaaliluetteloon. KHO kiinnitti siten tässä ratkaisussaan huomiota erityisesti valittajan itseidentifikaatioon ja asian kokonaisharkintaan. Saamelaiskäräjien päätöksen mukaan henkilö ei ollut saamelainen.

Vuonna 2012 rotusyrjintäkomitea muutti linjaansa liittyen saamelaismääritelmään painottaen alkuperäiskansan itsemääräämisoikeutta ja ryhmähyväksyntää. Komitea pani merkille, että KHO noudatti komitean aiempia loppupäätelmiä 26. syyskuuta 2011 tehdystä päätöksessään, jossa määriteltiin saamelaiskäräjien vaaleissa äänioikeutettu saamelainen. Komitea totesi olevansa kuitenkin huolestunut siitä, että KHO:n hyväksymässä määritelmässä painotetaan riittämättömästi saamelaisten itsemääräämisoikeutta, jota on tunnustettu YK:n julistuksessa alkuperäiskansojen oikeuksista (3 artikla), erityisesti oikeutta määrätä omasta identiteetistään tai jäsenyydestään tapojensa ja perinteidensä mukaisesti (33 artikla) sekä oikeutta siihen, ettei alkuperäiskan-

soja pakkosulauteta eikä niiden kulttuuria tuhota (8 artikla) (5 artikla). Komitea suosittelee, että kun sopimusvaltio määrittelee, kenellä on äänioikeus saamelaiskäräjien vaaleissa, se antaa asianmukaisen painoarvon saamelaisten itsemääräämisoikeudelle, joka liittyy heidän asemaansa Suomessa, heidän oikeudelleen määrätä omasta jäsenyydestään ja oikeudelleen siihen, ettei heitä pakkosulauteta (CERD/C/FIN/CO/20-22). Selvitysten mukaan vuonna 2015 KHO:n kokonaisharkinnan mukainen tulkinta kuitenkin jatkui, eikä KHO ottanut kantaa rotusyrjintäkomitean uuteen linjaukseen (Heinämäki et al: Saamelaisten oikeuksien toteutuminen: kansainvälinen oikeusvertaileva tutkimus, 2017). Vuonna 2015 KHO päätti hyväksyä 93 henkilöä vastoin saamelaiskäräjien näkemystä siitä, ettei se tunnista kyseisiä henkilöitä jäsenikseen. Vuonna 2017 rotusyrjintäkomitea toisti vuonna 2012 antamansa suosituksen.

2.1.2.3 Saamelaiskäräjien tehtävät

Saamelaiskäräjien tehtävänä on lain 5 §:n mukaan hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat. Tehtäviinsä kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjät voi tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja. Näissä asioissa saamelaiskäräjät käyttää lisäksi päätösvaltaa siten kuin saamelaiskäräjälaissa tai muualla laissa säädetään. Lisäksi saamelaiskäräjien tehtävänä on edustaa saamelaisia (6 §), laatia vuosittain valtioneuvostolle kertomus (7 §), päättää saamelaisten yhteiseen käyttöön osoitettujen varojen jakamisesta (8 §) sekä neuvotella viranomaisten kanssa (9 §).

Saamelaiskäräjät on pääasiassa kansallisille viranomaisille aloitteita ja esityksiä tekevä sekä lausuntoja antava toimielin (HE 248/1994 vp). Käräjillä on oikeus käyttää päätösvaltaa lain 8 §:ssä tarkoitettujen määrärahojen jakamisessa. Saamelaiskäräjien päätösvallasta voidaan säätää myös muualla lainsäädännössä.

2.1.2.4 Saamelaisten edustaminen

Saamelaiskäräjät edustaa lain 6 §:n mukaan saamelaisia tehtäviinsä kuuluvissa asioissa kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä. Saamelaiskäräjät nimeää erityislainsäädännön perusteella edustajansa mm. paliskuntain yhdistyksen hallitukseen (poronhoitolaki 848/1990), kirkolliskokoukseen ja Oulun hiippakuntavaltuustoon (kirkkolaki 1054/1993), Lapin maakunnan yhteistyöryhmään (laki alueiden kehittämisestä 1651/2009), kalavesien kalatalouskysymyksiä käsittelevään neuvottelukuntaan (kalastuslaki 1212/1997) ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksen johtokuntaan (laki Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta 252/2010).

Kansainvälisissä yhteyksissä saamelaiskäräjien edustajat voivat osallistua YK:n alkuperäiskansa-asioiden pysyvän foorumin sekä ihmisoikeusneuvoston alaisen alkupe-

räiskansojen asiantuntijamekanismin istuntoihin, joissa saamelaiskäräjillä on itsenäinen puheoikeus. Lisäksi saamelaiskäräjät voi osallistua ihmisoikeussopimusten valvontamekanismien istuntoihin, joissa Suomen määräaikaismääräyksiä käsitellään, mutta saamelaiskäräjillä ei ole puheoikeutta istunnon virallisissa osioissa. Muiden YK:n elinten kokouksiin saamelaiskäräjien on osallistuttava valtion delegaatioissa, eikä saamelaiskäräjillä ole niissä itsenäistä puheoikeutta. Käytännössä saamelaiskäräjät elimestä riippuen voi ilmaista kantansa vain Suomen hallituksen kautta tai YK-järjestelmään akkreditoidun tahon, kuten saamelaisneuvoston (Saami Council), välityksellä, mikäli tämä on kokouksessa mahdollista. Barentsin Euro-Arktisen neuvoston alkupe-
räiskansatyöryhmässä Suomen saamelaisia edustaa saamelaiskäräjät.

2.1.2.5 Kertomus

Saamelaiskäräjät laatii lain 7 §:n mukaan vuosittain valtioneuvostolle hallituksen kertomuksen laatimista varten kertomuksen siitä, mitä merkittävää on tapahtunut saamelaisia erityisesti koskevien asioiden kehityksessä. Kertomuksessa on tarkoitus kiinnittää huomiota siihen, miten eduskunnan ja erityisvaliokuntien toivotat ja edellyttämät asiat ovat toteutuneet (HE 248/1994 vp).

2.1.2.6 Määrärahojen jakaminen

Saamelaiskäräjät päättää lain 8 §:n nojalla saamelaisten yhteiseen käyttöön osoitettujen varojen jaosta. Määrärahat myönnetään tiettyä tarkoitusta, kuten opetustointia tai sosiaali- ja terveystalvuuja varten. Valtion talousarvioon on vuodesta 2002 sisältynt erillinen määräraha saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvuujuen tuottamista varten. Talousarvion mukaan määrärahaa saa käyttää valtionavustuksen maksamiseksi saamelaiskäräjien kautta saamelaisten kotiseutualueen kunnille ja palveluntuottajille saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvuujuen turvaamiseksi Suomessa puhuttavilla saamen kielillä. Valtionapuviranomaisena toimii Lapin aluehallintovirasto. Saamelaiskäräjät jakaa avustuksen kunnille niiden kanssa tehtyjen ja Lapin aluehallintoviraston vahvistamien sopimusten mukaisesti. Sopimukset tehdään vuosittain saamelaiskäräjien ja saamelaisten kotiseutualueen kuntien välillä.

2.1.2.7 Neuvotteluvuolvoite

Saamelaiskäräjälain 9 § sisältää säännöksen viranomaisen velvollisuudesta neuvotella saamelaiskäräjien kanssa erinäisistä asioista. Säännöksen mukaan viranomaisten on neuvoteltava saamelaiskäräjien kanssa kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella: 1) yhdyskuntasuunnittelua; 2) valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta; 3) kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän

etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kylläntuuhdon-
 taa; 4) saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvan elinkeinon lainsäädännöllistä tai hal-
 linnollista muutosta; 5) saamenkielisen ja saamen kielen kouluopetuksen sekä sosi-
 aali- ja terveyspalvelujen kehittämistä; taikka 6) muuta vastaavaa saamelaisten kie-
 leen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana vaikuttavaa asiaa. Pykälän
 2 momentin mukaan saamelaiskäräjille on varattava tilaisuus tulla asiassa kuulluksi ja
 neuvotella asiasta. Tilaisuuden käyttämättä jättäminen ei estä viranomaista jatka-
 masta asian käsittelyä.

Neuvotteluvelvollisuus ei perustuslakivaliokunnan lain säätämisen yhteydessä ilmai-
 seman kannan mukaan voi merkitä pidemmälle menevää menettelyllistä suojaakin kuin
 esimerkiksi hallintomenettelylakiin (nykyisin: hallintolakiin) perustuva asianosaisen oi-
 keus tulla kuulluksi omassa asiassaan. Neuvotteluvelvollisuuden oikeudellinen vaikut-
 tavuus rajoittuu siten siihen, että viranomaisen on pykälässä tarkoitetuissa asioissa
 varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja mahdollisuus neuvotella vireillä
 olevasta asiasta. Kuulemisen osalta kysymys on saamelaiskäräjille varattavasta tilai-
 suudesta lausua käsityksensä esimerkiksi kirjallisesti jostakin ehdotuksesta, jonka to-
 teuttaminen vaikuttaisi saamelaisten asemaan; neuvottelumahdollisuus tarkoittaa suo-
 raa vuorovaikutusta viranomaisten edustajien kanssa. Jotta viranomaisen neuvottelu-
 velvoite tulisi täytetyksi hyvän hallinnon vaatimusten mukaisesti, viranomaisen on
 huolehdittava siitä, että saamelaiskäräjät saa riittävän ajan perehtyä neuvottelukysy-
 mykseen ja että neuvottelutilanne muodostuu muutoinkin saamelaisten edustuselimen
 kannalta kohtuulliseksi. Tarjotun neuvottelumahdollisuuden käyttämättä jättäminen ei
 toisaalta voi muodostua lopulliseksi esteeksi sille, että asianomainen viranomainen
 etenee asiassa vaikkapa omaan päätöksentekoonsa asti (PeVM 17/1994 vp). Perus-
 tuslakivaliokunta on eri yhteyksissä tuonut esiin, että kun kyse on esityksestä, joka liit-
 tyy kiinteästi saamelaisten omaan kieleen ja kulttuuriin, saamelaiskäräjien edustus
 lainvalmistelussa tulee varmistaa alusta lähtien (PeVL 21/2007 vp ja PeVL 40/2009
 vp).

Saamelaiskäräjälain 9 §:ssä tarkoitettujen neuvotteluiden käyminen on viranomaisen
 päätöksenteon oikeudellinen edellytys pykälässä tarkoitetuissa hallintoasioissa (KHO
 11.03.2003, taltio 516).

Neuvotteluja käydään erilaisin menettelymuodoin. Saamelaiskäräjät antaa kirjallisia
 lausuntoja, on kuultavana asioiden valmistelun yhteydessä tai osallistuu asian valmis-
 telutyöhön esimerkiksi työryhmytyöskentelyn muodossa. Saamelaiskäräjiä kuullaan
 usein lausuntomenettelyllä. Myös varsinaisia neuvotteluita järjestetään kokousten
 muodossa. Käytäntö vaihtelee myös neuvotteluissa noudatettujen muotojen osalta.
 Neuvotteluista laaditaan yleensä pöytäkirja.

Neuvotteluvelvoitetta koskeva säännös sisältyy myös lakiin porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetuista (986/2011). Sen mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on neuvoteltava saamelaiskäräjien kanssa periaatteista, joita lain ja sen nojalla annettujen säännösten lisäksi noudatetaan tuettavista kohteista päätettäessä.

Saamelaiskäräjiä on laissa olevan erityissäännöksen nojalla joissakin asioissa kuultava tai siltä on pyydyttävä lausunto. Vesilaki (587/2011), laki Yleisradio Oy:stä (1380/1993), laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010) sekä valtioneuvoston asetus sanomalehdistön tuesta (389/2008) sisältävät tällaisia säännöksiä. Metsälaissa (1093/1996) on viittaus saamelaiskäräjälain 9 §:ään. Kaivoslain (621/2011) mukaan lupaviranomaisen tulee saamelaisten kotiseutualueella selvittää yhteistyössä muun muassa saamelaiskäräjien kanssa toiminnasta aiheutuvat vaikutukset saamelaisten oikeudelle alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä harkita haittojen vähentämiseksi ja estämiseksi tarvittavat toimenpiteet.

Akwé: Kon-ohjeet (Ympäristöhallinnon ohjeita 1/2011) ovat osa Biologista monimuotoisuutta koskevan YK:n yleissopimuksen (Biodiversiteettisopimus, SopS 78/1994) toimeenpanoa, joka velvoittaa sopimusosapuolia suojelemaan alkuperäiskansojen luonnon monimuotoisuuteen liittyvää perinteistä tietoa, innovaatioita ja käytänteitä. Suomessa Akwé: Kon-ohjeet koskevat saamelaisia. Ohjeet on tarkoitettu käytettäväksi saamelaisten kotiseutualueella sellaisten hankkeiden ja suunnitelmien kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa, jotka voivat vaikuttaa saamelaiskulttuuriin, -elinkeinoihin ja kulttuuriperintöön. Metsähallitus soveltaa ohjeita maankäyttöä koskevassa suunnittelussaan saamelaisten kotiseutualueella.

Eduskunnan valiokunnan on eduskunnan työjärjestyksen 37 §:n 2 momentin mukaan varattava saamelaisten edustajille tilaisuus tulla kuulluksi käsiteltäessä sellaista lakiehdotusta tai muuta asiaa, joka koskee erityisesti saamelaisia ja jollei erityisistä syistä muuta johdu.

Oikeusministeriö antoi 23.11.2017 muistion (OM 2/551/2017) saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisesta neuvotteluvelvollisuudesta, joka oli valmisteltu yhteisymmärryksessä saamelaiskäräjien kanssa. Muistion mukaan neuvottelut viranomaisen ja saamelaiskäräjien välillä tulee käydä yhteisymmärrykseen pyrkien. Lisäksi neuvottelut tulee käydä vilpittömästi ja molemminpuolisen arvostuksen hengessä sekä oikea-aikaisesti siten, että neuvotteluilla on aidosti mahdollista vaikuttaa suunniteltuun toimenpiteeseen.

2.1.2.8 Saamelaiskäräjien vaalit

Saamelaiskäräjien vaalit ovat välittömät henkilövaalit, joissa äänioikeutetut äänestävät suoraan yksittäisiä ehdokkaita. Käräjien jäsenet ja varajäsenet valitaan yleiseen äänioikeuteen perustuvilla vaaleilla saamelaisten keskuudesta. Vaaleja koskevat säännökset sisältyvät saamelaiskäräjälain 4 lukuun (19–40 c §).

Saamelaiskäräjiin kuuluu lain 10 §:n mukaan 21 jäsentä ja 4 varajäsentä, jotka valitaan 4 kalenterivuodeksi kerrallaan. Saamelaiskäräjissä tulee olla vähintään kolme jäsentä ja yksi varajäsen kustakin saamelaisten kotiseutualueen kunnasta. Säännöksen tarkoituksena on korostaa saamelaisten kotiseutualueen ja sen eri osien merkitystä. Perustuslakivaliokunnan kannan mukaan laissa tulee tämän tärkeän tavoitteen kannalta edellyttää, että saamelaiskäräjien jäsenistä ainakin puolet on saamelaisten kotiseutualueen kunnista (PeVM 17/1994 vp).

Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan joka neljäs vuosi (19 §) ja maa on niissä yhtenä vaalipiirinä (20 §). Äänioikeutettu saamelaiskäräjien vaaleissa on asuinpaikkaan katsomatta jokainen viimeistään vaalitoimituksen viimeisenä päivänä 18 vuotta täyttävä saamelainen, joka on Suomen kansalainen tai jolla ulkomaan kansalaisena on ollut kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa silloin, kun pyyntö vaaliluetteloontamisesta on viimeistään tehtävä (21 §). Saamelaiskäräjien vaaleissa on vaalikelpoinen jokainen äänioikeutettu, joka on suostunut ehdokkaaksi ja joka ei ole vaavaaltainen (22 §). Vaalien aloittamisesta on julkisesti kuulutettava (22 a §).

Vaalit toimeenpanee vaalilautakunta. Vaalilautakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja neljä muuta jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Lautakunnassa tulee olla jäsen ja varajäsen jokaisesta saamelaisten kotiseutualueen kunnasta. Vaalilautakunnalla on oikeus ottaa itselleen sihteeri ja oikeusministeriön luvalla muuta tarvittavaa henkilökuntaa (20 §). Käytännössä vaalilautakunta on asetettu vaaleja edeltävänä vuonna vain vaalien valmistelua ja toimeenpanoa varten tarvittavaksi ajaksi.

Vaalilautakunta laatii lain 23 §:n nojalla vaaliluettelon sekä käsittelee lain 23 a §:n mukaisesti vaaliluetteloontamisesta ja siitä poistamisesta koskevat pyynnöt ja ilmoitukset. Vaaliluetteloontamiseen on pyynnöstä otettava siitä puuttuva saamelainen. Vaaliluetteloontamiseksi henkilö on poistettava vaaliluettelosta hänen ilmoitettuaan, ettei hän enää halua olla merkittynä vaaliluetteloontamiseen, tai jos hän on kuollut. Pyyntö ja ilmoitus on tehtävä vaalilautakunnalle viimeistään vaalivuotta edeltävän joulukuun 31 päivänä ennen kello 16.

Vaaliluettelon laatimisen yhteydessä vaalilautakunta voi omasta aloitteestaan ottaa huomioon vaaliluetteloontamiseksi äänioikeutetun edellisten vaalien jälkeen äänioi-

keusiän saavuttaneen lapsen ja 21 §:ssä säädettyyn ajankohtaan mennessä äänioikeusiän saavuttavan lapsen. Tällainen henkilö voidaan kuitenkin ottaa vaaliluetteloon vasta sen jälkeen, kun hän on kirjallisesti ilmoittanut vaalilautakunnalle pitävänsä itseään laissa tarkoitettuna saamelaisena.

Vaalilautakunta vahvistaa ja allekirjoittaa vaaliluettelon viimeistään vaalivuoden helmikuun viimeisenä päivänä.

Vaalilautakunta laatii lain 24 §:n mukaan jokaisesta vaaliluetteloon otetusta henkilöstä ilmoituskortin, josta ilmenevät äänioikeutetusta vaaliluetteloon otetut tiedot, vaaliluettelon nähtävänä pitäminen, vaaleissa äänestäminen sekä vaalipäivä ja 31 a §:ssä säädetty oikeus äänestää vaalipäivänä, jos vaalipäivän äänestys järjestetään, ja vaalilautakunnan osoite. Vaalilautakunta lähettää ilmoituskortin kullekin äänioikeutetulle, jonka osoite on tiedossa, hyvissä ajoin ennen vaaliluettelon asettamista nähtäville. Vaalilautakunnan päätös, jolla vaalilautakunta on hylännyt tai jättänyt tutkimatta henkilön pyynnön tulla otetuksi vaaliluetteloon taikka ilmoituksen tulla siitä poistetuksi, lähetetään asianomaiselle hyvissä ajoin ennen vaaliluettelon asettamista nähtäville.

Vaalilautakunta asettaa lain 25 §:n mukaan vaaliluettelon tai siinä olevat tiedot henkilötunnuksia lukuun ottamatta nähtäville siten, että nähtävänä pitämistä koskevan ajan päättymisestä on aikaa vaalien toimittamiseen vähintään viisi kuukautta. Vaaliluettelo pidetään nähtävänä 10 perättäisenä arkipäivänä, ei kuitenkaan arkilauantaina, vähintään kolme tuntia päivässä. Vaaliluettelon nähtävänä pitamisestä on julkisesti kuultettava.

Jokaisella on lain 25 a §:n mukaan oikeus tutustua vaaliluetteloon ja sen laatimiseen liittyviin asiakirjoihin sinä aikana, kun vaaliluettelo pidetään nähtävänä. Vaaliluettelo ja sen laatimiseen liittyviä asiakirjoja ei saa antaa jäljennettäväksi tai kuvattaviksi eikä niistä saa antaa jäljennöksiä. Vaaliluetteloon merkityllä on kuitenkin oikeus saada maksutta ote hänestä vaaliluetteloon otetuista tiedoista. Sillä, joka on pyytänyt tulla otetuksi vaaliluetteloon, on oikeus saada tieto asian käsittelyyn liittyvistä asiakirjoista siten kuin viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:ssä säädetään.

Vaaliluettelo sekä sellaiset vaaliluettelon laatimiseen liittyvät asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön etnisestä alkuperästä, on pidettävä salassa muuna kuin 1 momentissa tarkoitettuna aikana. Salassapitovelvollisuus ei estä tiedon antamista vaaliluettelosta sille, joka tarvitsee tietoa äänioikeutensa selvittämistä varten. Vaaliluettelon laatimiseen liittyvien asiakirjojen julkisuudesta on muutoin voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

2.1.2.9 Ehdokasasettelu

Ehdokkaan saamelaiskäräjien vaaleihin voi lain 27 §:n mukaan asettaa vähintään kolme äänioikeutettua saamelaista jättämällä vaalilautakunnalle asianmukaisesti täytetyn ja allekirjoitetun ehdokashakemuksen viimeistään 31 päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista ennen kello 16. Ehdokkaan asettaneet henkilöt muodostavat valitsijayhdistyksen, joka nimeää keskuudestaan asiamiehen ja vara-asiamehen. Kukin äänioikeutettu saa osallistua vain yhden ehdokkaan asettamiseen. Jos henkilö kuuluu kahteen tai useampaan valitsijayhdistykseen, vaalilautakunnan on poistettava hänen nimensä niistä kaikista. Valitsijayhdistyksen asiamiehelle on varattava tilaisuus täydentää tai oikaista hakemuksen tietoja viimeistään 27 päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista ennen kello 16.

Vaalilautakunta laatii lain 27 a §:n mukaan vaalikelpoisista ehdokkaista ehdokasluettelon viimeistään 21 päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista. Ehdokasluettelossa on yhteinen otsikko, joka yksilöi vaalin, sekä luettelo ehdokkaista numerojärjestyksessä alkaen ehdokasnumerosta 2. Ehdokkaiden järjestys luettelossa määräytyy vaalilautakunnan suorittaman arvonnän perusteella. Jokaisesta ehdokkaasta merkitään ehdokasluetteloon numero, nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen, sekä kotikunta. Ehdokkaan etunimen rinnalla tai sen sijasta voidaan käyttää ehdokkaan yleisesti tunnettua puhuttelunimeä tai etunimeä lyhennettynä. Ehdokasluettelo on julkaistava, lähetettävä vaaliasiamiehille ja pidettävä vaalien ajan nähtävänä.

2.1.2.10 Vaalitoimitus

Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan lain 28 §:n mukaan syyskuun ensimmäisen täyden viikon maanantaista alkavan neljän viikon aikana. Vaalit toimitetaan postin välityksellä, mutta voidaan vaalilautakunnan niin päätettäessä saamelaisten kotiseutualueella lisäksi toimittaa vaalipäivän äänestyksenä. Vaalien toimittamisesta on julkisesti kuulutettava. Saamelaiskäräjälaissa on säännökset äänestämisestä postin välityksellä (30 §), äänestämisestä palauttamalla vaaliasiakirjat vaalilautakunnan toimistoon tai vaalilautakunnan osoittamaan muuhun toimipisteeseen (31 §), vaalipäivän äänestyksestä (31 a §, 31 b §, 31 f–31 h §) sekä äänestämisestä hoitolaitoksessa ja kotona (32 §).

2.1.2.11 Vaalien tuloksen määräytyminen

Saamelaiskäräjien vaalit ovat enemmistövaalit. Saamelaiskäräjien jäseniksi tulevat lain 38 §:n mukaan valituiksi 21 eniten ääniä saanutta ehdokasta, edellyttäen, että heidän joukossaan on vähintään kolme ehdokasta kustakin saamelaisten kotiseutualueen kunnasta. Jos eniten ääniä saaneiden 21 ehdokkaan joukossa ei ole jostakin

kunnasta kolmea ehdokasta, tulevat tästä kunnasta olevista ehdokkaista valituiksi eniten ääniä saaneet kolme ehdokasta. Varajäseneksi tulee valituksi kustakin saamelaisalueen kunnasta olevista ehdokkaista valituiksi tulleiden jälkeen seuraavaksi eniten ääniä saanut ehdokas. Jos äänimäärät ovat yhtä suuret, ratkaistaan niiden keskinäinen järjestys arpomalla.

Vaalien tuloksen vahvistaa lain 39 §:n mukaan vaalilautakunta kolmantena päivänä ääntenlaskennan aloittamisesta pitämässään kokouksessa, joka alkaa kello 18. Vaalien tulos on ilmoitettava välittömästi oikeusministeriölle saamelaiskäräjien jäsenten ja varajäsenten määräämiseksi tehtäväänsä seuraavaksi toimikaudeksi.

2.1.2.12 Saamelaiskäräjien toimielimet ja toiminta

Saamelaiskäräjien ylin edustus- ja päätöksentekaelin on saamelaiskäräjien kokous, jolle asiat valmistelee saamelaiskäräjien hallitus. Se myös toimeenpanee käräjien kokouksen päätökset. Saamelaiskäräjät (käräjien kokous) valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja kaksi varapuheenjohtajaa (11 §) sekä hallitukseen puheenjohtajan, kaksi varapuheenjohtajaa ja hallituksen muut jäsenet (13 §). Hallituksen jäsenillä ei ole varajäseniä.

Saamelaiskäräjien puheenjohtaja toimii tehtävässään päätoimisesti (11 §). Saamelaiskäräjien työjärjestyksen 5 §:n mukaan käräjien kokous valitsee käräjien puheenjohtajan ja varapuheenjohtajat myös hallituksessa vastaaviin tehtäviin.

Saamelaiskäräjien kokousten koollekutsumisesta päättää saamelaiskäräjät (12 §). Kokous on lisäksi kutsuttava koolle, jos puheenjohtaja tai hallitus tai kolmasosa jäsenistä niin vaatii.

Saamelaiskäräjät asettaa lain 14 §:n mukaan vaalilautakunnan saamelaiskäräjävaalien toimeenpanoa varten. Käräjät voi asettaa myös muita toimielimiä saamelaisten kulttuuri-itsehallintoon kuuluvien asioiden hoitamiseksi. Saamelaiskäräjillä on työjärjestyksensä nojalla elinkeino- ja oikeuslautakunta, koulutus- ja oppimateriaalilautakunta, kulttuurilautakunta, sosiaali- ja terveyslautakunta sekä saamen kielineuvosto ja nuorisoneuvosto. Saamelaiskäräjät nimeää jäsenet lautakuntiin ja neuvostoihin. Lautakunnat ja neuvostot toimivat käräjien hallituksen alaisuudessa valmistellen omaan toimialaansa kuuluvia asioita ja tehden päätöksiä omaan alaansa kuuluvien varojen jakamisesta ja käyttämisestä.

Saamelaiskäräjien työjärjestyksessä määrätään myös saamelaiskäräjien yhteydessä toimivasta saamelaisten koulutusasiain yhteistyöelimestä. Saamelaiskäräjät asettaa yhteistyöelimen ja nimittää siihen kaksi jäsentä, opetusministeriö ja [Lapin lääninhallitus] nimittävät kumpikin yhden jäsenen ja saamelaisten kotiseutualueen kunnat kukin

yhden jäsenen. Saamelaiskäräjien koulutussihteeri toimii yhteistyöelimen sihteerinä ja esittelijänä.

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain (1230/2001) ja asetuksen (1411/2001) nojalla toimivaan Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukseen on perustettu erillinen saamelaisyksikkö. Yksikkö toimii saamelaiskäräjien yhteydessä ja yksikön työntekijä on saamelaiskäräjien palveluksessa. Saamelaisyksikön tehtävistä on määräyksiä saamelaiskäräjien työjärjestyksessä.

2.1.2.13 Toimivallan siirto

Saamelaiskäräjien hallitus ja muut toimielimet voivat lain 15 §:n mukaan käyttää käräjille kuuluvaa toimivaltaa siten kuin saamelaiskäräjälaissa säädetään tai saamelaiskäräjien työjärjestyksessä määrätään. Säännöksen esitöiden mukaan tällainen siirto tulisi kyseeseen lähinnä kiireellisissä tapauksissa, jolloin käräjien kokousta on vaikea tai mahdoton saada koolle (HE 248/1994 vp). Toimivallan siirto ei kuitenkaan ole pykälän 2 momentin mukaan sallittu, kun on kyse saamelaiskäräjien kertomuksesta (7 §), saamelaiskäräjien jäsenen tai varajäsenen vaalikelpoisuuden menettämisestä (10 § 3), puheenjohtajan valinnasta (11 §), kokousten koollekutsumisesta (12 §), saamelaiskäräjien hallituksen valinnasta (13 §) tai vaalilautakunnan ja muiden toimielinten asettamisesta (14 §) taikka tilikautta ja tilipäätöstä, tilintarkastajia sekä tilintarkastuskertomuksen käsittelyä koskevasta asiasta (18 b, 18 c ja 18 j §).

2.1.2.14 Toimistot ja henkilöstö

Saamelaiskäräjillä on lain 16 §:n mukaan toimistoja sekä virka- ja työsopimussuhteista henkilöstöä siten kuin siitä asetuksella tarkemmin säädetään. Käräjillä on nykyisin yleinen toimisto, koulutus- ja oppimateriaalitoimisto sekä saamen kielilain (1086/2003) 26 §:n perusteella Saamen kielen toimisto. Saamen kielen toimistosta on säädetty tarkemmin saamelaiskäräjäasetuksessa.

Saamelaiskäräjien virkamiehiin, virkoihin ja virkasuhteeseen sovelletaan, mitä valtion virkamiehistä, viroista ja virkasuhteesta säädetään ja määrätään. Henkilöstön palvelussuhteen ehdoista on vastaavasti voimassa mitä valtion palvelussuhteen ehdoista säädetään, määrätään tai sovitaan.

2.1.2.15 Kirjanpito ja tilintarkastus

Saamelaiskäräjälain 18 a §:n mukaan saamelaiskäräjien kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä on sen lisäksi, mitä saamelaiskäräjälaissa säädetään, soveltuvin osin voimassa, mitä kirjanpitolaissa (655/1973) säädetään. Saamelaiskäräjälain 18 b–18 j §:ssä sää-

detään tilikaudesta ja tilinpäätöksestä, tilintarkastajien valinnasta, tilintarkastajien kelpoisuudesta, riippumattomuudesta ja esteellisyydestä, tilintarkastuksen toimittamisesta, tilintarkastajien tiedonsaantioikeudesta, tilintarkastuskertomuksen sisällöstä ja sen käsittelystä saamelaiskäräjillä sekä asiakirjojen toimittamisesta oikeusministeriölle.

2.1.2.16 Muutoksenhaku

Muutoksenhakuoikeus ja oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin on turvattu perustuslain 21 §:ssä. Lähtökohtana on, että sillä, jonka oikeutta tai velvollisuutta päätös koskee, on perustuslain ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen (yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi, SopS 85-86/1998) mukaisesti oikeus saada päätöksen lainmukaisuus tutkittavaksi tuomioistuimessa. Selvää on myös, että sillä, jonka oikeudesta tai velvollisuudesta tuomioistuimessa päätetään, on oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin tässä tuomioistuimessa. Hallintoasioissa nämä oikeudet toteutetaan hallintotuomioistuimissa ja hallintolainkäyttöasioita käsittelevissä erityistuomioistuimissa.

Saamelaiskäräjien hallituksen ja lautakunnan sekä käräjien asettaman muun toimielimen päätökseen saa lain 41 §:n mukaan hakea muutosta valittamalla saamelaiskäräjille, jollei saamelaiskäräjälaissa tai muualla laissa toisin säädetä. Saamelaiskäräjien päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Pykälän mukaan muutoksenhaussa noudatetaan, mitä muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/1950) säädetään. Pykälässä viitattu laki on kumottu ja korvattu hallintolainkäyttölaiilla (586/1996).

Hallintolainkäyttölain 6 §:n 1 momentin mukaan päätöksestä saa valittaa se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa. Saamelaiskäräjälaissa on muutoksenhausta useita lain 41 §:n pääsäännön sijasta sovellettavia erityissäännöksiä.

Muutoksenhausta vaaliluettelomerkintää koskevassa asiassa säädetään lain 26 §:ssä. Sen mukaan se, joka katsoo, että hänet on oikeudettomasti jätetty pois vaaliluettelosta tai että häntä koskeva merkintä vaaliluettelossa on virheellinen, voi kirjallisesti vaatia oikaisua vaalilautakunnalta viimeistään 14 päivänä vaaliluettelon nähtävillä pitämistä koskevan ajan päättymisestä. Vaalilautakunnan on ratkaistava asia kiireellisesti. Vaalilautakunnan päätökseen tyytymätön voi saattaa oikaisuvaatimuksen saamelaiskäräjien hallituksen ratkaistavaksi viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, kun hän on saanut päätöksestä tiedon. Hallituksen on ratkaistava asia kiireellisesti. Hallituksen päätökseen saa lain 26 b §:n perusteella hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen viimeistään 14 päivänä siitä, kun asianomainen on saanut päätöksestä tiedon.

Lain 26 a §:ssä säädetään itseoikaisusta. Jos vaalilautakunta katsoo, että henkilö on oikeudettomasti jätetty pois vaaliluettelosta tai oikeudettomasti otettu siihen taikka että häntä koskeva merkintä vaaliluettelossa on virheellinen, vaalilautakunnalla on pykälän mukaan viran puolesta oikeus lisätä henkilö vaaliluetteloon tai poistaa hänet vaaliluettelosta taikka korjata häntä koskeva virheellinen merkintä. Muutokset on tehtävä viimeistään kaksi kuukautta ennen vaalitoimituksen aloittamista. Vaalilautakunnan päätökseen saa lain 26 b §:n perusteella hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen viimeistään 14 päivänä siitä, kun asianomainen on saanut päätöksestä tiedon.

Vaalien toimittamista ja vaalien tulosta koskeva muutoksenhakusääntely sisältyy lain 40 §:ään. Äänioikeutettu, joka katsoo, että vaalilautakunnan päätös vaalien tuloksen vahvistamisesta tai vaalien toimittamiseen liittyvä muu toimenpide on lainvastainen, voi pykälän mukaan tehdä saamelaiskäräjien hallitukselle oikaisuvaatimuksen viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, jona vaalilautakunta on vahvistanut vaalien tuloksen. Saamelaiskäräjien hallituksen on käsiteltävä oikaisuvaatimus kiireellisesti ja viimeistään ennen vaalivuoden loppua. Saamelaiskäräjien hallituksen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, jona asianomainen on saanut käräjien hallituksen päätöksen tiedoksi. Vaalilautakunnan päätökseen ehdokasluettelosta ei lain 27 a §:n 3 momentin mukaan saa hakea erikseen muutosta. Muutosta tähän päätökseen saa hakea 40 §:n mukaisesti vaalilautakunnan vahvistettua vaalien tuloksen.

Saamelaiskäräjien päätökseen saamelaisten yhteiseen käyttöön osoitettujen varojen jaosta ei lain 8 §:n 2 momentin perusteella saa hakea muutosta valittamalla. Valituskielto on perusteltu. Kyse on sellaisista yhteisistä varoista, joita ei jaeta oikeusharkintaisesti (HE 248/1994 vp).

2.1.2.17 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkempia säännöksiä saamelaiskäräjlain täytäntöönpanosta annetaan lain 43 §:n nojalla asetuksella. Tämä yleisluonteisen täytäntöönpanovaltuuden lisäksi laissa on yksityiskohtaisempia asetuksenantovaltuuksia. Saamelaiskäräjillä on lain 16 §:n 1 momentin mukaan toimistoja sekä virka- ja työsopimussuhteista henkilöstöä siten kuin siitä asetuksella tarkemmin säädetään. Saamelaisten kotiseutualueen rajoista julkaisetaan kartta lain 4 §:n mukaan asetuksessa tai sen liitteessä.

Valtuuksissa tarkoitettu sääntely sisältyy saamelaiskäräjistä annettuun asetukseen (1727/1995), joka on osin annettu saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annetun lain (516/1991) nojalla. Asetuksessa säädetään saamelaiskäräjien toimistoista, saamen kielen toimiston tehtävistä, saamelaiskäräjien henkilöstöstä ja henkilöstön

kelpoisuusvaatimuksista sekä saamelaiskäräjien asiakirjojen allekirjoittamisesta. Asetuksen liitteenä on julkaistu kartta, johon on merkitty saamelaisten kotiseutualueen rajat.

Oikeusministeriön asetuksella voidaan lain 40 c §:n perusteella antaa tarkempia säännöksiä 1) vaaleihin liittyvistä kuulutuksista, 2) vaaliluetteloon hakeutumisesta ja vaaliluettelosta poistamisesta sekä hakemukseen liitettävistä selvityksistä, 3) vaaliluettelon nähtävänä pitämisestä, 4) ehdokasluettelon julkaisemisesta ja nähtävänä pitämisestä, 5) äänestyslipusta sekä 6) vaaliasiakirjojen säilyttämisestä. Valtuuden nojalla on annettu oikeusministeriön asetus saamelaiskäräjien vaaleissa noudatettavasta menettelystä (160/2003).

Saamelaiskäräjät vahvistaa lain 5 §:n 3 momentin nojalla toimintaansa varten työjärjestyksen. Saamelaiskäräjien hyväksymä työjärjestys sisältää määräyksiä käräjien toimielimistä ja niiden tehtävistä, saamelaiskäräjien sihteeristöstä, asioiden käsittelyssä käräjillä noudatettavasta menettelystä, saamelaisen kulttuurimäärärahan käyttämisestä ja saamelaisten koulutusasiain yhteistyöelimestä.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

2.2.1 Kansainvälinen kehitys

2.2.1.1 Yleistä

Saamelaisten oikeuksien perusta on heidän perustuslaillinen asemansa alkuperäiskansana. Perustuslain 17 §:n 3 momentissa turvataan saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Samoin saamelaisille turvataan kieltä ja kulttuuria koskeva itsehallinto perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaisesti. Tämän lisäksi saamelaisia koskevat myös vähemmistöoikeudet sekä yleiset, kaikkia kansalaisia koskevat oikeudet. Saamelaisten perustuslaillinen asema maan ainoana alkuperäiskansana ja kansan yhteisölliset oikeudet saavat sisältönsä kansainvälisistä sopimuksista ilmenevistä oikeuksista. Saamelaisille alkuperäiskansana turvattu perusoikeus harjoittaa ja ylläpitää kieltään ja kulttuuriaan sisältää ajatuksen siitä, että saamelaiset saavat itse määrätä näistä asioista ja ohjata niiden tulevaa kehitystä. Alkuperäiskansoja koskeva kansainvälinen oikeus on kehittynyt huomattavasti saamelaiskäräjälain voimaantulon jälkeen muun muassa kansojen itsemääräämisoikeutta enemmän painottavaksi.

Suomi on ratifioinut Euroopan neuvoston alueellisia tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan (SopS 23/1998) ja määritellyt ratifioinnin yhteydessä vähemmistökieleksi saamen kielen. Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevaa puiteyleissopimusta (SopS 1 ja 2/1998) sovelletaan saamelaisiin alkuperäiskansana ja kansallisena vähemmistönä. Molemmilla sopimuksilla on oma, riippumaton maavierailuja tekevä sopimuksen täytäntöönpanoa valvova asiantuntijakomitea, jota viimeksi mainitussa sopimuksessa kutsutaan ministerineuvostolle neuvoo-antavaksi komiteaksi. Asiantuntijakomitea teki maavierailun Suomeen helmikuussa 2018. Euroopan neuvoston ministerikomitea antaa valtiolle suosituksia sopimusten täytäntöönpanosta.

YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista (A/RES/61/295) hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa syyskuussa 2007. Suomi äänesti julistuksen hyväksymisen puolesta. YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistus heijastaa alkuperäiskansoja koskevan kansainvälisen oikeuden kehitystä sekä valtioiden sitoutumista edistää, kunnioittaa ja toteuttaa alkuperäiskansojen oikeuksia. YK:n ensimmäisen korkean tason alkuperäiskansojen maailmankonferenssin avausistunnossa (World Conference on Indigenous Peoples, WCIP) vuonna 2014 hyväksyttiin alkuperäiskansojen oikeuksien edistämistä käsittelevä loppuasiakirja, joka neuvoteltiin alkuperäiskansojen ja valtioiden välisessä vuoropuhelussa. Loppuasiakirja on poliittinen sitoumus, joka vahvistaa valtioiden aiemmin antaman sitoumuksen alkuperäiskansojen aseman ja oikeuksien kunnioittamisesta ja toimeenpanosta niin kansainvälisellä kuin kansallisella tasolla. Se vahvistaa valtioiden sitoutumisen vuonna 2007 hyväksyttiin YK:n alkuperäiskansajulistukseen ja toimii tulevien vuosien tiekarttana alkuperäiskansojen oikeuksien täytäntöönpanon edistämiseksi. Molemmat asiakirjat koskevat Suomessa juuri saamelaisien oikeuksia.

Biodiversiteettisopimuksen 8 (j) artiklan mukaan kunkin sopimuspuolen tulee mahdollisuuksien mukaan ja soveltuvin osin kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti kunnioittaa, suojella ja ylläpitää alkuperäiskansojen ja paikallisten yhteisöjen sellaista tietämystä, keksintöjä ja käytäntöä, joita sisältyy biologisen monimuotoisuuden suojelun ja kestävästä käytön kannalta merkityksellisiin perinteisiin elämänmuotoihin, sekä edistää ja laajentaa niiden soveltamista mainittujen yhteisöjen luvalla ja myötävaikutuksella sekä rohkaista tietämyksestä, keksinnöistä ja käytännöstä saadun hyödyn tasapuolista jakoa. YK:n biodiversiteettisopimuksen osapuolikokous hyväksyi vuonna 2004 vapaaehtoiset Akwé: Kon-ohjeet osana sopimuksen toimeenpanoa. Nämä ohjeet (Ympäristöhallinnon ohjeita 1/2011) ovat osa Biologista monimuotoisuutta koskevan YK:n yleissopimuksen (Biodiversiteettisopimus, SopS 78/1994) toimeenpanoa, joka velvoittaa sopimusosapuolia suojelemaan alkuperäiskansojen luonnos monimuotoisuuteen liittyvää perinteistä tietoa, innovaatioita ja käytänteitä. Suomessa Akwé: Kon-ohjeet koskevat saamelaisia. Ohjeet on tarkoitettu käytettäväksi saamelaisien kotiseutalueella sellaisten hankkeiden ja suunnitelmien kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalisten

vaikutusten arvioinnissa, jotka voivat vaikuttaa saamelaiskulttuuriin, -elinkeinoihin ja kulttuuriperintöön. Metsähallitus soveltaa ohjeita maakäyttöä koskevassa suunnittelussaan saamelaisten kotiseutualueella. YK:n ilmastopuitesopimuksen alainen Pariisin sopimus tunnistaa alkuperäiskansojen oikeudet ja niiden huomioon ottamisen ja kunnioittamisen ilmastomuutosta käsittelevissä toimissa sekä alkuperäiskansojen perinteisen tiedon ilmastomuutokseen sopeutumisen toimien perustana.

YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (KP-sopimus, SopS 7-8/1976) täytäntöönpanoa seuraava ihmisoikeuskomitea (Human Rights Committee) on luonut soveltamiskäytäntöä alkuperäiskansojen oikeuksista tulkitsemalla yleissopimuksen 27 artiklaa. Ihmisoikeuskomitea on 1990-luvulta lukien käsitellyt viisi Suomea koskevaa yksilövalitusta, joissa saamelaiset poronhoitajat ovat valittaneet metsänhakuun, metsätien rakentamisen ja/tai kivenlouhinnan estävän heidän poronhoitoaan. Poronhoito osana saamelaisten perinteistä kulttuuria kuuluu artiklan soveltamisalaan. KP-sopimuksen 27 artiklaa ei ole katsottu rikotun näissä tapauksissa.

Ihmisoikeuskomitean 27 artiklaa koskeva tulkinta voidaan kiteyttää kolmeen päähuomioon: 1. Neuvotteluvollisuus. Valtion viranomaisten tulee neuvotella saamelaisten kanssa suunnitelmistaan, jotka tulee tarvittaessa sopeuttaa 27 artiklan vaatimuksiin. 2. Kokonaisvaltainen harkinta. Valtion on otettava poronhoitoalueella samanaikaisesti tapahtuva eri viranomaisten toiminta kokonaisvaltaisesti huomioon. Alueella aikaisempien toimenpiteiden vaikutukset tulee ottaa kumulatiivisesti huomioon arvioitaessa viireillä olevan hankkeen vaikutuksia saamelaisten kulttuurinsa harjoittamisen mahdollisuuksiin. 3. Vaikutusten arviointi. Valtion on punnittava suunnitellun toiminnan hyvät ja huonot puolet. Yhtäältä on huomioitava vaikutukset poronhoitoon sekä toisaalta esimerkiksi työllistämiskysymykset ja tasa-arvo. Näin ollen esimerkiksi metsänhakkuut eivät ole sellaisenaan saamelaisten oikeuksia loukkaavia, vaan valtio voi ottaa muun muassa työllisyysnäkökulmat huomioon, kunhan toiminnassa samalla pidetään huolta saamelaisten oikeuksista.

YK:n alkuperäiskansojen ihmis- ja perusoikeuksien tilan erityisraportoiija James Anaya vieraili Suomessa vuonna 2010. Raportissaan vuonna 2011 ihmisoikeusneuvostolle saamelaisten asemasta Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa hän suositti, että Pohjoismaat jatkavat ja tehostavat ponnistelujaan saamelaiskansojen itsemääräämisoikeuden sekä aiempaa aidompien vaikuttamismahdollisuuksien toteuttamiseksi heitä koskevassa päätöksenteossa.

YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien erityisraportoiija Victoria Tauli-Corpuz vieraili saamelaisalueella osallistumalla elokuussa 2015 Saamelaisen parlamentaarisen neuvoston kutsusta rajat ylittäviä saamelaisasioita käsittelevään konferenssiin Ruotsissa. Maavierailullaan hän tarkasteli Norjan, Ruotsin ja Suomen saamelaisten asemaan ja oikeuksiin liittyviä asioita. Erityisraportoiija keskittyi edeltäjänsä raportin suositusten

täytäntöönpanon seurantaan. Suositukset käsitelivät muun muassa alkuperäiskansojen kieltä ja kulttuuria. Myös terveydenhoitopalveluihin ja terveyteen liittyviä kysymyksiä sekä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsiteltiin lyhyesti. Erityisraportoiija laati vierailustaan raportin YK:n ihmisoikeusneuvostolle esittäen päätelmiä ja suosituksia saamelaisten aseman ja oikeuksien parantamiseksi. Raportti käsiteltiin ihmisoikeusneuvostossa syyskuussa 2016.

YK:n rotusyrjintäkomitea totesi Suomelle vuonna 2012 antamissaan suosituksissa olevansa huolissaan siitä, että saamelaiskäräjillä on edelleen hyvin rajallisesti itsenäistä päätösvaltaa kulttuuri-itsehallinnon piiriin kuuluvissa asioissa. Komitea suosittaa, että Suomi kehittää saamelaiskäräjien päätäntävaltaa koskien saamelaisten asuttamien maa-alueiden ja luonnonresurssien käyttöä saamelaiskäräjälain tarkistamisen yhteydessä. Komitea myös suosittaa, että Suomi ryhtyy toimenpiteisiin saamelaisen poronhoitomallin turvaamiseksi. Vuonna 2017 Suomelle antamissaan suosituksissa komitea esitti huolensa siitä, ettei saamelaisten oikeuksia perinteisiin maa-alueisiinsa ja uhanalaiseen perinteiseen kalastuselinkeinoonsa suojella riittävästi ja ettei saamelaisiin vaikuttavissa hallituksen toiminna noudateta johdonmukaisesti vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatetta.

YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevän komitean vuonna 2014 antamissa loppupäätelmissä komitea esitti huolensa saamelaisnaisten vähäisestä edustuksesta saamelaiskäräjillä ja muissa poliittisissa päätöksentekokelemissä.

YK:n rotusyrjinnän vastainen komitea toisti vuonna 2017 Suomelle antamissa päätelmissään alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan yleissuosituksensa nro 23 (1997) mukaisesti suosituksensa, että määriteltessään, kenellä on äänioikeus saamelaiskäräjien vaaleissa, sopimusvaltion olisi annettava asianmukainen painoarvo saamelaisten itsemääräämisoikeudelle, joka liittyy heidän asemaansa Suomessa, heidän oikeudelleen määrätä omasta jäsenyydestään ja oikeudelleen siihen, ettei heitä pakkosulauteta (katso CERD/C/FIN/CO/20–22, kohta 12). Edelleen komitea toisti suosituksensa, että sopimusvaltion olisi löydettävä asianmukainen neuvotteluratkaisu kiistassa, joka koskee saamelaisten oikeuksia perinteisiin maa-alueisiinsa, myös tarkistamalla asiaa koskevan lainsäädäntönsä ja ottamalla huomioon ILO:n yleissopimuksen nro 169 itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoista (katso CERD/C/FIN/CO/20–22, kohta 13). Lisäksi komitea antoi suosituksia liittyen vapaaseen, tietoon perustuvaan ennakkosuostumukseen (free prior informed consent).

Kansainvälinen työjärjestö (ILO) on vuonna 1989 hyväksynyt itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen nro 169 (ILO-sopimus nro 169). Yleissopimuksen pääasiallisena tarkoituksena on säilyttää alkuperäis- ja heimokansojen elintavat sekä kytkeä tällaiset kansat niitä koskevien asioiden kansalliseen päätöksentekoon. Suomi ei ole toistaiseksi ratifioinut yleissopimusta.

Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehtyyn sopimukseen (liittymissopimus, SopS 103/1994) sisältyy pöytäkirja nro 3 saamelaisista, jonka nojalla Euroopan unionin oikeus ei estä pitämästä voimassa tai toteuttamasta saamelaisten kielellisiä tai kulttuurisia oikeuksia ylläpitäviä ja kehittäviä erityistoimia. Sen mukaan perinteinen saamelaiskulttuuri ja saamelaiselinkeinot ovat riippuvaisia luontaiselinkeinoista, kuten poronhoidosta, saamelaisten perinteisillä asuinalueilla. Pöytäkirjan 1 artiklan mukaan saamelaisille saadaan myöntää yksinoikeuksia poronhoidon harjoittamiseen perinteisillä saamelaisalueilla. Pöytäkirjan 2 artiklan mukaan pöytäkirja voidaan laajentaa koskemaan muitakin perinteisiin saamelaiselinkeinoihin liittyviä saamelaisten yksinoikeuksia niiden vastaisen kehityksen huomioon ottamiseksi. Neuvosto voi yksimielisesti komission ehdotuksesta sekä Euroopan parlamenttia ja alueiden komiteaa kuultuaan tehdä tarvittavat muutokset pöytäkirjaan.

Lisäksi Euroopan unionin perusoikeuskirjan, jolla on "sama oikeudellinen arvo kuin perussopimuksilla" Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen nojalla, 22 artiklan mukaan unioni kunnioittaa kulttuurista, uskonnollista ja kielellistä monimuotoisuutta. Kulttuurien ja kielten monimuotoisuuden kunnioittamisesta määrätään myös Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 3 artiklan 3 kohdassa. Artiklat voivat osaltaan vaikuttaa myös saamelaisten oikeuteen alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Pohjoismaisesta saamelais sopimuksesta saavutettiin Norjan, Ruotsin ja Suomen välillä alustava neuvottelutulos joulukuussa 2016 ja valtioiden neuvotteluvaltuuskuntien puheenjohtajat parafoivat sopimustekstin 13.1.2017. Sopimuksen tarkoituksena on vahvistaa saamelaisten oikeudet siten, että saamelaiset voivat säilyttää, harjoittaa ja kehittää kulttuuriaan, kieliään ja yhteiskuntaelämäänsä niin, että valtionrajat häiritsevät tätä mahdollisimman vähän. Sopimus turvaa alkuperäiskansa saamelaisten perustuslaillisen oikeuden oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Sopimuksen allekirjoittamista koskevassa artiklassa todetaan, että sopimus annetaan ennen sen allekirjoittamista kaikkien kolmen maan saamelaiskäräjien hyväksyttäväksi. Oikeusministeriön antoi 15.2.2017 päivätyllä kirjeellä sopimuksen sen 42 artiklan mukaisesti Suomen saamelaiskäräjien hyväksyttäväksi. Suomen, Ruotsin ja Norjan saamelaiskäräjät päättivät yhdessä saamelaisten parlamentaarisessa neuvostossa 7.12.2017, että hallituksille tehdään esitys neuvotella pohjoismaista saamelais sopimusta uudelleen. Kesäkuussa 2018 Saamelainen parlamentaarinen neuvosto teki kolmelle hallitukselle ehdotuksen sopimustekstin muuttamisesta tietyiltä osin.

2.2.1.2 Saamelaisen määritelmä

Kansainväliseen oikeuteen ei sisälly alkuperäiskansan määrittelyä. Esimerkiksi ILO sopimus nro 169 määrittää ainoastaan, mihin ryhmiin sopimusta sovelletaan. Kansainvälisellä tasolla siteeratuin alkuperäiskansaan kuuluvan henkilön määrittely on YK:n

ihmisoikeusneuvoston edeltäjän ihmisoikeustoimikunnan syrjinnän estämistä ja vähemmistöjen suojelua käsitelleen alatoimikunnan erityisraportoijan Jose R. Martinez Cobon laatima käsite, jonka mukaan alkuperäiskansahenkilö kuuluu alkuperäisväestöön itseidentifikaation kautta (ryhmätietoisuus) ja hänet tunnustetaan ja hyväksytään alkuperäisväestön taholta jäseneksi (ryhmän hyväksyntä) (UN Doc. E/CN.4/Sub.2/1986/7 and Add. 1-4).

Kansainväliset normit ovat kehittyneet painottamaan aiempaa enemmän alkuperäiskansojen oikeutta päättää siitä, keitä siihen kuuluu, eli niin sanottua ryhmähyväksyntää itseidentifikaation ohella (esim. Heinämäki et al, 2017). Myös perustuslakivaliokunta on todennut, että kansainvälisessä oikeudessa painotetaan alkuperäiskansan jäsenyyttä käsiteltäessä paitsi henkilön itseidentifikaatiota myös sitä, että ryhmän pitää hyväksyä hänet jäsenekseen (PeVM 13/2014 vp).

YK:n rotusyrjintäkomitea on vuosina 2003 ja 2009 toistanut jo vuonna 1990 ensimmäisen kerran antamansa suosituksen siitä, että Suomen tulisi saamelaiskäräjälain 3 §:ää sovellettaessa antaa enemmän merkitystä henkilön itseidentifikaatiolle. Vuonna 2012 komitea nosti esiin myös saamelaisten ryhmähyväksynnän merkityksen. Komitea suositteli, että sopimusvaltio saamelaiskäräjistä annettua lakia uudistaessaan lisää saamelaiskäräjien päätösvaltaa saamelaisten kulttuuri-itsehallintoon liittyvissä asioissa perinteisesti asuttamilla alueilla. YK:n rotusyrjinnän vastainen komitea toisti vuonna 2017 Suomelle antamissa päätelmissään alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan yleissuosituksensa nro 23 (1997) mukaisesti suosituksensa, että määritellään, kenellä on äänioikeus saamelaiskäräjien vaaleissa, sopimusvaltion olisi annettava asianmukainen painoarvo saamelaisten itsemääräämisoikeudelle, joka liittyy heidän asemaansa Suomessa, heidän oikeudelleen määrätä omasta jäsenyydestään ja oikeudelleen siihen, ettei heitä pakkosulauteta (ks. CERD/C/FIN/CO/20–22, kohta 12).

Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen asiantuntijakomitea lausui vuonna 2001 kantanaan, että määritelmää koskeva asia tulisi priorisoida ja siinä tulisi saamelaisia asiaankuuluvalla tavalla kuullen pyrkiä saamaan aikaan ratkaisu, joka edesauttaisi sitä, että saamelaiset voisivat ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan ja säilyttää identiteettinsä olennaiset ainesosat. Vuonna 2006 komitea kehotti jatkamaan asian käsittelyä saamelaiskäräjien kanssa pitäen mielessä, että saamelaiskäräjät on ilmaissut puoltavansa nykyistä enemmän kielellisiin perusteisiin perustuvaa määrittelyä. Tässä tarkastelussa komitea kehotti pohtimaan, onko tyydyttävää, että määritelmän eräät avainkysymykset ovat pelkästään tuomioistuinratkaisun varassa. Vuonna 2010 komitea palasi tähän kysymykseen neuvoen pohtimaan sitä, vaarantuiko mahdollisesti oikeusvarmuus pelkästään tuomioistuinratkaisuun perustuvasta määritelmästä.

Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen selitysmuistiossa tähdennetään sitä, että kansallisen vähemmistöön kuuluvan henkilön oikeutta vapaasti valita, kohdellaanko häntä vähemmistöön kuuluvana vai ei, ei ole ymmärrettävä siten, että yksilöllä olisi oikeus mielivaltaisesti valita, kuuluuko hän vähemmistöön, vaan hänen subjektiiviseen valintaansa tulee erottamattomasti liittyä yksilön identiteetin kannalta merkityksellisiä objektiivisia kriteereitä (3 artikla).

YK:n alkuperäiskansojen oikeuksista antaman julistuksen 8 artiklan 1 kohdan mukaan alkuperäiskansoilla ja niihin kuuluvilla yksilöillä on oikeus siihen, ettei heitä pakko-sulauteta eikä kulttuuria tuhota. Julistuksen 9 artiklan mukaan alkuperäiskansoilla ja niihin kuuluvilla yksilöillä on oikeus kuulua alkuperäisyhteisöön tai alkuperäiskansakuntaan kyseisen yhteisön tai kansakunnan perinteiden ja tapojen mukaisesti. Oikeuden käyttämisestä ei saa seurata minkäänlaista syrjintää. Julistuksen 33 artiklan mukaan alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä omasta identiteetistään tai jäsenyydestään tapojensa ja perinteidensä mukaisesti sekä oikeus määrätä toimielintensä rakenteet ja valita niiden jäsenet omia menettelyjään noudattaen. YK:n ihmisoikeuskomitean linjausten valossa ryhmän päätösvaltaa rajoittaa tarve osoittaa yksilön oikeuksien rajoittamiselle objektiivinen ja kohtuullinen oikeutus sekä rajoituksen tarpeellisuus koko ryhmän hyvinvoinnin ja elinkyvyn kannalta.

Yksilön itseidentifikaatioon liittyen YK:n rotusyrjinnän vastainen komitea on antanut yleisen suosituksen n:o 8, jonka mukaan henkilön identifioitumisen ryhmän jäseneksi tulee perustua hänen samaistumiseensa tähän ryhmään, ellei päinvastaista näyttöä ilmene (General Recommendation VIII, Identification with a particular racial or ethnic group (Art. 1, par. 1 & 4), 22.8.1990, A/45/18).

Parafoidun pohjoismaisen saamelais sopimuksen 13 artikla sisältää seuraavan määräyksen saamelaiskäräjien äänestysluettelosta: ”Henkilö, joka pitää itseään saamelaisena ja a) jolla on saamen kieli kotikielenä, tai b) jonka jollain vanhemmalla, isovanhemmalla tai isoisovanhemmalla on ollut saamen kieli kotikielenä, tai c) jonka joku vanhemmista on tai on ollut Saamelaiskäräjien äänestysluettelossa, on oikeus, jos muut kuten ikää, kansalaisuutta ja väestökirjanpitoa koskevat vaatimukset täyttyvät, tulla otetuksi Saamelaiskäräjien äänestysluetteloon Norjassa, Ruotsissa tai Suomessa. Saamelaiskäräjät voivat tehdä yhteistyötä yllä mainitun määräyksen täytäntöönpanossa kansallisen lainsäädännön mukaisesti.” Artikla vastaa pitkälti Norjan nykyistä lainsäädäntöä äänestysluetteloon ottamisesta.

Pohjoismaisen saamelais sopimuksen äänestysluetteloa koskevassa artiklassa määritellään, kenellä on oikeus tulla otetuksi saamelaiskäräjien äänestysluetteloon, eli kenellä on oikeus äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa. Artiklassa ei siis ole kyse niin

sanotusta saamelaismääritelmästä, eikä sillä määritellä henkilöitä, joita sopimus kokonaisuudessaan koskee. Artikla sisältää sekä subjektiivisia että objektiivisia kriteereitä. Sopimus sisältää myös johdantolauseen koskien äänestysluetteloa.

2.2.1.3 Neuvotteluvollisuus

Neuvotteluelvoite sisältyy joko nimenomaisesti tai välillisesti alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen 18 artiklaan (päättöksentekoon osallistuminen), 19 artiklaan (ennakkosuostumuksen saaminen toimiin, jotka voivat vaikuttaa alkuperäiskansoihin), 23 artiklaan (osallistuminen ohjelmista päättämiseen), 30 artiklan 2 kohtaan (alkuperäiskansojen alueiden käyttäminen sotilaalliseen toimintaan), 32 artiklan 2 kohtaan (ennakkosuostumuksen saaminen hankkeisiin, jotka vaikuttavat alkuperäiskansojen maihin, alueisiin tai luonnonvaroihin), 36 artiklan 2 kohtaan (toimet, joilla helpotetaan yhteyksiä yli rajojen) ja 38 artiklaan (toimet julistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi).

Alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen 18 artiklan mukaan alkuperäiskansoilla on oikeus osallistua omien toimintaperiaatteidensa mukaisesti valittujen edustajiensa kautta päättöksentekoon asioissa, jotka voivat vaikuttaa näiden kansojen oikeuksiin. Julistuksen 18 artikla korostaa samalla alkuperäiskansojen oikeutta vapaasti määritellä yhteisöjensä sisällä, kuka niitä edustaa päätöksenteossa. Alkuperäiskansajulistuksen 19 artiklan mukaan valtiot neuvottelevat vilpittömässä mielessä ja toimivat yhteistyössä kyseisten alkuperäiskansojen kanssa näiden omien edustuselinten kautta saadakseen niiden vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin valtiot hyväksyvät ja panevat täytäntöön lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia toimia, jotka voivat vaikuttaa alkuperäiskansoihin. Julistuksen mukainen vapaa ja tietoon perustuva ennakkosuostumus edellyttää vapautta voimakeinoista, pakosta, uhkailusta, manipuloinnista tai painostuksesta. Suostumusta tulee pyytää. Jotta ennakkosuostumus olisi tietoon perustuvaa, alkuperäiskansan edustajille tulee antaa kaikki asian kannalta merkittävät tiedot sekä niiden harkintaan ja käsittelyyn tulee varata riittävästi aikaa. Tiedot tulee antaa kielellä, jota alkuperäiskansa helposti ymmärtää. Alkuperäiskansoilla on oikeus saada tietoja myös riippumattomista lähteistä päätöksentekonsa tueksi. Suostumus edellyttää, että alkuperäiskansalle annetaan mahdollisuus puoltaa tai vastustaa asiaa, johon suostumusta pyydetään. Alkuperäiskansajulistuksen 32 artiklan 2 kohdassa määrätään tarkemmin neuvotteluelvoitteesta, kun kyse on hankkeista, jotka vaikuttavat alkuperäiskansojen maihin tai alueisiin ja muihin luonnonvaroihin, erityisesti kehitettäessä, käytettäessä tai hyödynnettäessä mineraali- tai vesivaroja tai muita luonnonvaroja.

ILO-sopimus nro 169 edellyttää neuvotteluja alkuperäiskansojen kanssa heitä koskevia asioita käsiteltäessä. Sopimuksen 6 artiklan mukaan hallitusten on asianmukaisella tavalla neuvoteltava alkuperäiskansojen ja erityisesti näiden edustuselinten

kanssa aina, kun harkitaan lainsäädännöllisiä ja hallinnollisia toimenpiteitä, joilla voi olla näihin kansoihin välitön vaikutus. Neuvottelut on käytävä vilpittömin mielin ja olosuhteisiin katsoen asianmukaisella tavalla pyrkimyksenä saavuttaa yhteisymmärrys tai hyväksyntä ehdotetuille toimenpiteille.

Myös 15 artiklan 2 kohta (maahan kohdistuvien tutkimus- tai hyödyntämishojelmien aloittaminen tai niitä koskevien lupien myöntäminen), 17 artiklan 2 kohta (kelpoisuus luovuttaa alkuperäiskansayhteisön maita tai siirtää niihin liittyviä oikeuksia yhteisön ulkopuolisille), 22 artiklan 3 kohta (erityiskoulutusohjelmien järjestäminen ja toiminta) ja 28 artiklan 1 kohta (toimenpiteet sen saavuttamiseksi, että alkuperäiskansoihin kuuluvat lapset opetetaan lukemaan ja kirjoittamaan äidinkieltään) edellyttävät neuvotteluja näissä sopimusmääräyksissä tarkoitetuista asioista. Neuvotteluvaikeus voi syntyä myös sopimuksen 2, 4, 7 ja 16 artiklojen perusteella.

ILO:n asiantuntijakomitean tulkintasuosituksen (ILO CEACR General Observation, Indigenous and Tribal Peoples, Document No iloex 052011GENS20) mukaan neuvotteluvaikeus koskee viranomaisia. Neuvotteluiden tulee olla säännöllistä menettelyä, jossa asia käsitellään kokonaan ja vilpittömässä mielessä. Niiden tulee olla aitoa viranomaisten ja alkuperäiskansojen väliseen mielipiteen vaihtoon ja ymmärtämykseen sekä keskinäiseen kunnioitukseen perustuvaa vuoropuhelua, jolla pyritään aidosti saavuttamaan yhteinen näkemys. Neuvotteluvaikeuteen täyttämiseksi tulee perustaa asianmukaiset kansallisen tason menettelyt, jotka ovat vallitsevia olosuhteita vastaavat. Neuvottelut tulee käydä alkuperäiskansoja edustavien instituutioiden kanssa lainsäädäntöön ja hallinnollisiin toimenpiteisiin liittyvissä asioissa. Neuvotteluiden tarkoituksena tulee olla yhteisymmärrykseen pääseminen tai alkuperäiskansan hyväksynnän saaminen. Neuvotteluvaikeus ei kuitenkaan sisällä alkuperäiskansan mahdollisuutta veto-oikeuteen neuvottelujen lopputuloksen suhteen. Yhteisesti sovittujen ratkaisujen aikaansaaminen on silti vuoropuhelun olennaisimpia seikkoja.

Yhteisymmärrys tai hyväksyntä perustuu Free, Prior and Informed Consent -käsitteeseen, johon on viitattu myös YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen yhteydessä. Käsitteen mukaan alkuperäiskansaan ei saa kohdistaa painostusta tai manipulaatiota päätöksenteon yhteydessä. Osallistumisen on tapahduttava hyvissä ajoin päätöksentekoa edeltävissä vaiheissa. Alkuperäiskansalle on annettava tarpeellinen, kattava tieto asiasta ja sen vaikutuksista. Asiasta on käytävä vilpittön ja tasapuolinen neuvottelu, johon kuuluu molemminpuolinen arvostus ja yhdenvertainen osallistuminen. Neuvottelut käydään valmistelun sellaisessa vaiheessa, että vaikutusmahdollisuus on todellinen.

Biodiversiteettisopimukseen liittyvä Nagoyan pöytäkirja geenivarojen saannista ja saatavuudesta sekä niiden käytöstä saatavien hyötyjen oikeudenmukaisesta ja tasa-

puolisesta jaosta edellyttää, että valtio ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin varmistaakseen alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen mahdollisuudet osallistua prosessiin ja antaa suostumuksensa silloin, kun on kyse heidän hallussaan olevista geenivaroista tai niihin liittyvästä perinteisestä tietämyksestä. Euroopan unioni, Suomi ja useat muut unionin jäsenvaltiot ovat allekirjoittaneet Nagoyan pöytäkirjan 23.6.2011. Suomessa Nagoyan pöytäkirja on toimeenpantu ns. geenivaralalla (384/2016), mutta käytännössä sen saamelaisia koskevia pykälä ei ole vielä toimeenpantu.

KP-sopimuksen 27 artiklan mukaan niissä valtioissa, joissa on kansallisia, uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöjä, tällaisiin vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään. Saman sopimuksen 1 artiklassa määrätään kansojen itsemääräämisoikeudesta. Saamelaisia pidetään sekä kansana että alkuperäiskansana. YK:n ihmisoikeuskomitean mukaan KP-sopimuksen 27 artikla yhdessä KP-sopimuksen 1 artiklan kanssa turvaa joissain alkuperäiskansan kannalta poikkeuksellisissa tilanteissa neuvotteluvollisuuden jopa niin vahvasti, että se on luonteeltaan ennakkosuostumuksen kaltainen (Poma Poma v. Peru, CCPR/C/95/D/1457/2006, 24.4.2009). Linjaus liittyy tapaukseen, jossa valtion toimet ovat olennaisesti haitanneet kyseisen yhteisön mahdollisuuksia jatkaa perinteistä elinkeinoelämäänsä ja valtio on näin ollen toiminut myös 27 artiklan vastaisesti. Myös YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CERD) ja taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea (CESCR) ovat enenevässä määrin tunnustaneet alkuperäiskansojen vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen. Sopimusvalvontaelimet ovat loppupäätelmissään muun muassa vaatineet sopimusvaltioita varmistamaan, että tietyissä tapauksissa alkuperäiskansojen konsultaatiolla tavoitellaan suostumusta.

Vuonna 2017 YK:n rotusyrjintäkomitea totesi Suomelle antamissaan loppupäätelmissä, että komiteaa huolestuttaa edelleen se, ettei saamelaisiin vaikuttavissa hallituksen toiminna noudateta johdonmukaisesti vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatetta. Komitea kehottaa Suomea hankkimaan saamelaisten vapaan ja tietoon perustuva ennakkosuostumus ennen kuin se hyväksyy hankkeita, jotka vaikuttavat saamelaisten perinteisten maa-alueiden ja luonnonvarojen käyttöön ja kehittämiseen. Sopimusvaltion olisi myös varmistettava, että ennen kuin se myöntää toimilupia tai suunnittelee toimintoja saamelaisten kotiseutualueelle, kulttuuriset, sosiaaliset ja ympäristövaikutukset arvioidaan asianmukaisesti yhteistyössä niiden yhteisöjen kanssa, joihin kulloinkin toimenpide vaikuttaa.

Euroopan neuvoston ministerikomitea on vuonna 2012 kiinnittänyt huomiota neuvottelumenettelyssä Suomessa ilmenneisiin puutteisiin ottaessaan kantaa kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen täytäntöönpanoon. Neuvottelumenettelyjen puutteisiin ja tarpeisiin niiden kehittämiseksi on kiinnittänyt huomiota

myös YK:n alkuperäiskansojen ihmis- ja perusoikeuksien tilan erityisraportoiija James Anaya raportoidessaan vuonna 2011 ihmisoikeusneuvostolle saamelaisten asemasta Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa. Myös erityisraportoiija Tauli-Corpus on vuonna 2016 antamissaan suosituksissa todennut seuraavaa liittyen saamelaisten osallistumisoikeuksiin: ”Jotta voitaisiin varmistaa se, ettei Metsähallituksesta annetun lain täytäntöönpano rapauta saamelaisten ihmisoikeuksia, saamelaiskäräjille, kolttien kyläkoukselle sekä asianosaisille saamelaisyhteisöille tulisi taata aiempaa suurempi sananvalta asiaan liittyvissä prosesseissa. Vähintään laissa asetettuihin kuntakohtaisiin neuvottelukuntiin tulisi tulla täysi ja tehokas saamelaisedustus ja edustajille tulisi antaa selkeästi määritelty valtuutus arvioida kaikkien toimien mahdollisia vaikutuksia saamelaisten oikeuteen ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan ennen kuin mitään lupia myönnetään. Tällaisten lupien myöntämisestä tulisi pidättäytyä kokonaan, jos on olemassa vaara, että toiminta horjuttaa saamelaisten tai kolttien elinkeinojen ja kulttuurin harjoittamisolosuhteita tai jos ne aiheuttavat merkittävää vahinkoa poronhoidolle (A/HRC/33/42/Add.3, epävirallinen suomennos, kohta 88).

Parafoitu pohjoismainen saamelaissopimus sisältää niin ikään neuvotteluvetoa koskevia määräyksiä. Sopimuksen 17 artiklan mukaan valtio neuvottelee saamelaiskäräjien kanssa säädettäessä lakeja, tehtäessä päätöksiä sekä ryhdyttäessä muihin toimiin, joilla voi olla erityistä merkitystä saamelaisille. Neuvottelut käydään hyvässä hengessä, pyrkimyksenä saavuttaa yksimielisyys saamelaiskäräjien kanssa tai saada saamelaiskäräjien suostumus ennen päätöksentekoa. Valtiot ilmoittavat saamelaiskäräjille mahdollisimman pian aloittaessaan työskentelyn tällaisissa asioissa. Määräys korostaa viranomaisten ja saamelaiskäräjien tosiasiallista yhteistyötä ja vastaa siten sisällöltään pitkälti alkuperäiskansojen oikeuksien julistuksen 19 artiklaa. Pohjoismaisen saamelaissopimuksen artiklassa 18 määrätään puolestaan valtioiden rajoitetummasta velvoitteesta neuvotella muiden saamelaisia edustavien tahojen kanssa. Sopimuksen opetusta koskevassa 23 artiklassa viitataan artiklaan 17 ja neuvotteluvetoa tulee huomioida myös sovellettaessa muun muassa 30 artiklaa. Artikla 32 sisältää saamelaisten osallisuutta luonnonvarojen hallinnoinnissa koskevan erillisen määräyksen. Sopimuksen 30 artiklan 1 kohdassa määrätään luonnonvaroihin puuttumisesta tai niiden muuttuneesta käytöstä seuraavaa: ”Kun valtiot harkitsevat saamelaisalueiden luonnonvaroja koskevia toimenpiteitä tai niiden käyttötarkoituksen muutosta tai lupien myöntämistä näihin, valtiot kiinnittävät erityistä huomiota siihen, etteivät toimenpiteet tai muuttunut käyttötarkoitus aiheuta huomattavaa haittaa saamen kielelle, kulttuurille tai yhteiskuntaelämälle. Kun toimenpiteen tai muutoksen sallimista harkitaan, valtiot huolehtivat sitä silmälläpitäen siitä, että eri toimenpiteiden kokonaisvaikutus saamelaiseen kulttuuriin, kieleen ja yhteiskuntaelämään alueella huomioidaan.”

2.2.2 Ulkomaiden lainsäädäntö

2.2.2.1 Ruotsi

Ruotsin hallitusmuodon 1 luvun 2 §:n 6 momentissa saamelaiset mainitaan kansana. Säännöksen mukaan saamen kansan sekä etnisten, kielellisten ja uskonnollisten vähemmistöjen mahdollisuuksia ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan ja yhteisöelämänsä tulee edistää. Säännös lisättiin hallitusmuotoon vuonna 2010.

Ruotsin saamelaiskäräjälaki on vuodelta 1992 (sametingslag 1992:1433). Siinä säädetään saamelaiskäräjien tehtävistä, kokoonpanosta, hallituksesta ja lautakunnista sekä asioiden käsittelystä. Laissa säädetään myös saamelaiskäräjävaaleista. Laki sisältää myös saamelaismääritelmän. Laissa ei ole säännöstä käräjien kuulemisesta tai neuvotteluvollisuudesta.

Ruotsin saamelaiskäräjien tehtävänä on toimia elävän saamelaiskulttuurin puolesta ja tehdä aloitteita toiminnaksi ja ehdotuksia toimenpiteiksi, jotka edistävät kulttuuria. Käräjien tehtäviin kuuluu erityisesti päättää valtionavusta saamelaisten hyväksi, valita jäsenet saamelaiskouluhallitukseen, päättää tavoitteista ja johtaa saamen kieleen liittyvää työtä, myötävaikuttaa yhteiskuntasuunnitteluun ja valvoa saamelaisten tarpeiden huomioimista, erityisesti poronhoidon etuja maan ja veden käytössä, tiedottaa saamelaisista olosuhteista ja suorittaa muut sille laissa tai asetuksessa annetut tehtävät. Saamelaiskäräjät on Ruotsin hallituksen alainen viranomainen.

Saamelaismääritelmää koskeva säännös on Ruotsin saamelaiskäräjälain 1 luvun 2 §:ssä. Sen mukaan saamelaisella tarkoitetaan henkilöä, joka pitää itseään saamelaisena ja 1) osoittaa todennäköiseksi sen, että hänellä on tai on ollut saame kotikielenä, 2) osoittaa todennäköiseksi että jollakulla hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on tai on ollut saame kotikielenä, tai 3) jolla on vanhempi joka on tai on ollut saamelaiskäräjien vaaliluettelossa. Säännöksen esitöissä (Prop. 1992/93:32) todetaan, että pykälän muotoilussa on otettu mallia Norjan sääntelystä. Kieltä koskevan muotoilun katsotaan vastaavan lähestulkoon Suomen sääntelyä, mutta esitöissä todetaan, että kotikielen käsite on hieman laajempi, koska merkitystä ei anneta sille, onko ensin opittu kieli saame vai ruotsi. Pääasia on, että kieltä on käytetty kodissa. Ruotsissa otettiin käyttöön kotikielikäsite lähinnä sen takia, että kieliedellytys sisältyi Norjan ja Suomen lainsäädäntöön. Saamelaiskäräjien vaaliluetteloa ei Norjassa ja Ruotsissa nähdä etnisenä luettelona saamelaisista.

Myös Ruotsissa alustava vaaliluettelo pidetään esillä tarkistamista varten. Kuka tahansa vaaliluetteloon hyväksytty henkilö voi valittaa siitä, että joku muu on otettu vaaliluetteloon. Henkilö, jota ei ole otettu vaaliluetteloon, voi valittaa tästä päätöksestä.

Ruotsin saamelaiskäräjälain 3 luvun 5 a §:n mukaan vaaliluetteloon merkitsemistä koskeva valitus tehdään lääninhallitukselle, jonka päätös asiassa on lopullinen.

Ruotsissa on laadittu lakiehdotus neuvotteluista saamelaisia koskevissa asioissa (Konsultation i frågor som rör det samiska folket, Ds 2017:43). Ehdotus on syyskuussa 2017 lähetetty lausuntokierrokselle.

2.2.2.2 Norja

Norjan perustuslain 108 §:n mukaan valtion viranomaisten velvollisuutena on toimia siten, että saamelainen kansanryhmä voi turvata ja kehittää kieltään, kulttuuriaan ja yhteisöelämäänsä. Säännös on lisätty perustuslakiin vuonna 1988 ja sitä on muutettu 2006 ja 2014.

Norjan saamelaislaki (Sameloven) on vuodelta 1987 (LOV 198706-12 nr 56). Sen mukaan Norjan saamelaiskäräjien tehtäviin kuuluvat kaikki ne asiat, jotka käräjät katsoo koskevan sanottua kansanryhmää. Lain mukaan viranomaisten on kuultava käräjiä ennen päätöksen tekemistä asioissa, jotka kuuluvat käräjien toimivaltaan. Laissa on myös säännökset saamen kielestä ja käräjien vaaleista mukaan lukien saamelaismaäritelmä sekä säännös saamenlipusta.

Norjassa ei ole käräjien kanssa käytävistä neuvotteluista säädetty laissa. Sen sijaan silloiset saamelaiskäräjien presidentti ja saamelaisasioista vastaava ministeri allekirjoittivat 11.5.2005 niin sanotun neuvottelusopimuksen (konsultasjonsavtal) jonka käräjät hyväksyi 1.6.2005 ja joka vahvistettiin kuninkaan resoluutiolla 1.7.2005.

Sopimuksen tavoitteena on, että valtiolliset viranomaiset ja käräjät pääsisivät yhteisymmärrykseen saamelaisia suoraan koskevista laki- ja muista hankkeista. Käräjillä on myös mahdollisuus tuoda asioita neuvotteluiden piiriin. Sopimus ei myönnä käräjille veto-oikeutta asioissa, jotka koskevat saamelaisia. Sen sijaan sopimus antaa käräjille mahdollisuuden vaikuttaa ja tulla kuulluksi. Sopimuksen mukaan näkemyserot viranomaisen ja käräjien välillä tuodaan esiin asian käsittelyssä hallituksessa ja eduskunnassa. Sopimuksessa on todettu mihin asioihin neuvottelumenettelyä sovelletaan, viranomaisten tiedonantovelvollisuudesta ja siitä, että tieto voidaan pitää luottamuksellisena.

Sopimuksen mukaan neuvottelut käydään avoimin mielin ja tavoitteena on yhteisymmärrykseen pääseminen. Neuvotteluja jatketaan niin kauan kuin osapuolet katsovat yhteisymmärryksen löytämisen olevan mahdollista. Neuvotteluista laaditaan pöytäkirja. Mahdollisten erillisten lisäselvitysten hankkimisesta pyritään pääsemään yksi-

mielisyyteen. Mikäli valtio aikoo kuulla myös muita saamelaisia tahoja, kuten paikallisedustajia, siitä on tiedotettava käräjiä ja neuvottelumenettelyiden yhteensovittamisesta on keskusteltava käräjien kanssa.

Sopimuksen mukaan saamelaiskäräjien presidentti tapaa puolivuositain saamelaisasioista vastaavan ministerin ja käräjät samoin puolivuositain ministeriöiden välisen saamelaisasioiden yhteistyöelimen (interdepartementale samordningsutvalget for samiske saker). Tapaamisista laaditaan julkinen pöytäkirja. Tapaamisissa käsitellään periaatteellisia asioita ja käynnissä olevia neuvotteluita.

Norjassa saamelaiskäräjät ja hallitus ovat päässeet yhteisymmärrykseen neuvottelovelvoitetta koskevista säännöksistä. Kyse on saamelaiskäräjälain uudesta luvusta. Hallitus tulee antamaan lakiehdotuksen eduskunnalle, jos Norjan saamelaiskäräjien täysistunto hyväksyy ehdotuksen.

Norjan saamelaisen määritelmää koskeva säännös on lain 2 luvun 6 §:ssä. Sen mukaan kaikki, jotka antavat ilmoituksen siitä, että he kokevat itsensä saamelaiseksi ja joilla a) on saame kotikielenä ("samisk som hjemmespråk"), tai b) on tai on ollut vanhempi, isovanhempi tai isoisovanhempi, jolla on kotikielenä saame, tai c) on sellaisen henkilön lapsi, joka on tai on ollut merkitty vaaliluetteloon, voi vaatia itsensä merkittäväksi vaaliluetteloon. Norjan saamelaislain esitöissä (Ot.prp.nr.33 (1986–1987) kohta 11, s. 119) todetaan, että kohdat a) ja b) vastaavat niitä ehtoja, joita sovelletaan arvioitaessa Suomessa oikeutta äänestää saamelaisvaltuuskunnan vaaleissa. Norjan saamelaislain valmistelun aikaan Suomessa sovellettiin asetusta saamelaisvaltuuskunnasta (824/1973), jonka mukainen saamelaisen määritelmä kuului: "Saamelaisella tarkoitetaan tässä asetuksessa henkilöä, jonka tai jonka vanhemmista tai isovanhemmista ainakin yhden Pohjoismaisen Saamelaisneuvoston Suomen jaoston vuonna 1962 suorittaman väestötutkimuksen mukaan taikka muuten todetaan oppineen saamen kielen ensimmäisenä kielenään".

Edelleen Norjan saamelaislain esitöiden mukaan kotikielellä tarkoitetaan kieltä, jota henkilö on käyttänyt kotona lapsuudessaan. Usein tässä yhteydessä käytetään myös sanaa "äidinkieli". Jos henkilö on käyttänyt useita kieliä kotona lapsuudessaan, riittää esitöiden mukaan, että saame on ollut yksi näistä, ellei saamea ole käytetty vain hyvin vähän. Lisäksi käsitteestä kotikieli todetaan, että se opitaan kotona vanhemmilta, lähisuvulta tai muilta läheisiltä. Esitöiden mukaan vanhempaan rinnastetaan b-kohdan tulokinnassa adoptiovanhempi, mutta ei sijaisvanhempia.

Vaalirekisteriin kohdistuu julkisuuden luoma kontrolli, koska vaalirekisteri julkaistaan ennen saamelaiskäräjävaaleja.

Norjan lainsäädännön mukaan valitus koskien vaaliluetteloon merkitsemistä tehdään saamelaiskäräjille (FOR 2008-12-19 nr 1480: Forskrift om valg til Sametinget § 76). Saamelaiskäräjien päätöksestä on mahdollista valittaa alioikeuteen yleisten valitusta koskevien säännösten mukaan. Norjan viranomaisten antamien tietojen mukaan vaaliluetteloon merkitsemistä koskevassa asiassa ei ole koskaan valitettu.

2.3 Nykytilan arviointi

2.3.1 Saamelaisen määritelmä

Saamelaiskäräjälain sääntelyä saamelaisen määritelmästä voidaan pitää ongelmallisena ennen muuta siltä osin kuin kyse on maa-, veronkanto- tai henkikirjoihin tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi merkittyjen henkilöiden jälkeläisistä. Näissä asiakirjoissa on merkintöjä muistakin saamelaisten nykyisellä kotiseutualueella menneisyydessä asuneista ihmisistä kuin saamelaisista, eikä asiakirjamerkintä sellaisenaan siten välttämättä osoita henkilön polveutuvan saamelaisesta suvusta.

Kieliperustetta on käytännössä sovellettu neljänteen sukupolveen voimassa olevan säännöksen 1 momentin 1 ja 3 kohdan perusteella. Voimassa olevan momentin 3 kohdan kriteerinä on, että ainakin yksi kyseisen henkilön vanhemmista on merkitty tai olisi voitu merkitä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa. Jos henkilön yhden vanhemman isovanhempi on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään, henkilön vanhempi olisi voitu merkitä vaaliluetteloon. Toisin sanoen henkilö, joka pitää itseään saamelaisena, voidaan voimassa olevan lain perusteella merkitä vaaliluetteloon, jos yksi hänen isoisoivanhempansa on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään. Säännös on tältä osin epäselvästi muotoiltu.

Oikeuskirjallisuudessa (Heinämäki et al, 2017) on katsottu, että säännöksen kirjoitusasu on sellainen, ettei se hyvin mahdollista lain kirjaimeen perustuvaa tulkintaa. Erityisesti aikarajan puuttuminen säännöksen 1 momentin 2 kohdasta on pidetty ongelmallisena. Selvityksissä on käynyt ilmi, että saamelaismääritelmän nykyinen soveltamiskäytäntö on joiltakin osin epäjohdonmukainen ja että niin sanottu kokonaisharkinta on osoittautunut ongelmalliseksi (katso Heinämäki et al, 2017). Nykyisen määritelmän osin epäjohdonmukainen tulkinta aiheuttaa ristiriitoja, mikä osaltaan heikentää saamelaiskäräjien toimintamahdollisuuksia.

Saamelaismääritelmään liittyvä epävarmuus on ongelmallinen kaikkien osapuolten oikeusturvan kannalta ja epäselvä tilanne kuormittaa sekä saamelaiskäräjiä että oikeuslaitosta. Saamelaiskäräjät on katsonut, ettei nykyinen laki ja sen tulkinta vastaa sitä, keitä saamelaiset itse tunnistavat jäsenikseen ja jopa että jatkuessaan tilanne voisi

johtaa pakkoassimilaatioon. Kansainvälisissä ihmisoikeuselimissä on vireillä yksilövalituksia vuoden 2015 saamelaiskäräjävaaleista ja vaaliluetteloön merkitsemisestä. Suomelle annetuissa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelinten suosituksissa on korostettu sitä, että kun sopimusvaltio määrittelee, kenellä on äänioikeus saamelaiskäräjien vaaleissa, tulee saamelaisten itsemääräämisoikeus ottaa asiassa huomioon.

Sääntelyä saamelaisen määritelmästä on aiheellista tarkistaa. Nykyiseen määritelmään ”saamelainen”, näin otsikoituna, on saatettu liittää maankäyttöä ja -omistusta sekä elinkeinojen harjoittamista koskevia odotuksia. Tämä on aiheuttanut ristiriitoja ja vaikeuttanut lainuudistuksia. Sääntelyssä on syytä tuoda selkeästi esille, että kyse on pelkästään äänioikeudesta saamelaiskäräjien vaaleissa. Henkilön merkitsemisellä vaaliluetteloön ei olisi muita vaikutuksia saamelaistilanteeseen muutoin perustuslain mukaan alkuperäiskansana kuuluvista oikeuksista ja niiden kehittämisestä. Säännöksen muotoilussa olisi syytä huomioida parafoidun pohjoismaisen saamelaissopimuksen yhteispohjoismainen määräys.

2.3.2 Saamelaiskäräjien yleinen toimivalta ja tehtävät

Saamelaiskäräjillä on yleinen toimivalta hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat. Saamelaiskäräjälain sääntelyä saamelaiskäräjien yleisestä toimivallasta ja tehtävistä olisi tarkoituksenmukaista tarkistaa siten, että laista kävisi ilmi saamelaiskäräjien tehtävä edistää ja kehittää saamelaisten asemaa alkuperäiskansana.

Saamelaiskäräjät laatii voimassa olevan lain mukaan vuosittain kertomuksensa valtioneuvostolle hallituksen kertomuksen laatimista varten. Saamelaiskäräjät toimittaa kertomuksensa tässä tarkoituksessa oikeusministeriölle, joka liittää kertomuksen sellaiseen osaksi hallituksen kertomusta. Menettely ei ole omiaan lisäämään saamelaisia koskevien asioiden saamaa huomiota eduskunnassa. Säännöstä olisi aiheellista muuttaa siten, että saamelaiskäräjät toimittaisi kertomuksensa suoraan eduskunnalle.

2.3.3 Neuvotteluvelvollisuus

Voimassa oleva säännös viranomaisen velvollisuudesta neuvotella saamelaiskäräjien kanssa on maantieteellisesti rajattu koskemaan vain sellaisia toimenpiteitä, jotka koskevat säännökseen sisältyvässä luettelossa mainittuja toimenpiteitä saamelaisten kotiseutualueella. Neuvotteluvelvollisuuden ulkopuolelle jäävät siten nykyisin kotiseutualueen ulkopuolella toteutettavaksi suunnitellut toimenpiteet silloinkin, kun niiden vaikutukset ulottuvat kotiseutualueelle. Neuvotteluvelvollisuus ei nykyisin koske myöskään sellaisia, vaikutuksensa kotiseutualueen ulkopuolelle ulottavia toimenpiteitä,

jotka voivat merkittävästikin vaikuttaa saamelaisten kulttuuriin. Tällaisia ovat etenkin saamen kieleen liittyvät asiat. Neuvotteluvollisuuden piiriin kuuluvien toimenpiteiden ja asioiden alaa on aiheellista laajentaa.

Laissa nykyisin tarkoitettu neuvotteluvollisuus ei perustuslakivaliokunnan kannan mukaan voi merkitä pidemmälle menevää menettelyllistä suojaa kuin hallintoasian asianosaisen oikeus tulla kuulluksi omassa asiassaan. Völlisuuden oikeudellinen vaikuttavuus rajoittuu siihen, että viranomaisen on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja mahdollisuus neuvotella asiasta. Kuulemisen osalta kysymys on saamelaiskäräjille varattavasta tilaisuudesta lausua käsityksensä esimerkiksi kirjallisesti jostakin ehdotuksesta, jonka toteuttaminen vaikuttaisi saamelaisten asemaan. Neuvottelumahdollisuus tarkoittaa suoraa vuorovaikutusta viranomaisten edustajien kanssa (PeVM 17/1994 vp).

Tavanomaisen lausunnonantomahdollisuuden varaamisen on usein katsottu riittävän neuvotteluvollisuuden täyttämiseksi. Neuvotteluvollisuuden tarkoitus aidosta vuoropuhelusta viranomaisen ja saamelaiskäräjien kesken ei kuitenkaan toteudu pelkässä lausuntomenettelyssä. Sääntelyä olisi aiheellista tarkistaa ja selventää kansainvälistä kehitystä paremmin vastaavaksi niin, että neuvottelu muodostuisi säädösrusteisesti tavanomaista lausuntomenettelyä pidemmälle meneväksi muodoksi vaikuttaa viranomaisen päätöksentekoon.

Voimassa olevan neuvotteluvollisuuden toteutumisessa on esiintynyt puutteita, joihin muun muassa eduskunnan perustuslakivaliokunta, apulaisoikeuskansleri ja kansainväliset ihmisoikeuselimet ovat kiinnittäneet huomiota. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että saamelaisten oikeuksiin merkittävästi vaikuttavien lakiehdotuksien valmistelussa tulee korostuneesti huolehtia menettelyiden asianmukaisuudesta (PevL 5/2017 vp). Apulaisoikeuskansleri on Tenojoen kalastussopimusta koskevassa ratkaisussaan (OKV/12/21/2016) katsonut, että neuvotteluvollisuutta oli laiminlyöty, kun neuvottelut oli käyty niin myöhään, että saamelaiskäräjillä ei ollut aitoa lailla taattua vaikuttamismahdollisuutta lopputulokseen. Ratkaisun mukaan asian käsittely ei ollut tältä osin myöskään perustuslaissa ja hallintolaissa turvattu hyvän hallinnon näkökulmasta asianmukaista. Myös saamelaiskäräjät (esimerkiksi lausunto perustuslakivaliokunnalle 3.2.2016, dnro 61/D.a.4/2016) on monessa yhteydessä esittänyt huolensa neuvotteluvollisuuden puutteellisesta toteutumisesta.

2.3.4 Saamelaiskäräjien kokoonpano

Saamelaiskäräjiin kuuluu saamelaiskäräjälain mukaan 21 jäsentä ja neljä varajäsentä. Äänioikeutettujen saamelaisten lukumäärä on lain voimaantuloaikana lisääntynyt noin 4600 henkilöstä noin 5900 henkilöön.

Saamelaiskäräjissä tulee lain mukaan olla vähintään kolme jäsentä ja yksi varajäsen kustakin saamelaisten kotiseutualueen kunnasta. Säännöksen tavoitteena on varmistaa, että vähintään puolet saamelaiskäräjien jäsenistä valitaan kotiseutualueelta.

Saamelaisten kotiseutualueen kunnissa äänioikeutettujen saamelaisten lukumäärä ja kaantui vuonna 2015 pidetyissä saamelaiskäräjien vaaleissa seuraavasti:

Enontekiö: 325

Inari: 1511

Sodankylä: 129

Utsjoki: 528

Saamelaiskäräjien kokoonpanoa ja sääntelyä kiintiöistä olisi aiheellista tarkistaa siten, että ne vastaisivat nykyistä paremmin kuntakohtaista äänioikeutettujen lukumäärää. Samalla on tärkeä varmistaa, että saamelaiskäräjillä on riittävä edustus kaikista kotiseutualueen kunnista ja että enemmistö valitaan jatkossakin kotiseutualueelta. Kotiseutualueen ulkopuolella asuville saamelaisille olisi aiheellista varata oma kiintiö.

2.3.5 Saamelaiskäräjien toimielimet ja toiminta

Vaaliluetteloon ottamista ja siitä poistamista koskevaa menettelyä olisi syytä kehittää uudistamalla vaalilautakuntaa koskevia säännöksiä. Samoin muutoksenhakua voidaan kehittää siten, että ensimmäisenä muutoksenhakuelimenä toimisi saamelaiskäräjien oikaisulautakunta, joka olisi toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton.

Osallistuminen saamelaiskäräjien toimielinten kokouksiin vaatii pitkiä matkustusaikoja ja yöpymisiä kokousten yhteydessä. Henkilökohtainen läsnäolo ei välttämättä ole kokouksessa päätettävien asioiden käsittelyn kannalta aina tarpeen, jos kokoukseen olisi mahdollista osallistua nykyaikaisia tietoteknisiä välineitä käyttämällä. Lakiin olisi syytä sisällyttää säännökset mahdollisuudesta osallistua käräjien toimielinten kokouksiin teknisen neuvotteluyhteyden avulla.

2.3.6 Toimivallan siirto

Saamelaiskäräjien kokoukselle kuuluvaa toimivaltaa on voimassa olevan lain nojalla mahdollista varsin laajasti siirtää käräjien muille toimielimille. Saamelaiskäräjien hallitus ja käräjien muut toimielimet voivat lain mukaan käyttää käräjille kuuluvaa toimivaltaa siten kuin saamelaiskäräjälaissa tai saamelaiskäräjien työjärjestyksessä säädetään. Laissa on lueteltu joitakin asioita, joissa toimivallan siirto on kielletty. Sääntelyä saamelaiskäräjien kokouksen toimivallasta ja sen siirtämisestä on aiheellista tarkistaa. Sääntelyn tulisi ilmentää saamelaiskäräjien kokouksen asemaa saamelaisten ylimpänä edustus- ja päätöksentekuelimenä.

2.3.7 Vaalilautakunta

Saamelaiskäräjien vaalilautakunta toimeenpanee saamelaiskäräjien vaalit ja laatii siihen liittyen vaaliluettelon äänioikeutetuista. Vaaliluetteloon on pyynnöstä otettava siitä puuttuva saamelainen. Näin ollen vaalilautakunta päättää ensi asteessa siitä, onko hakija saamelaiskäräjälaissa tarkoitettu saamelainen ja onko hänet siten merkittävä vaaliluetteloon.

Nykyisin vaalilautakunta käsittelee hakemuksia vaaliluetteloon merkitsemisestä vain lyhyenä aikana vaalivuonna ennen vaalien toimittamista. Hakemukset on käytännössä myös jätettävä tänä aikana. Käytäntö on omiaan ruuhkauttamaan hakemuksia. Hakemukset on lisäksi käsiteltävä vaalilautakunnassa ja muutoksenhakuasteissa kiireellisesti. Lyhyt haku aika kerran neljässä vuodessa saattaa myös vaikuttaa siten, että jotkut henkilöt luopuvat kokonaan hakemuksen jättämisestä. Sääntelyä ja käytäntöä on aiheellista kehittää niin, että hakemuksia voi jättää vaalilautakunnalle muinakin kuin vaalivuosina ja että vaalilautakunta käsittelee hakemukset ilman aiheetonta viivytystä. Tämä edellyttää, että vaalilautakunta asetetaan kulloinkin vaalikauden alussa. Lisäksi olisi syytä tarkistaa hakemusten jättämiseen liittyvää määräaika.

Vaalilautakuntaan kuuluu lain mukaan puheenjohtaja ja neljä muuta jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Lautakunnassa tulee olla jäsen ja varajäsen jokaisesta saamelaisten kotiseutualueen kunnasta. Vaalilautakunnan kokoonpano on verraten suppea. Erityisesti vaaliluetteloon merkitsemistä koskevien hakemusten käsittelyn kannalta olisi tärkeää, että lautakunta edustaisi lisäksi saamen eri kieliryhmiä. Vaatimus kotiseutualueen kaikista kunnista tulevasta edustuksesta ei riittävästi huomioi näitä näkökohtia. Sääntelyä on aiheellista tarkistaa.

Sääntelyä on aiheellista tarkistaa myös vaalilautakunnan jäsenten ja varajäsenten esteellisyyden arvioinnin selkeyttämiseksi. Myös vaalilain (714/1998) esteellisyyttä koskevia säännöksiä on tarkennettu (HE 16/2016 vp).

2.3.8 Äänestäminen

Äänioikeutettu voi lain mukaan käyttää äänioikeuttaan postin välityksellä, jolloin äänestysasiakirjat on lähetettävä vaalilautakunnalle kirjattuna lähetyksenä. Vaatimus on käytännössä aiheuttanut hankaluuksia. Postitoimipaikkoja on harvassa ja joskus kirjasta lähetyksestä on saatettu periä maksu. Vaatimuksesta kirjata kirjeet olisi syytä luopua. Esimerkiksi vaalilaissa ei edellytetä kirjattua lähetystä.

Äänestyskäytäntöjä on aiheellista kehittää äänestäjien kannalta vaivattomammiksi muun muassa pidentämällä vaalitoimitusta. Sähköinen äänestys olisi saamelaiskäräjien vaaleissa sinänsä toimiva ratkaisu. Se edellyttäisi kuitenkin verraten suurten taloudellisten resurssien osoittamista turvallisen äänestysjärjestelmän luomista varten. Kiertävän äänestysbussin käyttöönottoa saamelaisten kotiseutualueella voidaan ainakin toistaiseksi pitää riittävänä ja taloudelliselta kannalta toteuttamiskelpoisena vaihtoehtona helpottaa äänestämistä saamelaiskäräjien vaaleissa. Vaalituloksen vahvistamisen ajankohdan siirtäminen lähemmäksi vaalipäivän äänestystä voisi puolestaan lisätä äänestäjien kiinnostusta vaalitulosta kohtaan.

2.3.9 Muutoksenhaku

Yleissäännökset hallintolainkäytössä noudatettavasta menettelystä ovat hallintolainkäyttölaissa (586/1996). Hallintolainkäyttölaki on yleislaki, jota sovelletaan, jollei muussa laissa toisin säädetä. Se sisältää keskeiset säännökset valituksesta ja muista hallintolainkäytön piiriin kuuluvista oikeusturvakeinoista sekä niiden käsittelyssä noudatettavasta menettelystä. Valituskelpoisen hallintoasian käsitettä voidaan täsmentää erityislainsäädännössä. Saamelaiskäräjälaissa on sekä säännöksiä muutoksenhausta että viittauksia hallintolainkäyttölakiin.

Vuoden 2016 alussa tuli voimaan hallintoasioiden muutoksenhakua koskeva uudistus, jossa laajennettiin oikaisuvaatimuksen ja valituslupasääntelyn käyttöalaa. Uudistuksen tavoitteena oli tehostaa ja nopeuttaa oikeussuojan antamista hallintoasioissa sekä kehittää korkeimman hallinto-oikeuden roolia hallintoa ja hallintolainkäyttöä linjaratkaisuin ohjaavan tuomioistuimen suuntaan. Samassa yhteydessä hallintolainkäyttölakia muutettiin siten, että ministeriön hallintopäätöksestä valitetaan hallinto-oikeuteen. Hallintolainkäyttölain mukaan suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen valitetaan nykyisin vain valtioneuvoston yleisistunnon tekemästä hallintopäätöksestä. Tämän kehityksen tulisi heijastua myös saamelaiskäräjälakiin tehtäviin muutoksiin. Siten on tarpeen kehittää ensiasteen hallinto- ja oikaisuvaatimusmenettelyä, että ylin hallintotuomioistuin voi nykyistä paremmin keskittyä sen varmistamiseen, että laissa säädettyjä edellytyksiä henkilöiden merkitsemisestä vaaliluetteloon ei ole sovellettu mielivaltaisesti tai syrjinnän kiellon vastaisesti.

Saamelaiskäräjien hallituksen ja lautakunnan sekä käräjien asettaman muun toimielimen päätökseen saa lain pääsäännön mukaan nykyisin hakea muutosta valittamalla saamelaiskäräjille. Käräjien kokouksen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Saamelaiskäräjien toimielinten kaikista päätöksistä ei ole tarpeen saada hakea muutosta nimenomaan käräjien kokoukselta, eikä kaikista päätöksistä ole tarpeen voida hakea muutosta valittamalla suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Asianmukaisena ei voida pitää sitä, että saamelaiskäräjiltä haetaan näissä asioissa muutosta valittamalla ja että muutoksenhaussa noudatetaan tällöin

hallintolainkäyttölakia. Hallintoviranomaisten toimittamasta oikaisumenettelyssä on saamelaiskäräjälain voimaantulon jälkeen lisätty säännökset hallintolakiin. Nämä säännökset olisi aiheellista saattaa koskemaan saamelaiskäräjiä niiden toimiessa muutoksenhakuviranomaisena.

Vaalilautakunnan päätökseen vaaliluetteloon merkitsemisestä saa nykyisin hakea oikaisua ensin vaalilautakunnalta ja sitten saamelaiskäräjien hallitukselta. Kahta saamelaiskäräjien sisäistä oikaisumenettelyä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena. Sääntelyä on aiheellista tarkistaa. Vaaliluettelon periaatteellisen merkityksen takia olisi perusteltua, että oikaisua vaalilautakunnan päätökseen näissä asioissa saisi vaalilautakunnan ja hallituksen asemasta hakea saamelaiskäräjien oikaisulautakunnalta, joka olisi toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton.

Vaalilautakunnan toimittamaan itseoikaisuun teknisluonteisessa asiassa saa nykyisin hakea muutosta valittamalla suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Vaalilautakunnan päätökseen vaalien tuloksen vahvistamisesta tai vaalien toimittamiseen liittyvästä muusta toimenpiteestä voi hakea oikaisua saamelaiskäräjien hallitukselta. Hallituksen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valitus tietä suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen ei voida näissä asioissa pitää perusteltuna. Muutoksenhakua hallintoasioissa on viime aikoina uudistettu siten, että päätöksestä tulee valittaa ensin hallinto-oikeuteen ja tämän jälkeen valituslupaa haetaan korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Hallintolainkäyttölaissa lähtökohtana on ollut, että hallinto-oikeuden päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen ilman valituslupaa. Siitä, milloin muutoksenhaussa korkeimpaan hallinto-oikeuteen tarvitaan valituslupa, on sitten säädetty erikseen muussa lainsäädännössä. Valituslupamenettelyn soveltamisala muutoksenhaussa korkeimpaan hallinto-oikeuteen on kuitenkin vähitellen laajentunut niin, että nykyisin sen piiriin kuuluu noin puolet korkeimpaan hallinto-oikeuteen saapuvista valitusasioista. Valituslupasäännös muutoksenhaussa korkeimpaan hallinto-oikeuteen ei siten enää ole poikkeuksellinen järjestely. Jos hallintopäätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen, muutoksenhaussa on kaksi tuomioistuinaastetta. Samasta asiasta annetaan tällöin kolme kertaa perusteltu asiaratkaisu viranomaisessa tai tuomioistuimessa. Kaikissa näissä vaiheissa asia selvitetään ja ratkaistaan laissa säädetyssä menettelyssä, jossa on otettava huomioon perustuslain 21 §:ssä säädetyt oikeusturvan takeet. Moniportainen muutoksenhakujärjestelmä pidentää lainvoimaisen asiaratkaisun saamista, kasvattaa asianosaisten kustannuksia ja lisää usein myös hallinnollisia kustannuksia. Korkeimman hallinto-oikeuden aseman ja tehtävien kehittäminen hallintolainkäyttöä ohjaavana ylimpänä tuomioistuimena edellyttää, että sillä on riittävät mahdollisuudet keskittyä niiden asioiden ratkaisemiseen, joista on tärkeää saada ylimmän oikeusasteen ratkaisu. Korkeimman

hallinto-oikeuden resurssien niukkuus ja sinne edelleen ohjautuvan asiamäärän laajuus vaikeuttavat tämän tavoitteen saavuttamista.

Hallintolainkäyttölakia ollaan parhaillaan uudistamassa. Uudistuksen tavoitteena on muun muassa, että menettely hallintolainkäyttöasioiden käsittelyssä eri hallintotuumioistuimissa olisi nykyistä yhdenmukaisempaa sekä oikeudenkäyntien tehostaminen vahvistamalla hallintotuumioistuinten mahdollisuuksia tehokkaaseen prosessinjohtoon ja kehittämällä korkeimman hallinto-oikeuden asemaa nykyistä enemmän ennakkopäätöstuumioistuimeksi. Korkeimpaan hallinto-oikeuteen tulisi voida valittaa suoraan vain, jos se on asian poikkeuksellisen laadun vuoksi välttämätöntä.

Saamelaiskäräjälain sääntelyä muutoksenhausta on kaiken kaikkiaan tarpeen tarkistaa ottamalla huomioon, että virheen korjaamisesta ja oikaisusta on yleiset säännökset hallintolaissa, että muutoksenhaku valittamalla tulisi ensi vaiheessa ohjata alueelliseen hallinto-oikeuteen ja että jatkovalitukselta korkeimpaan hallinto-oikeuteen voidaan monissa asioissa edellyttää valituslupaa (PeVL 32/2012 vp). Hallintoasiassa valituksenalainen päätös on sellainen päätös, jolla asia on ratkaistu. Siten esimerkiksi lausunnot ja poliittiset linjaukset, kuten saamelaiskäräjien yleiset kannanotot, eivät yleensäkään ole valituskelpoisia päätöksiä.

2.3.10 Kirjanpito ja tilintarkastus

Saamelaiskäräjälaissa olevat säännökset kirjanpidosta ja tilintarkastuksesta ovat vanhentuneet näitä asioita koskevien lainsäädäntöuudistusten vuoksi. Saamelaiskäräjälain sääntelyä on tältä osin tarpeen tarkistaa.

2.3.11 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Saamelaiskäräjistä säädetään nykyisin lain lisäksi asetuksen ja saamelaiskäräjien työjärjestyksen tasolla. Saamelaiskäräjien itsehallinnollisen aseman vuoksi ei voida pitää asianmukaisena, että saamelaiskäräjien tehtävistä, organisaatiosta tai toiminnasta säädettäisiin vastaisuudessa asetuksella. Sääntely tulisi näissä asioissa toteuttaa vain lailla ja saamelaiskäräjien työjärjestyksellä.

2.3.12 Rikosoikeudellinen virkavastuu

Rikoslain 40 luvun säännökset virkarikoksista eivät nykyisin koske saamelaiskäräjien luottamushenkilöitä tai käräjien henkilöstöä. Tätä on pidettävä puutteena. Lainsäädän-

töä on aiheellista täydentää saamelaiskäräjien jäsenten ja sen toimitelmissä toimivien henkilöiden sekä saamelaiskäräjien palveluksessa olevien henkilöiden rikosoikeudellisesta virkavastuusta.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen yleisenä tavoitteena on parantaa saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ja saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä. Kysymys on itsehallinnon kehittämisestä. Esitys ei vaikuta maankäyttöä ja elinkeinojen harjoittamista koskeviin edellytyksiin eikä koske yksityisille säädettyjä tai muutoin kuuluvia maa- ja metsäoikeuksia tai muita oikeuksia.

Saamelaiskäräjien tehtävän dynaamisuutta ja aktiivista toimintavelvoitetta edistää saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana pyritään vahvistamaan. Neuvottelumenettelysäännöstä ehdotetaan muutettavaksi viranomaisten ja saamelaiskäräjien yhteistyötä aiempaa enemmän painottavaksi.

Tavoitteena on myös tarkistaa sääntelyä saamelaiskäräjien toimielinrakenteista saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon kehittämisen kannalta toimivammaksi samoin kuin toimielinten valta- ja vastuusuhteiden näkökulmasta selkeämmäksi. Kansalaistason vaikuttamista pyritään vahvistamaan uudella säännöksellä aloiteoikeudesta.

Vaalijärjestelmän toimivuuteen liittyneiden ongelmien poistamiseksi esitetään muutoksia vaalilautakunnan kokoonpanoon ja menettelyyn sekä uudistetaan vaaliluetteloön merkitsemistä koskeva muutoksenhaku perustamalla erillinen oikaisulautakunta. Oikaisulautakunnan tarkoituksena on vahvistaa vaaliluetteloön merkitsemistä koskevan päätöksenteon yleistä luotettavuutta antamalla tehtävä saamelaiskäräjien itsenäiselle ja riippumattomalle toimielimelle, joka koostuu asiantuntijoista. Samalla tavoitteena on, että korkeimmalla hallinto-oikeudella olisi jatkossa entistä paremmat edellytykset keskittyä päätösten lainmukaisuuden valvontaan. Edelleen tavoitteena on tarkistaa saamelaisen määritelmää koskevaa säännöstä siten, että siinä selkeästi ilmaistaan, että kyse on ainoastaan oikeudesta tulla merkityksi saamelaiskäräjien vaaliluetteloön ja siten oikeudesta äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa.

3.2 Keskeiset ehdotukset

3.2.1 Äänioikeus saamelaiskäräjävaaleissa

Saamelaiskäräjälain määritelmä saamelaisesta ehdotetaan korvattavaksi äänioikeutta ja vaaliluetteloon merkitsemistä koskevalla säännöksellä. Säännös sisältäisi voimassa olevan lain tapaan subjektiivisen suostumuksen ohella objektiiviset kriteerit. Äänioikeuden varsinaisia, lakisääteisiä edellytyksiä olisivat siten, että henkilö itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan, isovanhemmistaan tai isoisovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään tai että ainakin toinen hänen vanhemmistaan on merkitty tai on ollut merkittynä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa. Lisäksi edellytettäisiin, että laissa säädetty ikää, kansalaisuutta ja väestönkirjanpitoa koskevat äänioikeuden muut vaatimukset täyttyvät.

Säännöksen keskeinen merkitys on, että saamelainen on otettava äänioikeutetuista saamelaiskäräjävaaleissa laadittavaan vaaliluetteloon. Ehdotettu säännös vastaa pitkälti Ruotsissa ja Norjassa voimassa olevia vastaavia säännöksiä, eli lopputuloksena olisi yhteispohjoismaiset kriteerit hakeutumiselle saamelaiskäräjien vaaliluetteloon, ovathan saamelaiset yksi kansa neljässä valtiossa. Säännös vastaa pitkälti myös parafoidun pohjoismaisen saamelaissopimuksen määräystä saamelaiskäräjien äänestyslueuudesta.

Vaaliluetteloon merkitsemistä koskevien edellytysten selkeyttämisen ohella uudistetaan vaalilautakunnan kokoonpanoa ja toimintaedellytyksiä sekä muutoksenhakumennettelyä vaalilautakunnan päätöksistä.

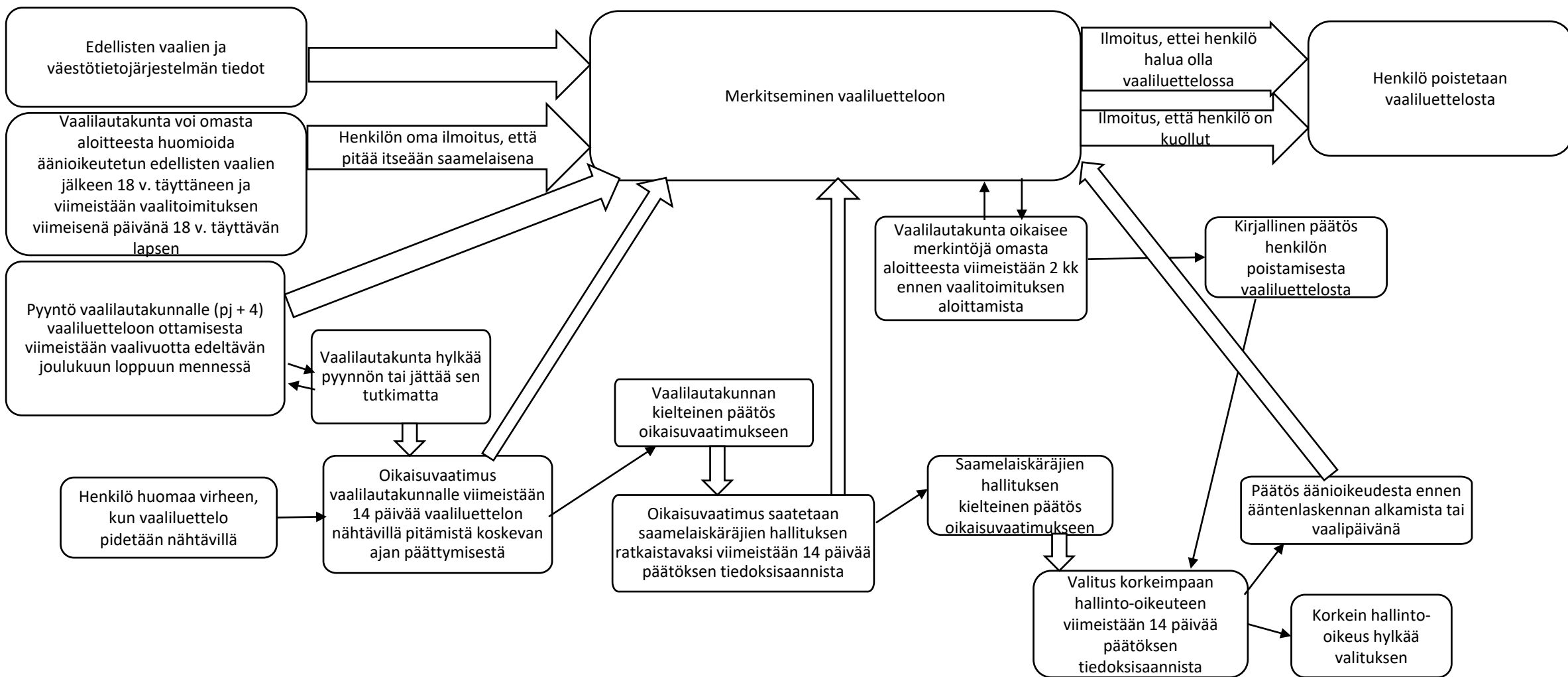
3.2.2 Vaalilautakunta ja oikaisulautakunta

Saamelaiskäräjien asettama vaalilautakunta päättää hakemuksesta henkilön merkitsemisestä vaaliluetteloon. Tämän tehtävän suuren merkityksen vuoksi on tärkeää, että jokaisesta kotiseutualueen kunnasta valitaan edustaja vaalilautakuntaan ja että Suomessa puhuttavat eri saamen kieliryhmät tulevat vaalilautakunnassa edustetuiksi. Tästä ehdotetaan lakiin otettavaksi nimenomainen maininta. Lisäksi sääntelyä ehdotetaan tarkistettavaksi niin, että vaalilautakuntaan kuuluu puheenjohtajan lisäksi kuusi jäsentä nykyisen neljän asemesta.

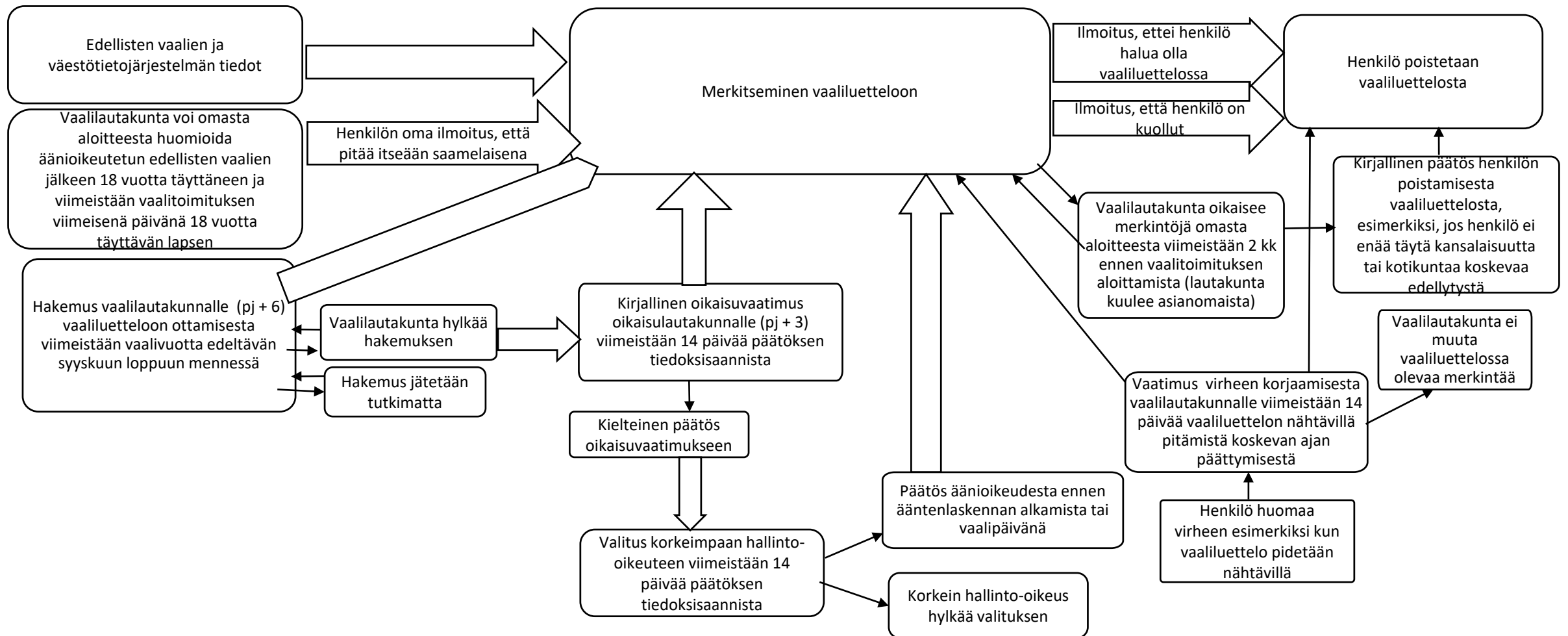
Nykyisin vaalilautakunta käsittelee hakemuksia vaaliluetteloon ottamiseksi vain vaalivuosina. Esityksellä pyritään saamaan aikaan muutos tässä käytännössä, jotta hakemusten käsittelyyn ja mahdolliseen muutoksenhakuun jäisi riittävästi aikaa. Vaalilautakunta asetettaisiin jatkossa heti saamelaiskäräjien vaalikauden alussa ja lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan vaalilautakunnan on käsiteltävä hakemukset vaaliluetteloon ottamiseksi ja ilmoitukset luettelosta poistamiseksi ilman aiheetonta viivytystä. Hakemuksia käsiteltäisiin siten vastaisuudessa jatkuvaluonteisesti ja vaaliluetteloon hakeutumiseen liittyviä määräaikoja aikaistettaisiin.

Vaalilautakunnan päätöksestä henkilön hakemukseen tulla merkityksi vaaliluetteloon samoin kuin lautakunnan päätökseen vaaliluettelosta poistamista koskevassa asiassa saisi vastaisuudessa vaatia oikaisua erilliseltä oikaisulautakunnalta. Oikaisulautakunta olisi toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton ja koostuisi asiantuntijoista. Käytännössä toimivana menettelynä olisi, että oikaisuvaatimukset jätettäisiin vaalilautakunnalle, joka viipymättä toimittaisi asiakirjat ja lausuntonsa sitten oikaisulautakunnalle. Oikaisulautakunnan päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla – poikkeuksellisesti – suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Tällaista sääntelyä voidaan pitää perusteltuna yhtäältä asian suuren merkityksen vuoksi ja toisaalta siksi, että vaalikauden lopulla jätettyihin hakemuksiin tulee vastaisuudessakin saada lopullinen ratkaisu kiireellisesti. Vaaliluettelossa olevan virheen korjaamista koskevaa sääntelyä selkeytettäisiin.

Kuvio 1: Henkilön merkitseminen saamelaiskäräjien vaaliluetteloon ja siitä poistaminen; menettely voimassaolevan lain mukaan

Kuvio 2: Henkilön merkitseminen saamelaiskäräjien vaaliluetteloon ja siitä poistaminen; ehdotetut muutokset

3.2.3 Saamelaiskäräjien kokoonpano

Saamelaiskäräjälain sääntelyä saamelaiskäräjien kokoonpanosta ehdotetaan tarkistettavaksi. Saamelaiskäräjille ehdotetaan valittavaksi nykyisen 21 jäsenen asemesta 25 jäsentä. Tämä on äänioikeutettujen määrässä toteutuneen kehityksen vuoksi perusteltua.

Lain sääntelyä kuntakiintiöistä ehdotetaan tarkistettavaksi niin, että kiintiöt vastaisivat nykyistä paremmin saamelaisten kotiseutualueen kunnissa asuvien äänioikeutettujen saamelaisten lukumäärää. Saamelaiskäräjissä tulee ehdotuksen mukaan olla vähintään kuusi jäsentä Inarin kunnasta, neljä jäsentä Utsjoen kunnasta, kolme jäsentä Enontekiön kunnasta ja kolme jäsentä Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueelta ja yksi varajäsen kustakin mainitusta kunnasta. Lisäksi käräjissä tulee olla saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelta vähintään yksi jäsen ja varajäsen. Vähintään puolet saamelaiskäräjien jäsenistä olisi siten edelleen valittava saamelaisten kotiseutualueelta. Yhden paikan varaaminen kotiseutualueen ulkopuolelta valittavalle jäsenelle on perusteltua, kun otetaan huomioon, että suurin osa saamelaiskäräjävaaleissa äänioikeutetuista asuu kotiseutualueen ulkopuolella.

3.2.4 Äänestäminen

Äänioikeutettujen mahdollisuutta äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa pyritään helpottamaan muun muassa pidentämällä vaalitoimitusta viikolla. Esityksessä ehdotetaan, että äänestysasiakirjojen postilähetystä vaalilautakunnalle ei enää vastaisuudessa olisi tarpeen toimittaa kirjattuna lähetyksenä. Lisäksi sääntelyä äänestysasiakirjojen palauttamisesta ehdotetaan täydennettäväksi siten, että asiakirjat voisi palauttaa paitsi vaalilautakunnan toimistoon, kuten nykyisinkin, myös vaalilautakunnan ilmoittamiin paikkoihin. Tällainen muu paikka voisi olla myös esimerkiksi kiertävä äänestysbussi. Tämä helpottaisi niiden saamelaisten äänioikeuden käyttämistä, jotka asuvat kaukana kiinteistä äänestyspaikoista.

3.2.5 Saamelaiskäräjien toimivalta ja tehtävät

Sääntelyä saamelaiskäräjien toimivallasta ja tehtävistä ehdotetaan täydennettäväksi maininnalla käräjien tehtävästä edistää saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien toteutumista. Maininnan tarkoitus on ilmentää sitä, että saamelaiskäräjille kuuluu saamelaisten kulttuuri-itsehallinnosta huolehtivana toimielimenä myös saamelaiskulttuurin ja alkuperäiskansaoikeuksien aktiiviseen edistämiseen tähtäviä tehtäviä.

Saamelaiskäräjien toimivallasta päättää sen tehtäviin kuuluvista asioista säädettäisiin vastaisuudessakin erikseen. On tärkeää jatkaa työtä erityislainsäädännön kehittämiseksi saamelaiskäräjien asemaa vahvistavaan suuntaan.

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi sääntelyä myös kertomusmenettelystä. Saamelaiskäräjät laatisi vastaisuudessa vuosittaisen kertomuksen suoraan eduskunnalle eikä enää valtioneuvostolle hallituksen kertomuksen laatimista varten. Tältä osin tavoitteena on tarjota eduskunnalle nykyistä keskitetympi mahdollisuus arvioida saamelaisia erityisesti koskevien asioiden tilaa ja kehitystä. Ehdotus myös korostaa saamelaiskäräjien asemaa itsehallintoelimenä.

Sääntelyä saamelaiskäräjien kokouksen toimivallasta ehdotetaan täydennettäväksi. Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan käräjien kokous päättää periaatteellisesti merkittävistä ja laajakantoisista asioista, jollei asian kiireellisyydestä muuta johdu. Ehdotus vastaa saamelaiskäräjien työjärjestyksen nykyistä sääntelyä asiasta. Lakiin nostettuna säännös korostaisi saamelaiskäräjien kokouksen asemaa saamelaisten ylimpänä edustus- ja päätöksentekuelimenä.

3.2.6 Aloiteoikeus

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös vähintään viidenkymmenen äänioikeutetun saamelaisen oikeudesta tehdä saamelaiskäräjille aloite käräjien tehtäviin kuuluvissa asioissa. Aloiteoikeus olisi uusi kansalaistason vaikuttamisen muoto saamelaiskäräjien toiminnassa.

3.2.7 Yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoite

Saamelaiskäräjälain sääntelyä viranomaisten velvollisuudesta ja saamelaiskäräjien tehtävästä neuvotella saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksiin vaikuttavista toimenpiteistä ehdotetaan muutettavaksi viranomaisten ja saamelaiskäräjien yhteistyötä aiempaa enemmän painottavaksi.

Ehdotuksen mukaan viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa pyrkien saavuttamaan yhteisymmärryksen tai suostumuksen saamelaisten kotiseutualueella toteutettaville ja vaikutuksiltaan sinne ulottuville sekä muille erityisesti saamelaisten kieleen tai kulttuuriin taikka saamelaisten asemaan ja oikeuksiin alkuperäiskansana vaikuttaville laajakantoisille tai merkittävillä toimenpiteillä.

Sääntelyn tarkoituksena on kansainvälisten toimielinten suositusten mukaisesti vahvistaa saamelaiskäräjien oikeutta osallistua ja myötävaikuttaa päätöksentekoon saamelaisia erityisesti koskevissa asioissa ja tukea siten saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumista. Lisäksi neuvotteluvelvoitteen vahvistaminen edistää viranomaisten ja saamelaisten kumppanuutta ja yhteistoimintaa saamelaisten oikeuksien turvaamisessa sekä yhteisen ymmärryksen saavuttamista saamelaisten tilanteesta ja saamelaisten kieleen, kulttuuriin ja asemaan liittyvistä kehittämistarpeista eri elämänalueilla. Säännös edistäisi tällä tavalla käytännössä perustuslain 17 § 3 momentin toteutumista ja saamelaisten kielen ja kulttuurin kehittämistä osana muun yhteiskunnan kehitystä.

Lisäksi tarkoitus on korostaa sitä, että neuvottelumenettely on tavanomaista lausunto- ja kuulemismenettelyä pidemmälle menevä päätöksentekoon osallistumisen muoto. Neuvottelumenettelyssä on annettava saamelaiskäräjille myös oikea-aikainen mahdollisuus osallistua toimenpiteiden valmisteluun. Ehdotus laajentaisi neuvotteluvelvollisuuden piiriin kuuluvien asioiden alaa. Neuvottelut olisi ehdotuksen mukaan käytävä kaikista sellaisista merkittävistä toimenpiteistä, jotka vaikuttavat erityisesti saamen kieleen tai kulttuuriin taikka saamelaisten asemaan tai oikeuksiin alkuperäiskansana siitä riippumatta, ulottuvatko toimenpiteen välittömät vaikutukset saamelaisten kotiseutualueelle. Tällaisia voivat olla esimerkiksi saamen kieleen liittyvät toimenpiteet.

Viranomaisen tulisi ehdotuksen mukaan laatia neuvotteluista pöytäkirja. Viranomaisten ja niiden toimivaltaan kuuluvien asioiden moninaisuuden vuoksi laissa ei ehdoteta säädettaväksi neuvottelujen muista muotovaatimuksista.

Ehdotus sisältää myös viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä koskevan velvoitteen pyrkiä huolehtimaan siitä, ettei tietystä toimenpiteestä aiheudu huomattavaa haittaa saamelaisten oikeudelle harjoittaa kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan ja että saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana voidaan turvata ja edistää. Velvoitteen tavoitteena on vahvistaa perusoikeuksien toteutumista käytännössä, erityisesti perustuslain 17 § 3 momentin ja 22 §:n säännökset niihin liittyvine kansainvälisine velvoitteineen, ja varmistaa, että viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat ottaisivat toiminnassaan asianmukaisesti huomioon suunniteltujen ja toteutettujen toimenpiteiden saamelaisten kieleen ja kulttuuriin sekä saamelaisten asemaan ja oikeuksiin liittyvät vaikutukset ja turvaisivat tällä tavalla alkuperäiskansa saamelaisten perustuslailliset oikeudet. Perustuslain 22 §:ssä säädetty julkisen vallan velvoite turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen edellyttää, että viranomaiset pidättäytyvät itse puuttumasta perusoikeuksiin, mutta usein perusoikeuksien tosiasiallinen toteutuminen edellyttää julkiselta vallalta myös aktiivisia toimenpiteitä, esimerkiksi tosiasiallisten edellytysten luomista perusoikeuksien käyttämiselle. Tässä yhteydessä turvattava perusoikeus on erityisesti perustuslain 17 § 3 momentissa säädetty saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Edellä

mainitun KP-sopimuksen 27 artiklan mukaan niissä valtioissa, joissa on kansallisia, uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöjä, tällaisiin vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään. Artikla ilmaisee viranomaisen harkintavallan ehdottoman rajan.

Viranomaisten nykyiset käytännöt neuvotella saamelaiskäräjien kanssa vaihtelevat. Lisäksi kansainvälinen alkuperäiskansaoikeus on neuvotteluvelvoitteen osalta kehittänyt voimassa olevan lain säätämisen jälkeen. Viranomaisten keskuudessa on myös ollut eri käsityksiä neuvotteluvelvollisuuden piiriin kuuluvista asioista samoin kuin neuvottelujen luonteesta ja merkityksestä. Valtioneuvoston piirissä onkin aiheellista tehostaa tiedottamista tästä velvollisuudesta ja kokemuksiin perustuvista hyvistä käytännöistä velvollisuuden täyttämiseksi. Syksyllä 2017 oikeusministeriö on saamelaiskäräjien kanssa neuvotellen laatinut viranomaisten käyttöön neuvotteluvelvoitetta koskevan muistion, jota on tarkoitus aikanaan päivittää vastaamaan lakimuutosta.

3.2.8 Saamelaiskäräjien toiminta

Laissa ehdotetaan säädettäväksi, että sama henkilö voitaisiin valita puheenjohtajaksi enintään kolmeksi perättäiseksi toimikaudeksi. Lakiin lisättäisiin maininta siitä, että varapuheenjohtajan ja muun hallituksen tehtävän päätoimisuudesta voidaan määrätä työjärjestyksessä. Saamelaiskäräjien hallituksen kokoa ehdotetaan hieman kasvatettavaksi.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uudet säännökset saamelaiskäräjien mahdollisuudesta määrätä työjärjestyksessä, että käräjien toimielimen kokoukseen voi osallistua teknisen neuvotteluyhteyden avulla. Tarkoituksena on tällä tavoin helpottaa saamelaiskäräjien toimielinten käytännön toimintaa ja vähentää matkustamiseen liittyviä kustannuksia.

3.2.9 Virkavastuu

Rikoslain säännöksiä virkarikoksista ehdotetaan täydennettäväksi niin, että saamelaiskäräjien palveluksessa oleva samoin kuin saamelaiskäräjien luottamustehtävässä oleva henkilö kuuluisi vastaisuudessa rikoslain virkavastuuta koskevan sääntelyn piiriin.

3.2.10 Muutoksenhaku

Esityksessä ehdotetaan tarkistettavaksi säännöksiä muutoksenhausta saamelaiskäräjien toimielinten päätöksiin.

Saamelaiskäräjien hallituksen päätökseen saa ehdotetun pääsäännön mukaan vaatia oikaisua käräjien kokoukselta. Saamelaiskäräjien lautakunnan ja käräjien asettaman muun toimielimen päätökseen taas oikaisua saisi hakea käräjien hallitukselta. Oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Myös saamelaiskäräjien kokouksen hallintoasiassa tekemästä päätöksestä valitettaisiin hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeuden päätökseen saa ehdotuksen mukaan hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Vaalilautakunnan ja oikaisulautakunnan päätösten muutoksenhausta säädettäisiin erikseen edellä kuvatun mukaisesti.

Esitys sisältää muitakin ehdotuksia muutoksenhakusääntelyn nykyaikaistamiseksi.

3.2.11 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Saamelaiskäräjien itsehallinnollisen aseman vuoksi on katsottu perustelluksi, että saamelaiskäräjiä koskeva sääntely toteutetaan lailla ja saamelaiskäräjien itsensä hyväksymällä työjärjestyksellä. Asetuksella saamelaiskäräjien tehtävistä, organisatiosta tai toiminnasta ei sen sijaan ole pidetty soveliaana säätää. Voimassa olevan lain asetuksenantovaltuuksia ehdotetaan siten näiltä osin kumottaviksi.

Saamelaiskäräjien vaalien teknisluonteinen sääntely on kuitenkin asianmukaista antaa lain asemesta vaalilaissa tarkoitettuna ylimpänä vaaliviranomaisena toimivan oikeusministeriön asetuksella. Tästä ehdotetaan lakiin otettavaksi uusi valtuussäännös.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Vaikutukset yksilön asemaan

Esitys selkeyttäisi sääntelyä saamelaiseksi itsensä identifioivien henkilöiden oikeudesta tulla merkityksi saamelaiskäräjien vaaliluetteloon. Hakeutuminen luetteloon riippuu ensinnäkin kunkin omassa harkinnassa siitä, että henkilö tuntemansa sukutaustan ja kieltä tai kulttuuria koskevien siteidensä vuoksi pitää itseään saamelaisena ja haluaa äänestää vaaleissa. Kaikki saamelaisina itseään pitävät eivät halua hakeutua vaaliluetteloon. Saamelaisen yhteisön ryhmähyväksynnän ja monipuolisen asiantunteumuksen vahvistamiseksi esitetään vaalilautakunnan kokoonpanon laajentamista. Lautakunnan jäsenten valintaa ohjaavan sääntelyn sisällyttäminen lakiin on omiaan lisäämään saamelaisten luottamusta lautakunnan päätöksentekoon. Muutoksenhaun uudistaminen puolestaan edistää oikeusturvaa sekä luottamusta hyvän hallinnon ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumiseen. Esitetty muutoksenhakusääntelyn kehittäminen olisi saamelaisten oikeusturvan kannalta merkityksellistä.

Aloiteoikeus lisäisi saamelaisten mahdollisuuksia vaikuttaa saamelaiskäräjien toimintaan.

4.2 Vaikutukset saamelaiskäräjien asemaan ja toimintaan

Esitys parantaisi saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä ja vahvistaisi saamelaiskäräjien asemaa. Ehdotettu sääntely selkeyttäisi saamelaiskäräjien toimielinten valta- ja vastuusuhteita ja siirtäisi yksityiskohtaisen sääntelyn antamisen saamelaiskäräjien toiminnasta nykyistä useammassa asioissa saamelaiskäräjien työjärjestyksellä toteutettavaksi. Mahdollisuus käyttää teknistä neuvotteluyhteyttä saamelaiskäräjien toimielinten kokouksissa joustavoittaisi kokouskäytäntöjen kehittämistä. Saamelaiskäräjien kokouksen asema saamelaisten ylimpänä edustus- ja päätöksentekoelimenä selkeytyisi.

Saamelaiskäräjien oikeus osallistua ja myötävaikuttaa päätöksentekoon saamelaisia erityisesti koskevilla asioilla vahvistuisi. Saamelaiskäräjien kertomuksen antaminen suoraan eduskunnalle korostaisi käräjien asemaa saamelaisten kulttuuri-itsehallinnosta huolehtivana toimijana.

Esitys sisältää saamelaiskäräjien toimintaan kohdistuvan luottamuksen lisäämisen kannalta myös muita uudistuksia. Saamelaiskäräjien luottamushenkilöt ja virkamiehet olisivat vastaisuudessa rikosoikeudellisen virkavastuun piirissä.

4.3 Vaikutukset saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien toteutumiseen

Esityksellä on myönteisiä vaikutuksia saamelaisille alkuperäiskansana kuuluvien oikeuksien toteutumiseen. Esitetty äänioikeutetun saamelaisen määritelmä on aiempaa yksiselitteisempi, ja myös vaalilautakunnan kokoonpanon laajentaminen korostaa saamelaisen yhteisön ryhmähyväksyntää. Ennen hallituksen esityksen antamista on tarkoitus neuvotella esityksestä saamelaiskäräjien kanssa sekä antaa esitys saamelaiskäräjien käsiteltäväksi ja siten varmistaa, että esitetty sääntely on sen näkökulmasta hyväksyttävä. Näin lainsäädäntö itsessään tukee saamelaisten itsemääräämisoikeutta.

Saamelaiskäräjien roolin ja tehtävien vahvistumisella voidaan arvioida olevan välillisiä vaikutuksia saamelaisten oikeudelle ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan toimintaedellytysten paranemisen myötä. Tämä tukee perustuslaissa turvatun itsehallinnon toteutumista.

Saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus vaikuttaa kieltään ja kulttuuriaan koskevissa asioissa. Kansainväliset sopimusvalvontaelimet ovat toistuvasti ilmaisseet huolensa vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen hankkimiseen liittyvistä puutteista. Nykyisen neuvotteluvelvollisuuden toimeenpanon puutteisiin on kiinnitetty huomiota myös kansallisesti. Velvoitteen vahvistamisella odotetaan olevan myönteisiä vaikutuksia saamelaisten osallistumisoikeuksien toteutumiselle.

Saamelaiskäräjälain neuvotteluvelvoitteeseen liitetään tavoite siitä, että neuvotteluvelvoitteen piiriin kytkeytyvien toimenpiteiden ei tulisi aiheuttaa huomattavaa haittaa keskeisten saamelaisille alkuperäiskansana kuuluvien oikeuksien toteutumiselle. Säännös korostaa tarvetta arvioida toimenpiteiden vaikutuksia ja haittojen lieventämistä ja poistamista. Vaikutusten arviointien ja eri ratkaisumallien etsimisen voidaan arvioida lisääntyvän, millä olisi myönteisiä vaikutuksia kielen ja kulttuurin turvaamiselle.

4.4 Vaikutukset eduskunnan toimintaan

Saamelaiskäräjien kertomuksen antaminen suoraan eduskunnalle tarjoaisi eduskunnalle nykyistä keskitetymmän mahdollisuuden arvioida saamelaisia erityisesti koskevien asioiden tilaa ja kehitystä.

4.5 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Viranomaisten velvollisuus neuvotella saamelaiskäräjien kanssa saamelaisten kieleen ja kulttuuriin samoin kuin saamelaisten asemaan ja oikeuksiin alkuperäiskansana vaikuttavista toimenpiteistä laajenisi. Ehdotetulla sääntelyllä kehitetään neuvottelumenettelyä tavanomaista lausunto- ja kuulemismenettelyä pidemmälle meneväksi muodoksi osallistua ja myötävaikuttaa viranomaisten ja julkisia hallintotehtäviä hoitavien tahojen päätöksentekoon.

4.6 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä on vaikutuksia saamelaiskäräjien talouteen.

Vaalilautakunnan työn muuntuminen jatkuvaluonteiseksi aiheuttaisi lautakunnalle tarpeen kokoontua nykyistä useammin ja säännöllisemmin. Tämä samoin kuin lautakunnan kokoonpanon laajentaminen lisäisivät lautakunnan menoja. Siirtymäkaudella vuosina 2019 ja 2020 täytyy varautua aiempaa suurempaan vaaliluetteloon ottamista koskevien hakemusten määrään. Vaalien siirtäminen noin vuodella vaikuttaisi erityisesti vuoden 2020 resurssitarpeeseen.

Vuodelle 2019 on varattu 400 000 euroa saamelaiskäräjien vaalien toimittamiseen. Vaalien siirtymisen vuoksi vuodelle 2019 vaalilautakunnan työhön tarvittava määräraha pienenee 300 000 euroon. Tässä on huomioitu tavanomainen vaaleja edeltävä valmistelutyö, vaalilautakunnan kokoonpanon kasvattaminen ja se, että vaalilautakunnan on tarkoitus käsitellä vaaliluetteloon ottamista koskevia hakemuksia jatkuvaluonteisesti lain voimaantulosta lähtien. Vaaliluetteloon ottamista koskevia hakemuksia on odotettavissa siirtymäkaudella merkittävä määrä.

Vuonna 2020 eli vaalivuonna määräraahatarve on 400 000 euroa. Määrärahassa on huomioitu vaalien toimittamisen lisäksi vaaliluetteloon ottamista koskevien hakemusten kasvanut määrä, työn jatkuvaluonteisuus ja lautakunnan kokoonpanon kasvattaminen.

Vuonna 2021 ja jatkossakin vaalikauden ensimmäisenä ja toisena vuonna vaalilautakuntaan odotetaan huomattavasti pienempää määrää hakemuksia ja määrärahatarpeen voidaan arvioida laskevan 30 000 euroon vuodessa.

Näihin uusiin menoihin tulee varautua valtion talousarviossa. Vaalikauden kolmantena ja viimeisenä vuotena työn jatkuvaluonteisuuden ja lautakunnan kokoonpanon laajenemisen aiheuttamat kulut on jatkossa mahdollista kattaa vaaleihin varatulla määrärahalla.

Uuden oikaisulautakunnan perustaminen edellyttää varautumista oikaisulautakunnan jäsenten palkkioihin ja erillisen osa-aikaisen esittelijän palkkioon. Oikaisulautakunnan jäsenillä odotetaan olevan erityistä asiantuntemusta tehtävän hoitamista varten, mihin tulee varautua kokouspalkkion tasossa. Myös matkakuluihin ja toimistokuluihin on varauduttava. Oikaisulautakunnan esittelijältä edellytetään myös korkeaa asiantuntemusta. Vuosina 2019 ja 2020 on tarpeen varautua tavanomaista suurempaan määränsä ja lautakunnan toiminnan käynnistämisen aiheuttamiin kuluihin. Lautakunnan kuluksi arvioidaan 100 000 euroa vuosina 2019 ja 2020, sen jälkeen vuosittain ensin 30 000 euroa ja vaalikauden kolmantena ja neljäntenä vuonna 45 000 euroa.

Saamelaiskäräjien kokouksen ja hallituksen kokoonpanon laajentamisen ja kahden varajäsenen nimeämisen voidaan olettaa kasvattavan kokouskuluja jonkin verran. Samoin esitys koskien saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelta valittavaa jäsentä ja varajäsentä saattaa kasvattaa matka- ja majoituskuluja. Esitykseen sisältyy ehdotus mahdollistaa teknisten tiedonvälitystapojen käyttö saamelaiskäräjien kokouksiin osallistuttaessa. Tämän ehdotuksen voidaan olettaa puolestaan vähentävän kokouksiin osallistumisesta aiheutuvia matka- ja majoituskuluja jonkin verran. Matkakulut ovat merkittävä osa saamelaiskäräjien kokouskuluja.

Esityksen mukainen ehdotus yhteistoimintavelvoitteesta saattaa lisätä saamelaiskäräjien kustannuksia jonkin verran. Yhteistoimintavelvoitetta koskevan 9 §:n perusteissa on eritelty hyvän yhteistoiminnan elementtejä. Saamelaiskäräjillä tulee olla riittävät resurssit neuvottelu- ja yhteistoimintaan, jotta mahdollisimman tasavertainen neuvottelu voidaan käydä. Saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä tarkastellaan talousarviovalmistelun yhteydessä säännöllisesti.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

5.1.1 Hallituksen esitys 167/2014 vp ja perustuslakivaliokunnan mietintö 12/2014 vp

Oikeusministeriön toimeksiannosta laadittiin keväällä 2012 selvitys saamelaiskäräjälain muutostarpeista. Selvityksessä arvioitiin saamelaiskäräjälain nykyistä sääntelyä muun muassa saamelaiskäräjävaaleissa äänioikeutetun saamelaisen määritelmästä. Oikeusministeriö asetti 28.6.2012 työryhmän, jonka tehtävänä oli laaditun selvityksen ja saamelaiskäräjien alustavan kannanoton pohjalta selvittää saamelaiskäräjistä annetun lain muutostarpeita ja valmistella ehdotus lain tarkistamiseksi tarvittavilta osin. Työryhmä luovutti oikeusministeriölle mietintönsä 30.10.2013. Työryhmän mietinnön pohjalta laadittiin hallituksen esitys (HE 167/2014 vp), joka käsiteltiin eduskunnassa syysistuntokaudella 2014, mutta hallitus veti esityksensä pois maaliskuussa 2015.

Hallituksen esityksessä 167/2014 vp todetaan, että saamelaiskäräjälain sääntelyä saamelaisen määritelmästä voidaan pitää ongelmallisena ennen muuta siltä osin kuin kyse on maa-, veronkanto- tai henkikirjoihin tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi merkittyjen henkilöiden jälkeläisistä. Näissä asiakirjoissa on merkintöjä muistakin saamelaisien nykyisellä kotiseutualueella menneisyydessä asuneista ihmisistä kuin saamelaisista eikä asiakirjamerkintä sellaisenaan siten välttämättä osoita henkilön polveutuvan saamelaisesta suvusta. Esityksessä todetaan, että sääntelyä saamelaisen määritelmästä on aiheellista tarkistaa ja että myös saamelaisien ryhmähyväksynnän merkitykseen on tällöin kiinnitettävä huomiota.

Esityksessä ehdotettiin saamelaisen määritelmää tarkistettavaksi niin, että henkilöä ei pidettäisi saamelaisena pelkästään maa-, veronkanto- tai henkikirjamerkintöjen perusteella ja että määritelmässä toisaalta otettaisiin nykyistä paremmin huomioon saamelaisen alkuperäiskansan henkisen ja aineellisen kulttuurin monimuotoisuus.

Esitystä koskevassa mietinnössään (PeVM 12/2014 vp) perustuslakivaliokunta toteaa seuraavaa: ”Valiokunta pitää korkeimman hallinto-oikeuden tapaan muun ohella it-seidentifikaatiota ja asian kokonaisharkintaa sekä perus- ja ihmisoikeusmyönteistä tulkintaa tärkeinä. Valiokunta korostaa oikeusvarmuuden merkitystä ja pitää tärkeänä, että saamelaismääritelmään liittynyt epävarmuus poistuu. Valiokunta katsoo, että hallituksen esityksen mukainen 1 momentin 2 kohdan määritelmä, jossa edellytetään

henkilön omaksuneen saamelaiskulttuurin sukusiteidensä kautta ja pitäneen siihen yhteyttä, olisi liian tulkinnanvarainen, kun otetaan huomioon myös saamelaiskulttuurin käsitteen epämääräisyys. Valiokunnan käsityksen mukaan ehdotettu uusi muotoilu voisi johtaa epävarmuuteen ja pykälän 2 momentti korostaisi liikaa ryhmäidentifikaatiota. Näistä syistä valiokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen 3 §:ää ei muuteta, vaan pykälä säilyy nykyisessä muodossaan.” Edelleen perustuslakivaliokunta totesi pitävänä tärkeänä, että saamelaismääritelmää sovellettaessa saamelaiskulttuurin moninaisuus otetaan aidosti huomioon ja huolehditaan kaikkiin saamelaisryhmiin kuuluvien oikeuksista.

Osa perustuslakivaliokunnan jäsenistä esitti vastalauseen edellä mainittuun perustuslakivaliokunnan mietinnössä esitettyyn ehdotukseen. Vastalauseessa tuodaan esille, että nykylaissa oleva määritelmäsäännös on koko olemassaolonsa ajan synnyttänyt ristiriitoja ja soveltamisongelmia. Vastalauseessa esitetyn mukaisesti käytännössä sitä ei ole voitu lainkaan soveltaa sen sanamuodon mukaisesti. Edelleen vastalauseessa todetaan, että kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelimet ovat antaneet Suomelle useita suosituksia säännöksen muuttamisesta siten, että käytäntö ei olisi enää pelkän oikeuskäytännön varassa.

Vastalauseessa korostetaan sitä, että säännöstä yhteydenpidosta saamelaiskulttuuriin tulee tulkita niin, että siinä ei edellytetä yhteydenpidon katkeamattomuutta. Vastalauseessa ehdotettiin pykälään tätä tarkoittavaa täsmennystä. Edelleen vastalauseessa ehdotettiin 1 momentin 3 kohdasta poistettavaksi sanat ”tämän lain mukaan”, koska kohdan muotoilu vastaa pitkälti sitä, miten nykyistä säännöstä on viimeaikaisessa oikeuskäytännössä tulkittu. Myös säännöksen otsikkoa ehdotettiin muutettavaksi vastaamaan paremmin säännöksen sisältöä (”Saamelaiskäräjävaaleissa äänioikeutettu saamelainen”).

Perustuslakivaliokunta piti edellä esitetyn mukaisesti siis esitystä liian tulkinnanvaraisena ja ehdotti määritelmän säilyttämistä nykyisessä muodossaan. Hallitus päätti vetää esityksensä pois eduskunnalta, koska esitys sen muutetussa muodossaan ei enää vastannut sitä muotoilua, josta hallitus oli sopinut saamelaiskäräjien kanssa ja jonka saamelaiskäräjät oli hyväksynyt.

Perustuslakivaliokunnan kyseistä mietintöä on kritisoitu siitä, ettei valiokunta mainitse mitään saamelaisten itsehallinnosta alkuperäiskansana, saamelaisten itsemääräämisoikeudesta tai saamelaiskäräjälain 1 §:n mukaisesta lain tarkoituksesta (Heinämäki 2017, s. 152).

5.1.2 Saamelaiskäräjälain muutosta valmisteleva toimikunta ja parlamentaarinen seurantaryhmä

Oikeusministeriö asetti 8.11.2017 saamelaiskäräjistä annetun lain muutosta valmistelevan toimikunnan toimikaudelle 8.11.2017–30.4.2018. Ennen toimikunnan asettamista oikeusministeri kävi saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaiset neuvottelut saamelaiskäräjien kanssa. Toimikunta koostui hallituspuolueiden ja saamelaiskäräjien edustajista sekä oikeusministeriön ja saamelaiskäräjien asiantuntijoista. Puheenjohtajana toimi oikeustieteen tohtori Pekka Hallberg.

Asettamispäätöksen mukaisesti toimikunnan työn perustana ovat olleet perusoikeudet ja muut perustuslain asettamat velvoitteet, Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset sekä YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistus. Lisäksi toimikunta on asettamispäätöksen mukaisesti ottanut huomioon myös parafoidun pohjoismaisen saamelaissovimuksen sekä itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen (ILO 169 -sopimus). Toimikunnan työn perustaksi on tarkoituksenmukaisilta osin otettu viime hallituskaudella valmisteltu hallituksen esitys saamelaiskäräjälain uudistamisesta (HE 167/2014 vp) ja toimikunta on esityksessään huomioinut perustuslakivaliokunnan vuonna 2014 esittämät näkemykset tästä esityksestä (PeVM 12/2014 vp).

Toimikunnan työn tukemiseksi sekä oikea-aikaisen tiedonkulun varmistamiseksi oikeusministeriö asetti myös parlamentaarisen seurantaryhmän, johon kutsuttiin kaikkien eduskuntaryhmien sekä saamelaiskäräjien edustus. Toimikunta kokoontui yhteensä 12 kertaa ja piti kaksi yhteiskokousta parlamentaarisen seurantaryhmän kanssa.

Toimikunta järjesti 25.1.2018 Inarissa kuulemistilaisuuden, johon kutsuttiin kotiseutualueen kunnat, viranomaisista Metsähallitus, Kolttien kyläkokous sekä järjestöjä. Viranomaisia kuultiin erityisesti lain 9 §:n mukaisesta neuvotteluvollisuudesta. Järjestöjen kuulemistilaisuudessa keskusteltiin erityisesti saamelaiskäräjistä annetun lain ja sen 3 §:n muutostarpeista. Viranomaisten kuulemistilaisuuteen osallistuivat Utsjoen, Inarin, Enontekiön ja Sodankylän kunnat sekä Metsähallitus. Seuraavat tahot osallistuivat järjestöjen kuulemistilaisuuteen: Kolttien kyläkokous, Sámi árvvut rs, Inarinsaamelaiset ry / Anarâšah rs, Vuotson saamelaisseura ry / Vuohču Sámiid Searvi rs, Kulttuuriyhdistys Aanar Sämmlíih ry, Suomen saamelaisten keskusjärjestö SSG, Suomen Saamelaisnuoret ry / Suomen Sámi Nuorat, Saamelaisneuvosto, Inarinmaan Lapinkylänyhdistys ry sekä Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry. Moni kuultavista toimitti myös kirjallisen lausunnon. Toimikunnalle on lähetetty myös sukuseurojen ja yksittäisten henkilöiden kirjallisia kannanottoja.

Toimikunta järjesti kuulemistilaisuuden YK:n alkuperäiskansa-asioiden asiantuntijamekanismin (EMRIP) kanssa helmikuussa 2018. EMRIP on YK:n ihmisoikeusneuvoston alainen neuvoa-antava elin, joka voi ihmisoikeusneuvoston päätöslauselmalla 33/25 laajennetun mandaattinsa nojalla antaa teknistä tukea muun muassa kansallisen lainsäädännön ja politiikan kehittämisessä alkuperäiskansojen oikeuksien edistämiseksi sekä edesauttaa vuoropuhelua jäsenvaltioiden, alkuperäiskansojen tai yksityissektorin pyynnöstä ja edellyttäen, että vuoropuhelun aloittaminen on hyväksyttävissä kaikille osapuolille. EMRIP:n saamelaiskäräjien aloitteesta tehty maavierailu Suomeen oli EMRIP:n ensimmäinen vierailu uudistetun mandaatin alaisuudessa. EMRIP keskittyi vierailunsa aikana saamelaiskäräjälain uudistukseen ja erityisesti lain 3 ja 9 §:iin. Vierailun pohjalta EMRIP laati lyhyen muistion (neuvoa-antavat kommentit), jonka tavoitteena oli fasilitoida kansallista keskustelua. Toimikunta on työssään hyödyntänyt EMRIP:n laatimia neuvoa-antavia kommentteja. Lisäksi EMRIP:n heinäkuun istunnossa 2018 on vuoropuhelu maavierailuista ja yhteistyöstä, johon myös Suomen hallituksen ja saamelaiskäräjien edustaja osallistuu.

Toimikunta järjesti asiantuntijakuulemisen, jossa kuultiin professori Martin Scheininia ja tutkija Juha Joonaa. Kirjallisia lausuntoja toimikunta sai edellä mainittujen asiantuntijoiden lisäksi tutkija Leena Heinämäeltä ja oikeustieteen tohtori Kaisa Korpijaakko-Labbalta. Toimikunnan aineistona on ollut myös valtioneuvoston kanslian TEAS-tutkimusrahoilla 2017 julkaistu laaja alkuperäiskansaoikeuksiin painottuva tutkimus.

Saamelaiskäräjälain 9 §:n neuvottelut hallituksen esityksestä on tarkoitus järjestää tulevan kuulemiskierroksen jälkeen. Hallituksen esitystä ei anneta eduskunnalle, jos saamelaiskäräjät tätä vastustaa.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Lausuntokierros kesä–heinäkuussa 2018.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Esityksen toteuttamista ei ole sidottu muihin lainsäädäntöhankkeisiin, vaan kysymys on saamelaiskäräjälakiin valmistelluista uudistuksista.

Esitys liittyy valtion vuoden 2019 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Vuoden 2019 talousarvioon vaikuttavat erityisesti vaaliluetteloon merkitsemistä koskevien hakemusten käsittelyn uudistaminen ja suunnitelma siirtää seuraavia saamelaiskäräjävaaleja. Kun otetaan huomioon vaaliluetteloon merkitsemistä koskevien hakemusten käsittelyn uudistaminen ja myös muut saamelaiskäräjien toimielinrakenteita koskevat muutokset, lähinnä vaalilautakunnan ja oikaisulautakunnan asettamiseen tarvittava aika, seuraavien saamelaiskäräjävaalien järjestäminen esitetään lykättäväksi vuoteen 2020.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki saamelaiskäräjistä

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Lain tarkoitus. Lain 1 lukuun on koottu perustuslain 121 §:n 4 momentissa taatun saamelaisten itsehallinnon perussäännökset saamelaiskäräjien valitsemisesta ja toiminta-alueesta. Lain 1 §:n 1 momentissa on nykyinen yleissäännös saamelaisten oikeudesta alkuperäiskansana valita keskuudestaan saamelaiskäräjät. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan oikeus äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa on vaaliluetteloön merkityillä saamelaisilla. Uusi momentti ilmaisisi vaalijärjestelmän ja äänioikeuden perusteen, josta säädetään 3 §:ssä. Samoin vaalikelpoisuus on lain 22 §:ssä liitetty äänioikeuteen.

Pykälän 3 momentti vastaa voimassa olevan lain 2 momenttia.

3 §. Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloön. Nykyisen saamelaisen määritelmäsäännöksen sijasta ehdotetaan lakiin säännöstä, joka jatkossa selkeämmin osoittaisi ainoastaan oikeutta tulla merkityksi vaaliluetteloön. Kyse olisi siis äänioikeudesta saamelaiskäräjien vaaleissa, eikä siitä, ketä on pidettävä ylipäänsä saamelaisena. Henkilön merkitsemisellä vaaliluetteloön ei siten ole muita vaikutuksia saamelaisille muutoin perustuslain mukaan alkuperäiskansana kuuluvista oikeuksista ja niiden kehittämisestä. Kaikki saamelaisina itseään pitävät eivät halua äänestää tai hakeutua vaaliluetteloön, eikä ketään ole sallittua vastoin asianomaisen henkilön tahtoa merkitä vaaliluetteloön. Vaaliluettelo ei siis ole tyhjentävä luettelo siitä, ketkä ovat saamelaisia, vaan luettelon ulkopuolellakin on saamelaisia, ja yksilöt ja ryhmät voivat vaalia saamen kieltä, saamelaista kulttuuria ja identiteettiä myös vaaliluettelon ulkopuolella. Alkuperäiskansa saamelaisten oikeuksista on säädetty ja tullaan säätämään muualla

lainsäädännössä. Tätä kuvastaisi myös ehdotettu 1 §:n 2 momentti, jonka mukaan oikeus äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa olisi vaaliluetteloon merkityillä saamelaisilla.

Ehdotettu muutos vastaa pitkälti parafoidun pohjoismaisen saamelais sopimuksen määräystä saamelaiskäräjien äänestysluettelosta. Kyseisen määräyksen ja ehdotetun muutoksen yhtenä tavoitteena on yhtenäistää vaaliluetteloon hakeutumisen kriteerit Pohjoismaissa, ottaen huomioon, että saamen kansa asuu usean valtion alueella. Yhtenäiset kriteerit avaisivat uusia mahdollisuuksia saamelaisten itsemääräämisoikeuden käytölle yli valtiollisten rajojen.

Äänioikeuden edellytyksiä koskevan säännöksen otsikkona olisi oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon. Säännös sisältäisi voimassa olevan lain tapaan subjektiivisena kriteerinä henkilön suostumuksen, toisin sanoen hakeutumisen vaaliluetteloon ja siten lisäksi objektiiviset perusteet hakemuksen hyväksymiselle.

Pykälän 1 momentin johdantovirkkeeseen sisältyvää subjektiivista edellytystä ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan pykälän otsikkoa ja edellä esitettyä, että kyse on ainoastaan oikeudesta tulla merkityksi saamelaiskäräjien vaaliluetteloon, ei muista oikeuksista. Henkilön olisi nykyiseen tapaan identifioitava itsensä saamelaiseksi ja merkintä vaaliluettelossa edellyttäisi nykyiseen tapaan suostumusta hakeutua vaaliluetteloon.

Itseään saamelaisena pitävän henkilön olisi täytettävä 1 momentin 1 tai 2 kohdan vaihtoehtoinen objektiivinen kriteeri, jotta hänellä olisi oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon. Objektiivisen kriteerin pääsisältönä olisi periaate, että henkilön tulee olla saamelaista syntyperää: saamelaiseksi synnyttään, ei tulla tai päästä. Poikkeuksena tästä säännöksestä olisi ottolapsi, joka muuallakin lainsäädännössä rinnastetaan biologisesti omaan lapseen. Voimassa olevassa laissa säädettyjä objektiivisia kriteerejä ehdotetaan alempaa ilmenevällä tavalla tarkistettaviksi.

Momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi lisäämällä säännökseen yksi sukupolvi. Siten kohdan mukaisena edellytyksenä olisi vastaisuudessa, että henkilö itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan, isovanhemmistaan tai isoisovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään. Ensimmäisen kielen henkilö oppii kotonaan vanhemmiltaan, lähisuvultaan tai muilta läheisiltään ja on kieli, jonka hän parhaiten taitaa. Ensimmäisellä kielellä omaksutaan myös saamelaiskulttuuria ja sen perinteitä. Saamen kielellä viitataan eri saamen kielisiin, kuten pohjoissaamen, inarinsaamen ja koltansaamen kielisiin sekä muihin Norjassa, Ruotsissa ja Venäjällä puhuttuihin saamen kielisiin. Ensisijaisena näyttönä kielitaidosta olisi jatkossakin Pohjoismaiden saamelaisneuvoston Suomen jaoston vuonna 1962 suorittama väestölaskenta, jonka mukaiset henkilöt ovat pohjoissaamen-, inarinsaamen- tai koltansaamenkielisiä. Tämä

luettelo ei ole kuitenkaan täydellinen, joten henkilön voitaisiin myös muutoin todeta oppineen saamen kielen ensimmäisenä kielenään.

Momentin 2 kohtaa ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että ehdotetun säännöksen mukaan edellytetään, että ainakin toinen henkilön vanhemmista on merkittynä tai on ollut merkittynä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa. Se, että henkilön vanhempi on poistettu vaaliluettelosta kuoleman tai oman ilmoituksen perusteella, ei jatkossakaan vaikuttaisi hänen lapsensa oikeuteen tulla merkityksi vaaliluetteloon. Henkilöllä ei olisi kuitenkaan siinä tapauksessa oikeutta tulla merkityksi vaaliluetteloon 3 kohdan perusteella, mikäli hänen vanhempansa, jonka vaaliluettelomerkintään henkilö vetoaa 3 kohdan nojalla hakiessaan, on poistettu vaaliluettelosta jonkin muun syyn kuin kuoleman tai oman ilmoituksen johdosta.

Pykälään ehdotetaan otettavaksi uusi 2 momentti, jossa viitataan laissa säädettyihin muihin vaatimuksiin. Momentin mukaan edellytyksenä olisi myös, että tässä laissa säädetyt ikää, kansalaisuutta ja väestökirjanpitoa koskevat äänioikeuden muut vaatimukset täyttyvät. Näistä edellytyksistä säädetään tarkemmin vaaleja koskevan 4 luvun 21 §:ssä.

4 a §. *Hallinto-oikeudellisten säädösten soveltaminen.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi maininta, jonka mukaan myös lakia sähköisestä asioinnista viranomaisissa sovellettaisiin saamelaiskäräjiin ja sen toimitelmiin.

2 luku Saamelaiskäräjien tehtävät

5 §. *Saamelaiskäräjien yleinen toimivalta.* Pykälää ehdotetaan täydennettäväksi maininnalla saamelaiskäräjien yleisestä tehtävästä hoitaa ja edistää alkuperäiskansaoikeuksien toteutumista Suomessa. Säännöksen otsikkoa tarkistettaisiin sanallisesti.

Saamelaiskäräjien tehtävänä olisi pykälän 1 momentin mukaan hoitaa saamelaisten omaa kieltä, kulttuuria ja asemaa alkuperäiskansana koskevat asiat sekä edistää saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien toteutumista Suomessa. Edistämistehtävää koskevan maininnan sisällyttäminen lakiin korostaisi sitä, että saamelaiskäräjille kuuluu saamelaisten kulttuuri-itsehallinnosta huolehtivana toimielimenä myös saamen kielen ja saamelaiskulttuurin sekä alkuperäiskansaoikeuksien edistämiseen tähtääviä, dynaamisia tehtäviä. Alkuperäiskansaoikeuksilla säännöksessä viitataan yhtäältä perustuslain säännöksiin saamelaisten oikeuksista ja toisaalta alkuperäiskansojen oikeuksia koskevaan kansainväliseen oikeuteen. Edistämistehtävää koskevaa mainintaa lukuun ottamatta ehdotettu säännös vastaa asiallisesti voimassaolevan saamelaiskäräjälain 5 §:n 1 momenttia.

Saamelaiskäräjät voisi ehdotetun 2 momentin mukaan tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja, kehittää ja hallinnoida saamelaiskulttuuria sekä myöntää rahoitusta. Säännöksessä mainittaisiin voimassaolevan saamelaiskäräjälain 5 §:n 2 momentissa säädettyjen aloitteiden, esitysten ja lausuntojen laatimistehtävän lisäksi saamelaiskulttuurin kehittämisen- ja hallinnointi- sekä rahoituksen myöntämistehtävät, joita saamelaiskäräjät jo tälläkin hetkellä käytännössä hoitaa. Esimerkiksi saamelaiskäräjien koulutus- ja oppimateriaalitoimisto seuraa saamenkielisen opetuksen ja saamen kielen opetuksen tilannetta ja työskentelee kiinteässä yhteistyössä opetusalan viranomaisten kanssa niiden kehittämiseksi. Saamelaiskäräjät käytännössä raportoivat opetuksen tilanteesta ja kehitystarpeista, vastaa saamenkielisen oppimateriaalin tuottamisesta ja jakamisesta sekä kouluttaa ja avustaa eri toimijoita ja levittää tietoa. Lisäksi saamelaiskäräjät kokoaa kaikki saamelaisopetuksen viranomaistahot säännölliseen yhteistyöhön ja tietojen vaihtoon perustamansa Saamelaisten koulutusasiain yhteistyöelimen kautta. Opetukseen liittyvät tehtävät eivät rajoitu kotiseutualueelle, vaan ovat luonteeltaan valtakunnallisia.

Kehittämisen- ja hallinnointi- sekä rahoituksen myöntämistehtävien lisääminen momenttiin liittyy ehdotukseen lisätä pykälän 1 momenttiin säännös saamelaiskäräjien edistämistehtävästä. Vaikka määrärahojen myöntämistä koskevalla maininnalla ei ole tarkoitus muuttaa saamelaiskäräjälain 8 §:n voimassa olevaa sääntelyä määrärahojen jakamisesta, saamelaiskäräjien kehittämistehtävien ja -valtuuksien korostaminen heijastuu määrärahojen jakamiskäytäntöön. Saamelaiskäräjät voi tehdä esityksen myös esimerkiksi ehdotuksen 9 §:ssä tarkoitettujen neuvotteluiden käynnistämisestä.

Ehdotetussa 2 momentissa tarkoitetuissa asioissa saamelaiskäräjät käyttäisi päätösvaltaa siten kuin saamelaiskäräjistä annetussa laissa ja muualla laissa erikseen säädetään. Ehdotuksella ei puututa viranomaisille tai muille julkisia hallintotehtäviä hoitaville elimille laissa säädettyihin ohjaus- tai edistämistehtäviin. Esimerkiksi poronhoitoa, metsästystä ja kalastusta sekä metsätaloutta varten on säädetty erityisistä ohjaus- ja edistämisyhteistyöjärjestelmistä, jotka ovat voimassa myös saamelaisten kotiseutualueella. Muun muassa rahoituksen myöntämisestä määrätarkoituksiin ja määrärahoja myönnettäessä noudatettavasta menettelystä säädettäisiin vastaisuudessakin erikseen. Saamelaiskäräjät käyttää päätösvaltaa niissä asioissa ja niiltä osin kuin päätösvaltaa saamelaiskäräjille erikseen lainsäädännössä osoitetaan. Niissä tehtävissä, joissa saamelaiskäräjät käyttää julkista valtaa, voidaan saamelaiskäräjiä joissain tilanteissa pitää tietyssä laissa tai säännöksessä tarkoitettuna viranomaisena.

Pykälän 3 momenttia ei ehdoteta muutettavaksi.

6 §. Saamelaisten edustaminen. Pykälää ehdotetaan sanonnaltaan tarkistettavaksi. Ehdotuksen mukaan saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia kansallisissa ja kansainvälisissä tehtävissään. Saamelaiskäräjät on saamelaisten keskuudestaan valitsema

edustuselin, joka siten virallisuonteisesti edustaa saamelaisia tehtäviensä alalla. Selvää on, ettei ehdotetussa laissa säädetä saamelaisten yhdistys- ja muusta vastaavasta kansalaisyhteiskunnan tason toiminnasta.

7 §. Kertomus. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että saamelaiskäräjät laatisi vuosittain kertomuksen suoraan eduskunnalle eikä enää valtioneuvostolle hallituksen kertomuksen laatimista varten. Eduskunnalle tarjoutuisi näin nykyistä keskitetympi mahdollisuus arvioida saamelaisia koskevien asioiden tilaa ja kehitystä.

9 §. Yhteistoiminta- ja neuvotteluvuoro. Lain nykyistä säännöstä viranomaisten velvollisuudesta ja saamelaiskäräjien tehtävästä neuvotella saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksiin vaikuttavista toimenpiteistä ehdotetaan muutettavaksi viranomaisten ja saamelaiskäräjien yhteistyötä aiempaa enemmän painottavaksi. Pykälän otsikko ehdotetaan tarkistettavaksi säännöksen tällaista sisältöä paremmin vastaavaksi.

Pykälän 1 momentin mukaan viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa pyrkien saavuttamaan yhteisymmärryksen tai suostumuksen saamelaisten kotiseutualueella toteutettaville tai vaikutuksiltaan sinne ulottuville sekä muille erityisesti saamelaisten kieleen tai kulttuuriin taikka heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana vaikuttaville laajakantoisille ja merkittävälle toimenpiteille. Neuvotteluista riippumatta tulee viranomaisten edistää saamelaisten muun muassa perustuslaissa turvattujen oikeuksien toteutumista säädettäessä lakeja, tehtäessä päätöksiä ja ryhtyessä muihin toimiin. Säännöksen pääasiallinen tarkoitus on, että neuvottelut yhteistoimintavelvoitteen piiriin kuuluvista asioista käydään saamelaiskäräjien kanssa saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien turvaamisen näkökulmasta aidosti, molemminpuolisen arvostuksen hengessä ja vilpittömin mielin, eikä pelkästään muodollisesti lain vaatimuksen täyttämiseksi.

Ehdotuksen mukaan viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa pyrkien saavuttamaan yhteisymmärryksen tai suostumuksen. Tällä viitataan kansainvälisessä oikeudessa kehittyneisiin vaatimuksiin neuvottelujen vilpittömyydestä ja oikea-aikaisuudesta sekä asian kannalta riittävästä, yhteisestä tietopohjasta (niin sanottu free prior informed consent -käsite). Ehdotettu muutos toteuttaa osaltaan YK:n alkuperäiskansajulistuksen toimeenpanoa Suomessa. Esityksen yleisperusteluissa käsitellään tarkemmin kansainvälisen oikeuden kehitystä tältä osin (s. 78).

Neuvottelut tulee siten käydä vilpittömästi ja molemminpuolisen arvostuksen hengessä sekä oikea-aikaisesti. Osapuolten asema neuvotteluissa tulisi olla mahdollisimman tasavertainen. Riittävä valmistautuminen ja osallistuminen neuvotteluihin edellyttää, että saamelaiskäräjillä on käytettävissään riittävät resurssit.

Neuvotteluja tulee käydä hyvissä ajoin ennen päätöksentekoa, eli sellaisessa vaiheessa, jolloin suunniteltuun toimenpiteeseen on aidosti vielä mahdollista vaikuttaa. Viranomaisen tai muun julkista hallintotehtävää hoitavan tulee siten ajoissa ilmoittaa saamelaiskäräjille tällaisen toimenpiteen suunnittelusta. Saatuaan tiedon tällaisesta hankkeesta, voisi saamelaiskäräjät lain 5 §:n 2 momentin perusteella tehdä esityksen tai aloitteen neuvottelujen käynnistämisestä. Myös viranomainen tai muu julkista hallintotehtävää hoitava voisi tehdä aloitteen neuvottelujen käynnistämiseksi. Saamelaiskäräjillä tulee olla mahdollisuus käsitellä asiaa omissa toimielimissään asian laadun mukaan.

Yhteistoiminnan ja neuvottelujen edellytyksenä on, että neuvotteluosapuolilla on oikeat ja riittävän kattavat tiedot neuvottelujen kohteena olevasta asiasta ja suunnitellun toimenpiteen vaikutuksista. Osapuolten tasavertainen asema neuvotteluissa voi edellyttää, että viranomaiset ja muut julkista hallintotehtävää hoitavat toimittavat saamelaiskäräjille tällaisen riittäviin tietoihin ja selvityksiin perustuvan kirjallisen selostuksen kyseistä toimenpidettä koskevista keskeisistä kysymyksistä ennen neuvotteluja. Kirjallinen selostus voi sisältää esimerkiksi alustavan arvion toimenpiteen vaikutuksista saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai saamelaisten asemaan alkuperäiskansana.

Vaatus pyrkimisestä yhteisymmärrykseen edellyttää suoraa vuorovaikutusta saamelaiskäräjien ja viranomaisen välillä. Molempien osapuolten tulisi neuvotteluissa esittää perusteltu näkemyksensä neuvottelujen kohteena olevasta asiasta sekä esittää näkemyksensä vastapuolen kannasta, jotta kyse olisi varsinaisista neuvotteluista. Esimerkiksi pelkkä tiedottaminen vireillä olevasta asiasta ei ole säännöksessä tarkoitettu neuvottelu. Saamelaiskäräjien näkemyksen esittäminen tietystä asiasta ilman keskustelua aiheesta tai saamelaiskäräjien kannasta ei myöskään ole säännöksessä tarkoitettu neuvottelu. Uuden neuvottelun järjestäminen voi olla tarpeellista, jos toinen osapuoli ei neuvotteluissa pysty ottamaan kantaa toisen osapuolen kannanottoihin. Neuvottelut päättyvät joko yhteisymmärryksen saavuttamiseen, suostumukseen tai siihen, ettei yhteisymmärrystä ole keskusteluja jatkamallakaan mahdollista saavuttaa tai suostumusta saada.

Vaatus pyrkimisestä saavuttaa yhteisymmärrys tai suostumus ei kuitenkaan merkitse sitä, että saamelaiskäräjillä olisi oikeus omilla päätöksillään tai esimerkiksi jättäytymällä passiiviseksi estää viranomaista päättämästä sen toimivaltaan kuuluvaa asiaa. Pyrkimys saavuttaa yhteisymmärrys tai suostumus ei merkitse myöskään sitä, että yhteisymmärrys tai suostumus olisi aina saavutettavissa. Viranomaisella voi olla hyväksyttävät perusteet toiminnalleen siinäkin tapauksessa, että saamelaiskäräjät toimenpidettä nimenomaisesti vastustaisi. Viranomainen voi olla velvollinen neuvottelemaan sen toimivaltaan kuuluvasta asiasta muidenkin tahojen kanssa tai sen on – kuten esimerkiksi ympäristölainsäädännön alaan kuuluvissa erinäisissä suunnittelupro-

sesseissa – sovittava yhteen useiden asianosaistahojen erilaisia intressejä. Neuvottelujen kohteena olevasta asiasta päättää viime kädessä edelleen asianomainen viranomainen lailla säädetyn toimivaltansa nojalla. Saamelaiskäräjillä ei siis ole neuvotteluissa niin sanottua veto-oikeutta, vaikka yhteisymmärrys tai suostumus onkin neuvottelujen tavoitteena. Toisaalta viranomaiset eivät ole oikeutettuja ryhtymään saamelaiden perus- ja ihmisoikeuksia loukkaaviin toimenpiteisiin edes saamelaisten suostumuksella ottaen huomioon viranomaisten perustuslaissa säädetty velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeudet sekä säännöksen 3 momentti.

Neuvotteluvelvollisuus koskisi paitsi nykyiseen tapaan kaikkia viranomaisia myös muita julkisia hallintotehtäviä hoitavia. Ministeriöiden ja valtion keskushallinnon muiden viranomaisten lisäksi neuvotteluvelvollisia olisivat siten myös valtion alue- ja paikallishallintoviranomaiset samoin kuin kaikki kunnalliset viranomaiset sekä sellaiset muut kuin viranomaiskoneistoon kuuluvat toimijat, joille on lailla tai sen nojalla osoitettu julkisia hallintotehtäviä hoidettaviksi. Tulevaisuudessa myös perustettavat maakunnat tulevat olemaan yhteistoimintavelvoitteen piirissä. Neuvottelun kohteena voi olla asianomaisen viranomaisen toimivaltaan kuuluva asia. Ministeriössä kysymys voi olla esimerkiksi saamelaisia koskevan lainsäädännön valmistelusta ja muussa viranomaisessa sen toimivaltaan kuuluvan hallinnollisen tai taloudellisen päätöksen valmistelusta. Tulevilla maakunnilla tulee olemaan tärkeä rooli muun muassa saamelaisten kielellisten oikeuksien toteuttamisessa. Esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) on vielä pidemmälle säädetty menettely.

Neuvottelut tulee ehdotetun säännöksen mukaan käydä muistakin kuin voimassa olevassa laissa tarkoitetuista saamelaisten kotiseutualueella toteutettaviksi suunnitelluista hankkeista tai toimenpiteistä. Tällaisten lisäksi säännöksen piiriin kuuluisivat myös sellaiset laajakantoiset ja merkittävät hankkeet, joiden vaikutukset ulottuvat kotiseutualueelle, vaikka ne sinänsä toimeenpantaisiinkin kotiseutualueen ulkopuolella. Esimerkiksi ympäristöön ja maankäyttöön liittyvien toimenpiteiden vaikutus voi ulottua kotiseutualueelle hankkeiden varsinaisesta maantieteellisestä toimeenpanopaikasta riippumatta.

Neuvottelut tulisi maantieteellisestä kriteeristä riippumatta käydä myös muista erityisesti saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksiin vaikuttavista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä. Tällaisia voivat olla etenkin saamen kieleen liittyvät toimenpiteet. Oikeus saada saamen kielen opetusta kotiseutualueen ulkopuolella on erityisellä tavalla saamelaisten asemaan alkuperäiskansana vaikuttava asia. Tämän kaltaisista asioista tulisi siten neuvotella siitä riippumatta, onko hankkeella välittömiä vaikutuksia saamelaisten kotiseutualueella.

Ehdotettu säännös sisältää luettelon yhteistoimintavelvollisuuden piiriin kuuluvista asioista, kuten voimassa oleva laki. Luettelo konkretisoi yhteistoimintavelvoitteen kattamat asiaryhmät ja auttaa tunnistamaan asiat, joita velvoite koskee. Luettelo ei ole tyhjentävä, vaan sen 6 kohdan mukaan yhteistoimintavelvoite koskee myös muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana vaikuttavaa asiaa. Luettelo ei siis miltään osin rajoita yhteistoimintavelvoitteen soveltamisalaa, vaan säännöstä tulee soveltaa kaikkiin laajakantaisiin ja merkittäviin toimenpiteisiin, jotka toteutetaan saamelaisten kotiseutualueella tai joiden vaikutukset ulottuvat sinne taikka jotka vaikuttavat erityisesti saamelaisten kieleen ja kulttuuriin taikka heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana. Perustuslakivaliokunta on pitänyt perusteltuna säilyttää säännöksen esimerkkiluettelo yhteistoimintavelvoitteen piiriin kuuluvista asioista (PeVM 12/2014 vp).

Erityisellä vaikutuksella säännöksessä viitataan ennen muuta hankkeisiin, jotka koskevat nimenomaan saamelaisia. Käytännössä tällaisia ovat etenkin saamelaisia koskevat lainvalmisteluhankkeet. Tällaisessa hankkeessa saamelaiskäräjät tulee kytkeä valmisteluun jo hankkeen alusta lähtien (PeVL 40/2009 vp). Hankkeet, jotka koskevat yleisesti kaikkia Suomen oikeudenkäyttöpiirissä olevia, eivät sen sijaan yleensä ole ehdotuksessa tarkoitettulla tavalla erityisesti saamelaisiin vaikuttavia. Hallinnolliset toimenpiteet voivat vaikuttaa erityisesti saamelaisiin toimenpiteen toteuttajasta riippumatta. Tällaisia toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi sellaiset viranomaisen myöntämät luvat, joiden perusteella on sallittua ryhtyä toimimaan kotiseutualueella tai sen välittömässä läheisyydessä.

Toimenpiteen tulee ehdotuksen mukaan vaikuttaa erityisesti saamelaisten kieleen tai kulttuuriin taikka heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana, jotta asia kuuluisi ehdotetun yhteistoiminta- ja neuvotteluvollisuuden piiriin. Sellaisten perinteisten elinkeinojen kuin poronhoidon, metsästyksen ja kalastuksen harjoittaminen on vakiintuneesti luettu kuuluvaksi saamelaiseen kulttuurimuotoon (katso esimerkiksi PeVL 32/2010 vp). Käytännössä yhteistoiminta- ja neuvotteluvollisuuden piiriin kuuluisivat nykyiseen tapaan erityisesti maa- ja vesialueiden käyttöä ja käytön suunnittelua samoin kuin maa- tai vesialueita käyttävien elinkeinojen harjoittamista sekä saamen kielen ja saamelaiskulttuurin opetusta ja elvyttämistä tai saamenkielisiä palveluja koskevat hankkeet ja toimenpiteet.

Toimenpiteen tulisi lisäksi olla laajakantoinen tai merkittävä, jotta siitä olisi ehdotetun säännöksen mukaan neuvoteltava. Tältä osin ehdotus vastaa voimassa olevan lain sääntelyä. Nykyisinkin neuvotteluvollisuus koskee laajakantoisia ja merkittäviä toimenpiteitä. Laajakantaisuudella ehdotuksessa viitataan lähinnä toimenpiteen suureen maantieteelliseen, väestölliseen tai ajalliseen vaikuttavuuteen. Merkittävyydellä puolestaan viitataan siihen, missä määrin tai kuinka syvästi toimenpiteen arvioidaan vaikuttavan saamelaisten kieleen tai kulttuuriin taikka heidän asemaansa ja oikeuksiinsa

alkuperäiskansana. Vähäisemmissä saamelaisiin sinänsä vaikuttavissa asioissa riittäisi siten vastaisuudessaakin tavanomainen lausunto- tai muu kuulemismenettely. Neuvottelumenettely on tavanomaista lausunto- ja kuulemismenettelyä pidemmälle menevä muoto osallistua viranomaisen päätettävien asioiden valmisteluun. Neuvottelut on siksi käytävä sellaisistakin ehdotetussa säännöksessä tarkoitetuista asioista, joista saamelaiskäräjille on jonkin erityislainsäädännössä olevan säännöksen mukaan varattava tilaisuus antaa lausunto tai tulla muutoin kuulluksi. Saamelaiskäräjien edustajan osallistuminen esimerkiksi jonkin työryhmän työhön ei sekään sinänsä poistaisi velvollisuutta käydä käräjien kanssa ehdotetussa laissa tarkoitetut neuvottelut.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös velvollisuudesta laatia käydystä neuvotteluista pöytäkirja. Viranomainen tai muu julkista hallintotehtävää hoitava laatisi pöytäkirjan neuvotteluiden kulusta ja pöytäkirja liitettäisiin neuvottelujen kohteena olevan asian asiakirja-aineistoon. Pöytäkirjan laatiminen on tarpeen senkin vuoksi, että neuvottelujen käyminen ehdotetussa säännöksessä tarkoitetuista hallinnollisista asioista on viranomaisen päätöksenteon oikeudellinen edellytys. Pöytäkirjaan on aiheellista merkitä asiassa mahdollisesti saavutettu yhteisymmärrys ja saamelaiskäräjien mahdollisesti antama suostumus. Mikäli yhteisymmärrystä ei ole löydetty tai saamelaiskäräjien suostumusta ei ole saatu, on pöytäkirjaan aiheellista merkitä tieto neuvotteluissa eriäviksi mahdollisesti jääneistä käsityksistä sekä neuvotteluosapuolten asiaa koskevat kannanotot. Pöytäkirjaan merkittäisiin muun muassa, miksi saamelaiskäräjien tiettyä vaatimusta ei ole voitu huomioida. Viranomaisten ja muiden julkista hallintotehtävää hoitavien olisi mahdollisuuksien mukaan seurattava, että yhteisesti sovituista asioista pidettäisiin kiinni. Viranomaisen tai julkisia hallintotehtäviä hoitavan tulisi mahdollisuuksien mukaan seurata yhteisesti sovittujen asioiden toteutumista ja kehittää tätä tukevia mekanismeja. Mikäli viranomainen tai muu julkista hallintotehtävää hoitava muuttaa suunnitelmansa sen jälkeen, kun yhteisymmärrykseen on neuvotteluissa päästy tai saamelaiskäräjien suostumus on saatu ja tämä johtaa olennaisesti huomompaan lopputulokseen saamelaisten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta, ovat uudet neuvottelut tarpeen.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös siitä, että viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien on 1 momentissa tarkoitettuja toimenpiteitä suunnitellessaan ja toteuttaessaan pyrittävä huolehtimaan siitä, ettei saamelaisten oikeudelle harjoittaa kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan aiheutu huomattavaa haittaa ja että saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana voidaan turvata ja edistää. Säännöksen noudattaminen edellyttää, että viranomaisella tai muulla julkisia hallintotehtäviä hoitavalla on riittävästi tietoa suunniteltujen toimenpiteiden vaikutuksista saamelaisten oikeuksiin, jotta saamelaisten oikeuksia harjoittaa kieltä ja kulttuuria voidaan turvata ja edistää. Asian laatu ja asianmukainen valmistelu voi käytännössä edellyttää vaikutusten arviointia. Muun muassa neuvotteluissa saamelaiskäräjien kanssa viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat voivat saada tietoa

suunnitellun toimenpiteen tai eri vaihtoehtojen vaikutuksista saamelaisiin, mutta vastuu toimenpiteen vaikutusten riittävästä selvittämisestä ja huomioimisesta on viranomaisella ja muulla julkista hallintotehtävää hoitavalla. Vaikutuksia koskevan selvityksen laajuus riippuisi toimenpiteen laadusta. Viranomaisen tai muun julkisia hallintotehtäviä hoitavan tulisi pyrkiä tekemään valinta tietyn toimenpiteen tai hankkeen eri toteuttamistapojen välillä siten, että voidaan edistää ja turvata saamelaisten oikeudet. Viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat harkitsisivat haittojen vähentämiseksi ja estämiseksi tarvittavat toimenpiteet, jos käy ilmi, että suunniteltu toiminta aiheuttaisi kielteisiä vaikutuksia saamelaisten kieleen tai kulttuuriin mukaan lukien perinteisten elinkeinojen harjoittamiseen. Myös hankkeeseen liittyvien eri toimenpiteiden kumulatiivinen vaikutus olisi huomioitava. Muun muassa neuvotteluissa saamelaiskäräjien kanssa viranomainen tai muu julkisia hallintotehtäviä hoitava voisi saada myös tätä harkintaa varten tarvitsemaansa tietoa.

Neuvottelut voidaan käydä eri tavoin. Tärkeää on, että menettely mahdollistaa vilpittömien, oikea-aikaisten ja aidosti yhteisymmärrykseen pyrkivien keskustelujen käymisen asiasta mahdollisimman tasavertaisten neuvotteluosapuolten kesken. Saamelaisten kotiseutualueella toimiva tai saamelaisiin liittyviä asioita muuten usein käsittelevä viranomainen voi sopia saamelaiskäräjien kanssa neuvotteluihin liittyvistä yleisistä menettelytavoista. Hyvänä käytäntönä voidaan pitää Metsähallituksen Lapin aluetoimiston käytäntöä neuvotella saamelaiskäräjien kanssa toisaalta neuvotteluja koskevista yleisistä periaatteista ja toisaalta yksittäisistä asioista. Neuvottelujen käytännön yksityiskohdista voi myös sopia asiakohdaisesti osapuolten kesken. Joissakin asioissa neuvottelut olisi mahdollista käydä vaikkapa teknisten tiedonvälityskeinojen avulla. Tästä voisi olla kyse esimerkiksi sellaisissa asioissa, joiden valmistelussa saamelaiskäräjät on ollut jo muulla tavalla mukana. Toisissa asioissa neuvottelut voivat edellyttää useammankin tapaamisen järjestämistä. Neuvotteluista riippumatta viranomaisilla ja muilla julkisia hallintotehtäviä hoitavilla on perustuslaillinen velvollisuus turvata alkuperäiskansa saamelaisten perus- ja ihmisoikeudet.

3 luku Toimikausi, toimielimet ja toiminta

10 §. Kokoonpano ja toimikausi. Pykälän säännöstä saamelaiskäräjien jäsenmäärästä ehdotetaan tarkistettavaksi nykyisestä kahdestakymmenestä yhdestä (21) kahteenkymmeneenviiteen (25). Jäsenmäärän tarkistus on perusteltu saamelaisten kokonaismäärässä toteutuneen kasvun vuoksi. Ehdotuksen mukaan saamelaiskäräjiin kuuluisi siten 25 jäsentä ja viisi varajäsentä, jotka valitaan saamelaiskäräjien vaaleilla neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan.

Voimassaolevan lain säännöstä vähintään kolmen jäsenen ja yhden varajäsenen valitsemisesta kustakin saamelaisten kotiseutualueen kunnasta ehdotetaan tarkistettavaksi vastaamaan paremmin äänioikeutettujen saamelaisten alueellista jakautumista.

Säännöksellä pyritään jatkossakin varmistamaan myös alueellinen edustavuus turvaamalla vähintään kolmen jäsenen valinta jokaisesta saamelaisten kotiseutualueen kunnasta. Saamelaiskäräjissä tulee ehdotuksen mukaan olla vähintään kuusi (6) jäsentä Inarin kunnasta, neljä (4) jäsentä Utsjoen kunnasta, kolme (3) jäsentä Enontekiön kunnasta ja kolme (3) jäsentä Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueelta sekä yksi varajäsen kustakin mainitusta kunnasta. Lisäksi ehdotetaan, että saamelaiskäräjissä tulisi saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelta olla vähintään yksi (1) jäsen ja varajäsen. Saamelaiskäräjien jäsenistä yli puolet (16/25) olisi perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla (PeVM 17/1994 vp) vastaisuudessaakin valittava saamelaisten kotiseutualueen kunnista. Muutoksella ei olisi vaikutusta saamelaiskäräjien vaalissa käytettävään vaalitapaan, vaan kyseessä olisi edelleenkin henkilövaali. Kuntakohtaisten kiintiöiden koon osittainen kasvattaminen ei muuttaisi vaalitapaa suhteellisen vaalin suuntaan.

Pykälän 2 ja 3 momenttiin ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia.

11 §. Saamelaiskäräjien puheenjohtaja. Pykälän 1 momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

Pykälän 2 momentti sisältäisi voimassa olevan lain tapaan säännöksen puheenjohtajan tehtävän päätoimisuudesta. Momentissa ehdotetaan myös – nykyisestä poiketen – rajoitettavaksi hallituksen puheenjohtajan toimikausia. Ehdotuksen mukaan sama henkilö voidaan valita hallituksen puheenjohtajaksi enintään kolmeksi perättäiseksi toimikaudeksi. Rajoitusta 12 vuoden yhtäjaksoiseen toimintaan pidetään hallituksen puheenjohtajan keskeisen aseman vuoksi perusteltuna. Toisaalta rajoitus koskisi vain perättäisiä toimikausia eikä siten kohtuuttomasti kaventaisi saamelaiskäräjien vapautta valita puheenjohtaja. Säännöstä sovellettaessa ei otettaisi lukuun niitä toimikausia, jotka ovat päättyneet ennen lain voimaantuloa. Tästä ehdotetaan säädettäväksi lain voimaantulosäännöksessä.

12 §. Kokousten koollekutsuminen. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että se koskisi nimenomaan saamelaiskäräjien kokouksen koollekutsumista. Lähtökohtana olisi voimassa olevan lain tapaan, että saamelaiskäräjien kokous päättää kokouksensa pidosta. Kokous olisi ehdotuksen mukaan kutsuttava koolle myös, jos saamelaiskäräjien puheenjohtaja tai hallitus katsoo sen tarpeelliseksi. Tällöin on perusteltua, että saamelaiskäräjien puheenjohtaja ja hallitus sopivat koollekutsuttavan kokouksen riittävästä valmistelusta. Lisäksi kokous olisi kutsuttava koolle, jos kolmasosa saamelaiskäräjien kokouksen jäsenistä sitä vaatii tietyn asian käsittelyä varten. Tältä osin säännöstä kokouksen määrävähemmistön oikeudesta täydennettäisiin maininnalla, jonka mukaan kokousta vaativan määrävähemmistön olisi yksilöitävä koolle kutsuttavassa kokouksessa käsiteltävä asia.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelta valitun jäsenen varajäsenen osalta.

13 §. Saamelaiskäräjien hallitus. Pykälän 1 momentin mukaan saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan hallituksen, jossa on puheenjohtaja ja kaksi varapuheenjohtajaa sekä enintään viisi muuta jäsentä. Ehdotuksen myötä hallituksen jäsenten määrä nousee neljästä viiteen. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös, jonka mukaan saamelaiskäräjät valitsee äänioikeutettujen saamelaisten keskuudesta hallitukseen kaksi varajäsentä. Heidän tulisi siten olla äänioikeutettuja saamelaisia, mutta ei välttämättä saamelaiskäräjien jäseniä, kuten puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja hallituksen varsinaisten jäsenten. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi myös maininta valintojen ilmoittamisesta oikeusministeriölle.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi sanallinen tarkistus.

Pykälän 3 momenttiin ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia.

Pykälän 4 momentin mukaan saamelaiskäräjien työjärjestyksessä voidaan määrätä varapuheenjohtajan ja muun hallituksen jäsenen tehtävän päätoimisuudesta. Työjärjestykseen olisi tarpeen ottaa maininta tehtävän päätoimisuudesta silloin, kun varapuheenjohtajan tai muun hallituksen jäsenen tehtävän katsotaan edellyttävän niin kiinteää työskentelyä, että sopiva korvaus siitä ei enää ole lain 17 §:n tarkoittama palkkio ja muu korvaus, josta määrätään saamelaiskäräjien vahvistamassa palkkiosäännössä. Työjärjestyksessä oleva maininta olisi edellytys myös osa-aikaiselle tai toimikautta lyhyemmälle määräaikaiselle virkasuhteelle, joka perustuu henkilön tehtävään varapuheenjohtajana tai hallituksen jäsenenä.

14 §. Muut toimielimet. Pykälän 1 momenttia uudistettaisiin vaalilautakunnan asettamisen osalta niin, että vaalilautakunnasta tulisi jatkuvaluonteinen toimielin. Kun vaalilautakunta asetettaisiin jo vaalikauden alussa, vaaliluetteloottamista koskevia asioita voitaisiin käsitellä ilman keskeytystä koko vaalikauden ajan.

Pykälän 1 momenttiin ei ehdoteta tehtäväksi muita muutoksia. Saamelaiskäräjät voi siten momentin toisen virkkeen nojalla vastaisuudessaakin asettaa muita toimielimiä saamelaisten kulttuuri-itsehallintoon kuuluvien asioiden hoitamiseksi. Saamelaiskäräjien toimielimiä voidaan täydentää samassa menettelyssä kuin ne on asetettukin.

Ehdotetussa uudessa 2 momentissa säädetään saamelaiskäräjien uudesta toimielimestä, oikaisulautakunnasta, jonka tehtävänä on ratkaista vaaliluetteloottamista merkitsemistä koskevat oikaisuvaatimukset. Oikaisulautakunnasta ja oikaisuvaatimuksen tekemisestä säädettäisiin 26 ja 26 a §:ssä.

15 §. Toimivallan käyttö. Pykälän otsikko ehdotetaan tarkistettavaksi pykälän säännösten pääasiallista sisältöä paremmin vastaavaksi.

Saamelaiskäräjien kokous ehdotetaan erikseen mainittavaksi 1 momentissa käräjien toimivaltaa käyttävänä toimielimenä saamelaiskäräjien hallituksen ja muiden toimielinten rinnalla. Momenttiin ehdotetaan lisäksi tehtäväksi vähäisiä sanonnallisia tarkistuksia. Ehdotuksen mukaan saamelaiskäräjien kokous sekä hallitus ja muut toimielimet käyttävät käräjille kuuluvaa toimivaltaa sen mukaan kuin saamelaiskäräjistä annettussa laissa säädetään ja saamelaiskäräjien työjärjestyksessä määrätään.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös asioiden pidättämisestä saamelaiskäräjien kokouksen toimivaltaan. Ehdotuksen mukaan saamelaiskäräjien kokous päättää periaatteellisesti merkittävistä ja laajakantoisista asioista, jollei asian kiireellisyydestä muuta johdu. Ehdotus vastaa asiallisesti saamelaiskäräjien työjärjestyksen nykyistä (hyväksytty saamelaiskäräjien kokouksessa 21.12.2015) sääntelyä asiasta. Kokouksen tehtävänä on työjärjestyksen 4 §:n 3 kohdan mukaan hyväksyä käräjien puolesta tehtävät periaatteellisesti merkittävät ja laajakantoiset aloitteet, esitykset, lausunnot ja muut kannanotot. Hallituksen tehtävänä puolestaan on työjärjestyksen 6 §:n 8 kohdan mukaan ratkaista käräjien kokoukselle kuuluva asia, jos asian kiireellisyys sitä vaatii ja hallitus yksimielisesti toteaa asian niin kiireelliseksi, ettei sitä voida siirtää käräjien seuraavaan kokoukseen.

Saamelaiskäräjien kokouksen käsiteltäviin kuuluvia asioita koskevan säännöksen lisääminen lakiin korostaisi omalta osaltaan käräjien kokouksen asemaa saamelaisten ylimpänä edustus- ja päätöksentekuelimenä. Säännös olisi sinänsä yleisluonteinen ja joustava.

Saamelaiskäräjien kokouksen toimivaltaan kuuluvasta asiasta voisi ehdotuksen mukaan päättää saamelaiskäräjien muu toimielin, jos asian kiireellisyys sitä jossakin tapauksessa vaatisi. Saamelaiskäräjien työjärjestyksessä olisi vastaisuudessakin mahdollista määrätä menettelystä, jossa käräjien kokoukselle sinänsä kuuluvan asian todetaan olevan kiireellinen ja siten esimerkiksi käräjien hallituksen päätettävissä.

Pykälän 3 momentti toimivallan siirtokiellosta vastaisi pääosin voimassaolevan lain 15 §:n 2 momenttia. Säännöstä ehdotetaan kuitenkin täydennettäväksi siten, että toimivallan siirto olisi nimenomaisesti kielletty myös 5 §:n 3 momentissa sekä 20 ja 26 a §:ssä tarkoitetuissa asioissa. Siirtää ei siten saisi myöskään saamelaiskäräjien kokouksen toimivaltaa hyväksyä saamelaiskäräjien työjärjestys (5 §:n 3 momentti), vaalilautakunnan toimivaltaa päättää hakemuksesta saamelaisen merkitsemisestä vaaliluetteloon, laatia vaaliluettelo ja toimeenpanna saamelaiskäräjien vaalit (20 §) eikä oikaisulautakunnan toimivaltaa ratkaista oikaisuvaatimus vaaliluetteloon merkitsemistä tai siitä poistamista koskevassa asiassa (26 a §).

Selvää on, ettei saamelaiskäräjien kokouksen toimivaltaa päättää 2 momentissa tarkoitetuista periaatteellisesti merkittävistä ja laajakantoisista asioista olisi sallittua siirtää muun toimielimen päätettäväksi muulloin kuin kiireellisissä yksittäistapauksissa.

16 §. Toimistot ja henkilöstö. Saamelaiskäräjillä on pykälän 1 momentin mukaan toimistoja sekä virka- ja työsopimussuhteista henkilöstöä sen mukaan kuin siitä saamelaiskäräjien työjärjestyksessä tarkemmin määrätään. Voimassaolevan lain 16 §:n 1 momentti sisältää valtuussäännöksen säätää saamelaiskäräjien toimistoista ja henkilöstöstä asetuksella. Saamelaiskäräjien itsehallinnollisen aseman vuoksi ei kuitenkaan ole asianmukaista, että tällaisista kulttuuri-itsehallinnon käytännön järjestämiseen liittyvistä seikoista säädetään asetuksella. Perusteltua on, että saamelaiskäräjien toimintaa koskeva sääntely toteutetaan vain lailla ja – saamelaiskäräjien määrärahojen rajoissa – saamelaiskäräjien itsensä hyväksymällä työjärjestyksellä. Saamelaiskäräjästä annettuun asetukseen nykyisin sisältyvät säännökset saamelaiskäräjien toimistoista, henkilöstöstä ja henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista tulisi näin ollen kumota. Näistä asioista voisi vastaisuudessa määrätä saamelaiskäräjien työjärjestyksessä.

Momenttiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi maininta, jonka mukaan Saamen kielen toimistosta säädetään erikseen. Saamen kielen toimistoa koskeva sääntely sisältyy nykyisin Saamen kielilain 26 §:ään ja saamelaiskäräjästä annetun asetuksen 3 §:ään. Oikaisulautakunnan henkilöstöstä säädetään erikseen 26 §:ssä.

Pykälän 2 ja 3 momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

17 a §. Kokoukseen osallistuminen teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä mahdollisuudesta osallistua kokoukseen teknisen tiedonvälitystavan avulla.

Pykälän 1 momentin mukaan saamelaiskäräjät voisi työjärjestyksessään määrätä, että sen toimielinten kokouksiin voi osallistua videoneuvotteluyhteyden tai muun soveltuvan teknisen tiedonvälitystavan avulla. Tällainen välitystapa voisi olla esimerkiksi videoneuvotteluyhteys, jolloin kokoukseen osallistuvilla on kahdensuuntainen puhe- ja näköyhteys keskenään, tai tavallinen puhelinyhteys ilman näköyhteyttä. Videoneuvotteluyhteys voisi olla luonteva apuväline osallistuttaessa saamelaiskäräjien kokouksen istuntoon teknistä apuvälinettä käyttäen. Muun toimielimen kokoukseen taas voisi olla mahdollista osallistua myös tavallista puhelinyhteyttä käyttämällä.

Pykälän 2 momentin perusteella työjärjestyksessä voitaisiin tarvittaessa antaa tarkemmat määräykset teknistä tiedonvälitystapaa käytettäessä noudatettavasta menettelystä.

17 b §. Aloiteoikeus. Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi pykälä vähintään viidenkymmenen äänioikeutetun saamelaisen oikeudesta tehdä saamelaiskäräjille aloite käräjien tehtäviin kuuluvassa asiassa.

Aloiteoikeus olisi uusi kansalaistason vaikuttamisen muoto saamelaiskäräjien toiminnassa. Äänioikeutetuilla saamelaisilla olisi aloiteoikeuden perusteella mahdollisuus saada asioita saamelaiskäräjillä vireille. Ehdotuksen mukaan aloitteen voisi tehdä viisikymmentä äänioikeutettua saamelaista. Tämä olisi noin 1 prosentti vaaliluetteloon nykyisin merkityistä äänioikeutetuista.

Aloitteen voisi ehdotuksen mukaan tehdä vain saamelaiskäräjien tehtäviin kuuluvassa asiassa. Laissa ei säädettäisi aloiteoikeuden käyttämiselle muita asiallisia tai sisällöllisiä edellytyksiä. Lakiin ei ehdoteta otettavaksi myöskään säännöksiä aloiteoikeuden käyttämisessä noudatettavasta menettelystä tai aloitteen käsittelemisestä saamelaiskäräjillä. Tarkemmat määräykset näistä seikoista annettaisiin pykälän 2 momentin nojalla saamelaiskäräjien työjärjestyksessä.

18 §. Asioiden käsittely. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan sanonnaltaan tarkistettavaksi siten, että siinä huomioidaan saamelaiskäräjien eri toimielimet. Saamelaiskäräjien kokous ja muu toimielin olisi päätösvaltainen, kun sen puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja – tai joku heistä, jos toimielimellä on useampi varapuheenjohtaja – sekä vähintään puolet muista jäsenistä on saapuvilla. Päätösvaltaisuutta laskettaessa muilla jäsenillä tarkoitetaan kaikkia muita toimielimen jäseniä paitsi puheenjohtajaa tai hänen sijastaan kyseisen kokouksen puheenjohtajana toimivaa varapuheenjohtajaa. Mikäli puheenjohtaja on paikalla, läsnä tulee siten olla puolet varapuheenjohtajien ja muiden jäsenten yhteenlasketusta määrästä. Mikäli varapuheenjohtaja johtaa kokousta, läsnä tulee olla puolet mahdollisten muiden varapuheenjohtajien ja muiden jäsenten yhteenlasketusta määrästä.

Asioiden käsittelystä oikaisulautakunnassa säädetään erikseen 4 a §:ssä sekä 26 ja 26 a §:ssä.

Pykälän 2 momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan pientä sanallista tarkistusta. Muilta osin momenttiin ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia.

3 a luku Kirjanpito ja tilintarkastus

18 a §. Kirjanpito. Pykälässä nimikkeeltään mainitun kirjanpitolain säädöskokoelmanumero ehdotetaan muutettavaksi viittaamaan voimassa olevaan kirjanpitolakiin. Säännöstä ehdotetaan myös sanallisesti tarkistettavaksi.

18 d §. Tilintarkastuskertomus. Pykälään ehdotetaan otettaviksi säännökset tilintarkastuskertomuksesta ja se korvaisi voimassa olevan lain 18 i §:n sääntelyn asiasta. Pykälän otsikko ehdotetaan tämän vuoksi muutettavaksi.

Tilintarkastajan on ehdotuksen mukaan annettava kultakin tilikaudelta huhtikuun loppuun mennessä saamelaiskäräjien hallitukselle kirjallinen tilintarkastuskertomus, jonka tulee, sen lisäksi mitä tilintarkastuslaissa edellytetään, sisältää lausunto siitä, ovatko valtionavustuksen käytöstä toimintakertomuksessa annetut tiedot oikeita.

18 e–18 i §. Pykälät ehdotetaan kumottaviksi. Tilintarkastuslaki (1141/2015) sisältää tarvittavan sääntelyn kumottaviksi ehdotetuissa pykälissä nykyisin säädetyistä asioista. Tämän vuoksi saamelaiskäräjistä annetussa laissa on tarpeen säätää enää vain tilintarkastajien valinnasta ja toimikaudesta (voimassa oleva 18 c §), tilintarkastuskertomuksesta (edellä 18 d §), tilintarkastuskertomuksen käsittelystä (voimassa oleva 18 j §) sekä asiakirjojen toimittamisesta oikeusministeriölle (voimassa oleva 18 k §).

4 luku Saamelaiskäräjien vaalit

19 §. Vaalivuosi ja vaalipiiri. Pykälän 1 momentiksi ehdotetaan otettavaksi voimassa olevan lain 20 §:n 1 momentin säännös, jonka mukaan maa on saamelaiskäräjien vaaleja varten yhtenä vaalipiirinä. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi pykälän uutta sisältöä vastaavaksi.

Pykälän 2 momentti vastaa voimassa olevan pykälän 1 momenttia. Momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

20 §. Vaalilautakunta. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi vaalilautakunnasta, sen kokoonpanosta ja tehtävistä. Pykälän otsikko ehdotetaan tarkistettavaksi sen tätä sisältöä vastaavaksi. Voimassa olevan lain 20 §:n 1 momentin säännös on edellä ehdotettu otettavaksi 19 §:n 2 momenttiin.

Vaalilautakunnan keskeisenä tehtävänä on käsitellä hakemukset henkilön merkitsemiseksi vaaliluetteloon ja siten ensiasteessa päättää henkilön merkitsemisestä luetteloon. Sen vuoksi asiasta ehdotetaan otettavaksi maininta pykälän uudistettavaksi ehdotettuun 1 momenttiin. Lisäksi momentissa todettaisiin vaalilautakunnan tehtävänä

olevan laatia vaaliluettelo samoin kuin toimeenpanna saamelaiskäräjien vaalit. Vaalien toimeenpanotehtävän osalta ehdotus vastaa asiallisesti lain voimassa olevaa 20 §:n 2 momenttia.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettaviksi säännökset vaalilautakunnan kokoonpanosta. Nykyisin asiasta säädetään pykälän 3 momentissa. Vaalilautakuntaan kuuluu ehdotuksen mukaan puheenjohtajan lisäksi nykyisen neljän jäsenen asemesta kuusi jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Vaalilautakunnassa tulee olla jäsen ja varajäsen jokaisesta saamelaisten kotiseutualueen kunnasta. Tältä osin ehdotus vastaa voimassa olevan 20 §:n 3 momentin sääntelyä. Saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana itse määrittää, kuka on saamelainen, eli niin sanottua ryhmäidentifikaatiota ehdotetaan vahvistettavaksi laajentamalla vaalilautakunnan kokoonpanoa. Saamen eri kieliryhmien tulee ehdotetun uuden säännöksen mukaan olla vaalilautakunnassa edustettuina. Vaalilautakunnan tulee sen tehtävien ja lautakunnan toiminnan hyväksyttävyyteen kohdistuvien vaatimusten takia edustaa mahdollisimman laajasti saamelaisyhteisön ja -kulttuurin moninaisuutta. Tämä tulee ottaa vaalilautakunnan jäseniä valittaessa asianmukaisesti huomioon.

Pykälään ehdotetaan otettavaksi uusi 3 momentti koskien vaalilautakunnan jäsenten ja varajäsenten esteellisyyttä. Säännöksen mukaan saamelaiskäräjien tai oikaisulautakunnan jäsen tai varajäsen ei voisi olla vaalilautakunnan jäsenenä tai varajäsenenä. Jäsenyys tai varajäsenyys vaalilautakunnassa lakkaisi suoraan lain nojalla henkilön tultua 10 §:n nojalla määrätyksi saamelaiskäräjien jäseneksi tai varajäseneksi tai henkilön tultua 26 §:n nojalla nimitetyksi oikaisulautakunnan puheenjohtajaksi tai jäseneksi. Saamelaiskäräjien tai oikaisulautakunnan jäsentä tai varajäsentä ei voitaisi myöskään valita vaalilautakunnan jäseneksi tai varajäseneksi vaalilautakuntaa asetettaessa.

Lakiin ei ehdoteta otettavaksi voimassa olevan 20 §:n 4 momentin säännöstä, jonka mukaan vaalilautakunta voi oikeusministeriön luvalla ottaa itselleen tarvittavan henkilöstön. Saamelaiskäräjät nimittää tai ottaa lain 42 §:n nojalla – ja käräjien määrärahojen puitteissa – muutoinkin oman henkilöstönsä eikä tätä ole laissa säädetty oikeusministeriön lupaa edellyttäväksi.

21 §. Äänioikeus. Säännöksen muotoilua ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan 3 §:n ehdotettua muutosta, että kyse on merkitsemisestä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon. Säännökseen ehdotetaan myös lisättäväksi viittaus 3 §:ään, jossa on säädetty muista vaaliluetteloon merkitsemisen edellytyksistä. Ehdotuksen mukaan 21 §:ssä säädettyjen edellytysten tulee täytyä, kun hakemus vaalilautakunnalle tehdään. Voimassa olevan säännöksen mukaan 21 §:ssä säädettyjen edellytysten tulee täytyä, kun pyyntö

vaaliluetteloon ottamisesta on viimeistään tehtävä. Ajankohtaan liittyvä muutosehdotus mahdollistaisi sen, että vaalilautakunta voisi käsitellä hakemuksia jatkuvaluonteisesti, eli edellytysten tulisi täytyä hakemusta tehtäessä.

22 §. Vaalikelpoisuus. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi 2 momentti, jonka mukaan vaalilautakunnan tai oikaisulautakunnan jäsen tai varajäsen ei voisi olla ehdokkaana saamelaiskäräjien vaaleissa. Vaalilautakunnan tai oikaisulautakunnan jäsenen tai varajäsenen tultua asetetuksi ehdolle saamelaiskäräjien vaaleissa, hän ei voisi osallistua vaalilautakunnan tai oikaisulautakunnan työhön siitä lukien, kun hänen nimensä on otettu vaalilautakunnan laatimaan ehdokasluetteloon. Henkilön jäsenyys tai varajäsenyys vaalilautakunnassa tai oikaisulautakunnassa lakkaisi suoraan lain nojalla.

23 §. Vaaliluettelo. Pykälään ehdotetaan eräin muutoksin koottaviksi voimassa olevan lain 23 ja 23 a §:ään sisältyvä sääntely vaaliluettelon laatimisesta.

Vaalilautakunta laatii pykälän 1 momentin mukaan äänioikeutetuista vaaliluettelon edellisten vaalien vaaliluettelon ja väestötietojärjestelmän tietojen pohjalta.

Pykälän 2 momentin mukaan vaaliluetteloon merkitään kunnittain aakkoselliseen järjestykseen jokaisen äänioikeutetun nimi, henkilötunnus, kotikunta ja osoite, jos kotikunta ja osoite ovat tiedossa. Näiltä osin ehdotus vastaa asiallisesti voimassa olevan lain 23 §:n 1 ja 2 momentin

säännöksiä. Kotikuntaa ja osoitetta ei kuitenkaan vastaisuudessa saisi merkitä vaaliluetteloon, jos nämä tiedot ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 31 kohdan mukaan salassa pidettäviä. Lisäksi momenttiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös, jonka mukaan kotikuntaa ja osoitetta ei saa merkitä vaaliluetteloon silloinkaan, jos henkilön kohdalle väestötietojärjestelmään on talletettu väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain 36 §:ssä tarkoitettu turvakielto.

Vaaliluetteloon on pykälän 3 momentin mukaan hakemuksesta (voimassa olevan 23 a §:n 1 momentin mukaan ”pyynnöstä”) otettava siitä puuttuva äänioikeutettu saamelainen. Vaaliluetteloon merkitty henkilö on poistettava vaaliluettelosta, jos hän ilmoittaa, ettei enää halua olla merkittynä vaaliluetteloon, tai jos hän on kuollut. Tältä osin ehdotus vastaa sisällöllisesti 23 a §:n 1 momentin nykyistä sääntelyä. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että vaalilautakunta voi poistaa henkilön vaaliluettelosta, jos hän ei enää täytä 21 §:ssä säädettyjä vaaliluetteloon merkitsemisen vaatimuksia. Vaaliluetteloon merkitty ulkomaan kansalainen on esimerkiksi saattanut muuttaa pois Suomesta, eikä hänellä enää ole kotikuntaa Suomessa.

Hakemus ja ilmoitus tehdään vaalilautakunnalle, kuten nykyisinkin. Momenttiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös vaalilautakunnan velvollisuudesta käsitellä hakemus ja ilmoitus ilman aiheetonta viivytystä. Säännöksen tarkoitus on saada aikaan muutos siinä vakiintuneeksi muodostuneessa käytännössä, jonka mukaan vaalilautakunta käsittelee hakemuksia vain vaalivuosina. Myös 14 §:ään ehdotettu lisäys siitä, että saamelaiskäräjät asettaa vaalilautakunnan kulloinkin vaalikauden alussa, mahdollistaa asioiden jatkuvaa ja viivytyksetöntä käsittelyä vaalilautakunnassa. Vastaisuudessa hakemuksia tulisi voida jättää vaalilautakunnalle muinakin kuin vaalivuosina ja tavanomaiseen tapaan saamelaiskäräjien asianomaisen toimiston aukioloaikoina tai sähköisesti asioimalla. Vaalilautakunnan olisi vastaavasti käsiteltävä hakemuksia muinakin kuin vaalivuosina ja ilman aiheetonta viivytystä, mikä tässä asiayhteydessä voi tarkoittaa joidenkin kuukausien käsittelyaikaa. Vaalilautakunnan olisi siten toimikautensa aikana kokoonnuttava käsittelemään hakemuksia mahdollisesti muutaman kerran vuodessa.

Laissa on kuitenkin edelleen tarpeen säätää määräajasta, johon mennessä hakemukset on vaalioikeuksien käyttämiseksi lähinnä seuraavissa saamelaiskäräjien vaaleissa viimeistään tehtävä. Momentin viimeiseksi virkkeeksi ehdotetaan sen vuoksi otettavaksi säännös, jonka mukaan edellytyksenä vaalioikeuksien käyttämiselle lähinnä seuraavissa saamelaiskäräjien vaaleissa on, että hakemus tehdään viimeistään vaalivuotta edeltävän syyskuun loppuun mennessä. Kumottavaksi ehdotetun 23 a §:n 1 momentin vastaava määräpäivä on joulukuun 31 päivänä ennen kello 16. Ajankohtaa ehdotetaan aikaistettavan, jotta hakemusten asianmukaiselle käsittelylle ja muutoksenhauille olisi riittävästi aikaa.

Pykälään otettavaksi ehdotettu 4 momentti vastaa sellaisenaan voimassa olevan lain 23 a §:n 2 momenttia, mutta momenttiin on lisätty viittaus lain 3 §:n 1 momenttiin. Pykälään otettavaksi ehdotettu 5 momentti vastaa sellaisenaan 23 a §:n 3 momenttia.

23 a §. Vaaliluettelon laatiminen. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Siinä nykyisin oleva sääntely ehdotetaan tarpeellisilta osin otettavaksi 23 §:ään.

25 §. Vaaliluettelon nähtävänä pitäminen. Pykälän 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi säännös vaaliluettelon nähtävänä pitämisen vähimmäistuntimäärästä sekä viittaus arkilauantaihin. Jatkossa vaaliluettelo pidettäisiin nähtävänä virka-aikana 10 perättäisenä arkipäivänä.

Pykälän 1 ja 3 momenttiin ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia.

25 a §. Vaaliluettelon julkisuus. Pykälän 2 momentin viimeistä virkettä ehdotetaan täydennettäväksi maininnalla, jonka mukaan salassapitovelvollisuus ei estä tiedon antamista saamelaiskäräjille saamelaiskäräjien toimielimen jäsenten ja varajäsenten valintaa tai aloiteoikeuden käytön selvittämistä varten. Täydennys on tarpeen lain 13 §:n 1 momenttiin ehdotetun sen lisäyksen vuoksi, jonka mukaan hallituksen varajäsenet valitaan äänioikeutettujen saamelaisten keskuudesta, ja siksi, että oikeus tehdä saamelaiskäräjille aloite olisi ehdotetun 17 b §:n perusteella viidelläkymmenellä äänioikeutulla saamelaisella. Muilta osin 25 a §:ään ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia.

25 b §. Muutoksenhaku julkisuutta koskevaan päätökseen. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan vaalilautakunnan päätökseen vaaliluettelon julkisuutta koskevassa asiassa saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäytölaissa säädetään. Valitus olisi kuitenkin tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Hallinto-oikeuden päätökseen ei ehdotuksen mukaan saa hakea muutosta valittamalla. Kysymys on oikeudellisesti verraten selkeistä asioista eikä yksilön oikeusturva siten edellytä mahdollisuutta saattaa näitä asioita korkeimman hallinto-oikeuden käsiteltäväksi.

25 c §. Vaaliluettelossa olevan virheen korjaaminen. Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi 25 c §, jossa säädettäisiin vaaliluettelossa olevan virheen korjaamisesta. Pykälä koostuisi suurelta osin voimassa olevan lain 26 a §:n säännöksistä, joihin on tehty pienempiä sanallisia tarkennuksia. Osa voimassa olevan lain 26 a §:n säännöksistä on poistettu turhina ottaen huomioon, että virheen korjaamista koskevan asian käsitteilyyn sovelletaan hallintolain säännöksiä saamelaiskäräjlain 4 a §:n mukaisesti. Lisäksi pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös äänioikeutetun oikeudesta vaatia häntä koskevan virheellisen merkinnän korjaamista vaaliluettelossa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vaalilautakunnan oikeudesta korjata virhe vaaliluettelossa joko omasta aloitteestaan tai äänioikeutetun vaatimuksesta. Vaatimus olisi kuitenkin tehtävä 14 päivän kuluessa vaaliluettelon nähtävillä pitämisestä koskevan ajan päättymisestä. Mahdolliset muutokset vaaliluetteloon olisi nykyisen säännöksen tapaan tehtävä viimeistään kaksi kuukautta ennen vaalitoimituksen aloittamista. Jos vaalilautakunta havaitsee virheen vaaliluettelossa, tulee sen kuitenkin varattava asianomaiselle tilaisuus tulla kuulluksi ennen muutoksen tekemistä.

Ehdotuksen mukaan äänioikeutettu, joka katsoo, että häntä koskeva merkintä vaaliluettelossa on virheellinen, saa vaatia vaalilautakunnalta virheen korjaamista. Säännöksessä ei ole kyse henkilön oikeudesta tulla merkityksi vaaliluetteloon, vaan esimerkiksi äänioikeutetuksi jo hyväksytyn henkilön oikeudesta vaatia hänestä luetteloon mahdollisesti merkityt virheelliset tiedot korjatuiksi.

Ehdotetun pykälän 2–3 momentit vastaavat sisällöltään voimassa olevan lain 26 a §:n 3–4 momentin säännöksiä. Voimassa olevan lain 26 a §:n 2 momenttia on poistettu turhana. Lain 23 §:n 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi vaalilautakunnalle mahdollisuus poistaa henkilö vaaliluettelosta, jos hän ei enää täytä 21 §:ssä säädettyjä edellytyksiä. Jos virheen korjaaminen johtaisi henkilön poistamiseen vaaliluettelosta, sovelletaan menettelyyn hallintolain säännöksiä.

26 §. *Oikaisulautakunta vaaliluetteloon ottamista ja siitä poistamista koskevissa asioissa.* Pykälässä säädettäisiin tarkemmin 14 §:n 2 momentissa tarkoitetusta saamelaiskäräjien uudesta toimielimestä, oikaisulautakunnasta, joka käsittelisi vaaliluetteloon ottamista ja siitä poistamista koskevat asiat ensimmäisenä muutoksenhakuelimenä. Voimassa olevan lain mukainen oikeus vaatia oikaisua vaalilautakunnalta ja saamelaiskäräjien hallitukselta poistuisi.

Ehdotetun 1 momentin mukaan oikeusministeriö nimittäisi neljäksi vuodeksi kerrallaan oikaisulautakunnan, joka olisi toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton. Kyse olisi saamelaiskäräjien toimielimestä, mutta lautakunnan itsenäisyyttä ja riippumattomuutta erityisesti suhteessa saamelaiskäräjien poliittisiin elimiin vahvistaisi oikeusministeriön nimitysvalta. Tämä on perusteltua ottaen huomioon lautakunnan rooli riippumattomana muutoksenhakuinstanssina. Toisaalta on tärkeää, että oikaisulautakunnan kokoonpano mukaan lukien jäsenten asiantuntemus herättää laajaa luottamusta. Lautakunnassa olisi puheenjohtaja, ja kolme jäsentä. Kaksi jäsentä nimitettäisiin saamelaiskäräjien ehdotuksesta. Oikeusministeriö neuvottelisi puheenjohtajan valinnasta lain 9 §:n mukaisesti saamelaiskäräjien kanssa. Puheenjohtajan valinnasta tulisi päästä yhteisymmärrykseen. Oikeusministeriön ei tulisi nimittää henkilöä, jota saamelaiskäräjät nimenomaisesti vastustaa. Saamelaiskäräjien suostumuksen saaminen tietyn henkilön valinnalle puheenjohtajan tehtävään olisi YK:n alkuperäiskansajulistuksen 33 artiklan 2 kohdan sekä hyvän hallinnon mukaista. Oikaisulautakunta valitsisi keskuudestaan varapuheenjohtajan. Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin kelpoisuusvaatimuksista. Puheenjohtajan kelpoisuusvaatimuksena olisi oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto tai oikeustieteellinen jatkotutkinto. Lautakunnan muilta jäseniltä vaadittaisiin hyvää perehtyneisyyttä oikaisulautakunnan toimialaan. Tämä voisi lainopillisen koulutuksen lisäksi tarkoittaa saamen eri kielten, kulttuurimuotojen ja saamelaisten perinteisten alueiden asiantuntemusta tai saamelaisten historian, yhteiskuntaelämän tai alkuperäiskansaoikeuden tuntemusta. Oikaisulautakunnan puheenjohtajan ja jäsenten ei tarvitsisi olla merkittynä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon. Lautakunnan puheenjohtajan ja jäsenten kelpoisuusvaatimukset ovat tarpeen ottaen huomioon lautakunnan rooli oikeudellisena asiantuntijaelimenä ja lautakunnan tehtävä suorittaa oikeudellista harkintaa ja arvioida vaalilautakunnan ratkaisujen lainmukaisuus.

Ehdotetun 3 momentin mukaan saamelaiskäräjien ja sen hallituksen sekä vaalilautakunnan jäsen tai varajäsen ei voisi kuulua oikaisulautakuntaan. Säännöksen tarkoituksena on vahvistaa lautakunnan itsenäisyyttä ja riippumattomuutta suhteessa saamelaiskäräjien poliittisiin elimiin ja toimijoihin.

Ehdotetun 4 momentin mukaan oikaisulautakunta olisi päätösvaltainen, kun läsnä ovat puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään kaksi jäsentä.

Ehdotetussa 5 momentissa säädettäisiin, että oikaisulautakunnalla on asioiden valmistelua varten sihteeri ja tarvittavaa muuta henkilökuntaa. Saamelaiskäräjät nimitäisi henkilökunnan lautakunnan ehdotuksesta. Asian käsittelyyn oikaisulautakunnassa sovellettaisiin hallintolainkäyttölakia. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että oikaisulautakunnalla olisi aktiivinen velvoite huolehtia siitä, että asia tulee selvitettyksi. Tämä voi tarkoittaa riittävän selvityksen hankkimista tai lisäselvityksen pyytämistä tai esimerkiksi asiantuntijan kuulemistä. Oikaisulautakunnan olisi päätöksessään annettava ratkaisu asiassa esitettyihin vaatimuksiin. Päätöstä olisi perusteltava. Perusteluista olisi ilmentävä, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun ja millä oikeudellisella perusteella siihen on päädytty. Oikaisulautakunnan tulisi harkita kaikkia esiin tulleita seikkoja ja päättää, mihin seikkoihin ratkaisu voidaan perustaa. Päätöksestä olisi käytävä ilmi päätöksen perustelut ja lopputulos. Jos päätöksen tekemiseen osallistuvat jäsenet eivät olisi ratkaisusta yksimielisiä, siitä olisi äänestettävä. Äänestyksessä voitaisi mielipide, jota jäsenten enemmistö on kannattanut. Äänten mennessä tasan voitaisi mielipide, jota puheenjohtaja on kannattanut. Työskentelyn järjestämisestä lautakunnassa määrättäisiin tarkemmin lautakunnan vahvistamassa työjärjestyksessä. Oikaisulautakunnan puheenjohtaja organisoisi lautakunnan työskentelyn ja vastaisi lautakunnan taloudesta.

26 a §. Oikaisuvaatimus vaaliluetteloa koskevasta päätöksestä. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi oikeudesta vaatia oikaisua vaalilautakunnan päätökseen 23 §:ssä tarkoitettussa vaaliluetteloon merkitsemistä tai siitä poistamista koskevassa asiassa. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi pykälän uutta sisältöä vastaavaksi. Vaalilautakunta asetettaisiin 14 §:ään ehdotetun muutoksen mukaisesti heti vaalikauden alussa ja vaalilautakunnan olisi 23 §:ään ehdotettujen muutosten vuoksi vastaisuudessa käsiteltävä hakemukset ilman aiheetonta viivytystä muulloinkin kuin vaalivuosina. Voidaan olettaa, että hakemusten käsittelyn jakautuminen aiempaa olennaisesti pidemmälle aikajaksolle on omiaan vähentämään riskiä hakemusten ruuhkautumisesta juuri vaalivuosina käsiteltäviksi. Edellä 26 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa tuodaan esille oikaisulautakunnan asemaa suhteessa saamelaiskäräjien muihin toimielimiin.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin oikeudesta tehdä kirjallinen oikaisuvaatimus vaalilautakunnan päätöksestä oikaisulautakunnalle. Oikaisuvaatimus osoitettaisiin oikaisulautakunnalle, mutta se toimitettaisiin vaalilautakunnalle 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vaalilautakunnan velvollisuudesta toimittaa viipymättä oikaisuvaatimus ja siihen liittyvät asiakirjat oikaisulautakunnalle. Vaalilautakunta toimittaisi samalla oikaisulautakunnalle oman lausuntonsa oikaisuvaatimuksen johdosta. Oikaisulautakunta saisi tällä tavalla heti käyttöönsä myös vaalilautakunnan näkemyksen oikaisuvaatimuksesta. Vaalilautakunta voisi lausunnossaan tuoda esille muun muassa aiempaa ratkaisukäytäntöään vastaavanlaisista tilanteista.

Pykälän 3 momentin mukaan esimerkiksi vahingossa suoraan oikaisulautakunnalle määräajassa jätetty oikaisuvaatimus katsottaisiin saapuneen perille määräajassa. Oikaisulautakunnan tulisi tässä tapauksessa viipymättä toimittaa oikaisuvaatimus vaalilautakunnalle.

Pykälän 4 momentti vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 26 § 3 momenttia, mutta sen sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan 1 momenttiin ehdotettua oikaisuvaatimusmenettelyä.

26 b §. *Valitus oikaisulautakunnan päätöksestä.* Pykälän 1 momentin mukaan saamelaiskäräjien oikaisulautakunnan päätökseen 26 a §:ssä tarkoitettussa asiassa saisi hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Valitus olisi kuitenkin tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Momentin sisältö koostuisi pitkälti voimassa olevan 26 b §:n 1 ja 2 momenteista, mutta ehdotetussa muotoilussa on huomioitu perustettavaksi ehdotettu oikaisulautakunta. Säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi voimassa olevan lain mukainen valitusmahdollisuus hallinto-oikeuteen itseoikaisua koskevassa asiassa. Itseoikaisusta, eli virheen korjaamisesta säädettäisiin ehdotetussa 26 a §:ssä.

Valitus on ehdotuksen mukaan tehtävissä suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Tältä osin ehdotus vastaa voimassa olevan 26 b §:n 1 momentin sääntelyä.

Korkeimmalla hallinto-oikeudella olisi käytössään vaalilautakunnan ja oikaisulautakunnan keräämä aineisto, mutta se voisi tarvittaessa hankkia lisäselvitystä asiassa hallintolainkäyttölain 33 §:n mukaisesti esimerkiksi kuulemalla asiantuntijoita. Korkeimman hallinto-oikeuden tehtävänä ylimpänä muutoksenhakuelimenä olisi kuitenkin lähinnä vaalilautakunnan ja oikaisulautakunnan lainkäytön valvonta. Korkeimman hallinto-oikeuden tehtäväksi jäisi siten erityisesti sen arvioiminen, onko oikaisulautakunnan käytäntö yhdenmukainen ja yhdenvertainen.

27 §. Ehdokasasettelu ja ehdokasluettelo. Pykälään ehdotetaan eräin muutoksin koottavaksi voimassa olevan lain 27 ja 27 a §:ään sisältyvä sääntely sen pääasiallista sisältöä sinänsä muuttamatta.

Ehdokkaan saamelaiskäräjien vaaleihin voi 1 momentin mukaan nykyiseen tapaan asettaa vähintään kolmen äänioikeutetun perustama valitsijayhdistys, jolla on oltava asiamies ja vara-asiamies. Ehdotus vastaa voimassa olevan lain 27 §:n 1 ja 2 momentin sääntelyä.

Pykälän 2 momentiksi ehdotetaan otettavaksi voimassa olevan 27 §:n 3 momentti sellaisenaan. Kukin äänioikeutettu saisi siten vastaisuudessakin osallistua vain yhden ehdokkaan asettamiseen. Jos henkilö kuuluisi kahteen tai useampaan valitsijayhdistykseen, olisi vaalilautakunnan momentin mukaan poistettava hänen nimensä niistä kaikista.

Valitsijayhdistyksen tulee pykälän 3 momentin mukaan tehdä ehdokashakemus vaalilautakunnalle viimeistään 31. päivänä ja sitä koskevat täydennykset viimeistään 27. päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista. Ehdotettua asiallisesti vastaava sääntely sisältyy voimassa olevan 27 §:n 1 ja 4 momenttiin. Vaalilautakunnan olisi ehdotuksen 4 momentin mukaan laadittava ehdokasluettelo viimeistään 21. päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista. Asiallisesti vastaava säännös sisältyy voimassa olevan 27 a §:n 1 momenttiin. Momenttiin ehdotetaan otettavaksi myös voimassa olevan 27 a §:n 2 momentin viimeistä virkettä asiallisesti vastaava säännös, jonka mukaan ehdokasluettelo on julkaistava, lähetettävä vaaliasiamiehille ja pidettävä vaalien ajan nähtävänä.

Pykälän 5 momenttiin otettaisiin voimassa olevan 27 a §:n 3 momentissa säädetty kielto hakea erikseen muutosta vaalilautakunnan päätökseen ehdokasluettelosta.

27 a §. Ehdokasluettelo. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Pykälään sisältyvät lain tasolla säädettävät säännökset 1 ja 2 momentista ehdotetaan otettavaksi 27 §:ään niin kuin edellä on selostettu. Pykälän 3 momentti on edellä ehdotettu otettavaksi 27 §:n 5 momentiksi. Pykälän 1 ja 2 momenttiin sisältyvä teknisluonteinen sääntely annettaisiin vastaisuudessa ministeriön asetuksella. Tätä koskeva valtuussäännös otettaisiin 40 c §:n 1 momentin 4 kohtaan.

28 §. Vaalitoimitus. Saamelaiskäräjien vaalit ehdotetaan aikaistettavaksi yhdellä viikolla siten, että vaalit toimitettaisiin elokuun viimeisen täyden viikon maanantaista alkavan viiden viikon aikana. Vaalitoimitus jatkuisi viikkoa nykyistä pidempään. Ehdotetaan

tettu vaalitoimituksen ajankohta sopii paremmin yhteen saamelaisten perinteisten elinkeinojen aikatauluihin, kuten syystalven poroerotuskauteen ja kalastuskesonkiin. Ehdotetuilla muutoksilla pyritään helpottamaan äänestämistä.

Pykälän 2 momentti vastaa nykyisen 1 momentin viimeistä virkettä.

29 §. Vaaliasiakirjat. Pykälään ehdotetaan koottaviksi säännökset vaaliasiakirjoista. Pykälän otsikko ehdotetaan tarkistettavaksi pykälän tällaista sisältöä vastaavaksi.

Vaalilautakunnan on 1 momentin mukaan toimitettava vaaliasiakirjat postitse viipymättä vaalitoimituksen alkamisen jälkeen jokaiselle äänioikeutetulle, jonka osoite on tiedossa.

Vaaliasiakirjoja ehdotuksen mukaan ovat vaalilautakunnan leimalla varustettu äänestyslippu, vaalikuori, lähetekirje, lähetekuori, ehdokasluettelo ja äänestysohje. Ehdotus vastaa vaaliasiakirjojen ja niiden toimittamisen osalta asiallisesti voimassa olevan lain 29 §:n sääntelyä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös äänioikeutetun oikeudesta saada vaaliasiakirjat. Äänioikeutetulla, joka ei ole postitse saanut vaaliasiakirjoja tai jolta ne jostakin syystä muutoin puuttuvat, tulee ehdotuksen mukaan varata mahdollisuus saada vaaliasiakirjat vaalilautakunnan toimistosta tai vaalilautakunnan ilmoittamasta paikasta.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettaviksi niin ikään uudet säännökset äänestysohjeessa mainittavista asioista. Äänestysohjeessa tulee tehdä selkoa äänioikeuden käyttämisen kannalta olennaisista seikoista. Ohjeessa tulee ehdotuksen mukaan mainita ainakin vaalilautakunnan toimiston ja mahdollisten muiden paikkojen, joista vaaliasiakirjat voidaan saada ja joihin ne voidaan palauttaa, käyntiosoitteet ja aukioloajat sekä lisäksi vaalipäivän äänestyspaikkojen käyntiosoitteet ja aukioloajat. Säännöksessä tarkoitettu mahdollinen muu paikka voisi olla myös esimerkiksi äänestysbussi. Tällöin äänestysohjeessa tulisi olla tiedot bussin reitistä samoin kuin sen pysähdyspaikoista ja aukioloajoista. Ohjeessa voisi olla muitakin kuin laissa edellytetyjä tietoja.

30 §. Äänestäminen postin välityksellä. Äänioikeutettu voi 1 momentin mukaan käyttää äänioikeuttaan saatuaan vaaliasiakirjat. Tältä osin ehdotus vastaa voimassa olevan lain 30 §:n ensimmäistä virkettä. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös äänestyslippuun tehtävästä merkinnästä. Äänestäjän olisi ehdotuksen mukaan selvästi merkittävä äänestyslippuun sen ehdokkaan numero, jonka hyväksi hän antaa äänensä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi voimassa olevan lain 30 §:n toisen ja kolmannen virkkeen sisältämä sääntely kuitenkin niin, että laissa ei enää edellytettäisi äänestysasiakirjojen jättämistä kirjattuna lähetyksenä postin kuljetettavaksi. Äänestäminen on siten ehdotuksen mukaan suoritettu, kun äänioikeutettu on jättänyt äänestyslipun sisältävän suljetun vaalikuoren ja täyttämänsä ja allekirjoittamansa vaalilautakunnalle osoitetun lähetekirjeen läheteuoreen suljettuina (voimassa olevassa laissa suljettuna) postin kuljetettavaksi. Jos äänestäjä liittäisi mukaan ilmoituskorttinsa, hänen olisi merkittävä lähetekirjeeseen vain allekirjoituksensa.

Pykälän 3 momentti vastaa voimassa olevan lain 30 §:n 2 momenttia. Siihen ehdotetaan tehtäväksi vain sanonnallinen tarkistus siten, että säännös ei koske kaikkia vaali-asiakirjoja vaan ainoastaan läheteuoreen suljettuja äänestysasiakirjoja.

31 §. Äänestäminen palauttamalla läheteuori vaalilautakunnalle muutoin kuin postitse. Pykälän 1 momentin sääntelyä läheteuoren palauttamisesta muulla tavoin kuin postitse ehdotetaan täydennettäväksi siten, että asiakirjat voi palauttaa vaalilautakunnan toimistoon – kuten nykyisin – tai vaalilautakunnan ilmoittamiin paikkoihin. Useammilla palautuspaikoilla on määrä helpottaa äänioikeuden käyttämistä. Vaalilautakunnan ilmoittama muu paikka voisi olla myös esimerkiksi kiertävä äänestysbussi. Selvyyden vuoksi momenttiin ehdotetaan vielä lisättäväksi maininta, jonka mukaan läheteuoren voi toimittaa myös äänestyspaikan vaalitoimikunnalle, jos lain 31 a §:ssä tarkoitettu vaalipäivän äänestys järjestetään. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi sen uudeksi kaavailtua asiasisältöä paremmin vastaavaksi.

Momenttiin sisältyvä säännös asiakirjojen palauttamisesta vaalien kolmannen täyden viikon maanantain ja viidennen täyden viikon perjantain välisenä aikana vastaa voimassa olevan lain 31 §:n 1 momentin sääntelyä asiasta sillä erolla, että aikaa ehdotetaan pidennettäväksi yhdellä viikolla ottaen huomioon vaalitoimituksen pidentämistä koskeva ehdotus.

Pykälän 2 momentti vastaa voimassa olevan lain 31 §:n 2 momenttia. Siihen ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia.

31 a §. Vaalipäivän äänestys. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että mahdollinen vaalipäivän äänestys järjestettäisiin vaalien toimittamisen viidennen viikon sunnuntaina. Ottaen huomioon 28 §:ään ehdotettu vaalitoimituksen pituutta koskeva muutos, vaalipäivä järjestettäisiin jatkossakin vaalien toimittamisen viimeisenä päivänä.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kussakin kunnassa olisi vähintään yksi äänestyspaikka, eikä välttämättä yksi äänestyspaikka kuten nykyisessä

säännöksessä. Useampi äänestyspaikka saman kunnan alueella on perusteltua pitkien etäisyyksien vuoksi.

31 c §. Vaalitoimikunta. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että vaalitoimikuntaan voisi vastaisuudessa kuulua enemmänkin kuin nykyisin edellytetyt kaksi varajäsentä. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi myös vaalitoimikunnan jäsentä koskeva esteellisyysäännös. Ainoastaan saamelaiskäräjien vaalien ehdokas itse olisi esteellinen toimimaan vaalitoimikunnan jäsenenä.

Pykälän 2 ja 3 momentti vastaavat voimassa olevan lain 31 c §:n 2 ja 3 momenttia. Niitä ei ehdoteta muutettaviksi.

31 h §. Vaalipäivän äänestyksen päättymisen ja vaalipöytäkirja. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi säännöksellä, jonka mukaan vaalitoimikunnan on huolehdittava paitsi voimassa olevassa laissa mainittujen vaaliurnan ja vaaliluettelon myös vaalitoimikunnalle mahdollisesti jätettyjen lähetekuorten toimittamisesta vaalilautakunnan Inarin toimistoon. Lisäksi momenttiin ehdotetaan otettaviksi uudet maininnat vaalitoimikunnan velvollisuudesta toimittaa puheena olevat asiakirjat vaalilautakunnan toimistoon ilman aiheetonta viivytystä ja huolehtia sinetöimisvälineiden tuhoamisesta välittömästi vaaliurnan sinetöinnin jälkeen. Vaaliasiakirjat tulisi siten toimittaa vaalilautakunnalle viivytyksettä ja vaalitoimituksen luotettavuutta vaarantamatta.

Pykälän 2 momentti vastaa voimassa olevan lain 31 h §:n 2 momenttia. Siihen ei ehdoteta tehtäväksi kuin vähäinen sanallinen tarkennus.

32 §. Äänestys hoitolaitoksessa ja kotona. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lähinnä esteellisyysilanteisiin liittyvistä käytännön syistä lisättäväksi säännös, jonka mukaan hoitopaikassa äänestystä varten voidaan vaalitoimitsijan varamieheksi nimetä muukin tehtävään soveltuva henkilö kuin vaalilautakunnan varajäsen. Soveltuvana henkilönä ei kuitenkaan voida pitää saamelaiskäräjien vaalien ehdokasta. Muilta osin pykälään ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia.

34 §. Ääntenlaskennan aloittaminen. Pykälän 1 momentissa mainittu ajankohta, jolloin vaalilautakunta aloittaa ääntenlaskennan vaalitoimituksen jälkeisenä maanantaina, ehdotetaan aikaistettavaksi. Muutos mahdollistaisi vaalituloksen vahvistamisen nykyistä aikaisemmin. Lain 30 §:n 2 momentin mukaan postin välityksellä lähetettyjen vaaliasiakirjojen tulee olla vaalilautakunnalla ääntenlaskennan aloittamiseen mennessä.

38 §. Vaalien tuloksen määräytyminen. Sääntelyä vaalien tuloksen määräytymisestä ehdotetaan tarkistettavaksi. Tämä on tarpeen, koska 10 §:n sääntelyä saamelaiskäräjien kokoonpanosta ehdotetaan muutettavaksi.

Pykälän 1 momentin mukaan saamelaiskäräjien jäseniksi tulevat valituiksi 25 eniten ääniä saanutta ehdokasta edellyttäen, että heidän joukossaan on vähintään 10 §:ssä säädetty määrä ehdokkaita kustakin saamelaisten kotiseutualueen kunnasta ja kotiseutualueen ulkopuolelta. Jos 10 §:ssä säädetty määrät eivät täyty, tulevat kyseisistä kunnasta tai kotiseutualueen ulkopuolelta valituiksi seuraavaksi eniten ääniä saaneet ehdokkaat niin, että 10 §:n vaatimukset täyttyvät.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös niitä tilanteita varten, joissa ehdokkaiden kokonaismäärä tietyistä kotiseutualueen kunnasta tai kotiseutualueen ulkopuolelta ei riitä täyttämään 10 §:ssä säädettyjä kiintiöitä. Jos jostakin kotiseutualueen kunnasta ei ollut säädettyä määrää ehdokkaita, tulevat ehdotuksen mukaan valituiksi seuraavaksi eniten ääniä saaneet ehdokkaat kotiseutualueelta. Jos kotiseutualueen ulkopuolelta ei ollut säädettyä määrää ehdokkaita, tulevat valituiksi muutoin eniten ääniä saaneet ehdokkaat.

Voimassa olevan pykälän 2 momentti ehdotetaan siirrettäväksi 3 momenttiin ja siihen ehdotetaan lisättäväksi maininta saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelta valittavasta varajäsenestä.

Pykälän 4 momentti koostuu voimassa olevan pykälän 3 momentista.

39 §. Vaalien tuloksen vahvistaminen. Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi säännös vaalilautakunnan kokouksen alkamisen kellonajasta. Muita muutoksia pykälään ei ehdoteta.

40 §. Vaalien tulosta koskeva valitus. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi vaalien tuloksen vahvistamista ja vaalien toimittamiseen liittyviä muita toimenpiteitä koskevasta valituksesta, joka vastaisuudessa voitaisiin tehdä korkeimman hallinto-oikeuden asemesta hallinto-oikeuteen. Valitus olisi kuitenkin tehtävä 14 päivän kuluessa siitä, kun vaalien tulos on julkaistu. Hallinto-oikeuden päätöksestä saisi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Voimassa olevassa laissa säädetystä oikaisuvaatimusmenettelystä näissä asioissa ehdotetaan luovuttavaksi. Puheena olevien päätösten ja toimenpiteiden lainmukaisuuden arvioinnin saattaminen ensi vaiheessa oikaisuvaatimuksella saamelaiskäräjien hallituksen tehtäväksi ei toisi asian käsittelyyn oikeusturvan kannalta sanottavaa lisäarvoa.

Pykälän 2 ja 3 momentin säännökset vastaavat voimassa olevan lain 40 §:n 4 ja 5 momenttia. Niihin ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia vähäistä sanallista tarkistusta lukuun ottamatta.

40 a §. Valituksen johdosta uusittavat vaalit. Edellä on ehdotettu, että vaalien tulosta koskeva valitus tehtäisiin jatkossa hallinto-oikeuteen. Pykälän 1 momentin sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi lain tätä muutosta vastaavaksi. Pykälän 2 ja 3 momenttia ei ehdoteta muutettaviksi.

40 c §. Tarkemmat säännökset. Pykälän 1 momentin valtuussäännöstä ehdotetaan laajentavaksi siten, että sen 4 kohta kattaisi ehdokashakemuksen ja ehdokasluettelon yleisesti. Nykyisessä 4 kohdassa mainitaan ainoastaan ehdokasluettelon julkaiseminen ja nähtävänä pitäminen. Jatkossakin lain tasolla säädettäisiin muun muassa siitä, että ehdokasluettelo on julkaistava, lähetettävä vaaliasiamiehille ja pidettävä vaalien ajan nähtävänä.

5 luku Erinäiset säännökset

Luvun nykyinen otsikko Muutoksenhaku ehdotetaan muutettavaksi, koska laissa on muutoksenhakua koskevia säännöksiä muuallakin kuin 5 luvussa. Siinä on nykyisin vain yksi pykälä. Lain lukujakoa ehdotetaan siksi tarkistettavaksi niin, että sen pykälät jakaantuisivat vain viiteen lukuun nykyisen kuuden sijasta. Voimassa olevan lain 6 luvun otsikko ehdotetaan siten kumottavaksi.

41 §. Muutoksenhaku. Pykälään ehdotetaan otettaviksi säännökset muutoksenhausta niissä asioissa, joiden muutoksenhausta laki ei sisältäisi erityissäännöksiä. Pykälän otsikko ehdotetaan myös tarkistettavaksi.

Pykälän 1 momentin mukaan saamelaiskäräjien hallituksen päätökseen haettaisiin oikaisua saamelaiskäräjien kokoukselta ja lautakunnan sekä käräjien asettaman muun toimielimen kuin vaalilautakunnan tai oikaisulautakunnan päätökseen saamelaiskäräjien hallitukselta siten kuin hallintolaissa säädetään, jollei muutoksenhausta jossakin asiassa ole toisin säädetty. Käräjien hallitukselta ei siten haeta oikaisua käräjien kokouksen tai käräjien hallituksen päätöksistä. Muutoksenhausta vaalilautakunnan ja oikaisulautakunnan päätöksiin säädetään 4 luvussa.

Saamelaiskäräjien kokouksen ja hallituksen oikaisuvaatimuksen johdosta tekemään päätökseen saisi pykälän 2 momentin mukaan hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Myös saamelaiskäräjien kokouksen hallintoasiassa tekemään päätökseen haettaisiin muutosta hallinto-oikeudelta. Hallinto-oikeuden päätökseen taas saisi hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Ehdotettu valitusmahdollisuus on tarkoitettu asianosaisen käytettävissä olevaksi oikeussuojakeinoksi hallintolainkäyttölain tarkoitetuissa asioissa. Päätöksellä, josta saa valittaa, tarkoitettaisiin hallintolainkäyttölain 5 §:n mukaisesti toimenpidettä, jolla asia on ratkaistu tai jätetty tutkimatta. Valitusta ei saisi tehdä hallinnon sisäisestä määräyksestä, joka koskee tehtävän tai muun toimenpiteen suorittamista, tai lausunosta taikka käräjien yleisestä kannanotosta. Muutoksenhakua rajaa myös se, että hallintolainkäyttölain 6 §:n mukaisesti päätöksestä saisi valittaa se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa. Vaikka kysymys olisi hallintopäätöksestä, valitusoikeus on vain edellä tarkoitettulla asianosaisella. Saamelaiskäräjälaissa ei sovelleta kunnallisvalituksen periaatteita, joiden mukaan kuntalaisilla on kunnan asioissa yleinen valitusoikeus.

43 §. Tarkemmat säännökset ja määräykset. Pykälässä säädetään valtuudesta antaa asetuksella tarkempia säännöksiä saamelaiskäräjistä annetun lain täytäntöönpanosta. Pykälä ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi.

Voimaantulo. Ehdotetun voimaantulosäännöksen 1 momentin mukaan lain ehdotetaan tulevan voimaan 15 päivänä marraskuuta 2018. Sen 3 § tulisi kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2020.

Voimaantulosäännöksen 2 momentin mukaan vaaliluetteloon merkitsemistä koskevaan hakemukseen, joka on tehty vaalilautakunnalle viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2019, sovelletaan ehdotetun lain voimaan tullessa voimassa ollutta 3 §:ää.

Voimaantulosäännöksen 3 momentiksi ehdotetaan otettavaksi siirtymäsäännös, jonka mukaan joitakin saamelaiskäräjien toimielimiä ja toimintaa koskevia uusia säännöksiä sovelletaan ensimmäisen kerran vasta lain voimaantulon jälkeen valittaviin saamelaiskäräjiin. Tällaisia olisivat saamelaiskäräjien kokoonpano (10 §), puheenjohtajaa (11 §), kokousten koollekutsumista (12 §) ja hallitusta (13 §) koskevat säännökset. Voimaantulosäännöksen mukaan hallituksen puheenjohtajan uudelleen valintaa koskevaa 11 §:n 2 momenttia sovellettaessa ei otettaisi lukuun niitä toimikausia, jotka ovat päättyneet ennen tämän lain voimaantuloa.

Ehdotetun 4 momentin mukaan lain voimaantulon jälkeen seuraavat saamelaiskäräjien vaalit järjestettäisiin []. Edellytyksenä vaalioikeuksien käyttämiselle näissä saamelaiskäräjien vaaleissa on, että vaaliluetteloon merkitsemistä koskeva hakemus tehdään viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2019 ennen kello 16. [Vaalien ajankohtaa on tarkoitus siirtää noin vuodella. Tarkempi ajankohta ja tähän liittyvät siirtymäsäännökset täsmentyvät myöhemmin.]

Ehdotetun voimaantulosäännöksen 5 momentin mukaan saamelaiskäräjät, jonka toimikausi on kesken tämän lain tullessa voimaan, jatkaa tehtävässään ensimmäisten tämän lain mukaan valittujen saamelaiskäräjien toimikauden alkuun asti. Ensimmäinen 20 §:n mukainen vaalilautakunta asetettaisiin mahdollisimman pian lain voimaantulon jälkeen. Lain voimaantultua asetettavan oikaisulautakunnan toimikausi jatkuu seuraavien saamelaiskäräjien vaalikauden loppuun asti.

Voimaantulosäännöksen ehdotetun 6 momentin mukaan lain voimaan tullessa voimassa ollutta 41 §:ää sovelletaan sen tarkoittamien päätösten muutoksenhakuun niiden päätösten osalta, jotka on tehty ennen ehdotetun lain voimaantuloa.

1.2 Rikoslaki

40 luku

Virkarikoksista

11 §. Määritelmät. Pykälän 1 kohtaa ehdotetaan täydennettäväksi siten, että siinä mainittaisiin saamelaiskäräjät. Myös saamelaiskäräjien palveluksessa oleva henkilö kuuluisi siten selkeästi virkavastuuta koskevan rikosoikeudellisen sääntelyn piiriin. Pykälän 2 kohdassa oleva viittaus 1 kohdassa tarkoitettuun julkisyhteisöön tarkoittaisi ehdotetun täydennyksen myötä myös saamelaiskäräjiä. Siten myös saamelaiskäräjillä luottamustehtävää hoitava henkilö tulisi pykälän 1 kohtaan tehtävän lisäyksen seurauksena rikoslain virkavastuuta koskevan sääntelyn piiriin.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Saamelaiskäräjien itsehallinnollisen aseman vuoksi on perusteltua, että saamelaiskäräjiä koskeva sääntely toteutetaan lailla ja saamelaiskäräjien itsensä hyväksymällä työjärjestyksellä. Asetuksella saamelaiskäräjien tehtävistä, organisaatiosta tai toiminnasta ei sen sijaan ole soveliasta säätää. Näistä syistä esityksessä ehdotetaan, ettei saamelaiskäräjistä annettuun lakiin enää sisällytettäisi voimassa olevan lain 16 §:n 1 momentissa nykyisin olevaa valtuutusta säätää asetuksella saamelaiskäräjien toimistoista ja henkilöstöstä. Saamelaiskäräjlain 43 §:n valtuutus antaa asetuksella tarkempia säännöksiä saamelaiskäräjistä annetun lain täytäntöönpanosta ehdotetaan kumottavaksi. Tarkoitus on esitykseen sisältyvien lakien tultua voimaan kumota saamelaiskäräjistä annetussa asetuksessa nykyisin olevat säännökset saamelaiskäräjien muista toimistoista kuin saamen kielen toimistosta (2 §), henkilöstöstä (4 §), henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (5 §) ja asiakirjojen allekirjoittamisesta (6 §).

Saamelaiskäräjien vaalien teknisluonteinen sääntely on asianmukaista antaa lain asemesta vaalilaissa tarkoitettuna ylimpänä vaaliviranomaisena toimivan oikeusministeriön asetuksella. Saamelaiskäräjistä annetun lain 40 c §:n 1 momentin 4 kohtaan ehdotetaan siksi otettavaksi uusi valtuussäännös, jonka nojalla tarkempia säännöksiä ehdokashakemuksesta ja ehdokasluettelossa voitaisiin antaa oikeusministeriön asetuksella.

3 Voimaantulo

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan siten, että saamelaiskäräjien vaaleihin vaikuttavat säännökset olisivat pääosin sovellettavissa seuraavia vaaleja toimeenpantaessa.

Seuraavia saamelaiskäräjävaaleja on tarkoitus siirtää noin vuodella. Siirron tarkoituksena on antaa riittävä aika uusien vaalisäännösten toimeenpanolle. Laissa ehdotetaan vaalilautakunnan kokoonpanoa koskevia säännöksiä tarkistettaviksi ja uuden oikaisulautakunnan perustamista. Erityisesti näiden asettamiselle ja työn käynnistymiselle on tarpeen varata riittävästi aikaa.

Oikeudesta tulla merkityksi vaaliluetteloon säädetään lain 3 §:ssä. Tätä koskeva muutos tulisi voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2020, mihin asti olisi mahdollista hakeutua seuraavien vaalien vaaliluetteloon voimassa olevan lain 3 §:n nojalla. Voimaantulon myöhentäminen antaa vaaliluetteloon hakeutumista vielä harkitseville mahdollisuuden jättää hakemus ja riittävän ajan esimerkiksi hakemukseen tarvittavien asiakirjojen keräämiselle. Siirtymäajan pidentämisellä on yhtymäkohta myös pohjoismaisen saamelaissopimuksen valmisteluun. Määritelmän on tarkoitus astua voimaan niin, että se mahdollistaa pohjoismaisen saamelaissopimuksen ratifioinnin asian valmistuttua.

Vaalien siirtoa koskevaa suunnitelmaa ajatellen ehdotetun lain tulisi olla voimassa ennen kuin vaalilautakunnan on viimeistään julkaistava ilmoitus vaalien aloittamisesta ja vaaliluetteloon hakeutumisesta eli ennen marraskuun 15 päivää 2018 tai ainakin hyvissä ajoin ennen joulukuun 31 päivää 2018, jolloin hakemukset vaaliluetteloon merkitsemiseksi on voimassa olevan lain mukaan viimeistään tehtävä.

Lakiin otettaisiin siirtymäsäännökset myös eräiden säännösten soveltamisesta vasta seuraaviin saamelaiskäräjiin, istuvien saamelaiskäräjien toimikauden pidentämisestä, ensimmäisen uuden lain mukaan nimettävän vaalilautakunnan asettamisesta ja ensimmäisen oikaisulautakunnan toimikauden pituudesta sekä eräiden päätösten muutoksenhausta. [Ehdotusta on tarkoitus täydentää vaalien siirtoon liittyvillä siirtymäsäännöksillä.]

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Yleistä

Saamelaisilla on perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaan saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. Saamelaisten asemasta alkuperäiskansana ja saamelaisten oikeudesta ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan säädetään perustuslain 17 §:ssä.

Saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon perusrakenteista on säädetty saamelaiskäräjistä annetulla lailla, jota esityksessä ehdotetaan muutettavaksi. Esitys sisältää ehdotuksia sääntelyn tarkistamiseksi muun ohella saamelaiskäräjien toimivallasta ja tehtävistä, saamelaiskäräjien toimielimistä ja toimivallan käytöstä sekä saamelaiskäräjien vaa-leista. Saamelaisten vaikuttamismahdollisuuksien parantamiseksi ehdotetaan kehit-täväksi sääntelyä viranomaisten velvollisuudesta neuvotella saamelaiskäräjien kanssa saamelaisten alkuperäiskansa-asemaan ja -oikeuksiin vaikuttavista merkittävistä ja laajakantoisista toimenpiteistä. Esitys sisältää ehdotuksen myös äänioikeutetun saa-melaisen määritelmästä laissa olevan säännöksen tarkistamiseksi.

Kertomus

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sääntelyä saamelaiskäräjien kertomuksesta. Esityksen 1. lakiehdotuksen 7 §:n mukaan saamelaiskäräjät antaisi vastaisuudessa vuosittain kertomuksensa suoraan eduskunnalle eikä enää valtioneuvostolle hallituk-sen kertomukseen liitettäväksi, kuten nykyisin. Tätä on pidetty saamelaiskäräjien kult-tuuri-itsehallinnollisen aseman vuoksi perusteltuna. Eduskunnalle annettavista kerto-muksista voidaan perustuslain 46 §:n 2 momentin mukaan säätää lailla.

Muutoksenhaku

Esitys sisältää säännöksiä muutoksenhausta saamelaiskäräjien toimielinten päätök-siin. Sääntely noudattaa perustuslain 21 §:n 1 momentin periaatteita. Jokaisella on sen mukaan oikeus saada asiansa käsittelyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta vii-vytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 41 § sisältää yleiset säännökset muutoksenhausta. Niitä olisi sovellettava, jollei muutoksenhausta ole laissa jonkin asian osalta erityissäännöksiä. Ehdotuksen mukaan saamelaiskäräjien hallituksen päätökseen saa vaatia oikaisua käräjien kokoukselta. Saamelaiskäräjien lautakunnan ja muun käräjien asettaman toimielimen päätökseen taas oikaisua saisi hakea käräjien hallitukselta. Oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen ja saamelaiskäräjien hallintoasiassa tekemään päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeuden päätökseen saa ehdotuksen mukaan hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Ehdotus ei ole perustuslain kannalta ongelmallinen (PeVL 32/2012 vp, s. 3–4), vaan se noudattaa nykyisiä yleisiä periaatteita.

Vaalien tulosta koskevaan muutoksenhakuun ei 1. lakiehdotuksen 40 §:ssä ehdoteta kytkettäväksi oikaisuvaatimusmenettelyä, vaan muutosta olisi haettava valittamalla hallinto-oikeuteen, jonka päätökseen taas saisi hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Vaalilautakunnan päätökseen ehdokaslistoista ei 1. lakiehdotuksen 27 §:n 4 momentin mukaan saisi hakea erikseen muutosta, vaan muutosta olisi mahdollista hakea 40 §:n nojalla vasta vaalilautakunnan vahvistettua ja julkaistua päätöksensä vaalien tuloksesta. Ehdotus ei tältäkin osin ole ongelmallinen perustuslain kannalta, koska vaalilautakunnan päätös ehdokaslistoista on pääasian ratkaisua koskevan muutoksenhaun yhteydessä saatettavissa tuomioistuimen käsiteltäväksi (PeVL 61/2002 vp, s. 8–9).

Vaalilautakunnan päätöksestä henkilön hakemukseen tulla saamelaisena merkityksi vaaliluetteloon samoin lautakunnan päätökseen vaaliluettelosta poistamista koskevassa asiassa saa 1. lakiehdotuksen 26 a §:n mukaan vaatia oikaisua oikaisulautakunnalta. Oikaisulautakunnan päätökseen taas saisi 1. lakiehdotuksen 26 b §:n 1 momentin perusteella hakea muutosta valittamalla – poikkeuksellisesti – suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Ehdotettua sääntelyä on pidetty perusteltuna yhtäältä asian suuren merkityksen vuoksi (oikaisuvaatimus erilliselle, tätä varten perustettavalle riippumattomalle oikaisulautakunnalle) ja toisaalta siksi, että vasta vaalikauden lopulla jätettyihin hakemuksiin tulee saada lopullinen ratkaisu kiireellisesti (valitus poikkeuksellisesti suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen). Ehdotus ei ole ongelmallinen perustuslain 21 §:n 1 momentin kannalta, koska hakijalla on oikeus saada oikeutaan koskeva päätös tuomioistuimen tutkittavaksi. Valitus näissä asioissa tehdään myös voimassa olevan lain 26 b §:n mukaan suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Vaalilautakunnan 25 c §:n mukaiseen päätökseen virheellistä vaaliluettelomerkintää koskevassa asiassa sovelletaan hallintolakia. Päätökseen, jolla viranomainen on hy-

lännyt virheen korjaamista koskevan vaatimuksen, ei saa hakea muutosta valittamalla. Näissä asioissa on kyse sellaisista, teknisluonteisista vaaliluettelomerkintöjen korjauksista, joissa oikeusturvan ei voida katsoa edellyttävän erillissääntelyä.

Lakia alemmanasteinen sääntely

Saamelaiskäräjien itsehallinnollisen aseman vuoksi on katsottu perustelluksi, että saamelaiskäräjiä koskeva sääntely toteutettaisiin lailla ja saamelaiskäräjien itsensä hyväksymällä työjärjestyksellä. Asetuksella saamelaiskäräjien tehtävistä, organisaatiosta tai toiminnasta ei sen sijaan ole pidetty soveliaana säätää. Saamelaiskäräjien vaalien teknisluonteinen sääntely on kuitenkin asianmukaista antaa lain asemesta vaalilaissa tarkoitettuna ylimpänä vaaliviranomaisena toimivan oikeusministeriön asetuksella. Esityksen 1. lakiehdotuksen 40 c §:ssä on siksi uusi valtuussäännös, jonka nojalla tarkempia säännöksiä myös ehdokashakemuksesta ja ehdokasluettelossa voitaisiin antaa oikeusministeriön asetuksella. Ehdotettu sääntely ei ole ongelmallista perustuslain 80 §:n säännösten kannalta asetuksen antamisesta ja lainsäädäntövallan siirtämisestä.

Säätämisjärjestys

Esitykseen sisältyvät lakiehdotukset voidaan hallituksen mielestä käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

LAKIEHDOTUKSET

1.

Laki

saamelaiskäräjistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 18 e–18 i, 23 a ja 27 a §, 6 luvun otsikko ja 43 §, sellaisina kuin niistä ovat 18 e–18 i § laissa 1725/1995 sekä 23 a ja 27 a § laissa 1279/2002, *muutetaan* 1, 3, 4 a, 5–7, 9–16, 18, 18 a, 18 d, 19–23, 25, 25 a, 26, 26 a, 26 b, 27–31, 31 a, 31 c, 31 h, 32, 34, 38–40, 40 a ja 40 c §, 5 luvun otsikko ja 41 §, sellaisina kuin niistä ovat 1, 21–23, 25, 25 a, 26, 26 a, 26 b, 27, 28, 31, 31 a, 31 c, 31 h, 40, 40 a ja 40 c § laissa 1279/2002, 4 a § laissa 1026/2003, 5, 13, 15, 20 ja 30 § osaksi laissa 1279/2002, 9 § osaksi laissa 626/2011, 16, 18 a ja 18 d § laissa 1725/1995 sekä 18 § osaksi laissa 1026/2003, *lisätään* lakiin uusi 17 a, 17 b, 25 b ja 25 c § seuraavasti:

1 §

Lain tarkoitus

Saamelaisilla alkuperäiskansana on saamelaisten kotiseutualueella omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin tässä laissa ja muualla laissa säädetään. Tähän itsehallintoon kuuluvia tehtäviä varten saamelaiset valitsevat vaaleilla keskuudestaan saamelaiskäräjät.

Oikeus äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa on vaaliluetteloon merkityillä saamelaisilla.

Saamelaiskäräjät toimii oikeusministeriön hallinnonalalla.

3 §

Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon

Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon on henkilöllä, joka pitää itseään saamelaisena, edellyttäen:

- 1) että henkilö itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan, isovanhemmistaan tai isoisovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään; tai
- 2) että ainakin toinen hänen vanhemmistaan on merkitty tai on ollut merkittynä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa.

Edellytyksenä on myös, että tässä laissa säädetty ikää, kansalaisuutta ja väestökirjanpitoa koskevat äänioikeuden muut vaatimukset täyttyvät.

4 a §

Hallinto-oikeudellisten säädösten soveltaminen

Saamelaiskäräjiin ja sen toimielimiin sovelletaan hallintolakia (434/2003), viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), henkilötietolakia (523/1999), arkistolakia (831/1994) ja lakia sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003), jollei tässä laissa toisin säädetä.

5 §

Saamelaiskäräjien yleinen toimivalta

Saamelaiskäräjien tehtävänä on hoitaa saamelaisten omaa kieltä, kulttuuria ja asemaa alkuperäiskansana koskevat asiat sekä edistää saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien toteutumista Suomessa.

Tehtäviinsä kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjät voi tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja, kehittää ja hallinnoida saamelaiskulttuuria sekä myöntää rahoitusta. Näissä asioissa saamelaiskäräjät käyttää päätösvaltaa siten kuin tässä laissa tai erikseen muualla laissa säädetään.

Saamelaiskäräjät vahvistaa toimintaansa varten työjärjestyksen.

6 §

Saamelaisten edustaminen

Saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia kansallisissa ja kansainvälisissä tehtävissään.

7 §

Kertomus

Saamelaiskäräjät laatii vuosittain eduskunnalle kertomuksen saamelaisia koskevien asioiden kehityksestä.

9 §

Yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoite

Viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa pyrkien saavuttamaan yhteisymmärryksen tai suostumuksen saamelaisten kotiseutualueella toteutettaville tai vaikutuksiltaan sinne ulottuville sekä muille erityisesti saamelaisten kieleen tai kulttuuriin taikka heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana vaikuttaville laajakantoisille tai merkittävillä toimenpiteillä, jotka koskevat:

- 1) yhdyskuntasuunnittelua;
- 2) valtionmaan, suojelualueiden ja erämaaalueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta;
- 3) kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhuuhtontaa;
- 4) saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvan elinkeinon lainsäädännöllistä tai hallinnollista muutosta;
- 5) saamenkielisen ja saamen kielen kouluopetuksen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämistä; taikka
- 6) muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana vaikuttavaa asiaa.

Käydyistä neuvotteluista on laadittava pöytäkirja.

Viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien on 1 momentissa tarkoitettuja toimenpiteitä suunnitellessaan ja toteuttaessaan pyrittävä huolehtimaan siitä, ettei saamelaisten oikeudelle harjoittaa kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan aiheutu huomattavaa haittaa ja että saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana voidaan turvata ja edistää.

10 §

Kokoonpano ja toimikausi

Saamelaiskäräjiin kuuluu 25 jäsentä ja viisi varajäsentä, jotka valitaan saamelaiskäräjien vaaleilla neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Saamelaiskäräjissä tulee olla vähintään kuusi jäsentä Inarin kunnasta, neljä jäsentä Utsjoen kunnasta, kolme jäsentä Enontekiön kunnasta ja kolme jäsentä Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueelta ja yksi varajäsen kustakin mainitusta kunnasta. Lisäksi käräjissä tulee olla saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelta vähintään yksi jäsen ja varajäsen.

Valtioneuvosto määrää saamelaiskäräjien vaalien tuloksen perusteella saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet tehtäviinsä, myöntää pyynnöstä eron tehtävästä ja määrää mainittujen vaalien tuloksen perusteella uuden jäsenen ja varajäsenen sen tilalle, joka on vaalikauden aikana lakannut olemasta jäsen tai varajäsen.

Saamelaiskäräjien jäsenen tai varajäsenen menettäessä 22 §:ssä tarkoitetun vaalikelpoisuuden tehtävänsä valtioneuvoston on saamelaiskäräjien aloitteesta todettava hänen luottamustoimensa lakanneeksi.

11 §

Saamelaiskäräjien puheenjohtaja

Saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja kaksi varapuheenjohtajaa. Valinnasta on välittömästi ilmoitettava oikeusministeriölle.

Puheenjohtaja toimii tehtävässään päätoimisesti. Sama henkilö voidaan valita puheenjohtajaksi enintään kolmeksi perättäiseksi toimikaudeksi.

12 §

Kokousten koollekutsuminen

Saamelaiskäräjien kokous päättää kokoustensa pidosta. Kokous on lisäksi kutsuttava koolle, jos puheenjohtaja tai hallitus katsoo sen tarpeelliseksi tai kolmasosa jäsenistä niin vaatii tietyn asian käsittelyä varten.

Jos saamelaisten kotiseutualueen kunnasta valittu jäsen ei voi osallistua kokoukseen, hänen tilalleen on kutsuttava samasta kunnasta valittu varajäsen. Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelta valitun jäsenen ollessa estynyt osallistumaan kokoukseen hänen tilalleen kutsutaan kotiseutualueen ulkopuolelta valittu varajäsen.

13 §

Saamelaiskäräjien hallitus

Saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan hallituksen, jossa on puheenjohtaja ja kaksi varapuheenjohtajaa sekä enintään viisi muuta jäsentä. Saamelaiskäräjät valitsee äänioikeutettujen saamelaisten keskuudesta hallitukseen kaksi varajäsentä. Valinnasta on välittömästi ilmoitettava oikeusministeriölle.

Vaalivuonna toimiva hallitus jatkaa tehtävässään siihen asti, kunnes uusi hallitus on vaalien jälkeen valittu.

Hallitus valmistelee asiat saamelaiskäräjien kokoukselle ja toimeenpanee käräjien päätökset siten kuin työjärjestyksessä tarkemmin määrätään.

Saamelaiskäräjien työjärjestyksessä voidaan määrätä varapuheenjohtajan ja muun hallituksen jäsenen tehtävän päätoimisuudesta.

14 §

Muut toimielimet

Saamelaiskäräjät asettaa kulloinkin vaalikauden alussa vaalilautakunnan 4 luvussa tarkoitettuja vaaleja varten. Käräjät voi asettaa myös muita toimielimiä saamelaisten kulttuuri-itsehallintoon kuuluvien asioiden hoitamiseksi.

Vaaliluetteloon merkitsemistä koskevien oikaisuvaatimusten ratkaisemista varten on oikaisulautakunta.

15 §

Toimivallan käyttö

Saamelaiskäräjien kokous sekä hallitus ja muut toimielimet käyttävät käräjille kuuluvaa toimivaltaa sen mukaan kuin tässä laissa säädetään ja saamelaiskäräjien työjärjestyksessä määrätään.

Saamelaiskäräjien kokous päättää periaatteellisesti merkittävistä ja laajakantoisista asioista, jollei asian kiireellisyydestä muuta johdu.

Toimivaltaa ei saa siirtää 5 §:n 3 momentissa, 7 §:ssä, 10 §:n 3 momentissa, 11–14, 18 b, 18 c, 18 j, 20 eikä 26 a §:ssä tarkoitetuissa asioissa.

16 §

Toimistot ja henkilöstö

Saamelaiskäräjillä on toimistoja sekä virka- ja työsopimussuhteista henkilöstöä sen mukaan kuin siitä saamelaiskäräjien työjärjestyksessä tarkemmin määrätään. Saamen kielen toimistosta säädetään erikseen.

Saamelaiskäräjien virkamiehiin, virkoihin ja virkasuhteeseen sovelletaan, mitä valtion virkamiehistä, viroista ja virkasuhteesta säädetään ja määrätään.

Henkilöstön palvelussuhteen ehdoista ja niiden määräytymisestä on vastaavasti voimassa, mitä valtion palvelussuhteen ehdoista ja niiden määräytymisestä säädetään, määrätään tai sovitaan.

17 a §

Kokoukseen osallistuminen teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen

Saamelaiskäräjien työjärjestyksessä voidaan määrätä, että kokoukseen voi osallistua käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa.

Työjärjestyksessä voidaan antaa tarkemmat määräykset teknistä tiedonvälitystapaa käytettäessä noudatettavasta menettelystä.

17 b §

Aloiteoikeus

Vähintään viidelläkymmenellä äänioikeutetulla saamelaisella on oikeus tehdä saamelaiskäräjille aloite käräjien tehtäviin kuuluvassa asiassa.

Tarkemmat määräykset aloiteoikeuden käyttämisessä noudatettavasta menettelystä ja aloitteen käsittelemisestä annetaan työjärjestyksessä.

18 §

Asioiden käsittely

Saamelaiskäräjien kokous ja muu toimielin on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään puolet muista jäsenistä on saapuvilla.

Saamelaiskäräjien ja sen asettaman toimielimen jäsen on esteellinen ottamaan osaa sellaisen päätöksen tekemiseen, joka koskee henkilökohtaisesti häntä tai hänen hallintolain 28 §:n 2 momentissa tarkoitettua lähisukulaistaan tai sellaiseen mainitun pykälän 3 momentin mukaan rinnastettavaa henkilöä.

Asiat ratkaistaan saamelaiskäräjillä enemmistöpäätöksellä. Äänten mennessä tasan ratkaisee puheenjohtajan ääni. Vaaleissa katsotaan valituksi se, joka saa eniten ääniä. Äänten mennessä tasan ratkaisee arpa.

18 a §

Kirjanpito

Saamelaiskäräjien kirjanpitoon ja tilinpäätökseen sovelletaan sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, kirjanpitolakia (1336/1997).

18 d §

Tilintarkastuskertomus

Tilintarkastajan on annettava kultakin tilikaudelta huhtikuun loppuun mennessä saamelaiskäräjien hallitukselle kirjallinen tilintarkastuskertomus, jonka tulee, sen lisäksi mitä tilintarkastuslaissa edellytetään, sisältää lausunto siitä, ovatko valtionavustuksen käytöstä toimintakertomuksessa annetut tiedot oikeita.

19 §

Vaalivuosi ja vaalipiiri

Saamelaiskäräjien vaaleja varten maa on yhtenä vaalipiirinä.

Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan joka neljäs vuosi (vaalivuosi).

20 §

Vaalilautakunta

Vaalilautakunta päättää hakemuksesta henkilön merkitsemisestä vaaliluetteloon ja laatii vaaliluettelon. Vaalilautakunta toimeenpanee saamelaiskäräjien vaalit siten kuin tässä laissa säädetään.

Vaalilautakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja kuusi muuta jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Vaalilautakunnassa tulee olla jäsen ja varajäsen jokaisesta saamelaisten kotiseutualueen kunnasta. Saamen eri kieliryhmien tulee olla vaalilautakunnassa edustettuina.

Saamelaiskäräjien tai oikaisulautakunnan jäsen tai varajäsen ei voi olla vaalilautakunnan jäsenenä tai varajäsenenä.

21 §

Äänioikeus

Saamelaiskäräjien vaaliluetteloon merkitsemisen edellytyksenä on henkilön asuinpaikkaan katsomatta sen lisäksi, mitä edellä 3 §:ssä on säädetty, että henkilö täyttää viimeistään vaalitoimituksen viimeisenä päivänä 18 vuotta ja että hän on Suomen kansalainen tai hänellä on ulkomaan kansalaisena ollut kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa silloin, kun hakemus vaaliluetteloon ottamisesta tehdään.

22 §

Vaalikelpoisuus

Saamelaiskäräjien vaaleissa on vaalikelpoinen jokainen äänioikeutettu, joka on suostunut ehdokkaaksi ja joka ei ole vajaavaltainen.

Ehdokkaana ei voi olla vaalilautakunnan tai oikaisulautakunnan jäsen tai varajäsen.

23 §

Vaaliluettelo

Vaalilautakunta laatii äänioikeutetuista vaaliluettelon edellisten vaalien vaaliluettelon ja väestötietojärjestelmän tietojen pohjalta.

Vaaliluetteloon merkitään kunnittain aakkoselliseen järjestykseen jokaisen äänioikeutetun nimi, henkilötunnus, kotikunta ja osoite, jos kotikunta ja osoite ovat tiedossa. Kotikuntaa ja osoitetta ei kuitenkaan saa merkitä vaaliluetteloon, jos nämä tiedot ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 31 kohdan mukaan salassa pidettäviä tai jos henkilön kohdalle väestötietojärjestelmään on talletettu väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 36 §:ssä tarkoitettu turvakielto.

Vaaliluetteloon on hakemuksesta otettava siitä puuttuva äänioikeutettu henkilö. Vaaliluetteloon merkitty henkilö on poistettava vaaliluettelosta, jos hän ilmoittaa, ettei enää halua olla merkittynä vaaliluetteloon, tai jos hän on kuollut. Vaalilautakunta voi poistaa henkilön vaaliluettelosta, jos hän ei enää täytä 21 §:ssä säädettyjä vaaliluetteloon merkitsemisen vaatimuksia. Hakemus ja ilmoitus tehdään vaalilautakunnalle, jonka on käsiteltävä asia ilman aiheetonta viivytystä. Edellytyksenä

vaalioikeuksien käyttämiselle lähinnä seuraavissa saamelaiskäräjien vaaleissa on, että hakemus tehdään viimeistään vaalivuotta edeltävän syyskuun loppuun mennessä.

Vaaliluettelon laatimisen yhteydessä vaalilautakunta voi omasta aloitteestaan ottaa huomioon vaaliluetteloon merkityn äänioikeutetun edellisten vaalien jälkeen äänioikeusiän saavuttaneen lapsen ja 21 §:ssä säädettyyn ajankohtaan mennessä äänioikeusiän saavuttavan lapsen. Tällainen henkilö voidaan kuitenkin ottaa vaaliluetteloon vasta sen jälkeen, kun hän on kirjallisesti ilmoittanut vaalilautakunnalle pitävänsä itseään saamelaisena 3 §:n 1 momentin mukaisesti.

Vaalilautakunta vahvistaa ja allekirjoittaa vaaliluettelon viimeistään vaalivuoden helmikuun viimeisenä päivänä.

25 §

Vaaliluettelon nähtävänä pitäminen

Vaalilautakunta asettaa vaaliluettelon tai siinä olevat tiedot henkilötunnuksia lukuun ottamatta nähtäville siten, että nähtävänä pitämistä koskevan ajan päättymisestä on aikaa vaalien toimittamiseen vähintään viisi kuukautta.

Vaaliluettelo pidetään nähtävänä 10 perättäisenä arkipäivänä, joihin ei lasketa lauantaita.

Vaaliluettelon nähtävänä pitämisestä on julkisesti kuulutettava.

25 a §

Vaaliluettelon julkisuus

Jokaisella on oikeus tutustua vaaliluetteloon ja sen laatimiseen liittyviin asiakirjoihin sinä aikana, kun vaaliluettelo pidetään nähtävänä. Vaaliluettelo ja sen laatimiseen liittyviä asiakirjoja ei saa antaa jäljennettäväksi tai kuvattaviksi eikä niistä saa antaa jäljennöksiä. Vaaliluetteloon merkityllä on kuitenkin oikeus saada maksutta ote hänestä vaaliluetteloon otetuista tiedoista. Sillä, joka on pyytänyt tulla otetuksi vaaliluetteloon, on oikeus saada tieto asian käsittelyyn liittyvistä asiakirjoista siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:ssä säädetään.

Vaaliluettelo sekä sellaiset vaaliluettelon laatimiseen liittyvät asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön etnisestä alkuperästä, on pidettävä salassa muuna kuin 1 momentissa tarkoitettuna aikana. Salassapitovelvollisuus ei estä tiedon antamista saamelaiskäräjille käräjien toimielinten jäsenten ja varajäsenten valintaa tai aloiteoikeuden käytön selvittämistä varten eikä sille, joka tarvitsee tietoa äänioikeutensa selvittämistä varten.

Vaaliluettelon laatimiseen liittyvien asiakirjojen julkisuudesta on muutoin voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

25 b §

Muutoksenhaku julkisuutta koskevaan päätökseen

Vaalilautakunnan päätökseen 25 a §:ssä tarkoitettussa asiassa saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Valitus on kuitenkin tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

25 c §

Vaaliluettelossa olevan virheen korjaaminen

Vaalilautakunta voi korjata virheen vaaliluettelossa omasta aloitteestaan tai äänioikeutetun vaatimuksesta. Vaatimus on kuitenkin tehtävä 14 päivän kuluessa vaaliluettelon nähtävillä pitämisestä koskevan ajan päättymisestä. Muutokset on tehtävä viimeistään kaksi kuukautta ennen vaalitoimituksen aloittamista.

Lisättäessä henkilö vaaliluetteloon on hänelle viipymättä lähetettävä 24 §:ssä tarkoitettu ilmoituskortti.

Korjattaessa vaaliluettelossa oleva virheellinen merkintä on korjauksesta viipymättä ilmoitettava asianomaiselle henkilölle, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta.

26 §

Oikaisulautakunta vaaliluetteloon ottamista ja siitä poistamista koskevissa asioissa

Oikeusministeriö nimittää neljäksi vuodeksi kerrallaan oikaisulautakunnan, joka on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton. Lautakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja kolme muuta jäsentä. Kaksi jäsentä nimitetään saamelaiskäräjien ehdotuksesta. Ennen lautakunnan nimittämistä oikeusministeriö neuvottelee lain 9 §:n mukaisesti saamelaiskäräjien kanssa puheenjohtajan valinnasta. Oikaisulautakunta valitsee keskuudestaan varapuheenjohtajan.

Puheenjohtajan kelpoisuusvaatimuksena on, että hänellä on oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto tai oikeustieteellinen jatkotutkinto. Lautakunnan muilta jäseniltä ja varajäseniltä vaaditaan hyvää perehtyneisyyttä oikaisulautakunnan toimialaan. Oikaisulautakunnan puheenjohtajan ja jäsenten ei tarvitse olla merkittynä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon.

Saamelaiskäräjien ja sen hallituksen sekä vaalilautakunnan jäsen tai varajäsen ei voi kuulua oikaisulautakuntaan.

Oikaisulautakunta on päätösvaltainen, kun läsnä ovat puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään kaksi jäsentä.

Asioiden valmistelua varten oikaisulautakunnalla on sihteeri ja tarvittavaa muuta henkilökuntaa. Saamelaiskäräjät nimittää henkilökunnan lautakunnan ehdotuksesta. Asian käsittelyyn oikaisulautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei tässä laissa toisin säädetä. Työskentelyn järjestämisestä lautakunnassa määrätään tarkemmin lautakunnan vahvistamassa työjärjestyksessä.

26 a §

Oikaisuvaatimus vaaliluetteloa koskevasta päätöksestä

Joka katsoo, että hänet on oikeudettomasti jätetty pois vaaliluettelosta, voi tehdä vaalilautakunnan vaaliluetteloa koskevasta päätöksestä kirjallisen oikaisuvaatimuksen oikaisulautakunnalle siten kuin hallintolaissa säädetään. Oikaisulautakunnalle osoitettu oikaisuvaatimus on toimitettava vaalilautakunnalle 14 päivän kuluessa vaalilautakunnan päätöksen tiedoksisaannista. Vaalilautakunnan on viipymättä toimitettava oikaisuvaatimus, asiaa koskevat asiakirjat sekä lausuntonsa oikaisuvaatimuksesta oikaisulautakunnalle.

Jos vaalilautakunnalle toimitettava oikaisuvaatimus on saapunut määräajassa oikaisulautakuntaan, oikaisuvaatimusta ei tämän vuoksi jätetä tutkimatta. Oikaisuvaatimus on oikaisulautakunnasta viipymättä toimitettava vaalilautakunnalle.

Jos oikaisulautakunnan päätös sisältää sen, että henkilö otetaan vaaliluetteloon, vaalilautakunta lähettää viipymättä äänioikeutetuille 24 §:ssä tarkoitetun ilmoituskortin.

26 b §

Valitus oikaisulautakunnan päätöksestä

Oikaisulautakunnan päätökseen 26 a §:ssä tarkoitetussa asiassa saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Valitus on kuitenkin tehtävä viimeistään 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Korkeimman hallinto-oikeuden on annettava päätöksestään viipymättä tieto valittajalle, ja vaalilautakunnalle, jonka on tehtävä vaaliluetteloon päätöksestä mahdollisesti aiheutuvat muutokset ja tarvittaessa lähetettävä asianomaiselle 24 §:ssä tarkoitettu ilmoituskortti.

27 §

Ehdokasasettelu ja ehdokasluettelo

Ehdokkaan saamelaiskäräjien vaaleihin voi asettaa vähintään kolmen äänioikeutetun perustama valitsijayhdistys, jolla on oltava asiamies ja vara-asiemies.

Kukin äänioikeutettu saa osallistua vain yhden ehdokkaan asettamiseen. Jos henkilö kuuluu kahteen tai useampaan valitsijayhdistykseen, vaalilautakunnan on poistettava hänen nimensä niistä kaikista.

Valitsijayhdistyksen tulee tehdä ehdokashakemus vaalilautakunnalle viimeistään 31 päivänä ja sitä koskevat täydennykset viimeistään 27 päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista.

Vaalilautakunnan on laadittava ehdokasluettelo viimeistään 21 päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista. Ehdokasluettelo on julkaistava, lähetettävä vaaliasiamiehille ja pidettävä vaalien ajan nähtävänä.

Vaalilautakunnan päätökseen ehdokasluettelosta ei saa hakea erikseen muutosta.

28 §

Vaalitoimitus

Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan elokuun viimeisen täyden viikon maanantaista alkavan viiden viikon aikana. Vaalit toimitetaan postin välityksellä tai palauttamalla äänestyslippu muutoin kuin postitse vaalilautakunnan ilmoittamaan paikkaan. Vaali voidaan vaalilautakunnan niin päättäessä saamelaisten kotiseutualueella lisäksi toimittaa vaalipäivän äänestyksenä.

Vaalien toimittamisesta on julkisesti kuulutettava.

29 §

Vaaliasiakirjat

Vaalilautakunnan on viipymättä vaalitoimituksen alkamisen jälkeen toimitettava postitse jokaiselle äänioikeutetulle, jonka osoite on tiedossa, vaalilautakunnan leimalla varustettu äänestyslippu, vaalikuori, lähetekirje, lähetekuori, ehdokasluettelo ja äänestysohje (vaaliasiakirjat).

Äänioikeutetulle, joka ei ole postitse saanut vaaliasiakirjoja tai jolta ne jostakin syystä muutoin puuttuvat, tulee varata mahdollisuus saada vaaliasiakirjat vaalilautakunnan toimistosta tai vaalilautakunnan ilmoittamasta paikasta.

Äänestysohjeessa tulee mainita vaalilautakunnan toimiston ja mahdollisten muiden paikkojen, joista vaaliasiakirjat voidaan saada ja joihin ne voidaan palauttaa, käyntiosoitteet ja aukioloajat sekä lisäksi vaalipäivän äänestyspaikkojen käyntiosoitteet ja aukioloajat.

30 §

Äänestäminen postin välityksellä

Äänioikeutettu voi käyttää äänioikeuttaan saatuaan vaaliasiakirjat. Äänestäjän on selvästi merkittävä äänestyslippuun sen ehdokkaan numero, jonka hyväksi hän antaa äänensä.

Äänestäminen on suoritettu, kun äänioikeutettu on jättänyt äänestyslipun sisältävän suljetun vaalikuoren ja täyttämänsä ja allekirjoittamansa vaalilautakunnalle osoitetun lähetekirjeen lähetekuoreen suljettuina postin kuljetettavaksi. Jos äänestäjä liittää mukaan ilmoituskorttinsa, hän merkitsee lähetekirjeeseen vain allekirjoituksensa.

Postin välityksellä lähetettyjen lähetekuorten tulee olla vaalilautakunnalla ääntenlaskennan aloittamiseen mennessä.

31 §

Äänestäminen palauttamalla lähetekuori vaalilautakunnalle muutoin kuin postitse

Äänioikeutettu voi palauttaa lähetekuoren myös vaalilautakunnan toimistoon tai vaalilautakunnan ilmoittamiin paikkoihin vaalien kolmannen täyden viikon maanantain ja viidennen täyden viikon perjantain välisenä aikana sekä, jos vaalipäivän äänestys järjestetään, äänestyspaikan vaalitoimikunnalle.

Vaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että sen eri toimipisteisiin jätettyjä vaaliasiakirjoja säilytetään vaalisalaisuuden turvaavalla tavalla ja että vaaliasiakirjat toimitetaan turvallisesti vaalilautakunnan Inarin toimistoon ennen ääntenlaskennan aloittamista.

31 a §

Vaalipäivän äänestys

Jos vaalipäivän äänestys järjestetään, vaalipäivä on vaalien toimittamisen viidennen viikon sunnuntai.

Vaalipäivän äänestys toimitetaan yhtäaikaaisesti jokaisessa saamelaisten kotiseutualueen kunnassa. Kussakin kunnassa on vähintään yksi äänestyspaikka.

Äänioikeutettu saa äänestää vain siinä saamelaisten kotiseutualueen kunnassa, joka on merkitty vaaliluetteloon hänen kotikunnakseen.

Äänestys on järjestettävä niin, että vaalisalaisuus säilyy.

31 c §

Vaalitoimikunta

Vaalilautakunnan tulee hyvissä ajoin ennen vaaleja asettaa kutakin äänestyspaikkaa varten vaalitoimikunta, johon kuuluu kolme jäsentä ja vähintään kaksi varajäsentä siten, että asianomaista kuntaa vaalilautakunnassa edustava jäsen ja tämän henkilökohtainen varajäsen ovat vaalitoimikunnan yhtenä jäsenenä ja varajäsenenä. Saamelaiskäräjien vaalien ehdokas ei voi olla vaalitoimikunnan jäsenenä tai varajäsenenä.

Vaalitoimikunnan puheenjohtajana toimii toimikunnassa vaalilautakuntaa edustava jäsen. Varapuheenjohtajan vaalitoimikunta valitsee tarvittaessa keskuudestaan.

Vaalitoimikunta on päätösvaltainen kolmijäsenisenä.

31 h §

Vaalipäivän äänestyksen päättymisen ja vaalipöytäkirja

Vaalipäivän äänestyksen päättymisen jälkeen vaalitoimikunnan on huolehdittava siitä, että sinetöity vaaliurna ja äänestysmerkinnät sisältävä äänestysalueen vaaliluettelo sekä mahdollisesti vaalitoimikunnalle jätetyt lähetekuoret toimitetaan vaalisalaisuuden säilymisen turvaavalla tavalla ja ilman aiheutonta viivytystä vaalilautakunnan Inarin toimistoon. Lisäksi vaalitoimikunnan on huolehdittava sinetöimisvälineiden tuhoamisesta välittömästi urnan sinetöinnin jälkeen. Vaalilautakunnan on huolehdittava vaaliurnan ja äänestysalueen vaaliluettelon säilyttämisestä turvallisessa paikassa ääntenlaskennan aloittamiseen asti.

Vaalitoimikunnan on lisäksi huolehdittava siitä, että vaalipäivän äänestyksestä pidetään pöytäkirjaa, johon merkitään:

- 1) päivä sekä kellonajat, jolloin vaalipäivän äänestys alkoi ja julistettiin päättyneeksi;
- 2) läsnä olleet vaalitoimikunnan jäsenet ja varajäsenet;
- 3) vaaliavustajat sekä äänestäjien itsensä valitsevat avustajat; sekä
- 4) äänestäneiden lukumäärä.

32 §

Äänestys hoitolaitoksessa ja kotona

Saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevassa laitoksessa hoidettavat henkilöt sekä ne kotiseutualueella kotona hoidettavat henkilöt, jotka eivät muutoin voisi äänestää ilman kohtuuttomia vaikeuksia, saavat äänestää hoitopaikassaan.

Hoitopaikassa äänestystä varten vaalilautakunta määrää kyseistä kuntaa vaalilautakunnassa edustavan jäsenen ja varajäsenen vaalitoimitsijaksi ja hänen varamieheksen. Vaalitoimitsijan varamieheksi voidaan nimetä muukin tehtävään soveltuva henkilö.

Hoitopaikassa äänestettäessä äänestyksessä on äänestäjän ja vaalitoimitsijan lisäksi oltava mukana äänestäjän valitsema tai hyväksymä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon äänioikeutetuksi merkitty henkilö.

34 §

Ääntenlaskennan aloittaminen

Vaalilautakunta aloittaa ääntenlaskennan vaalitoimituksen jälkeisenä maanantaina kello 10. Ääntenlaskennan aloittamisen jälkeen saapuneet lähetekuoret jätetään avaamattomina huomioon ottamatta. Toimituksessa pidetään pöytäkirjaa.

Valitsijayhdistyksen asiamiehellä tai vara-asiamiehellä on oikeus olla läsnä ääntenlaskennassa.

38 §

Vaalien tuloksen määräytyminen

Saamelaiskäräjien jäseniksi tulevat valituiksi 25 eniten ääniä saanutta ehdokasta, edellyttäen, että heidän joukossaan on vähintään 10 §:ssä säädetty määrä ehdokkaita kustakin saamelaisten kotiseutualueen kunnasta ja kotiseutualueen ulkopuolelta. Jos 10 §:ssä säädetyt määrät eivät täyty, tulevat kyseisestä kunnasta tai kotiseutualueen ulkopuolelta valituiksi seuraavaksi eniten ääniä saaneet ehdokkaat niin, että 10 §:n vaatimukset täyttyvät.

Jos jostakin kotiseutualueen kunnasta ei ollut säädettyä määrää ehdokkaita, tulevat valituiksi seuraavaksi eniten ääniä saaneet ehdokkaat kotiseutualueelta. Jos kotiseutualueen ulkopuolelta ei ollut säädettyä määrää ehdokkaita, tulevat valituksi muutoin eniten ääniä saaneet ehdokkaat.

Varajäseneksi tulee valituksi kustakin saamelaisalueen kunnasta olevista ehdokkaista valituiksi tulleiden jälkeen seuraavaksi eniten ääniä saanut ehdokas, sekä kotiseutualueen ulkopuolelta valituksi tulleen jälkeen seuraavaksi eniten ääniä saanut ehdokas.

Jos äänimäärät ovat yhtä suuret, ratkaistaan niiden keskinäinen järjestys arpomalla.

39 §

Vaalien tuloksen vahvistaminen

Vaalien tuloksen vahvistaa vaalilautakunta kolmantena päivänä ääntenlaskennan aloittamisesta pitämässään kokouksessa.

Vaalien tulos on ilmoitettava välittömästi oikeusministeriölle saamelaiskäräjien jäsenten ja varajäsenten määräämiseksi tehtävänsä seuraavaksi toimikaudeksi.

40 §

Vaalien tulosta koskeva valitus

Äänioikeutettu, joka katsoo, että vaalilautakunnan päätös vaalien tuloksen vahvistamisesta tai vaalien toimittamiseen liittyvä muu toimenpide on lainvastainen, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Valitus on kuitenkin tehtävä 14 päivän kuluessa siitä, kun vaalien tulos on julkaistu.

Hallinto-oikeuden päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Jos vaalilautakunnan 1 momentissa tarkoitettu päätös tai toimenpide on ollut lainvastainen ja tämä on vaikuttanut vaalien tulokseen, vaalien tulosta on oikaistava ja valtioneuvoston tarvittaessa määrättävä saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet vaalien oikaistun tuloksen mukaisesti.

Jos vaalien tulos ei ole oikaistavissa, vaalit on määrättävä uusittaviksi.

40 a §

Valituksen johdosta uusittavat vaalit

Uusittavien vaalien toimittamisesta huolehtii, mikäli mahdollista, sama vaalilautakunta kuin kumotuissa vaaleissa. Uusittavissa vaaleissa käytetään samaa lainvoimaista vaaliluetteloa ja ehdokasluetteloa kuin kumotuissa vaaleissa, jollei hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus päätöksessään toisin määrää.

Uusittavien vaalien toimittamisesta on soveltuvin osin muutoin voimassa, mitä varsinaisten vaalien toimittamisesta on säädetty.

Uusittavat vaalit toimitetaan sen kalenterikuukauden aikana, joka alkaa kahden täyden kalenterikuukauden kuluttua 1 momentissa mainitun päätöksen antamisen jälkeen. Vaalitoimitus aloitetaan lähettämällä äänioikeutetuille 29 §:ssä mainitut vaaliasiakirjat.

Uusittavien vaalien tuloksesta on heti ilmoitettava oikeusministeriölle.

40 c §

Tarkemmat säännökset

Oikeusministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

- 1) vaaleihin liittyvistä kuulutuksista;
- 2) vaaliluetteloon hakeutumisesta ja vaaliluettelosta poistamisesta sekä hakemukseen liitettävistä selvityksistä;
- 3) vaaliluettelon nähtävänä pitämisestä;
- 4) ehdokashakemuksesta ja ehdokasluettelosta;
- 5) äänestyslipusta; sekä
- 6) vaaliasiakirjojen säilyttämisestä.

5 luku

Erinäiset säännökset

41 §

Muutoksenhaku

Saamelaiskäräjien hallituksen päätökseen saa vaatia oikaisua saamelaiskäräjien kokoukselta ja lautakunnan sekä käräjien asettaman muun toimielimen kuin vaalilautakunnan ja oikaisulautakunnan päätökseen saamelaiskäräjien hallitukselta siten kuin hallintolaissa säädetään, jollei tässä laissa tai muualla laissa toisin säädetä.

Saamelaiskäräjien kokouksen ja hallituksen oikaisuvaatimuksen johdosta tekemään päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Saamelaiskäräjien kokouksen hallintoasiassa tekemään muuhun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Tämä laki tulee voimaan 15 päivänä marraskuuta 2018. Sen 3 § tulee kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2020.

Vaaliluetteloon merkitsemistä koskevaan hakemukseen, joka on tehty vaalilautakunnalle viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2019, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 3 §:ää.

Saamelaiskäräjiin, jonka toimikausi on kesken tämän lain tullessa voimaan, sovelletaan 10 ja 11–13 §:ää sellaisina kuin ne olivat tämän lain voimaan tullessa. Puheenjohtajan uudelleen valintaa koskevaa 11 §:n 2 momenttia sovellettaessa ei oteta lukuun niitä toimikausia, jotka ovat päättyneet ennen tämän lain voimaantuloa.

Lain voimaantulon jälkeen seuraavat saamelaiskäräjien vaalit järjestetään []. Edellytyksenä vaalioikeuksien käyttämiselle näissä saamelaiskäräjien vaaleissa on, että vaaliluetteloon merkitsemistä koskeva hakemus tehdään viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2019 ennen kello 16. [Vaalien ajankohtaa on tarkoitus siirtää noin vuodella. Tarkempi ajankohta ja tähän liittyvät siirtymäsäännökset täsmentyvät myöhemmin.]

Saamelaiskäräjät, jonka toimikausi on kesken tämän lain tullessa voimaan, jatkaa tehtävässään ensimmäisten tämän lain mukaan valittujen saamelaiskäräjien toimikauden alkuun asti. Ensimmäinen 20 §:n mukainen vaalilautakunta asetetaan mahdollisimman pian lain voimaantulon jälkeen. Lain voimaantultua asetettavan oikaisulautakunnan toimikausi jatkuu seuraavien saamelaiskäräjien vaalikauden loppuun asti.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 41 §:ää sovelletaan sen tarkoittamien päätösten muutoksenhakuun niiden päätösten osalta, jotka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa.

Helsingissä päivänä kuuta 2018.

Pääministeri

JUHA SIPILÄ

Oikeusministeri Antti Häkkänen

2.

Laki

rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikoslain (39/1889) 40 luvun 11 §:n 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 604/2002 seuraavasti:

40 luku

Virkarikoksista

11 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) virkamiehellä henkilöä, joka on virka- tai siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa valtioon, kuntaan taikka kuntayhtymään tai muuhun kuntien julkisoikeudelliseen yhteistoimintaelimeen, eduskuntaan, valtion liikelaitokseen taikka evankelisluterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan tai sen seurakuntaan tai seurakuntien yhteistoimintaelimeen, Ahvenanmaan maakuntaan, saamelaiskäräjiin, Suomen Pankkiin, Kansaneläkelaitokseen, Työterveyslaitokseen, kunnalliseen eläkelaitokseen, Kuntien takauskeskukseen tai kunnalliseen työmarkkinalaitokseen;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

Helsingissä päivänä kuuta 2018

Pääministeri

JUHA SIPILÄ

Oikeusministeri Antti Häkkänen

RINNAKKAISTEKSTIT

1.

Laki

saamelaiskäräjistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 18 e–18 i, 23 a ja 27 a §, 6 luvun otsikko ja 43 §, sellaisina kuin niistä ovat 18 e–18 i § laissa 1725/1995 sekä 23 a ja 27 a § laissa 1279/2002,
muutetaan 1, 3, 4 a, 5–7, 9–16, 18, 18 a, 18 d, 19–23, 25, 25 a, 26, 26 a, 26 b, 27–31, 31 a, 31 c, 31 h, 32, 34, 38–40, 40 a ja 40 c §, 5 luvun otsikko ja 41 §,
sellaisina kuin niistä ovat 1, 21–23, 25, 25 a, 26 a, 26 b, 27, 28, 31, 31 a, 31 c, 31 h, 40, 40 a ja 40 c § laissa 1279/2002, 4 a § laissa 1026/2003, 5, 13, 15, 20 ja 30 § osaksi laissa 1279/2002, 9 § osaksi laissa 626/2011, 16, 18 a ja 18 d § laissa 1725/1995 sekä 18 § osaksi laissa 1026/2003, lisätään lakiin uusi 17 a, 17 b, 25 b ja 25 c § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Lain tarkoitus

Lain tarkoitus

Saamelaisilla alkuperäiskansana on saamelaisten kotiseutualueella omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin tässä laissa ja muualla laissa säädetään. Tähän itsehallintoon kuuluvia tehtäviä varten saamelaiset valitsevat vaaleilla keskuudestaan saamelaiskäräjät.

Saamelaisilla alkuperäiskansana on saamelaisten kotiseutualueella omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin tässä laissa ja muualla laissa säädetään. Tähän itsehallintoon kuuluvia tehtäviä varten saamelaiset valitsevat vaaleilla keskuudestaan saamelaiskäräjät.

Saamelaiskäräjät toimii oikeusministeriön hallinnonalalla.

Oikeus äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa on vaaliluetteloon merkityillä saamelaisilla.

Saamelaiskäräjät toimii oikeusministeriön hallinnonalalla.

3 §

3 §

Saamelainen

Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon

Saamelaisella tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, joka pitää itseään saamelaisena, edellyttäen:

- 1) että hän itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään; tai
- 2) että hän on sellaisen henkilön jälkeläinen, joka on merkitty tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa-, veronkanto- tai henkikirjassa; taikka

Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon on henkilöllä, joka pitää itseään saamelaisena, edellyttäen:

- 1) että henkilö itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan, isovanhemmistaan tai isoisovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään; tai

3) että ainakin yksi hänen vanhemmistaan on merkitty tai olisi voitu merkitä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa.

2) että ainakin *toinen* hänen vanhemmistaan on merkitty tai *on ollut merkittynä* äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa.

Edellytyksenä on myös, että tässä laissa säädetty ikää, kansalaisuutta ja väestökirjanpitoa koskevat äänioikeuden muut vaatimukset täyttyvät.

4 a §

Hallinto-oikeudellisten säädösten soveltaminen

Saamelaiskäräjiin ja sen toimielimiin sovelletaan hallintolakia (434/2003), viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), henkilötietolakia (523/1999) ja arkistolakia (831/1994), jollei tässä laissa toisin säädetä.

4 a §

Hallinto-oikeudellisten säädösten soveltaminen

Saamelaiskäräjiin ja sen toimielimiin sovelletaan hallintolakia (434/2003), viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), henkilötietolakia (523/1999), arkistolakia (831/1994) ja lakia sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003), jollei tässä laissa toisin säädetä.

5 §

Yleinen toimivalta

Saamelaiskäräjien tehtävänä on hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat.

Tehtäviinsä kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjät voi tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja. Näissä asioissa saamelaiskäräjät käyttää lisäksi päätösvaltaa siten kuin tässä laissa tai muualla laissa säädetään.

Saamelaiskäräjät vahvistaa toimintaansa varten työjärjestyksen.

5 §

Saamelaiskäräjien yleinen toimivalta

Saamelaiskäräjien tehtävänä on hoitaa saamelaisten omaa kieltä, kulttuuria ja asemaa alkuperäiskansana koskevat asiat sekä edistää saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien toteutumista Suomessa.

Tehtäviinsä kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjät voi tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja, kehittää ja hallinnoida saamelaiskulttuuria sekä myöntää rahoitusta. Näissä asioissa saamelaiskäräjät käyttää päätösvaltaa siten kuin tässä laissa tai *erikseen* muualla laissa säädetään.

Saamelaiskäräjät vahvistaa toimintaansa varten työjärjestyksen.

6 §

Saamelaisten edustaminen

Saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia *tehtäviinsä kuuluvissa asioissa* kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä.

7 §

Kertomus

Saamelaiskäräjät laatii vuosittain valtioneuvostolle hallituksen kertomuksen laatimista varten kertomuksen siitä, mitä merkittävää on tapahtunut saamelaisia erityisesti koskevien asioiden kehityksessä.

9 §

Neuvotteluvelvoite

Viranomaiset neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella:

- 1) yhdyskuntasuunnittelua;
- 2) valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta;
- 3) kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhuuhtontaa;
- 4) saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvan elinkeinon lainsäädännöllistä tai hallinnollista muutosta;
- 5) saamenkielisen ja saamen kielen kouluopetuksen sekä sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämistä; taikka
- 6) muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana vaikuttavaa asiaa.

Neuvotteluvelvoitteen täyttämiseksi asianomaisen viranomaisen on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella asiasta. Tilaisuuden käyttämättä jättäminen ei estä viranomaista jatkamasta asian käsittelyä.

6 §

Saamelaisten edustaminen

Saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia kansallisissa ja kansainvälisissä *tehtävissään*.

7 §

Kertomus

Saamelaiskäräjät laatii vuosittain *eduskunnalle kertomuksen saamelaisia koskevien asioiden kehityksessä*.

9 §

Yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoite

Viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa pyrkien saavuttamaan yhteisymmärryksen tai suostumuksen saamelaisten kotiseutualueella toteutettaville tai vaikutuksiltaan sinne ulottuville sekä muille erityisesti saamelaisten kieleen tai kulttuuriin taikka heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana vaikuttaville laajakantoisille tai merkittävälle toimenpiteille, jotka koskevat:

- 1) yhdyskuntasuunnittelua;
- 2) valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta;
- 3) kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhuuhtontaa;
- 4) saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvan elinkeinon lainsäädännöllistä tai hallinnollista muutosta;
- 5) saamenkielisen ja saamen kielen kouluopetuksen sekä sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämistä; taikka
- 6) muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana vaikuttavaa asiaa.

Käydyistä neuvotteluista on laadittava pöytäkirja.

Viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien on 1 momentissa tarkoitettuja toimenpiteitä suunnitellessaan ja toteuttaessaan pyrittävä huolehtimaan

siitä, ettei saamelaisten oikeudelle harjoittaa kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan aiheudu huomattavaa haittaa ja että saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana voidaan turvata ja edistää.

10 §

Kokoonpano ja toimikausi

Saamelaiskäräjiin kuuluu 21 jäsentä ja neljä varajäsentä, jotka valitaan saamelaiskäräjien vaaleilla neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Saamelaiskäräjissä tulee olla vähintään kolme jäsentä ja yksi varajäsen kustakin saamelaisten kotiseutualueen kunnasta.

Valtioneuvosto määrää saamelaiskäräjien vaalien tuloksen perusteella saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet tehtäväänsä, myöntää pyynnöstä eron tehtävästä ja määrää mainittujen vaalien tuloksen perusteella uuden jäsenen ja varajäsenen sen tilalle, joka on vaalikauden aikana lakannut olemasta jäsen tai varajäsen.

Saamelaiskäräjien jäsenen tai varajäsenen menettäessä 22 §:ssä tarkoitetun vaalikelpoisuuden tehtäväänsä valtioneuvoston on saamelaiskäräjien aloitteesta todettava hänen luottamustoimensa lakanneeksi.

11 §

Puheenjohtaja

Saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja kaksi varapuheenjohtajaa. Valinnasta on välittömästi ilmoitettava oikeusministeriölle.

Puheenjohtaja toimii tehtävässään päätoimisesti.

10 §

Kokoonpano ja toimikausi

Saamelaiskäräjiin kuuluu 25 jäsentä ja viisi varajäsentä, jotka valitaan saamelaiskäräjien vaaleilla neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Saamelaiskäräjissä tulee olla vähintään kuusi jäsentä *Inarin kunnasta, neljä jäsentä Utsjoen kunnasta, kolme jäsentä Enontekiön kunnasta ja kolme jäsentä Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueelta* ja yksi varajäsen kustakin mainitusta kunnasta. *Lisäksi käräjissä tulee olla saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelta vähintään yksi jäsen ja varajäsen.*

Valtioneuvosto määrää saamelaiskäräjien vaalien tuloksen perusteella saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet tehtäviinsä, myöntää pyynnöstä eron tehtävästä ja määrää mainittujen vaalien tuloksen perusteella uuden jäsenen ja varajäsenen sen tilalle, joka on vaalikauden aikana lakannut olemasta jäsen tai varajäsen.

Saamelaiskäräjien jäsenen tai varajäsenen menettäessä 22 §:ssä tarkoitetun vaalikelpoisuuden tehtäväänsä valtioneuvoston on saamelaiskäräjien aloitteesta todettava hänen luottamustoimensa lakanneeksi.

11 §

Saamelaiskäräjien puheenjohtaja

Saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja kaksi varapuheenjohtajaa. Valinnasta on välittömästi ilmoitettava oikeusministeriölle.

Puheenjohtaja toimii tehtävässään päätoimisesti. *Sama henkilö voidaan valita puheenjohtajaksi enintään kolmeksi perättäiseksi toimikaudeksi.*

12 §

Kokousten koollekutsuminen

Saamelaiskäräjät päättää kokoustensa pidosta. Kokous on lisäksi kutsuttava koolle, jos puheenjohtaja tai hallitus katsoo sen tarpeelliseksi tai kolmasosa jäsenistä niin vaatii.

Jos saamelaisten kotiseutualueen kunnasta valittu jäsen ei voi osallistua kokoukseen, hänen tilalleen on kutsuttava samasta kunnasta valittu varajäsen.

12 §

Kokousten koollekutsuminen

Saamelaiskäräjien kokous päättää kokoustensa pidosta. Kokous on lisäksi kutsuttava koolle, jos puheenjohtaja tai hallitus katsoo sen tarpeelliseksi tai kolmasosa jäsenistä niin vaatii *tietyn asian käsittelyä varten*.

Jos saamelaisten kotiseutualueen kunnasta valittu jäsen ei voi osallistua kokoukseen, hänen tilalleen on kutsuttava samasta kunnasta valittu varajäsen. *Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelta valitun jäsenen ollessa estynyt osallistumaan kokoukseen hänen tilalleen kutsutaan kotiseutualueen ulkopuolelta valittu varajäsen.*

13 §

Saamelaiskäräjien hallitus

Saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan hallitukseen puheenjohtajan ja kaksi varapuheenjohtajaa sekä enintään neljä muuta jäsentä.

Vaalivuonna toimivan hallituksen puheenjohtaja, kaksi varapuheenjohtajaa ja muut jäsenet jatkavat kuitenkin tehtävässään siihen asti, kunnes uusi hallitus on vaalien jälkeen valittu.

Hallitus valmistelee asiat saamelaiskäräjien kokoukselle ja toimeenpanee käräjien päätökset siten kuin työjärjestyksessä tarkemmin määrätään.

13 §

Saamelaiskäräjien hallitus

Saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan *hallituksen, jossa on puheenjohtaja* ja kaksi varapuheenjohtajaa sekä enintään viisi muuta jäsentä. *Saamelaiskäräjät valitsee äänioikeutettujen saamelaisten keskuudesta hallitukseen kaksi varajäsentä. Valinnasta on välittömästi ilmoitettava oikeusministeriölle.*

Vaalivuonna *toimiva hallitus jatkaa* tehtävässään siihen asti, kunnes uusi hallitus on vaalien jälkeen valittu.

Hallitus valmistelee asiat saamelaiskäräjien kokoukselle ja toimeenpanee käräjien päätökset siten kuin työjärjestyksessä tarkemmin määrätään.

Saamelaiskäräjien työjärjestyksessä voidaan määrätä varapuheenjohtajan ja muun hallituksen jäsenen tehtävän päätoimisuudesta.

14 §

Muut toimielimet

Saamelaiskäräjät asettaa vaalilautakunnan 4 luvussa tarkoitettuja vaaleja varten. Käräjät voi asettaa myös muita toimielimiä saamelaisten kulttuuri-itsehallintoon kuuluvien asioiden hoitamiseksi.

14 §

Muut toimielimet

Saamelaiskäräjät asettaa *kulloinkin vaalikauden alussa* vaalilautakunnan 4 luvussa tarkoitettuja vaaleja varten. Käräjät voi asettaa myös muita toimielimiä saamelaisten kulttuuri-itsehallintoon kuuluvien asioiden hoitamiseksi.

Vaaliluettelo on merkitsemistä koskevien oikaisuvaatimusten ratkaisemista varten on oikaisulautakunta.

15 §

Toimivallan siirto

Saamelaiskäräjien hallitus ja muut toimielimet voivat käyttää käräjille kuuluvaa toimivaltaa siten kuin tässä laissa säädetään tai saamelaiskäräjien työjärjestyksessä määrätään.

Edellä 1 momentissa mainittu toimivallan siirto ei ole sallittu 7 §:ssä, 10 §:n 3 momentissa, 11–14 §:ssä, 18 b, 18 c eikä 18 j §:ssä tarkoitetuissa asioissa.

15 §

Toimivallan käyttö

Saamelaiskäräjien *kokous sekä* hallitus ja muut toimielimet *käyttävät* käräjille kuuluvaa toimivaltaa *sen mukaan* kuin tässä laissa säädetään *ja* saamelaiskäräjien työjärjestyksessä määrätään.

Saamelaiskäräjien kokous päättää periaatteellisesti merkittävistä ja laajakantoisista asioista, jollei asian kiireellisyydestä muuta johdu.

Toimivaltaa ei saa siirtää 5 §:n 3 momentissa, 7 §:ssä, 10 §:n 3 momentissa, 11–14, 18 b, 18 c, 18 j, 20 eikä 26 a §:ssä tarkoitetuissa asioissa.

16 §

Toimistot ja henkilöstö

Saamelaiskäräjillä on toimistoja sekä virka- ja työsopimussuhteista henkilöstöä siten kuin siitä asetuksella tarkemmin säädetään.

Saamelaiskäräjien virkamiehiin, virkoihin ja virkasuhteeseen sovelletaan, mitä valtion virkamiehistä, viroista ja virkasuhteesta säädetään ja määrätään.

Henkilöstön palvelussuhteen ehdoista ja niiden määräytymisestä on vastaavasti voimassa, mitä valtion palvelussuhteen ehdoista ja niiden määräytymisestä säädetään, määrätään tai sovitaan.

16 §

Toimistot ja henkilöstö

Saamelaiskäräjillä on toimistoja sekä virka- ja työsopimussuhteista henkilöstöä *sen mukaan kuin saamelaiskäräjien työjärjestyksessä tarkemmin määrätään. Saamen kielen toimistosta säädetään erikseen.*

Saamelaiskäräjien virkamiehiin, virkoihin ja virkasuhteeseen sovelletaan, mitä valtion virkamiehistä, viroista ja virkasuhteesta säädetään ja määrätään.

Henkilöstön palvelussuhteen ehdoista ja niiden määräytymisestä on vastaavasti voimassa, mitä valtion palvelussuhteen ehdoista ja niiden määräytymisestä säädetään, määrätään tai sovitaan.

17 a §

*Kokoukseen osallistuminen teknistä
tiedonvälitystapaa käyttäen*

Saamelaiskäräjien työjärjestyksessä voidaan määrätä, että kokoukseen voi osallistua käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa.

Työjärjestyksessä voidaan antaa tarkemmat määräykset teknistä tiedonvälitystapaa käytettäessä noudatettavasta menettelystä.

17 b §

Aloiteoikeus

Vähintään viidelläkymmenellä äänioikeutetulla saamelaisella on oikeus tehdä saamelaiskäräjille aloite käräjien tehtäviin kuuluvassa asiassa.

Tarkemmat määräykset aloiteoikeuden käyttämisessä noudatettavasta menettelystä ja aloitteen käsittelemisestä annetaan työjärjestyksessä.

18 §

Asioiden käsittely

Saamelaiskäräjät on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai jompikumpi varapuheenjohtajista ja vähintään puolet muista jäsenistä on saapuvilla.

Saamelaiskäräjien ja sen asettaman toimielimen jäsen on esteellinen ottamaan osaa sellaisen päätöksen tekemiseen, joka koskee henkilökohtaisesti häntä tai hänen hallintolain 28 §:n 2 momentissa tarkoitettua lähisukulaistaan tai sellaiseen mainitun pykälän 3 momentin mukaan rinnastettavaa henkilöä.

Asiat ratkaistaan saamelaiskäräjissä enemmistöpäätöksellä. Äänten mennessä tasan ratkaisee puheenjohtajan ääni. Vaaleissa katsotaan valituksi se, joka saa eniten ääniä. Äänten mennessä tasan ratkaisee arpa.

18 a §

Kirjanpito

Saamelaiskäräjien kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä on sen lisäksi, mitä tässä

18 §

Asioiden käsittely

Saamelaiskäräjien kokous ja muu toimielin on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään puolet muista jäsenistä on saapuvilla.

Saamelaiskäräjien ja sen asettaman toimielimen jäsen on esteellinen ottamaan osaa sellaisen päätöksen tekemiseen, joka koskee henkilökohtaisesti häntä tai hänen hallintolain 28 §:n 2 momentissa tarkoitettua lähisukulaistaan tai sellaiseen mainitun pykälän 3 momentin mukaan rinnastettavaa henkilöä.

Asiat ratkaistaan *saamelaiskäräjillä* enemmistöpäätöksellä. Äänten mennessä tasan ratkaisee puheenjohtajan ääni. Vaaleissa katsotaan valituksi se, joka saa eniten ääniä. Äänten mennessä tasan ratkaisee arpa.

18 a §

Kirjanpito

Saamelaiskäräjien *kirjanpitoon* ja *tilinpäätökseen sovelletaan* sen lisäksi, mitä

laissa säädetään, soveltuvin osin voimassa, mitä kirjanpitolaissa (655/73) säädetään.

tässä laissa säädetään, *kirjanpitolakia (1336/1997)*.

18 d §

Tilintarkastajan yleinen kelpoisuus

Tilintarkastajalla tulee olla sellainen laskentatoimen sekä taloudellisten ja oikeudellisten asioiden kokemus, joka on tarpeen saamelaiskäräjien tilintarkastuksen hoitamiseksi.

Vajaavaltaista taikka konkurssissa tai liiketoimintakiellossa olevaa ei voida valita tilintarkastajaksi.

18 d §

Tilintarkastuskertomus

Tilintarkastajan on annettava kultakin tilikaudelta huhtikuun loppuun mennessä saamelaiskäräjien hallitukselle kirjallinen tilintarkastuskertomus, jonka tulee, sen lisäksi mitä tilintarkastuslaissa edellytetään, sisältää lausunto siitä, ovatko valtionavustuksen käytöstä toimintakertomuksessa annetut tiedot oikeita.

18 e §

Tilintarkastajan riippumattomuus

Tilintarkastajalla on oltava edellytykset riippumattoman tilintarkastuksen toimittamiseen. Jos edellytykset riippumattomaan tilintarkastukseen puuttuvat, tilintarkastajan on kieltäydyttävä vastaanottamasta tehtävää tai luovuttava siitä.

18 e – 18 i § kumotaan.

18 f §

Tilintarkastajan esteellisyys

Tilintarkastajana ei voi toimia se:

1) joka on saamelaiskäräjien tai 14 §:ssä tarkoitetun toimielimen jäsen;

2) jonka tehtävänä on saamelaiskäräjien kirjanpidon tai varojen hoito taikka hoidon valvonta;

3) joka on saamelaiskäräjiin taikka 1 tai 2 kohdassa tarkoitettuun henkilöön palvelussuhteessa tai muuten alistussuhteessa;

4) joka on 1 tai 2 kohdassa tarkoitetun henkilön aviopuoliso tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävä henkilö, veli tai sisar taikka se, joka on häneen suoraan ylenevässä tai alenevassa sukulaisuus- tai lankoussuhteessa taikka sellaisessa lankoussuhteessa, että toinen heistä on naimisissa toisen veljen tai sisaren kanssa.

Tilintarkastajalla ei saa olla rahalainaa tai vakuutta eikä vastaavaa etuutta saamelaiskäräjiltä taikka 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettulta henkilöltä.

18 g §

Tilintarkastus

Tilintarkastajien on tarkastettava hyvää tilintarkastustapaa noudattaen kunkin tilikauden hallinto, kirjanpito ja tilinpäätös.

18 h §

Tietojensaantioikeus

Tilintarkastajalla on oikeus saada saamelaiskäräjiltä tietoja ja nähtäväkseen asiakirjoja, joita hän pitää tarpeellisina tilintarkastuksen hoitamiseksi.

18 i §

Tilintarkastuskertomus

Tilintarkastajien on annettava kultakin tilikaudelta huhtikuun loppuun mennessä saamelaiskäräjien hallitukselle kirjallinen tilintarkastuskertomus, jonka tulee sisältää lausunto:

1) siitä, onko saamelaiskäräjien tilinpäätös laadittu tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti;

2) siitä, antaako tilinpäätös oikeat ja riittävät tiedot tilikauden toiminnasta ja taloudesta;

3) siitä, ovatko toimintakertomuksessa valtionavustuksen käytöstä annetut tiedot oikeita; sekä

4) tilinpäätöksen vahvistamisesta. Jos tilintarkastajat havaitsivat, että saamelaiskäräjien hallintoa ja taloutta on hoidettu vastoin lakia tai saamelaiskäräjien päätöksiä, eikä virhe tai aiheutunut vahinko ole vähäinen, tilintarkastajien tulee esittää siitä kertomuksessaan muistutus.

19 §

Vaalivuosi

Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan joka neljäs vuosi (vaalivuosi).

19 §

Vaalivuosi ja vaalipiiri

Saamelaiskäräjien vaaleja varten maa on yhtenä vaalipiirinä.

Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan joka neljäs vuosi (vaalivuosi).

20 §

Vaalipiiri ja vaalilautakunta

Saamelaiskäräjien vaaleja varten maa on yhtenä vaalipiirinä.

Vaalit toimeenpanee 14 §:ssä tarkoitettu vaalilautakunta.

Vaalilautakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja neljä muuta jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Lautakunnassa tulee olla jäsen ja varajäsen jokaisesta saamelaisten kotiseutualueen kunnasta. Lautakunta valitsee keskuudestaan varapuheenjohtajan.

Vaalilautakunnalla on oikeus ottaa itselleen sihteeri ja oikeusministeriön luvalla muuta tarvittavaa henkilökuntaa.

21 §

Äänioikeus

Saamelaiskäräjien vaaleissa on asuinpaikkaan katsomatta äänioikeutettu jokainen viimeistään vaalitoimituksen viimeisenä päivänä 18 vuotta täyttävä saamelainen, joka on Suomen kansalainen tai jolla ulkomaan kansalaisena on ollut kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa silloin, kun pyyntö vaaliluetteloontottamisesta on viimeistään tehtävä.

22 §

Vaalikelpoisuus

Saamelaiskäräjien vaaleissa on vaalikelpoinen jokainen äänioikeutettu, joka on suostunut ehdokkaaksi ja joka ei ole vajaavaltainen.

23 §

Vaaliluettelo

Vaalilautakunta laatii äänioikeutetuista vaaliluettelon edellisten vaalien vaaliluettelon ja väestötietojärjestelmän tietojen pohjalta. Vaaliluetteloont merkitään äänioikeutetun nimi, henkilötunnus, kotikunta ja osoite,

20 §

Vaalilautakunta

Vaalilautakunta päättää hakemuksesta henkilön merkitsemisestä vaaliluetteloont ja laatii vaaliluettelon. Vaalilautakunta toimeenpanee saamelaiskäräjien vaalit siten kuin tässä laissa säädetään.

Vaalilautakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja kuusi muuta jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Vaalilautakunnassa tulee olla jäsen ja varajäsen jokaisesta saamelaisten kotiseutualueen kunnasta. *Saamen eri kieliryhmien tulee olla vaalilautakunnassa edustettuina.*

Saamelaiskäräjien tai oikaisulautakunnan jäsen tai varajäsen ei voi olla vaalilautakunnan jäsenenä tai varajäsenenä.

21 §

Äänioikeus

Saamelaiskäräjien vaaliluetteloont merkitsemisen edellytyksenä on henkilön asuinpaikkaan katsomatta sen lisäksi, mitä edellä 3 §:ssä on säädetty, että henkilö täyttää viimeistään vaalitoimituksen viimeisenä päivänä 18 vuotta ja että hän on Suomen kansalainen tai hänellä on ulkomaan kansalaisena ollut kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa silloin, kun hakemus vaaliluetteloont ottamisesta tehdään.

22 §

Vaalikelpoisuus

Saamelaiskäräjien vaaleissa on vaalikelpoinen jokainen äänioikeutettu, joka on suostunut ehdokkaaksi ja joka ei ole vajaavaltainen.

Ehdokkaana ei voi olla vaalilautakunnan tai oikaisulautakunnan jäsen tai varajäsen.

23 §

Vaaliluettelo

Vaalilautakunta laatii äänioikeutetuista vaaliluettelon edellisten vaalien vaaliluettelon ja väestötietojärjestelmän tietojen pohjalta.

mikäli kotikunta ja osoite ovat tiedossa. Kotikuntaa ja osoitetta ei kuitenkaan saa merkitä vaaliluetteloon, jos nämä tiedot ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 31 kohdan mukaan salassa pidettäviä.

Äänioikeutetut merkitään vaaliluetteloon aakkoselliseen järjestykseen kunnittain, jollei 1 momentista muuta johdu.

Vaaliluetteloon merkitään *kunnittain aakkoselliseen järjestykseen* jokaisen äänioikeutetun nimi, henkilötunnus, kotikunta ja osoite, *jos* kotikunta ja osoite ovat tiedossa. Kotikuntaa ja osoitetta ei kuitenkaan saa merkitä vaaliluetteloon, jos nämä tiedot ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 31 kohdan mukaan salassa pidettäviä *tai jos henkilön kohdalle väestötietojärjestelmään on talletettu väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 36 §:ssä tarkoitettu turvakielto.*

Vaaliluetteloon on hakemuksesta otettava siitä puuttuva äänioikeutettu henkilö. Vaaliluetteloon merkitty henkilö on poistettava vaaliluettelosta, jos hän ilmoittaa, ettei enää halua olla merkittynä vaaliluetteloon, tai jos hän on kuollut. Vaalilautakunta voi poistaa henkilön vaaliluettelosta, jos hän ei enää täytä 21 §:ssä säädettyjä vaaliluetteloon merkitsemisen vaatimuksia. Hakemus ja ilmoitus tehdään vaalilautakunnalle, jonka on käsiteltävä asia ilman aiheetonta viivytystä. Edellytyksenä vaalioikeuksien käyttämiselle lähinnä seuraavissa saamelaiskäräjien vaaleissa on, että hakemus tehdään viimeistään vaalivuotta edeltävän syyskuun loppuun mennessä.

Vaaliluettelon laatimisen yhteydessä vaalilautakunta voi omasta aloitteestaan ottaa huomioon vaaliluetteloon merkityn äänioikeutetun edellisten vaalien jälkeen äänioikeusiän saavuttaneen lapsen ja 21 §:ssä säädettyyn ajankohtaan mennessä äänioikeusiän saavuttavan lapsen. Tällainen henkilö voidaan kuitenkin ottaa vaaliluetteloon vasta sen jälkeen, kun hän on kirjallisesti ilmoittanut vaalilautakunnalle pitävänsä itseään saamelaisena 3 §:n 1 momentin mukaisesti.

Vaalilautakunta vahvistaa ja allekirjoittaa vaaliluettelon viimeistään vaalivuoden helmikuun viimeisenä päivänä.

23 a §

Vaaliluettelon laatiminen

Vaaliluetteloon on pyynnöstä otettava siitä puuttuva äänioikeutettu saamelainen. Vaaliluetteloon merkitty henkilö on poistettava vaaliluettelosta hänen ilmoitettuaan, ettei hän enää halua olla merkittynä vaaliluetteloon, tai jos hän on kuollut. Pyyntö ja ilmoitus on tehtävä vaalilautakunnalle viimeistään vaalivuotta

23 a § kumotaan.

edeltävän joulukuun 31 päivänä ennen kello 16.

Vaaliluettelon laatimisen yhteydessä vaalilautakunta voi omasta aloitteestaan ottaa huomioon vaaliluetteloon merkityn äänioikeutetun edellisten vaalien jälkeen äänioikeusiän saavuttaneen lapsen ja 21 §:ssä säädettyyn ajankohtaan mennessä äänioikeusiän saavuttavan lapsen. Tällainen henkilö voidaan kuitenkin ottaa vaaliluetteloon vasta sen jälkeen, kun hän on kirjallisesti ilmoittanut vaalilautakunnalle pitävänsä itseään tässä laissa tarkoitettuna saamelaisena.

Vaalilautakunta vahvistaa ja allekirjoittaa vaaliluettelon viimeistään vaalivuoden helmikuun viimeisenä päivänä.

25 §

Vaaliluettelon nähtävänä pitäminen

Vaalilautakunta asettaa vaaliluettelon tai siinä olevat tiedot henkilötunnuksia lukuun ottamatta nähtäville siten, että nähtävänä pitämistä koskevan ajan päättymisestä on aikaa vaalien toimittamiseen vähintään viisi kuukautta.

Vaaliluettelo pidetään nähtävänä 10 perättäisenä arkipäivänä, ei kuitenkaan arklauantaina, vähintään kolme tuntia päivässä.

Vaaliluettelon nähtävänä pitämisestä on julkisesti kuulutettava.

25 a §

Vaaliluettelon julkisuus

Jokaisella on oikeus tutustua vaaliluetteloon ja sen laatimiseen liittyviin asiakirjoihin sinä aikana, kun vaaliluettelo pidetään nähtävänä. Vaaliluettelo ja sen laatimiseen liittyviä asiakirjoja ei saa antaa jäljennettäväksi tai kuvattaviksi eikä niistä saa antaa jäljennöksiä. Vaaliluetteloon merkityllä on kuitenkin oikeus saada maksutta ote hänestä vaaliluetteloon otetuista tiedoista. Sillä, joka on pyytänyt tulla otetuksi vaaliluetteloon, on oikeus saada tieto asian käsittelyyn liittyvistä asiakirjoista siten kuin viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:ssä säädetään.

Vaaliluettelo sekä sellaiset vaaliluettelon laatimiseen liittyvät asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön etnisestä alkuperästä, on

25 §

Vaaliluettelon nähtävänä pitäminen

Vaalilautakunta asettaa vaaliluettelon tai siinä olevat tiedot henkilötunnuksia lukuun ottamatta nähtäville siten, että nähtävänä pitämistä koskevan ajan päättymisestä on aikaa vaalien toimittamiseen vähintään viisi kuukautta.

Vaaliluettelo pidetään nähtävänä 10 perättäisenä arkipäivänä, *joihin ei lasketa lauantaita.*

Vaaliluettelon nähtävänä pitämisestä on julkisesti kuulutettava.

25 a §

Vaaliluettelon julkisuus

Jokaisella on oikeus tutustua vaaliluetteloon ja sen laatimiseen liittyviin asiakirjoihin sinä aikana, kun vaaliluettelo pidetään nähtävänä. Vaaliluettelo ja sen laatimiseen liittyviä asiakirjoja ei saa antaa jäljennettäväksi tai kuvattaviksi eikä niistä saa antaa jäljennöksiä. Vaaliluetteloon merkityllä on kuitenkin oikeus saada maksutta ote hänestä vaaliluetteloon otetuista tiedoista. Sillä, joka on pyytänyt tulla otetuksi vaaliluetteloon, on oikeus saada tieto asian käsittelyyn liittyvistä asiakirjoista siten kuin viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:ssä säädetään.

Vaaliluettelo sekä sellaiset vaaliluettelon laatimiseen liittyvät asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön etnisestä alkuperästä, on

pidettävä salassa muuna kuin 1 momentissa tarkoitettuna aikana. Salassapitovelvollisuus ei estä tiedon antamista vaaliluettelosta sille, joka tarvitsee tietoa äänioikeutensa selvittämistä varten.

Vaaliluettelon laatimiseen liittyvien asiakirjojen julkisuudesta on muutoin voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

pidettävä salassa muuna kuin 1 momentissa tarkoitettuna aikana. Salassapitovelvollisuus ei estä tiedon antamista *saamelaiskäräjille käräjien toimielinten jäsenten ja varajäsenten valintaa tai aloiteoikeuden käytön selvittämistä varten* eikä sille, joka tarvitsee tietoa äänioikeutensa selvittämistä varten.

Vaaliluettelon laatimiseen liittyvien asiakirjojen julkisuudesta on muutoin voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

25 b §

Muutoksenhaku julkisuutta koskevaan päätökseen

Vaalilautakunnan päätökseen 25 a §:ssä tarkoitettussa asiassa saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Valitus on kuitenkin tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

25 c §

Vaaliluettelossa olevan virheen korjaaminen

Vaalilautakunta voi korjata virheen vaaliluettelossa omasta aloitteestaan tai äänioikeutetun vaatimuksesta. Vaatimus on kuitenkin tehtävä 14 päivän kuluessa vaaliluettelon nähtävillä pitämisestä koskevan ajan päättymisestä. Muutokset on tehtävä viimeistään kaksi kuukautta ennen vaalitoimituksen aloittamista.

Lisättäessä henkilö vaaliluetteloon on hänelle viipymättä lähetettävä 24 §:ssä tarkoitettu ilmoituskortti.

Korjattaessa vaaliluettelossa oleva virheellinen merkintä on korjauksesta viipymättä ilmoitettava asianomaiselle henkilölle, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta.

26 §

Vaaliluettelon oikaisuvaatimus

Joka katsoo, että hänet on oikeudettomasti jätetty pois vaaliluettelosta tai että häntä koskeva merkintä vaaliluettelossa on virheellinen, voi kirjallisesti vaatia oikaisua vaalilautakunnalta viimeistään 14 päivänä vaaliluettelon nähtävillä pitämistä koskevan

26 §

Oikaisulautakunta vaaliluetteloon ottamista ja siitä poistamista koskevista asioissa.

Oikeusministeriö nimittää neljäksi vuodeksi kerrallaan oikaisulautakunnan, joka on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton. Lautakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja kolme muuta jäsentä. Kaksi jäsentä nimitetään saamelaiskäräjien ehdotuksesta. Ennen lautakunnan nimittämistä oikeusministeriö

ajan päättymisestä. Vaalilautakunnan on ratkaistava asia kiireellisesti.

Vaalilautakunnan päätökseen tyytymätön voi saattaa oikaisuvaatimuksen saamelaiskäräjien hallituksen ratkaistavaksi viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, kun hän on saanut päätöksestä tiedon. Hallituksen on ratkaistava asia kiireellisesti.

Jos vaalilautakunnan tai saamelaiskäräjien hallituksen päätös sisältää sen, että henkilö otetaan vaaliluetteloon, vaalilautakunta lähettää viipymättä äänioikeutetulle 24 §:ssä tarkoitetun ilmoituskortin.

26 a §

Itseoikaisu

Jos vaalilautakunta katsoo, että henkilö on oikeudettomasti jätetty pois vaaliluettelosta tai oikeudettomasti otettu siihen taikka että häntä koskeva merkintä vaaliluettelossa on virheellinen, vaalilautakunnalla on viran puolesta oikeus lisätä henkilö vaaliluetteloon tai poistaa hänet vaaliluettelosta taikka korjata häntä koskeva virheellinen merkintä. Muutokset on tehtävä viimeistään kaksi kuukautta ennen vaalitoimituksen aloittamista.

Poistettaessa henkilö vaaliluettelosta on siitä tehtävä kirjallinen päätös ja annettava se tiedoksi asianomaiselle henkilölle.

Lisättäessä henkilö vaaliluetteloon on hänelle viipymättä lähetettävä 24 §:ssä tarkoitettu ilmoituskortti.

neuvottelee lain 9 §:n mukaisesti saamelaiskäräjien kanssa puheenjohtajan valinnasta. Oikaisulautakunta valitsee keskuudestaan varapuheenjohtajan.

Puheenjohtajan kelpoisuusvaatimuksena on, että hänellä on oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto tai oikeustieteellinen jatkotutkinto. Lautakunnan muilta jäseniltä vaaditaan hyvää perehtyneisyyttä oikaisulautakunnan toimialaan. Oikaisulautakunnan puheenjohtajan ja jäsenten ei tarvitse olla merkittynä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon.

Saamelaiskäräjien ja sen hallituksen sekä vaalilautakunnan jäsen tai varajäsen ei voi kuulua oikaisulautakuntaan. Oikaisulautakunta on päätösvaltainen, kun läsnä ovat puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään kaksi jäsentä.

Asioiden valmistelua varten oikaisulautakunnalla on sihteeri ja tarvittavaa muuta henkilökuntaa. Saamelaiskäräjät nimittää henkilökunnan lautakunnan ehdotuksesta. Asian käsittelyyn oikaisulautakunnassaan sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei tässä laissa toisin säädetä. Työskentelyn järjestämisestä lautakunnassa määrätään tarkemmin lautakunnan vahvistamassa työjärjestyksessä.

26 a §

Oikaisuvaatimus vaaliluetteloa koskevasta päätöksestä

Joka katsoo, että hänet on oikeudettomasti jätetty pois vaaliluettelosta, voi tehdä vaalilautakunnan vaaliluetteloa koskevasta päätöksestä kirjallisen oikaisuvaatimuksen oikaisulautakunnalle siten kuin hallintolaissa säädetään. Oikaisulautakunnalle osoitettu oikaisuvaatimus on toimitettava vaalilautakunnalle 14 päivän kuluessa vaalilautakunnan päätöksen tiedoksisaannista.

Vaalilautakunnan on viipymättä toimitettava oikaisuvaatimus, asiaa koskevat asiakirjat sekä lausuntonsa oikaisuvaatimuksesta oikaisulautakunnalle.

Jos vaalilautakunnalle toimitettava oikaisuvaatimus on saapunut määräajassa oikaisulautakuntaan, oikaisuvaatimusta ei tämän vuoksi jätetä tutkimatta.

Korjattaessa vaaliluettelossa oleva virheellinen merkintä on korjauksesta viipymättä ilmoitettava asianomaiselle henkilölle, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta.

Oikaisuvaatimus on oikaisulautakunnasta viipymättä toimitettava vaalilautakunnalle.

Jos oikaisulautakunnan päätös sisältää sen, että henkilö otetaan vaaliluetteloon, vaalilautakunta lähettää viipymättä äänioikeutetulle 24 §:ssä tarkoitetun ilmoituskortin.

26 b §

Valitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Saamelaiskäräjien hallituksen 26 §:ssä tarkoitettuun päätökseen ja vaalilautakunnan 26 a §:ssä tarkoitettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, kun asianomainen on saanut päätöksestä tiedon.

Valituksen tekemisestä on muutoin voimassa, mitä hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Korkeimman hallinto-oikeuden on annettava päätöksestään viipymättä tieto valittajalle, saamelaiskäräjien hallitukselle ja vaalilautakunnalle, jonka on tehtävä vaaliluetteloon päätöksestä mahdollisesti aiheutuvat muutokset ja tarvittaessa lähetettävä asianomaiselle 24 §:ssä tarkoitettu ilmoituskortti.

26 b §

Valitus oikaisulautakunnan päätöksestä

Oikaisulautakunnan päätökseen 26 a §:ssä tarkoitettussa asiassa saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Valitus on kuitenkin tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Korkeimman hallinto-oikeuden on annettava päätöksestään viipymättä tieto valittajalle ja vaalilautakunnalle, jonka on tehtävä vaaliluetteloon päätöksestä mahdollisesti aiheutuvat muutokset ja tarvittaessa lähetettävä asianomaiselle 24 §:ssä tarkoitettu ilmoituskortti.

27 §

Ehdokasasettelu

Ehdokkaan saamelaiskäräjien vaaleihin voi asettaa vähintään kolme äänioikeutettua saamelaista jättämällä vaalilautakunnalle asianmukaisesti täytetyn ja allekirjoitetun ehdokashakemuksen viimeistään 31 päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista ennen kello 16. Hakemuksessa tulee olla:

1) ehdokkaan täydellinen nimi ja tarvittaessa ehdokkaan yleisesti tunnettu puhuttelunimi, henkilötunnus, arvo, ammatti tai toimi enintään kahdella ilmaisulla sekä kotikunta ja osoite; ja

2) ehdokkaan kirjallinen suostumus asettua saamelaiskäräjien asianomaisissa vaaleissa ehdokkaaksi.

Ehdokkaan asettaneet henkilöt muodostavat valitsijayhdistyksen, joka nimeää

27 §

Ehdokasasettelu ja ehdokasluettelo

Ehdokkaan saamelaiskäräjien vaaleihin voi asettaa vähintään kolmen äänioikeutetun perustama valitsijayhdistys, jolla on oltava asiamies ja vara-asiames.

keskuudestaan asiamiehen ja vara-
asiamiehen.

Kukin äänioikeutettu saa osallistua vain yhden ehdokkaan asettamiseen. Jos henkilö kuuluu kahteen tai useampaan valitsijayhdistykseen, vaalilautakunnan on poistettava hänen nimensä niistä kaikista.

Valitsijayhdistyksen asiamiehelle on varattava tilaisuus täydentää tai oikaista hakemuksen tietoja viimeistään 27 päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista ennen kello 16.

Kukin äänioikeutettu saa osallistua vain yhden ehdokkaan asettamiseen. Jos henkilö kuuluu kahteen tai useampaan valitsijayhdistykseen, vaalilautakunnan on poistettava hänen nimensä niistä kaikista.

Valitsijayhdistyksen tulee tehdä ehdokashakemus vaalilautakunnalle viimeistään 31 päivänä ja sitä koskevat täydennykset viimeistään 27 päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista.

Vaalilautakunnan on laadittava ehdokasluettelo viimeistään 21 päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista. Ehdokasluettelo on julkaistava, lähetettävä vaaliasiamiehille ja pidettävä vaalien ajan nähtävänä.

Vaalilautakunnan päätökseen ehdokasluettelosta ei saa hakea erikseen muutosta.

27 a §

Ehdokasluettelo

Vaalilautakunta laatii vaalikelpoisista ehdokkaista ehdokasluettelon viimeistään 21 päivänä ennen vaalitoimituksen aloittamista. Ehdokasluettelossa on yhteinen otsikko, joka yksilöi vaalin, sekä luettelo ehdokkaista numerojärjestyksessä alkaen ehdokasnumerosta 2. Ehdokkaiden järjestys luettelossa määräytyy vaalilautakunnan suorittaman arvonnän perusteella.

Jokaisesta ehdokkaasta merkitään ehdokasluetteloon numero, nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen, sekä kotikunta. Ehdokkaan etunimen rinnalla tai sen sijasta voidaan käyttää ehdokkaan yleisesti tunnettua puhuttelunimeä tai etunimeä lyhennettynä. Ehdokasluettelo on julkaistava, lähetettävä vaaliasiamiehille ja pidettävä vaalien ajan nähtävänä.

Vaalilautakunnan 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen ei saa hakea erikseen muutosta.

28 §

Vaalitoimitus

Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan syyskuun ensimmäisen täyden viikon maanantaista alkavan neljän viikon aikana.

27 a § kumotaan.

28 §

Vaalitoimitus

Saamelaiskäräjien vaalit toimitetaan elokuun viimeisen täyden viikon maanantaista alkavan viiden viikon aikana. Vaalit toimitetaan

Vaalit toimitetaan postin välityksellä, mutta voidaan vaalilautakunnan niin päättäessä saamelaiden kotiseutualueella lisäksi toimittaa vaalipäivän äänestyksenä. *Vaalien toimittamisesta on julkisesti kuulutettava.*

postin välityksellä *tai palauttamalla äänestyslippu muutoin kuin postitse vaalilautakunnan ilmoittamaan paikkaan.* Vaali voidaan vaalilautakunnan niin päättäessä saamelaiden kotiseutualueella lisäksi toimittaa vaalipäivän äänestyksenä.

Vaalien toimittamisesta on julkisesti kuulutettava.

29 §

Vaalitoimituksen aloittaminen ja vaaliasiakirjat

Vaalitoimitus alkaa vaaliasiakirjojen lähettämällä äänioikeutetulle. Asiakirjat toimitetaan postin välityksellä kirjattuna lähetyksenä. Vaaliasiakirjoja ovat vaalilautakunnan leimalla varustettu äänestyslippu, vaalikuori, lähetekirje, lähetekuori, ehdokasluettelo ja äänestysohje.

29 §

Vaaliasiakirjat

Vaalilautakunnan on viipymättä vaalitoimituksen alkamisen jälkeen toimitettava postitse jokaiselle äänioikeutetulle, jonka osoite on tiedossa, vaalilautakunnan leimalla varustettu äänestyslippu, vaalikuori, lähetekirje, lähetekuori, ehdokasluettelo ja äänestysohje (vaaliasiakirjat).

Äänioikeutetulle, joka ei ole postitse saanut vaaliasiakirjoja tai jolta ne jostakin syystä muutoin puuttuvat, tulee varata mahdollisuus saada vaaliasiakirjat vaalilautakunnan toimistosta tai vaalilautakunnan ilmoittamasta paikasta.

Äänestysohjeessa tulee mainita vaalilautakunnan toimiston ja mahdollisten muiden paikkojen, joista vaaliasiakirjat voidaan saada ja joihin ne voidaan palauttaa, käyntiosoitteet ja aukioloajat sekä lisäksi vaalipäivän äänestyspaikkojen käyntiosoitteet ja aukioloajat.

30 §

Äänestäminen postin välityksellä

Äänioikeutettu voi käyttää äänioikeuttaan saatuaan vaaliasiakirjat. Äänestäminen on suoritettu, kun äänioikeutettu on jättänyt äänestyslipun sisältävän suljetun vaalikuoren ja täyttämänsä ja allekirjoittamansa lähetekirjeen lähetekuoreen suljettuna postin kuljetettavaksi *kirjattuna lähetyksenä.* Jos äänestäjä liittää mukaan ilmoituskorttinsa, hän merkitsee lähetekirjeeseen vain allekirjoituksensa.

30 §

Äänestäminen postin välityksellä

Äänioikeutettu voi käyttää äänioikeuttaan saatuaan vaaliasiakirjat. *Äänestäjän on selvästi merkittävä äänestyslippuun sen ehdokkaan numero, jonka hyväksi hän antaa äänensä.*

Äänestäminen on suoritettu, kun äänioikeutettu on jättänyt äänestyslipun sisältävän suljetun vaalikuoren ja täyttämänsä ja allekirjoittamansa *vaalilautakunnalle osoitetun* lähetekirjeen lähetekuoreen suljettuina postin kuljetettavaksi. Jos äänestäjä liittää mukaan ilmoituskorttinsa, hän merkitsee lähetekirjeeseen vain allekirjoituksensa.

Postin välityksellä lähetettyjen vaaliasiakirjojen tulee olla vaalilautakunnalla ääntenlaskennan aloittamiseen mennessä.

31 §

Äänestäminen palauttamalla vaaliasiakirjat vaalilautakunnan toimistoon

Äänioikeutettu voi palauttaa 30 §:ssä tarkoitetut vaaliasiakirjat henkilökohtaisesti myös vaalilautakunnan toimistoon tai muihin toimipisteisiin vaalien kolmannen täyden viikon maanantain ja neljännen täyden viikon perjantain välisenä aikana. *Äänestäminen on suoritettu, kun äänioikeutettu on saanut kuitenkin vaaliasiakirjojen jättämisestä.*

Vaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että sen eri toimipisteisiin jätettyjä vaaliasiakirjoja säilytetään vaalisalaisuuden turvaavalla tavalla ja että vaaliasiakirjat toimitetaan turvallisesti vaalilautakunnan Inarin toimistoon ennen ääntenlaskennan aloittamista.

31 a §

Vaalipäivän äänestys

Jos vaalipäivän äänestys järjestetään, vaalipäivä on vaalien neljännen viikon sunnuntai.

Vaalipäivän äänestys toimitetaan yhtäaikaaisesti jokaisessa saamelaisten kotiseutualueen kunnassa. Kussakin kunnassa on yksi äänestyspaikka.

Äänioikeutettu saa äänestää vain siinä saamelaisten kotiseutualueen kunnassa, joka on merkitty vaaliluetteloon hänen kotikunnakseen.

Äänestys on järjestettävä niin, että vaalisalaisuus säilyy.

31 c §

Vaalitoimikunta

Vaalilautakunnan tulee hyvissä ajoin ennen vaaleja asettaa kutakin äänestyspaikkaa varten vaalitoimikunta, johon kuuluu kolme jäsentä ja kaksi varajäsentä siten, että asianomaista kuntaa vaalilautakunnassa edustava jäsen ja tämän henkilökohtainen varajäsen ovat vaalitoimikunnan yhtenä jäsenenä ja varajäsenenä.

Postin välityksellä lähetettyjen *lähetekuorten* tulee olla vaalilautakunnalla ääntenlaskennan aloittamiseen mennessä.

31 §

*Äänestäminen palauttamalla **lähetekuori** vaalilautakunnalle muutoin kuin postitse*

Äänioikeutettu voi palauttaa *lähetekuoren* myös vaalilautakunnan toimistoon tai *vaalilautakunnan ilmoittamiin paikkoihin* vaalien kolmannen täyden viikon maanantain ja *viidennen* täyden viikon perjantain välisenä aikana *sekä, jos vaalipäivän äänestys järjestetään, äänestyspaikan vaalitoimikunnalle.*

Vaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että sen eri toimipisteisiin jätettyjä vaaliasiakirjoja säilytetään vaalisalaisuuden turvaavalla tavalla ja että vaaliasiakirjat toimitetaan turvallisesti vaalilautakunnan Inarin toimistoon ennen ääntenlaskennan aloittamista.

31 a §

Vaalipäivän äänestys

Jos vaalipäivän äänestys järjestetään, vaalipäivä on vaalien *toimittamisen viidennen* viikon sunnuntai.

Vaalipäivän äänestys toimitetaan yhtäaikaaisesti jokaisessa saamelaisten kotiseutualueen kunnassa. Kussakin kunnassa on *vähintään* yksi äänestyspaikka.

Äänioikeutettu saa äänestää vain siinä saamelaisten kotiseutualueen kunnassa, joka on merkitty vaaliluetteloon hänen kotikunnakseen.

Äänestys on järjestettävä niin, että vaalisalaisuus säilyy.

31 c §

Vaalitoimikunta

Vaalilautakunnan tulee hyvissä ajoin ennen vaaleja asettaa kutakin äänestyspaikkaa varten vaalitoimikunta, johon kuuluu kolme jäsentä ja *vähintään* kaksi varajäsentä siten, että asianomaista kuntaa vaalilautakunnassa edustava jäsen ja tämän henkilökohtainen varajäsen ovat vaalitoimikunnan yhtenä jäsenenä ja varajäsenenä. *Saamelaiskäräjien*

Vaalitoimikunnan puheenjohtajana toimii toimikunnassa vaalilautakuntaa edustava jäsen. Varapuheenjohtajan vaalitoimikunta valitsee tarvittaessa keskuudestaan.

Vaalitoimikunta on päätösvaltainen kolmijäsenisenä.

31 h §

Vaalipäivän äänestyksen päättymisen ja vaalipöytäkirja

Vaalipäivän äänestyksen päättymisen jälkeen vaalitoimikunnan on huolehdittava siitä, että sinetöity vaaliurna ja äänestysmerkinnät sisältävä äänestysalueen vaaliluettelo kuljetetaan vaalisalaisuuden säilymisen turvaavalla tavalla vaalilautakunnan Inarin toimistoon. Vaalilautakunnan on huolehdittava vaaliurnan ja äänestysalueen vaaliluettelon säilyttämisestä turvallisessa paikassa ääntenlaskennan aloittamiseen asti.

Vaalitoimikunnan on lisäksi huolehdittava siitä, että vaalipäivän äänestyksestä pidetään pöytäkirjaa, johon merkitään:

- 1) päivä sekä kellonajat, jolloin vaalipäivän äänestys alkoi ja julistettiin päättyneeksi;
- 2) läsnä olleet vaalitoimikunnan jäsenet ja varajäsenet;
- 3) vaaliavustajat sekä äänestäjien itsensä valitsevat avustajat; sekä
- 4) äänestäneiden lukumäärä.

32 §

Äänestys hoitolaitoksessa ja kotona

Saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevassa laitoksessa hoidettavat henkilöt sekä ne kotiseutualueella kotona hoidettavat henkilöt, jotka eivät muutoin voisi äänestää ilman kohtuuttomia vaikeuksia, saavat äänestää hoitopaikassaan.

Hoitopaikassa äänestystä varten vaalilautakunta määrää kyseistä kuntaa vaalilautakunnassa edustavan jäsenen ja varajäsenen vaalitoimitsijaksi ja hänen varamieheksen.

vaalien ehdokas ei voi olla vaalitoimikunnan jäsenenä tai varajäsenenä.

Vaalitoimikunnan puheenjohtajana toimii toimikunnassa vaalilautakuntaa edustava jäsen. Varapuheenjohtajan vaalitoimikunta valitsee tarvittaessa keskuudestaan.

Vaalitoimikunta on päätösvaltainen kolmijäsenisenä.

31 h §

Vaalipäivän äänestyksen päättymisen ja vaalipöytäkirja

Vaalipäivän äänestyksen päättymisen jälkeen vaalitoimikunnan on huolehdittava siitä, että sinetöity vaaliurna ja äänestysmerkinnät sisältävä äänestysalueen vaaliluettelo *sekä mahdollisesti vaalitoimikunnalle jätetyt lähete kuoret* toimitetaan vaalisalaisuuden säilymisen turvaavalla tavalla *ja ilman aiheutonta viivytystä* vaalilautakunnan Inarin toimistoon. *Lisäksi vaalitoimikunnan on huolehdittava sinetöimisvälineiden tuhoamisesta välittömästi urnan sinetöinnin jälkeen.* Vaalilautakunnan on huolehdittava vaaliurnan ja äänestysalueen vaaliluettelon säilyttämisestä turvallisessa paikassa ääntenlaskennan aloittamiseen asti.

Vaalitoimikunnan on lisäksi huolehdittava siitä, että vaalipäivän äänestyksestä pidetään pöytäkirjaa, johon merkitään:

- 1) päivä sekä kellonajat, jolloin vaalipäivän äänestys alkoi ja julistettiin päättyneeksi;
- 2) läsnä olleet vaalitoimikunnan jäsenet ja varajäsenet;
- 3) vaaliavustajat sekä äänestäjien itsensä valitsevat avustajat; sekä
- 4) äänestäneiden lukumäärä.

32 §

Äänestys hoitolaitoksessa ja kotona

Saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevassa laitoksessa hoidettavat henkilöt sekä ne kotiseutualueella kotona hoidettavat henkilöt, jotka eivät muutoin voisi äänestää ilman kohtuuttomia vaikeuksia, saavat äänestää hoitopaikassaan.

Hoitopaikassa äänestystä varten vaalilautakunta määrää kyseistä kuntaa vaalilautakunnassa edustavan jäsenen ja varajäsenen vaalitoimitsijaksi ja hänen varamieheksen. *Vaalitoimitsijan*

varamieheksi voidaan nimetä muukin tehtävään soveltuva henkilö.

Hoitopaikassa äänestettäessä äänestyksessä on äänestäjän ja vaalitoimitsijan lisäksi oltava mukana äänestäjän valitsema tai hyväksymä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon äänioikeutetuksi merkitty henkilö.

Hoitopaikassa äänestettäessä äänestyksessä on äänestäjän ja vaalitoimitsijan lisäksi oltava mukana äänestäjän valitsema tai hyväksymä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon äänioikeutetuksi merkitty henkilö.

34 §

Ääntenlaskennan aloittaminen

Vaalilautakunta aloittaa ääntenlaskennan vaalitoimituksen jälkeisenä maanantaina kello 18. Ääntenlaskennan aloittamisen jälkeen saapuneet lähetekuoret jätetään avaamattomina huomioon ottamatta. Toimituksessa pidetään pöytäkirjaa.

Valitsijayhdistyksen asiamiehellä tai vara-asiamiehellä on oikeus olla läsnä ääntenlaskennassa.

34 §

Ääntenlaskennan aloittaminen

Vaalilautakunta aloittaa ääntenlaskennan vaalitoimituksen jälkeisenä maanantaina kello 10. Ääntenlaskennan aloittamisen jälkeen saapuneet lähetekuoret jätetään avaamattomina huomioon ottamatta. Toimituksessa pidetään pöytäkirjaa.

Valitsijayhdistyksen asiamiehellä tai vara-asiamiehellä on oikeus olla läsnä ääntenlaskennassa.

38 §

Vaalien tuloksen määräytyminen

Saamelaiskäräjien jäseniksi tulevat valituiksi 21 eniten ääniä saanutta ehdokasta, edellyttäen, että heidän joukossaan on vähintään kolme ehdokasta kustakin saamelaisten kotiseutualueen kunnasta. Jos jostakin näistä kunnista ei ole tässä joukossa kolmea ehdokasta, tulevat tästä kunnasta olevista ehdokkaista valituiksi eniten ääniä saaneet kolme ehdokasta.

Varajäseneksi tulee valituksi kustakin saamelaisalueen kunnasta olevista ehdokkaista valituiksi tulneiden jälkeen seuraavaksi eniten ääniä saanut ehdokas.

Jos äänimäärät ovat yhtä suuret, ratkaistaan niiden keskinäinen järjestys arpomalla.

38 §

Vaalien tuloksen määräytyminen

Saamelaiskäräjien jäseniksi tulevat valituiksi 25 eniten ääniä saanutta ehdokasta, edellyttäen, että heidän joukossaan on vähintään 10 §:ssä säädetty määrä ehdokkaita kustakin saamelaisten kotiseutualueen kunnasta ja kotiseutualueen ulkopuolelta. Jos 10 §:ssä säädetyt määrät eivät täyty, tulevat kyseisestä kunnasta tai kotiseutualueen ulkopuolelta valituiksi seuraavaksi eniten ääniä saaneet ehdokkaat niin, että 10 §:n vaatimukset täyttyvät.

Jos jostakin kotiseutualueen kunnasta ei ollut säädettyä määrää ehdokkaita, tulevat valituiksi seuraavaksi eniten ääniä saaneet ehdokkaat kotiseutualueelta. Jos kotiseutualueen ulkopuolelta ei ollut säädettyä määrää ehdokkaita, tulevat valituksi muutoin eniten ääniä saaneet ehdokkaat.

Varajäseneksi tulee valituksi kustakin saamelaisalueen kunnasta olevista ehdokkaista valituiksi tulneiden jälkeen seuraavaksi eniten ääniä saanut ehdokas, sekä kotiseutualueen ulkopuolelta valituksi tulleen jälkeen seuraavaksi eniten ääniä saanut ehdokas.

Jos äänimäärät ovat yhtä suuret, ratkaistaan niiden keskinäinen järjestys arpomalla.

39 §

Vaalien tuloksen vahvistaminen

Vaalien tuloksen vahvistaa vaalilautakunta kolmantena päivänä ääntenlaskennan aloittamisesta pitämässään kokouksessa, *joka alkaa kello 18.*

Vaalien tulos on ilmoitettava välittömästi oikeusministeriölle saamelaiskäräjien jäsenten ja varajäsenten määräämiseksi tehtäväänsä seuraavaksi toimikaudeksi.

40 §

Vaalien tulosta koskeva oikaisuvaatimus ja valitus

Äänioikeutettu, joka katsoo, että vaalilautakunnan päätös vaalien tuloksen vahvistamisesta tai vaalien toimittamiseen liittyvä muu toimenpide on lainvastainen, voi tehdä saamelaiskäräjien hallitukselle oikaisuvaatimuksen viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, jona vaalilautakunta on vahvistanut vaalien tuloksen.

Saamelaiskäräjien hallituksen on käsiteltävä oikaisuvaatimus kiireellisesti ja viimeistään ennen vaalivuoden loppua.

Saamelaiskäräjien hallituksen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen viimeistään 14 päivänä siitä päivästä, jona asianomainen on saanut käräjien hallituksen päätöksen tiedoksi. Muutoksenhaussa noudatetaan muutoin, mitä hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Jos vaalilautakunnan 1 momentissa tarkoitettu päätös tai toimenpide on ollut lainvastainen ja tämä on vaikuttanut vaalien tulokseen, vaalien tulosta on oikaistava ja valtioneuvoston tarvittaessa määrättävä saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet vaalien oikaistun tuloksen mukaisesti.

Jos vaalien tulos ei ole oikaistavissa, vaalit on määrättävä uusittaviksi.

40 a §

Valituksen johdosta uusittavat vaalit

Uusittavien vaalien toimittamisesta huolehtii, mikäli mahdollista, sama vaalilautakunta kuin kumotuissa vaaleissa. Uusittavissa

39 §

Vaalien tuloksen vahvistaminen

Vaalien tuloksen vahvistaa vaalilautakunta kolmantena päivänä ääntenlaskennan aloittamisesta pitämässään kokouksessa.

Vaalien tulos on ilmoitettava välittömästi oikeusministeriölle saamelaiskäräjien jäsenten ja varajäsenten määräämiseksi tehtäväänsä seuraavaksi toimikaudeksi.

40 §

Vaalien tulosta koskeva valitus

Äänioikeutettu, joka katsoo, että vaalilautakunnan päätös vaalien tuloksen vahvistamisesta tai vaalien toimittamiseen liittyvä muu toimenpide on lainvastainen, *saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Valitus on kuitenkin tehtävä 14 päivän kuluessa siitä, kun vaalien tulos on julkaistu.*

Hallinto-oikeuden päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Jos vaalilautakunnan 1 momentissa tarkoitettu päätös tai toimenpide on ollut lainvastainen ja tämä on vaikuttanut vaalien tulokseen, vaalien tulosta on oikaistava ja valtioneuvoston tarvittaessa määrättävä saamelaiskäräjien jäsenet ja varajäsenet vaalien oikaistun tuloksen mukaisesti.

Jos vaalien tulos ei ole oikaistavissa, vaalit on määrättävä uusittaviksi.

40 a §

Valituksen johdosta uusittavat vaalit

Uusittavien vaalien toimittamisesta huolehtii, mikäli mahdollista, sama vaalilautakunta kuin kumotuissa vaaleissa. Uusittavissa

vaaleissa käytetään samaa lainvoimaista vaaliluetteloa ja ehdokasluetteloa kuin kumotuissa vaaleissa, jollei saamelaiskäräjien hallitus tai korkein hallinto-oikeus päätöksessään toisin määrää.

Uusittavien vaalien toimittamisesta on soveltuvin osin muutoin voimassa, mitä varsinaisten vaalien toimittamisesta on säädetty.

Uusittavat vaalit toimitetaan sen kalenterikuukauden aikana, joka alkaa kahden täyden kalenterikuukauden kuluttua 1 momentissa mainitun päätöksen antamisen jälkeen. Vaalitoimitus aloitetaan lähettämällä äänioikeutetuille 29 §:ssä mainitut vaaliasiakirjat.

Uusittavien vaalien tuloksesta on heti ilmoitettava oikeusministeriölle.

40 c §

Tarkemmat säännökset

Oikeusministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

- 1) vaaleihin liittyvistä kuulutuksista;
- 2) vaaliluetteloon hakeutumisesta ja vaaliluettelosta poistamisesta sekä hakemukseen liitettävistä selvityksistä;
- 3) vaaliluettelon nähtävänä pitämisestä;
- 4) ehdokasluettelon julkaisemisesta ja nähtävänä pitämisestä;
- 5) äänestyslipusta; sekä
- 6) vaaliasiakirjojen säilyttämisestä

5 luku

Muutoksenhaku

41 §

Valitus

Saamelaiskäräjien hallituksen ja lautakunnan sekä käräjien asettaman muun toimielimen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla saamelaiskäräjille, jollei tässä laissa tai muualla laissa toisin säädetä. Saamelaiskäräjien päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Muutoksenhaussa noudatetaan, mitä muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) säädetään.

vaaleissa käytetään samaa lainvoimaista vaaliluetteloa ja ehdokasluetteloa kuin kumotuissa vaaleissa, jollei *hallinto-oikeus* tai korkein hallinto-oikeus päätöksessään toisin määrää.

Uusittavien vaalien toimittamisesta on soveltuvin osin muutoin voimassa, mitä varsinaisten vaalien toimittamisesta on säädetty.

Uusittavat vaalit toimitetaan sen kalenterikuukauden aikana, joka alkaa kahden täyden kalenterikuukauden kuluttua 1 momentissa mainitun päätöksen antamisen jälkeen. Vaalitoimitus aloitetaan lähettämällä äänioikeutetuille 29 §:ssä mainitut vaaliasiakirjat.

Uusittavien vaalien tuloksesta on heti ilmoitettava oikeusministeriölle.

40 c §

Tarkemmat säännökset

Oikeusministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

- 1) vaaleihin liittyvistä kuulutuksista;
- 2) vaaliluetteloon hakeutumisesta ja vaaliluettelosta poistamisesta sekä hakemukseen liitettävistä selvityksistä;
- 3) vaaliluettelon nähtävänä pitämisestä;
- 4) *ehdokashakemuksesta ja ehdokasluettelosta*;
- 5) äänestyslipusta; sekä
- 6) vaaliasiakirjojen säilyttämisestä.

5 luku

Erinäiset säännökset

41 §

Muutoksenhaku

Saamelaiskäräjien hallituksen päätökseen *saa vaatia oikaisua saamelaiskäräjien kokoukselta* ja lautakunnan sekä käräjien asettaman muun toimielimen *kuin vaalilautakunnan ja oikaisulautakunnan päätökseen saamelaiskäräjien hallitukselta siten kuin hallintolaissa säädetään*, jollei tässä laissa tai muualla laissa toisin säädetä.

Saamelaiskäräjien kokouksen ja hallituksen oikaisuvaatimuksen johdosta tekemään päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin

hallintolainkäyttölaissa säädetään. Saamelaiskäräjien kokouksen hallintoasiassa tekemään muuhun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

6 luku

(otsikko kumotaan)

Erinäisiä säännöksiä

43 §

43 § kumotaan

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella. 2 momentti on kumottu L:lla 30.12.2002/1279.

2.

Laki

rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 40 luvun 11 §:n 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 604/2002 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

40 luku

40 luku

Virkarikoksista

Virkarikoksista

11 §

11 §

Määritelmät

Määritelmät

1) virkamiehellä henkilöä, joka on virka- tai siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa valtioon, kuntaan taikka kuntayhtymään tai muuhun kuntien julkisoikeudelliseen yhteistoimintaelimeen, eduskuntaan, valtion liikelaitokseen taikka evankelisluterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan tai sen seurakuntaan tai seurakuntien yhteistoimintaelimeen, Ahvenanmaan maakuntaan, Suomen Pankkiin, Kansaneläkelaitokseen, Työterveyslaitokseen, kunnalliseen eläkelaitokseen, Kuntien takauskeskukseen tai kunnalliseen työmarkkinalaitokseen;

1) virkamiehellä henkilöä, joka on virka- tai siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa valtioon, kuntaan taikka kuntayhtymään tai muuhun kuntien julkisoikeudelliseen yhteistoimintaelimeen, eduskuntaan, valtion liikelaitokseen taikka evankelisluterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan tai sen seurakuntaan tai seurakuntien yhteistoimintaelimeen, Ahvenanmaan maakuntaan, *saamelaiskäräjiin*, Suomen Pankkiin, Kansaneläkelaitokseen, Työterveyslaitokseen, kunnalliseen eläkelaitokseen, Kuntien takauskeskukseen tai kunnalliseen työmarkkinalaitokseen;

LÁHKAEVTTOHUS – LAKIEHDOTUKSET, POHJOISSAAME

1.

Láhka

sámedikkis addojuvvon lága nuppástuhttimis

Riikkabeivviid mearrádusa mielde

gomihuvvo sámedikkis addojuvvon lága (974/1995) 18 e–18 i, 23 a ja 27 a §, 6 logu bajilčála ja 43 §, dakkárin go dain leat 18 e–18 i § lágas 1725/1995 ja 23 a ja 27 a § lágas 1279/2002,

rievdaduvvo 3, 4 a, 5–7, 9–16, 18, 18 a, 18 d, 19, 20, 23, 25, 25 a, 26, 26 b, 27, 29–31, 31 c, 31 h, 32, 38, 40 ja 40 a §, 5 logu bajilčála ja 41 §,

dakkárin go dain leat 4 a § lágas 1026/2003, 5, 13, 15, 20 ja 30 § oassin lágas 1279/2002, 9 § oassin lágas 626/2011, 16, 18 a ja 18 d § lágas 1725/1995, 18 § oassin lágas 1026/2003 ja 23, 25, 25 a, 26, 26 b, 27, 31, 31 c, 31 h, 40 ja 40 a § lágas 1279/2002,

lasihuvvo láhkii odđa 17 a ja 17 b § čuovvovaččat:

1 §

Lága mihttomearri

Sápmelaččain eamiálbmogin lea sámiiid ruovttuguovllus iežaset gielas ja kultuvrraset guoskevaš iešráđđen dan mielde go dán lágas ja eará sajis lea mearriduvvon. Dán iešráđdemii gullelaš doaimmaid várás sápmelaččat válljejit válggain gaskavuodasteaset sámedikki.

Vuoigatvuohta jienastit sámedikki válggain lea válgalogahallamii merkejuvvon sápmelaččain.

Sámediggi doaibmá vuoigatvuodaministeriija hálldahussuorggis

3 §

Vuoigatvuohta merkejuvvot válgalogahallamii

Vuoigatvuohta merkejuvvot válgalogahallamii lea olbmoss, guhte atná iežas sápmelažžan, dainna gáibádusain:

1) ahte son ieš dahje ainjuo okta su vanhemiin, áhkuin ja ádjáin dahje máttaráhkuin ja -ádjáin dahje máttarmáttaráhkuin ja -ádjáin lea oahppan sámegiela vuosttas giellan; dahje

2) ahte ainjuo nubbi su vanhemiin lea merkejuvvon dahje leamašan merkejuvvon jietnavuoigadahtton olmmožin sáme parlameantta dahje sámedikki válggain.

Gáibádussan lea maiddái, ahte dán lágas mearriduvvon agi, riikkavulošvuoda ja álbmotregistara guoskevaš jietnavuoigadahtton olbmo eará gáibádusat ollašuvvet.

4 a §

Hálldahusrievtti čuovvu njuolggadusaid heiveheapmi

Sámediggái ja dan doaibmaorgánaide heivehit hálldahuslága (434/2003), virgeoapmahaččaid doaimma almmolašvuodas addojuvvon lága (621/1999), persondiehtolága (523/1999), arkiivalága (831/1994) ja lága elektrovnnalaš áššiid dikšumis virgeoapmahašdoaimmas (13/2003), jus dán lágas ii nuppe láhkai mearriduvvo.

5 §

Sámedikki almmolaš doaibmaváldi

Sámedikki doaibman lea dikšut sápmelaččaid iežaset giela, kultuvra ja sajádaga eamiálbmogin guoskevaš áššiid ja ovddidit sápmelaččaid eamiálbmotvuoigatvuođaid ollašuvvama Suomas.

Doaimmaidasas gullevaš áššiin sámediggi sáhtá dahkat virgeoapmahaččaide álgagiid ja evttohusaid sihke addit cealkámušaid, ovddidit ja hálddašit sámekultuvrra ja miedihit ruhtadeami. Dáin áššiin sámediggi geavaha mearrádusválddi dego dán lágas dahje sierra nuppi lágas mearriduvvo.

Sámediggi nanne doaimmas várás bargoortnega.

6 §

Sápmelaččaid ovddasteapmi

Sámediggi ovddasta sápmelaččaid álbmotlaš ja riikkaidgaskasaš doaimmaidisguin.

7 §

Muitalus

Sámediggi gárvvista jahkasaččat riikkabeivviide mitalusa sápmelaččaide guoskevaš áššiid ovdáneamis.

9 §

Ovttasdoaibma- ja ráđđádallangeatnegasvuohta

Virgeoapmahaččat ja eará almmolaš hálldahusdoaimma dikšon bealit ráđđádallet sámedikkiin ja figget oázžut ovttaoaivilvuoda dahje miehtama sámiiid ruovttuguovllus ollašuttton dahje váikkuhusaid bealis dohko ollán ja earáide eandalii sámegillii dahje kultuvrii dahje sin sajádahkii dahje vuoigatvuođaide eamiálbmogin váikkuhan viidásit čuohcci dahje mearkkašahtti doaibmabijuide, mat gusket:

- 1) servodatplánema;
- 2) stáhtaeatnama, suodjalanguovlluid ja meahcceguovlluid dikšuma, ávkkástallama, láigoheami ja luobaheami;
- 3) ruvkeminerálaid sisttisdoallan gávdnoma ohcama ja ávkkástallama sihke stáhta eana- ja čáhceguovlluin dáhphuvvan golleroggama;
- 4) sápmelaččaid kulturhápmai gullevaš ealáhusa lálkaásaheapmai guoskevaš dahje hálldahuslaš nuppástusa;
- 5) sámegielat ja sámegiela skuvlaoahpahusa sihke sosiála- ja dearvvasvuodabálvalusaid ovddideami; dahje
- 6) eará sullasaš sápmelaččaid gillii, kultuvrii dahje sin sajádahkii eamiálbmogin váikkuhan ášši.

Gevvojuvvon ráđđádallamiin galgá dahkat beavdegirjji.

Virgeoapmahaččaid ja eará almmolaš hálddašandoaimmaid dikšon bealit galget 1 momeanttas oaivvilduvvon doaibmabijuid plánedettiin ja ollašuvadedettiin figgat fuolahit das, ahte sápmelaččaid vuoigatvuhtii hárjehit gielas, kultuvrras ja árbevirolaš ealáhusaideaset ii šatta fuomášahtti hehttehus ja ahte sápmelaččaid vuoigatvuođaid eamiálbmogin sáhtá dorrvastit ja ovddidit.

10 §

Čoahkkáigeassu ja doaibmabadji

Sámediggái gullet 25 lahtu ja vihtta várelahtu, geat válljejuvvojit sámedikki válggain njealji kaleandarjahkái hávállassii. Sámedikkis galget leat unnimustá guhtta lahtu Anára gieldddas, njeallje lahtu Ohcejoga gieldddas, golbma lahtu Eanodaga gieldddas ja golbma lahtu Soađegili gieldda Lappi bálgosa guovllus ja okta várrelahttu guđege máinnašuvvon gieldddas. Lassin sámedikkis galgá leat sápmelaččaid ruovttuguovllu olggobealde unnimustá okta lahttu ja várrelahttu.

Stáhtaráđđi mearrida sámedikki válggaid bohtosa vuodul sámedikki lahtuid ja várrelahtuid doaimmaideaset, mieđiha bivdagis earu ja mearrida máinnašuvvon válggaid bohtosa vuodul ođđa lahtu ja várrelahtu dan sadjái, gii lea válgaáigodaga áigge luohpan lahtu dahje várrelahtu doaimmas.

Sámedikki lahtu ja várrelahtu manahettiin 22 §:s oaivvilduvvon válgadohkálašvuoda doaibmasis stáhtaráđđi galgá sámedikki álgagis gávnnahit su luohttámušdoaimma nohkama.

11 §

Sámedikki sátnejodiheaddji

Sámediggi vállje gaskavuodastis sátnejodiheaddji ja guokte várresátnejodiheaddji, Válljemis galgá dakkaviđe almmuhit vuoigatvuodaministeriijai.

Sátnejodiheaddji doaibmá doaimmastis ollesáigásaččat. Seammá olmmoš sáhtá válljejuvvot sátnejodiheaddjin eanemustá golmma mannjálas doaibmaáigodahkii.

12 §

Čoahkkima čoahkkáigohččun

Sámedikki čoahkkin mearrida čoahkkimiiddis doallamis. Čoahkkin galgá lassin gohččojuvvot čoahkkái, jus sátnejodiheaddji dahje stivra oaidná dan dárbbaslažžan dahje goalmmatoassi lahtuin nu gáibida dihto ášši giedahallama várás.

Jus sápmelaččaid ruovttuguovllu gieldddas válljejuvvon lahttu ii sáhte oassálastit čoahkkimii, su sadjái galgá bovdet seammá gieldddas válljejuvvon várrelahtu. Go sápmelaččaid ruovttuguovllu olggobealde válljejuvvon lahtus lea eastta oassálastit čoahkkimii, su sadjái bovdejuvvo ruovttuguovllu olggobealde válljejuvvon várrelahtu.

13 §

Sámedikki stivra

Sámediggi vállje gaskavuodastis stivra, mas lea sátnejodiheaddji ja guokte várresátnejodiheaddji ja eanemustá vihtta eará lahtu. Sámediggi vállje jietnavuoigadahtton sápmelaččaid gaskavuodas stivrii eanemustá guokte várrelahtu. Válljemis galgá dakkaviđe almmuhit vuoigatvuodaministeriijai.

Válgajagi doaibman stivra joatká doaimmastis dassáži, go ođđa stivra lea válggaid mannjá válljejuvvon.

Stivra válmmaštallá áššiid sámedikki čoahkkimii ja ollašuhtá sámedikki mearrádusaid nu go bargoordnegis dárkileappot mearriduvvo.

Sámedikki bargoortnegis sáhtta mearriduvvot várresátnejodiheaddji ja eará stivra lahtu doaimma ollesáigásašvuodas.

14 §

Eará doaibmaorgánat

Sámediggi ásaha iešguđege válgaáigodaga álggus válgalávdegotti 4 logus oaivvilduvvon válggaid várás. Sámediggi sáhtta ásahtit maiddái eará doaibmaorgánaid sápmelaččaid kulturiešráđdemii gullevaš áššiid dikšumii.

Válgalogahallamii merkemii guoskevaš vuigengaibádusaid čoavdima várás lea vuigenlávdegoddi.

15 §

Doaibmaválldi geavaheapmi

Sámedikki čoahkkin sihke stivra ja eará doaibmaorgánat geavahit sámediggái gullevaš doaibmaválldi dan mielde go dán lágas ásaheavvo ja sámedikki bargoortnegis mearriduvvo.

Sámedikki čoahkkin mearrida prinsihpalaččat mearkkašahtti ja viidát váikkuheaddji áššiin, jus ášši hohpolašvuodas ii eará čuoovo.

Doaibmaválldi ii oaččo sirdit 5 §:a 3 momenantas, 7 §:s, 10 §:a 3 momenantas, 11—14, 18 b, 18 c, 18 j, 20 iige 26 a §:s oaivvilduvvon áššiin.

16 §

Doaimmahagat ja bargoveahka

Sámedikkis leat doaimmahagat sihke virge- ja bargosoahpamušgaskavuodain bargoveahka dan mielde go das sámedikki bargoortnegis dárkilut mearriduvvo. Sámegiela doaimmahagas mearriduvvo sierra,

Sámedikki virgeolbmuide, virggiide ja virgegaskavuodaide heivehuvvo, maid stáhta virgeolbmui, virggiin ja virgegaskavuodas ásaheavvo ja mearriduvvo.

Bargoveaga bálvalusgaskavuoda eavttuin ja daid mearrašuvvamis lea fas fámus dat, maid stáhta bálvalusgaskavuoda eavttuin ja daid mearrašuvvamis ásaheavvo, mearriduvvo dahje sohppojuvvo.

17 a §

Čoahkkimii oassálastin tehnikkalaš dieđusirdinvuogi ávkkástallamiin

Sámedikki bargoortnegis sáhtta mearridit, ahte čoahkkimii sáhtta oassálastit videoráđđadallan dahje eará heivvolaš tehnikkalaš dieđusirdinvuogi ávkkástaladettiin.

Bargoortnegis sáhtta addit dárkilut mearrádusaid meannudeamis, maid galgá čuovvut tehnikkalaš dieđusirdinvuogi geavahettiin.

17 b §

Álggavuoigatvuohta

Unnimustá viđalogi jietnavuoigadahtton sápmelaččas lea vuoigatvuohta dahkat sámediggái álgaga sámedikki doibmii gullevaš áššis.

Dárkilut mearrádusat álggavuoigatvuoda geavaheamis čuvvojuvvon meannudeamis ja álgaga giedahallamis addojuvvo bargoortnegis.

18 §

Áššiid giedahallan

Sámedikki čoahkkin dahje eará doaibmaorgána lea mearridanválddalaš, go sátnejođiheaddji, várresátnejođiheaddji ja unnimustá bealli eará lahtuin leat báikki alde.

Sámedikki ja dan ásahan doaibmaorgána lahttu lea easttalaš váldit oasi dakkár mearrádusa dahkamii, mii guoská persovnnalaččat su dahje hálldahuslága 28 §:a 2 momeanttas oaivvilduvvon lagašfuolkki dahje dakkárii máinnašuvvon paragrafa 3 momeantta mielde bálddalaston olbmo.

Áššit čovdojuvvojit sámedikkis eanetlohkomearrádusain. Jus jienat leat seammá olu de sátnejođiheaddji jietna čoavdá mearrádusa. Válggain gehččojuvvo välljejuvvon dat, guhte eanemus oazžu jienaid. Jus jienat leat seammá olu de ášši čovdojuvvo vurbbiin.

18 a §

Rehketdoallu

Sámedikki rehketdollui ja rehketdoalloloahpaheapmái heivehuvvo dán lágas ásahuvvon áššiid lassin rehketdoalloláhka (1336/1997).

18 d §

Rehketdoallodárkkistanmuitalus

Rehketdoallodárkkisteaddji galgá addit iešguđege rehketdoallobajis sámedikki stivrii cuoŋománu loahpa rádjai girjjálaš rehketdoallodárkkistanmuitalus, mas galgá, dan lassin maid rehketdoallolágas gáibiduvvo, sisttisoallat cealkámuša das, dolletgo stáhtadoarjaga geavaheamis doaibmamuitalusas addojuvvon dieđut deaivása.

19 §

Válgajahki ja válgabire

Sámedikki válggaid várás riika lea oktan válgabiren.

Sámedikki válggat doaimmahuvvojit juohke njealját jagi (válgajahki).

20 §

Válgalávdegoddi

Válgalávdegoddi mearrida ohcamušas olbmo merkemis válgalogahallamii ja gárvvista válgalogahallama. Válgalávdegoddi ollašuhtá sámedikki válggaid nu dego dán lágas ásahuvvo.

Válgalávdegoddái gullet sátnejodiheaddji ja guhtta eará lahtu, mas iešguđesge lea persovnnalaš várrelahttu. Válgalávdegottis galgá leat lahttu ja várrelahttu juohkehaš sáme ruovttuguovllu gielddas. Sámi sierra giellajoavkkuid ovddasteaddjit galget leat mielde válgalávdegottis.

Sámedikki dahje vuigenlávdegotti lahttu dahje várrelahttu ii sáhte leat válgalávdegotti lahttun dahje várrelahttun.

21 §

Jietnavuoigatvuohta

Sámedikki válgalogahallamii merkema gáibádussan lea olbmo ássanbáikái geahčakeahtá dan lassin, maid ovdalis 3 §:s lea ásahuvvon, ahte olmmoš deavdá maŋimustá válgadoaimmehusa maŋimuš beaivve 18 jagi ja ahte son lea Suoma riikkavuloš dahje sus lea olgoriikka riikkavuložin leamašan ruovttugieldalágas (201/1994) oavvilduvvon ruovttugielda Suomas dalle, go ohcamuš válgalogahallamii váldimis dahkkui.

22 §

Válgagelbbolašvuohta

Sámedikki válggain lea válgagelbbolaš juohkehaš jietnavuoigadahtton olmmoš, guhte lea miehtan evttohassan ja guhte ii leat vádjitválddalaš.

Evttohassan ii sáhte leat válgalávdegotti dahje vuigenlávdegotti lahttu dahje várrelahttu.

23 §

Válgalogahallan

Válgalávdegoddi gárvvista jietnavuoigadahtton olbmui válgalogahallama ovddit válggaid válgalogahallama ja álbmotdiehtovuogádaga dieđuid vuođu.

Válgalogahallamii merkejuvvo gielddaid guovdu alfabehtalaš ortnegii juohkehaš jietnavuoigadahtton namma, personovddaldat, ruovttugielda ja čujuhus, jus ruovttugielda ja čujuhus leat dieđus. Ruovttugielda ja čujuhusa ii goittotge oaččo merket válgalogahallamii, jus dát dieđut leat virgeoapmahačča doaimma almmolašvuođas addojuvvon lága 24 §.a 1 momeantta 31 čuoggá mielde suollemassan dollojuvvon dieđut ja Álbmotregistarguovddáža sihkarvuodabálvalusain addojuvvon lága (661/2009) 36 §:s oavvilduvvon dorvogiellidus.

Válgalogahallamii galgá ohcamušas váldit mielde doppe váilon jietnavuoigadahtton olmmoš. Válgalogahallamii merkejuvvon olmmoš galgá jávkaduvvot válgalogahallamis, jus son almmuha, ahte ii hálit leat šat merkejuvvon válgalogahallamii, dahje jus son lea jápmán. Válgalávdegoddi sáhtá jávkadit olbmo válgalogahallamis, jus son ii šat deavdde 21 §:s ásahuvvon válgalogahallamii merkema gáibádusaid. Ohcamuš ja almmuhus dahkko válgalávdegoddái, mii galgá giedahallat dan almmá dárbbasmeahttun ájiheami. Gáibádussan válgavuogiatvuodaid geavaheapmái lagamustá

čuovvovaš sámedikki válggain lea, ahte ohcamuš dahkko mañimustá válgajagi ovddit čakčamánu loahpa rádjai.

Válgalogahallama gárvvisteami oktavuodas válgalávdegoddi sáhtta iežas álgagisttis váldit vuhtii válgalogahallamii merkejuvvon jietnavuoigadahtton olbmo ovddit válggaid mañná jietnavuoigatvuodaahkái šaddan máná ja 21 §:s meroštallon áigemeari rádjai máná, guhte fáhte jietnavuoigatvuodaagi. Dákkár olbmo sáhtta goittotge váldit válgalogahallamii easkka dan mañná, go son lea girjjálaččat almmuhan válgalávdegoddái atnit iežas sápmelažžan 3 §:a 1 momeantta mielde.

Válgalávdegoddi nanne ja vuolláičállá válgalogahallama mañimustá válgajagi guovvamánu mañimuš beaivve.

25 §

Válgalogahallama oaidninláhkái doallan

Válgalávdegoddi ásaha válgalogahallama dahje das lean diedut persondovddaldaga vuhtii válddekeahhtá oaidninláhkái nu, ahte oaidninláhkái doallama guoskevaš áiggi nohkamis lea áigi válggaid doaimmaheapmái unnimustá vihtta mánu.

Válgalogahallan dollojuvvo oaidninláhkái 10 mañnálas árgabeaivve, maidda eai rehkenastte lávvardagaid.

Válgalogahallama oaidninláhkái doallamis galgá gulahit almmolaččat.

25 a §

Válgalogahallama almmolašvuohta

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oahpásmuvvat válgalogahallamii ja dan gárvvisteapmái gullevaš áššegirjjiide dan áigge, go válgalogahallan dollojuvvo oaidninláhkái. Válgalogahallama ja dan gárvvisteapmái gullevaš áššegirjjiid ii oaččo addit kopieremii dahje govvemii iige dain oaččo váldit kopiijaid. Válgalogahallamii merkejuvvon olbmos lea goittotge riekti oažžut nuvtta váldosa sus válgalogahallamii váldojuvvon dieduin. Das, guhte lea bivdán boahtit váldojuvvot válgalogahallamii, lea riekti oažžut diedu ášši gieđahallamii gullevaš áššegirjjiin dego virgeoapmahačča doaimma almmolašvuođas addojuvvon lága 11 §:s ásahuvvo.

Válgalogahallan ja dakkáraš válgalogahallama gárvvisteapmái gullevaš áššegirjjit, mat sistisdollet dieduid olbmo etnihkalaš álgovuodas, galgá doallat suollemassan eará go 1 momeanttas oaivvilduvvon áigge. Suollemassandoallangeatnegasvuohta ii eastte diedu addima sámediggái sámedikki doaibmaorgána lahtu ja várrelahtu válljema dahje álggarievtti atnima čielggadeami várás iige dasa, guhte dárbbáša dieduid jietnavuoigatvuodas čielggadeami várás.

Válgalogahallama gárvvisteapmái gullevaš áššegirjjiid almmolašvuođas lea muđuid fámus, maid virgeoapmahačča doaimma almmolašvuođas addojuvvon lágas ásahuvvo.

25 b §

Nuppástusohcan almmolašvuođa guoskevaš mearrádussii

Válgalávdegotti mearrádussii 25 a 6:s oaivvilduvvon áššis sáhtta ohcat nuppástusa hálldahusriektái váidimiin dego hálldahuslágageavahanlágas ásahuvvo. Váidaga galgá goittotge dahkat 14 beaivvi

siste mearrádusa diehtunaddimis. Hálldahusrievtti mearrádussii ii oaččo ohcat nuppástusa váidimiin.

25 c §

Válgalogahallama feailla divvun

Válgalávdegoddi sáhtá divvut feailla válgalogahallamis iežas álgagisttis dahje jietnavuoigadahtton olbmo gáibádusas. Gáibádusa galgá goittotge dahkat 14 beaivvi siste válgalogahallama oaidninláhkái doallama guoskevaš áiggi nohkamis. Nuppástusaid galgá dahkat mañimustá guokte mánu ovdal válgadoaimmahusa álggaheami.

Lasihettiin olbmo válgalogahallamii galgá sutnje sáddet ájahalakeahttá 24 §:s oaivvilduvvon almmuhuskoartta.

Divodettiin válgalogahallamis lean feaillalaš merkejumi galgá divvumis ájahalakeahttá almmuhit áššáigulleaš olbmui, jus dat ii leat čielgasit dárbbasmeahttun.

26 §

Vuigenlávdegoddi válgalogahallamii váldima ja doppe jávkadeami guoskevaš áššiin

Vuoigatvuođaministeriija nammada njealji jahkái háválassii vuigenlávdegotti, mii lea doaimmastis iehčanas ja sorjjasmeahttun. Lávdegoddái gullá sátneljodiheddji ja golbma eará lahtu. Guokte lahtu nammaduvvojit sámedikki evttohusas vuodul. Ovdal lávdegotti nammadeami vuoigatvuođaministeriija ráđđádallá lága 9 §:a mielde sámedikkiin sátneljodiheddji válljemis. Vuigenlávdegoddi vállje gaskavuodastis várresátneljodiheddji.

Sátneljodiheddji gelbbolašvuodagáibádussan lea, ahte sus lea juridihka alit allaskuvladutkkus dahje juridihka joatkkadutkkus. Lávdegotti eará lahtuin gáibiduvvo buorre vuodjun vuigenlávdegotti doaibmasuorgái. Vuigenlávdegotti sátneljodiheddji ja lahtut eai dárbbas leat merkejuvvon sámedikki válgalogahallamii.

Sámedikki ja dan stivra ja válgalávdegotti lahttu dahje várrelahttu eai sáhte gullat vuigenlávdegoddái.

Vuigenlávdegoddi lea mearridanválddalaš, go mielde leat sátneljodiheddji dahje várresátneljodiheddji ja guokte lahtu.

Áššiid válmmaštallama várás vuigenlávdegottis lea čálli ja dárbbu mielde eará bargoveahka. Sámediggi nammada bargoveaga lávdegotti evttohusa vuodul. Ášši giedahallamii vuigenlávdegottis heivehit hálldahuslágageavahanlága (586/1996), jus dán lágas ii nuppe láhkai ásahuvvo. Barggu ordnemis lávdegottis mearriduvvo dárkileappot lávdegotti nannen bargoortneis

26 a §

Vuigenjáibádus válgalogahallama guoskevaš mearrádusas

Guhte oaidná, ahte son lea almmá vuoiggalašvuoda haga guddojuvvon eret válgalogahallamis, sáhtá dahkat válgalávdegotti válgalogahallama guoskevaš mearrádusas girjjálaš vuigenjáibádusa vuigenlávdegoddái dego hálldahuslágas ásahuvvo. Vuigenlávdegoddái čujuhuvvon vuigenjáibádusa galgá doaimmahit válgalávdegoddái 14 beaivvi siste válgalávdegotti mearrádusa diehtunoažžumis.

Válgálávdegoddi galgá ajáhalakeahhtá doaimmahit vuigengáibádusa, ášši guoskevaš áššegirjjiid ja cealkámušas vuigengáibádusas vuigenlávdegoddái.

Jus válgálávdegoddái doaimmahuvvon vuigengáibádus lea bohtán mearreáiggi siste vuigenlávdegoddái, vuigengáibádus ii dán dihte guđđojuvvo dutkkakeahhtá. Vuigengáibádusa galgá vuigenlávdegottis fuolatkeahhtá doaimmahit dakkaviđe válgálávdegoddái.

Jus vuigenlávdegotti mearrádus sisttisoallá dan, ahte olmmoš válđojuvvo válgalogahallamii, válgálávdegoddi sádde ájahalakeahhtá jietnavuoigadahtton olbmuide 24 §:s oavvilduvvon almmuhuskoartta.

26 b §

Váidda vuigenlávdegotti mearrádusas

Vuigenlávdegotti mearrádussii 26 a §:s oavvilduvvon áššis oazžu ohcat nuppástusa váidimiin alimus hálddahasriektái dego hálddahuslágageavahanlágas (586/1996)ásahuvvo. Váidda galgá goittotge dahkkot mañimustá 14 beaivvi siste mearrádusa diehtunoažžumis.

Alimushálddahasriekti galgá addit mearrádusastis ajáhalakeahhtá dieđu váidaleaddjái, ja válgálávdegoddái, man doaibman lea dahkat válgalogahallamii mearrádusas vejolaččat bohtán nuppástusaid ja dárbbasettiin sáddet áššái guollevažžii 24 §:s oavvilduvvon almmuhuskoartta.

27 §

Evttohasásahallan ja evttohaslogahallan

Evttohasa sámedikki válggaide sáhtá ásahtit unnimustá golmma jietnavuoigadahtton olbmo vuodđudan válljenovttastus, mas galgá leat áššealmmái ja várreáššealmmái.

Iešguđege jietnavuoigadahtton sáhtá oassálastit dušše ovttá evttohasa ásaheapmái. Jus olmmoš gullá guovtti dahje mángga válljenovttastussii, válgálávdegoddi ferte sihkkut su namas buot ovttastusain.

Válljenovttastus galgá dahkat evttohasohcamuša válgálávdegoddái mañimustá 31 beaivve ja dan guoskevaš dievasmahttimiid mañimustá 27 beaivve ovdal válgadoaimmahusa álggaheami.

Válgálávdegoddi galgá gárvvistit evttohaslogahallama mañimustá 21 beaivve ovdal válgadoaimmahusa álggaheami. Evttohaslogahallan galgá almmustahttot, sáddejuvvot váлгаáššealbmáide ja dollojuvvot válggaid áigge oaidninláhkáii.

Válgálávdegotti mearrádussii evttohaslogahallamis ii oáččo ohcat sierra nuppástusa.

28 §

Válgadoaimmahus

Sámedikki válggat doaimmahuvvojit borgemánu mañimuš dievas vahku vuossárgga rájes viđa vahku áigge. Válggat doaimmahuvvojit poastta bokte dahje máhcahemiin jienastanlihpo muđui go poastta bokte válgálávdegotti almmuhan báikái. Válgga sáhtá válgálávdegotti nu mearridettiin sámiiid ruovttuguovllus lassin ordnet válgabeaivvi jienasteapmin.

Válggaid doaimmaheamis galgá gulahuvvot almmolaččat.

29 §

Válgaáššegirjjit

Válgálávdegoddi galgá ajáhalakeahhtá válgadoaimmahusa álgima maŋŋá doaimmahit poastta bokte juohke jietnavuoigadahtton olbmui, gean čujuhus lea dieđus, válgálávdegotti steampilaston jienastanlihpo, válgareivve, sáddenreivve, sáddenkonfaluhta, evttohaslogahallama ja jienastanrávvaga (válgaáššegirjjit).

Jietnavuoigadahtton olmmoš, guhte ii leat ožžon válgaáššegirjjiid dahje geas dat muhtun siva dihtii muđuid váilot, galgá várret vejolašvuoda oažžut válgaáššegirjjiid válgálávdegotti doaimmahagas dahje válgálávdegotti almmuhan báikkis.

Jienastanrávvagis galgá máinnašuvvot válgálávdegotti doaimmahaga ja vejolaš eará báikkiid, main válgaáššegirjjiid sáhtta oažžut ja gosa daid sáhtta máhcahit, fitnančujuhusaid ja rabasáiggiid ja lassin válgabeaivvi jienastanbáikkiid fitnančujuhusaid ja rabasáiggiid.

30 §

Jienasteapmi poastta bokte

Jietnavuoigadahtton olmmoš sáhtta geavahit jietnavuoigatvuodas go oažžu válgaáššegirjjiid. Jienasteaddji galgá čielgasit merket jienastanlihppui dan evttohasa nummira, gean buorri addá jienas.

Jienasteapmi lea čadahuvvon, go jietnavuoigadahtton lea guođđán jienastanlihpo sisttisoallan giddejuvvon válgareivve ja deavdán ja vuolláičállán válgálávdegoddái čujuhuvvon sáttareivve gokčojuvvon sáttakonfaluhtas poastta fievrreapmin. Jus jienasteaddji laktá mielde almmuhuskoarttas, son merke sáddenreivvi dušše vuolláičállosis.

Poastta bokte sáddejuvvon sáddenkonfaluhtat galget leat válgálávdegottis jienaidrehkenastima álgima rádjai.

31 §

Jienasteapmi máhcahemiin sáddenkonfaluhta válgálávdegoddái eará vugiin go poastta bokte

Jietnavuoigadahtton olmmoš sáhtta máhcahit sáddenkonfaluhta maiddá válgálávdegotti doaimmahakkii dahje válgálávdegotti almmuhan báikkiide válggaid goalmát olles vahku vuossárgga ja viđat olles vahku bearjadaga gaskasaš áigge ja, jus válgabeaivvi jienasteapmi ordnejuvvo, jienastanbáikki válgadoaimmagoddái.

Válgálávdegoddi galgá fuolahit das, ahte dan sierra doaibmačuoggáide guđđojuvvon válgaáššegirjjit seailuhuvvojit válgasuollemasvuoda dorvvastan vugiin ja ahte válgaáššegirjjit doaimmahuvvojit dorvvolaččat válgálávdegotti Anára doaimmahakkii ovdal jienaidrehkenastima álggaheami.

31 a §

Válgabeaivvi jienasteapmi

Jus válgabeaivvi jienasteapmi ordnejuvvo, válgabeaivi lea válggaid doaimmaheami viđat vahku sotnabeaivi.

Válgabeaivvi jienasteapmi doaimmahuvvo oktanaga juohke sámiid ruovttuguovllu gielddas. Guđege gielddas lea unnimustá okta jienastanbáiki.

Jietnavuoigadahtton olmmoš oažžu jienastit dušše dan sámiid ruovttuguovllu gielddas, mii lea merkejuvvon válgalogahallamii su ruovttugiellan.

Jienasteapmi galgá ordnejuvvot nu, ahte válgasuollemasvuohta seailu.

31 c §

Válgadoaibmagoddi

Válgalávdegoddi galgá buriid áiggiin ovdal válggaid ásaht guđege jienastanbáikki várás válgadoaibmagotti. masa gullet golbma lahtu ja unnimustá guokte várrelahtu nu, ahte áššáigullelaš gieldda válgalávdegottis ovddastan lahttu ja persovnnalaš várrelahttu leat válgadoaibmagotti oktan lahttun dahje várrelahttun. Sámedikki válggaid evttohas ii sáhte leat válgalávdegotti lahttun dahje várrelahttun.

Válgadoaibmagoddi lea mearrádusválddalaš golmmaid lahtuin.

31 h §

Válgabeaivvi jienasteami nohkan ja válgabeavdegirji

Válgabeaivvi jienasteami nohkama maŋŋá válgadoaibmagoddi galgá fuolahit das, ahte seilejuvvon válgaurdna ja jienastanmerkejumiid sisttidoallan jienastanguovllu válgalogahallan ja vejolaččat jo válgadoaibmagoddái guđđojuvvon sáddenreivvet doaimmahuvvojit válgasuollemasvuoda seailuheami dorvvastan vugiin ja almmá dárbbášmeahtun ájiheami válgalávdegotti Anára doaimmahakkii. Lassin válgadoaibmagotti galgá fuolahit seilengaskaomiid duššadeamis seammás urdna seilema maŋŋá. Válgalávdegoddi galgá fuolahit válgaurdna ja jienastanguovllu válgalogahallama seailuheamis dorvvolaš báikkis jienaidrehkenastima álggaheami rádjai.

Válgadoaibmagoddi galgá lassin fuolahit das, ahte válgabeaivvi jienasteamis dollojuvvo beavdegirji, masa merkejuvvojit:

- 1) beaivi ja diibmoáigi, goas válgabeaivvi jienasteapmi álggii ja almmuhuvvui nohkan;
- 2) mielde lean válgadoaibmagotti lahtut ja várrelahtut;
- 3) válgaveahkit ja jienasteaddji iežas válljen veahkit; ja
- 4) jienasteaddjiid lohkomearri

32 §

Jienasteapmi dikšunlágádusas dahje ruovttus

Sámiid ruovttuguovllus lean lágádusas divššus lean olbmot ja dat ruovttuguovllus ruovttus dikšojuvvon olbmot, geat eai muđuid sáhte jienastit almmá govttoris váttisvuodaid, sáhttet jienastit dikšunbáikkisteaset.

Dikšunbáikkis jienasteami várás válgalávdegoddi mearrida dán gažaldatvuloš gieldda válgalávdegottis ovddastan lahtu ja várrelahtu válgadoaimmaheaddjin ja su várreolmmožin. Válgadoaimmaheaddji várreolmmožin sáhtta nammaduvvot earáge doibmii heivvolaš olmmoš.

Dikšunbáikkis jienastettiin jienasteamis galgá jienasteaddji ja válgadoaimmaheaddji lassin leat mielde jienasteaddji válljen dahje dohkkehan sámedikki válgalogahallamii jietnavuoigadahtton merkejuvvon olmmoš.

34 §

Jienaidrehkenastima álggaheapmi

Válgalávdegoddi álggaha jienaidrehkenastima válgadoaimmahusa maŋŋásaš vuossárgga diibmu 10. Jienaidrehkenastima álggaheami maŋŋá bohtán sáddenkonfaluhtat guđđojuvvojit rabakeahtta ja vuhtii válddekeahtta. Doaimmahusas čállojuvvo beavdegirji.

Válljenovttastusa áššeolbmoss dahje várreáššeolbmoss lea riekti leat mielde jienaidrehkenastimin.

38 §

Válggaid bohtosa mearrašuvvan

Sámedikki lahttun válljejuvvot 25 eanemus jienaid ožžon evttohasa, dainna gáibádusain, ahte sin joavkkus leat unnimustá 10 §:s ásaheavvon mearri evttohasat guđege sámiid ruovttuguovllu gielddas ja ruovttuguovllu olggobealde. Jus 10 §:s ásaheavvon mearit eai dieva, bohtet dán gažaldatvuloš gielddas dahje ruovttuguovllu olggobealde válljejuvvot čuovvovaččat eanemus jienaid ožžon evttohasat nu, ahte 10 §:a gáibádusat divvet.

Jus muhtun ruovttuguovllu gielddas eai leat ásaheavvon meari evttohasat, bohtet válljejuvvot čuovvovaččat eanemus jienaid ožžon evttohasat ruovttuguovllus. Jus ruovttuguovllu olggobealde eai leat ásaheavvon meari evttohasat, bohtet válljejuvvot muđuid eanemus jienaid ožžon evttohasat.

Várrelahttun bohtet válljejuvvot guđege sámeiguovllu gielddas lean evttohasain válljejuvvomin bohtán maŋŋá čuovvovaččat eanemus jienaid ožžon evttohasa, ja ruovttuguovllu olggobealde válljejuvvon evttohasa maŋŋá čuovvovaš eanemus jienaid ožžon evttohasa.

Jus jietnamearit leat seammá stuorrá, čovdojuvvo daid gaskasaš ortnet vuorbádeamiin.

39 §

Válggaid bohtosa nannen

Válggaid bohtosa nannen válgalávdegoddi goalmát beaivve jienaidrehkenastima álggaheamis dollojuvvon čoahkkimis.

Válggaid bohtosa galgá almmuhit dakkaviđe vuoigatvuođaministeriijai sámedikki lahtuid ja várrelahtuid mearrideapmin doaimmaide čuovvovaš doaibmaáigodahkii.

40 §

Válggaid bohtosa guoskevaš váidda

Jietnavuoigadahtton, guhte oaidná, ahte válgalávdegoddi mearrádus válggaid bohtosa nannemis dahje válggaid doaimmaheapmái gulleaš eará doaibmabidju lea lága vuostá, oažžu ohat nupástusa hálddahušiektái váidimiin dego hálddahušiektageavahanlágas ásaheavvon. Váidda galgá goittotge dahkkot 14 beaivvi siste das, go válggaid boadus lea almmustahtton.

Hálddahušiektti mearrádusas oažžu váidit alimus hálddahušiektái dego hálddahušiektageavahanlágas ásaheavvon.

Jus válgalávdegoddi 1 momeanttas oaivvilduvvon mearrádus dahje doaibmabidju leamašan lága vuostá ha dát lea váikkuhan lága bohtosii, válggaid boadus galgá njulgejuvvot ja stáhtaráđđi dárbbu mielde mearridit sámedikki lahtuid ja várrelahtuid válggaid vuigejuvvon bohtosa vuodul.

Jus válggaid boadus ii leat vuigemis, válggaid galgá mearridit dollojuvvot ođđasit.

40 a §

Váidaga vuodul ođasmahtton válggat

Ođasmahtton válggaid doaimmaheamis fuolaha, jus vejolaš, seammá válgalávdegoddi dego gomihuvvon válggain. Ođasmahtton válggain geavahit seammá lágafámu návddašeddji válgalogahallama ja evttohaslogahallama go gomihuvvon válggain, jus hálddahusriekti dahje alimus hálddahusriekti ii mearrádusaidisguin nuppe láhkai mearrit.

Ođasmahtton válggaid doaimmaheamis lei heivvolaš osiin fámus dat, mii válggaid doaimmaheamis lea ásahuvvon.

Ođasmahtton válggat doaimmahuvvojit dan kaleandarmánu áigge, mii álgá guovtti olles kaleandarmánu maŋŋá 1 momeanttas oavvilduvvon mearrádusa addima maŋŋá. Válgadoaimmahus álggahuvvo sáddemiin jietnavuoigadahtton olbmuid 29 §:s máinnašuvvon váлгаáššegirjiid.

Ođasmahtton válggaid bohtosis galgá dalán almmuhit vuoigatvuođaministeriijai.

40 c §

Dárkilut njuolggadusat

Vuoigatvuođaministeriija ásahusain sáhtá addit dárkilut njuolggadusaid:

- 1) válggaide gullevaš gulahusain;
- 2) válgalogahallamii ohcamis ja válgalogahallamis jávkadeamis ja ohcamuššii gullevaš čielggadusain;
- 3) válgalogahallama oaidninláhkái doallamis;
- 4) evttohasohcamušas ja evttohaslogahallamis;
- 5) jienastanlihpus; sihke
- 6) váлгаáššegirjiid seailluheamis.

5 lohku

Sierra njuolggadusat

41 §

Nuppástusohcan

Sámedikki stivra mearrádussii sáhtá gáibidit vuigema sámedikki čoahkkimis ja lávdegotti ja sámedikki ásan eará doaibmaorgána go válgalávdegotti ja vuigenlávdegotti mearrádussii sámedikki stivrras dego hálddahuslágas ásahuvvo, jus dán lágas dahje eará sajis ii nuppe láhkai ásahuvvo.

Sámedikki čoahkkima ja stivra vuigengáibádusa dihtii dahkkon mearrádussii oažžu ohcat nuppástusa hálddahusriektái váidimis dego hálddahuslágageavahanlágas ásahuvvo. Sámedikki čoahkkima hálddašanáššis dahkkon eará mearrádussii sáhtá ohcat nuppástusa hálddahusriektái váidimiin dego hálddahuslágageavahanlágas ásahuvvo, jus nuppe sajis ii nuppe láhkai ásahuvvo. Hálddahusrievtti mearrádussii sáhtá ohcat nuppástusa váidimiin dušše, jus alimus hálddahusriekti miediha váiddalobi.

Dát láhka boahtá fápmui 15 beaivve skábmamánu 2018. Dan 3 § boahtá goittotge fápmui easkka 1 beaivve ođđajagimánu 2020.

Válgalogahallamii merkemii guoskevaš ohcamuša, mii lea dahkkon válgalávdegoddái mañimustá 31 beaivve juovlamánu 2019, heivehuvvo dán lága fápmui boádedettiin dálá fámu lean 3 §:a.

Sámediggái, man doaibmaáigodat lea gaskan dán lága fápmui boádedettiin, heivehuvvo 10 ja 11–13 §:a dakkárin go dat ledje dán lága fápmui boádedettiin. Sátnejodiheaddji ođđasit válljema guoskevaš 11 §:a 2 momeantta heivehettiin ii váldo vuhtii daid doaibmaáigodagaid, mat leat nohkan ovdal dán lága fápmui boahhtima.

Lága fápmuiboahtima mañná čuovvovaš sámedikki válggat ordnejuvvojit []. Gáibádussan válgavuoigatvuodaid geavaheapmái dáid sámedikki válggain lea, ahte válgalogahallamii merkemii guoskevaš ohcamuš dahkko mañimustá 31 beaivve juovlamánu 2019 ovdal diibmu 16. [Válggaid áigemuttu lea dárkkuhus sirdit sulaid jagiin. Dárkilut áigemuddu ja dása gullevaš sirdásannjuolggadusat čielggasmuvvet mañjeleappos.]

Sámediggi, man doaibmaáigodat lea gaskan lága fápmui boádedettiin, joatká doaimmastis vuosttažiid dán lága mielde válljejuvvon sámedikki doaibmaáigodaga álgu rádjai. Vuosttaš 20 §:a čuovvu válgalávdegoddi ásaheavvon nu johtilit go vejolaš seammás lága fápmuiboahtima mañná. Lága fápmuiboahtima mañná ásaheavvon vuigenlávdegotti doaibmaáigodat joatkašuvvá čuovvovaš válgáigodaga loahpa rádjai.

Dán lága fápmui boádedettiin lean 41 §:a heivehuvvo dan oavvildan mearrádusaid nuppastusohcamii daid mearrádusas oasil, mat leat dahkkon ovdal dán lága fápmui boahhtima.

Helssegis beaivve mánu 2018.

Oaiveministtar

JUHA SIPILÄ

Vuoigatvuodaministtar Antti Häkkinen

2.

Láhka

rihkuslága 40 logu 11 §:a nuppástuhttimis

Riikkabeivviid mearrádusa mielde

rievdaduvvo rihkuslága (39/1889) 40 logu 11 §:a 1 čuokkis, dakkárin go dat lea lágas 604/2002 čuovvovaččat:

40 lohku

Virgerihkkosiin

11 §

Meroštallamat

Dán lágas oaivvildit:

1) virgeolmmožin olbmo, guhte lea virge- dahje bálddalastojuvvon bálvalusgaskavuodas stáhtii, gildii dahje gielddaovtastupmái dahje eará gielddaid almmolašjuridihkalaš ovttasdoaibmaorgánii, riikkabeivviide, stáhta fitnodatlágádussii dahje evangelalaš-luteralaš kirkui dahje ortodoksalaš kirkogoddái dahje dan searvegoddái dahje searvegottiid ovttasdoaibmaorgánii, Álánda eanagoddái, sámediggái, Suoma Báŋkui, Álbmotealáhatlágádussii, Bargodearvvašvuodálágádussii, gielddaid ealáhatlágádussii, Gielddaid dáhkidanguovddážii dahje gielddaid bargomárkanlágádussii;

Dát láhka boahtá fápmui beaivve mánu 201 .

Helssegis beaivve mánu 2018

Oaiveministtar

JUHA SIPILÄ

Vuoigatvuodaministtar Antti Häkkänen

LAHÄIÄVTUTTÄSAH – LAKIEHDOTUKSET, INARINSAAME

1.

Laahâ

sämitiggeest adelum laavâ rievdâdmist

Ovdâskode miäradâs miel

komettuvvoo sämitiggeest adelum laavâ (974/1995) 18 e–18 i, 23 a já 27 a §, 6 lovo paječalluu já 43 §, tagarin ko tain láá 18 e–8 i § laavâst 1725/1995 sehe 23 a já 27 a § laavâst 1279/2002, *rievdâduvvoo* 1, 3, 4 a, 5–7, 9–16, 18, 18 a, 18 d, 19–23, 25, 25 a, 26, 26 a, 26 b, 27–31, 31 a, 31 c, 31 h, 32, 34, 38–40, 40 a já 40 c §, 5 lovo paječalluu já 41 §, tagarin ko tain láá 1, 21–23, 25, 25 a, 26, 26 a, 26 b, 27, 28, 31, 31 a, 31 c, 31 h, 40, 40 a ja 40 c § laavâst 1279/2002, 4 a § laavâst 1026/2003, 5, 13, 15, 20 já 30 § uáassin laavâst 1279/2002, 9 § uáassin laavâst 626/2011, 16, 18 a já 18 d § laavâst 1725/1995 sehe 18 § uáassin laavâst 1026/2003 *lasettuvvoo* laahân uđđâ 17 a, 17 b, 25 b já 25 c § čuávvoonáál:

1 §

Laavâ tárguttâs

Sämmilijn algâalmugin lii sämmilij päikkikuávlust jieijâs kielân já kulttuurân kyeskee jiešhaldâšem ton miel ko taan laavâst já eres laavâst asáttuvvoo. Taan jiešhaaldâšmân kullee pargoi várás sämmiliih väljejh valjâiguin koskâstis sämitige.

Vuoigâdvuotâ jienâstid sämitige vaaljâin lii valjâluvâttâlmân merkkejum sämmilijn.

Sämitigge tuáimá riehtiministeriö haldâttâhsyergist.

3 §

Vuoigâdvuotâ merkkejuđ valjâluvâttâlmân

Vuoigâdvuotâ merkkejuđ valjâluvâttâlmân lii ulmust, kote ana jieijâs sämmilâžžân, toin iävttoin:

- 1) ete olmooš jieš teikâ aainâs-uv ohtâ suu vanhimijn, ááhusť já äijihist teikâ ááhui já äijihij vanhimijn lii oppâm sâmekielâ vuossâmuu kiellân; teikâ
- 2) ete aainâs-uv nubbe suu vanhimijn lii merkkejum teikâ lii lamaš merkkejum jienâvuoigâdvuotâläžžân säämi parlament teikâ sämitige vaaljâin.

Iähtun lii meid, ete taan laavâst asáttum ahan, aalmuglâšvuotân já aalmugtuálun kyeskee jienâvuoigâdvuotâ eres vátámâšah tievih.

4 a §

Haldâttâhriävtâlij siättusij heiviittem

Sämitiigán já ton toimâorgaanáid heiviittuvvoo haldâttâhlaahâ (434/2003), virgeomâháí tooimâ almolâšvuodâst adelum laahâ (621/1999), olmooštiätulaahâ (523/1999), arkkâdâhlaahâ (831/1994) já laahâ šledgâlii ášástâlmist virgeomâhášttooimâst (13/2003), jis taan laavâst ij nubenáál asáttuu.

5 §

Sämitige almos toimâväldi

Sämitige pargon lii hoittáđ sämmilij jieijâs kielân, kulttuurân já sajattâhân algâalmugin kyeskee aašijđ sehe ovdediđ sämmilij algâaalmugvuoigâdvuođái olášum Suomâst.

Pargoidis kullee aašijn sämitigge puáhtá tooháđ virgeomâháid alguid já oovdânpyehitimijđ sehe adeliđ ciälkkámušáid, ovdediđ já haldâšid sâmikulttuur sehe miedettiđ ruttâdem. Tain aašijn sämitigge kiävtá meridemväldi nuuvt ko taan laavâst teikâ sierâ eres laavâst asâttuvvoo.

Sämitigge naanood tooimâs várás pargo-oornig.

6 §

Sämmilij ovdâstem

Sämitigge oovdâst sämmilijđ aalmugliijn já aalmugijkoskâsijn pargoin.

7 §

Muštâlus

Sämitigge ráhtá jyehi ive ovdâskoodán muštâlus sämmiláid kyeskee aašij ovdánmist.

9 §

Ohtsâštoimâ- já ráđádâllâmkenigâsvuotâ

Virgeomâhááh já iäráseh, kiáh hoittájuh almolijđ haldâttâhtoimâid, ráđádáleh sämitiggijn já viggeh juksâđ ohtsâšibárdâs teikâ mieltâm toimâid, maid olášuteh sämmilij päikkikuávlust teikâ moh ulâtteh vaikuttâšái peeleeest toos sehe eres eromâšávt sämmilij kielân teikâ kulttuurân teikâ sii sajattâhân teikâ vuoigâdvuođáid algâalmugin vaikutteijee toimâid, moh láá vijđáht vaikutteijeeh teikâ merhâšitteh, já moh kyeskih:

- 1) siärvádâhvuáváámân;
- 2) staatâeennâm, suojâlemkuávlui já meccikuávlui tipšomân, kevttimân, laigutmân já luovâtmân;
- 3) kuáivuttâhmineraalijđ siskeldeijee tiettum ucâmân já ávhástâlmân sehe staatâ eennâm- já čäcikuávluin tápâhtuvvee kolletoidemân;
- 4) sämmilij kulttuurháámán kullee iäláttâs lahâaasâtlíi teikâ haaldâtlíi rievđâdmân;
- 5) sâmikielâlii já sâmikielâ škovlâmáttáattâs sehe sosiaal- já tiervâsvuotâpalvâlusái oovdedmân; teikâ
- 6) eres västideijee sämmilij kielân, kulttuurân teikâ sii sajattâhân algâalmugin vaikutteijee áášán.

Tollum ráđádâlmijn kalga ráhtiđ pevdikirje.

Virgeomâhááh já iäráseh, kiáh hoittájuh almolijđ haldâttâhtoimâid, kalgeh, ko vuávájuh já olášuteh momentist 1 uáivildum tooimâid, viggâđ huolâttiđ tast, ete sämmilij vuoigâdvuotân hárijuttiđ sii kielâ, kulttuur já ärbivuávilijđ iäláttâšáid ij šoodâ merhâšitteh hemâdâs já ete sämmilij vuoigâdvuođáid algâalmugin puáhtá turviđ já ovdediđ.

10 §

Čuákánpieijâm já toimâpaje

Sämitiigán kuleh 25 jesânid já vittâ värijeessân, kiäh väljejuvvojeih sämitige valjâiguin neelji kalenderihân häävild. Sämitiggeest kalga lede ucemustáa kuttâ jeessân Aanaar kieldâst, nelji jeessân Ucjuv kieldâst, kulmâ jeessân Iänuduv kieldâst já kulmâ jeessân Suádigil kieldâ Laapi palgâs kuávlust já ohtâ värijeessân jieškote-uv mainâšum kieldâst. Lasseen tiggeest kalga lede sämmilij päikkikuávlun ulguubeln ucemustáa ohtâ jeessân já värijeessân.

Staatâräädi meerrid sämitige vaaljâi puátusij vuáduh sämitige jesânijd já värijesânijd sii toimáid, mieđeet pivdemist iäru tooimâst já meerrid mainâšum vaaljâi puátusij vuáduh uddâ jeessân já värijeessân ton sajan, kote lii valjâpaje äägi joskâm lemist jeessân teikâ värijeessân.

Jis sämitige jeessân teikâ värijeessân moonât 22 §:st uáivildum valjâtohálâšvuodâ tooimâs, kalga staatâräädi sämitige algust páhudiđ suu luáttamuštoomâ joskâm.

11 §

Sämitige saavâjodetteijee

Sämitigge väljee koskâstis saavâjodetteijee já kyehti värisaavâjodetteijee. Valjiimist kalga tállân almottiđ riehtiministeriön.

Saavâjodetteijee tuáimá pargostis váldutoimálávt. Siämmáš olmooš puáhtá väljejuđ saavâjodetteijen enâmustáa kulmán toimâpajan maŋaluvâi.

12 §

Čuákkimij čuákánkoččom

Sämitige čuákkim meerrid čuákkimijdis tolâmist. Čuákkim kalga lasseen koččod čuákán, jis saavâjodetteijee teikâ stivrâ ana tom tárbulâžžân teikâ kuálmádâs jesânijn nuuvt váátá tiätu ääši kiedâvuššâm várás.

Jis sämmilij päikkikuávlun kieldâst väljejum jeessân ij pyevti uásálistiđ čuákkimân, suu sajan kalga koččod siämmáa kieldâst väljejum värijeessân. Jis sämmilij päikkikuávlun ulguubeln väljejum jeessân ij pyevti uásálistiđ čuákkimân, suu sajan kočoduvvoo päikkikuávlun ulguubeln väljejum värijeessân.

13 §

Sämitige stivrâ

Sämitigge väljee koskâstis stivrâ, mast lii saavâjodetteijee já kyehti värisaavâjodetteijee sehe enâmustáa vittâ eres jeessân. Sämitigge väljee jienâvuoigâdvuodâlij sämmilij kooskâst stivrân kyehti värijeessân. Valjiimist kalga tállân almottiđ riehtiministeriön.

Valjâive tuáimee stivrâ juátká toimâstis tassaaš, ko uddâ stivrâ lii vaaljâi maŋa väljejum.

Stivrâ valmâštâl aasijd sämitige čuákkimân já olášut tige miärádâsâid tienuuvt ko pargo-oornigist tärhibeht meriduvvoo.

Sämitige pargo-oorinigist puáhtá meriduđ vārisaavājođettejee já eres stiivrā jeessān pargo vāldutoimālašvuodāst.

14 §

Eres toimāorgaaneh

Sämitigge aasāt jieškote-uv valjâpaje aalgâst valjâlvävdikode 4 lovvoost uāivildum vaaljâi vārās. Tigge puáhtá asättiđ meid eres toimāorgaanijd sāmmlij kulttuurjiešhaaldāšmān kullee aašij tipšomān.

Valjâluvättālmān merkkiimān kyeskee njuolgimvátámāšāi čuávdim vārās lii njuolgimlāvdikodde.

15 §

Toimāvääldi kevttim

Sämitige čuákkim sehe stivrā já eres toimāorgaaneh kevttih tiigān kullee toimāvääldi ton mielđ ko taan laavāst asättuvvoo já sämitige pargo-oorinigist meriduvvoo.

Sämitige čuákkim meerrid prinsiiplāvt merhāšittee já vijdāht vaikuttejee aašijn, jis ääši huáppuvuodā tiet ij eres čuávu.

Toimāvääldi ij uāžu sirded 5 § 3 momentist, 7 §:st, 10 § 3 momentist, 11–14, 18 b, 18 c, 18 j, 20 ige 26 a §:st uāivildum aašijn.

16 §

Toimāttuvah já pargoviehā

Sämitiggeest láá toimāttuvah sehe virge- já pargosopāmuškoskâvuodālāš pargoviehā ton mielđ ko tast sämitige pargo-oorinigist tärhibeht meriduvvoo. Sämikielā toimāttuvvāst asättuvvoo sierā.

Sämitige virgeulmuid, virgijd já virgekoskâvuotān heiviittuvvoo, mii staatā virgeulmuin, viirgijn já virgekoskâvuodāst asättuvvoo já meriduvvoo.

Pargovievā palvâluskoskâvuodā iävtuin já toi meriduumist lii västideijeenāál vyeimist, mii staatā palvâluskoskâvuodā iävtuin já toi meriduumist asättuvvoo, meriduvvoo teikā suáppoo.

17 a §

Čuákkimān uásálistem teknisii tiäđusirdemvyevi kevttimáin

Sämitige pargo-oorinigist puáhtá meridiđ, ete čuákkimān puáhtá uásálistiđ kevttimáin videoráđádállām teikā eres hiäivulii teknisii tiäđusirdemvyevi.

Pargo-oorinigist puáhtá adeliđ tärhibijd miärádâsâid monättālmist, maid nuávditteh teknisii tiäđusirdemvyevi kevtidijn.

17 b §

Aalgâvuoigâdvuotâ

Ucemustáa vittlov jienâvuoigâdvuodâlii sämmiliist lii vuoigâdvuotâ toohâđ sämitiigán alguu tige pargoid kullee ääšist.

Tärhibeh miärádâsah monâttâlmist, maid nuávditteh aalgâvuoigâdvuodâ kevttimist já alguu kiedâvušmist adeluvvojeh pargo-oornigist.

18 §

Aášij kiedâvuššâm

Sämitige čuákkim já eres toimâorgaan lii meridemváldálâš, ko saavâjodetteijee teikâ värisaavâjodetteijee já ucemustáa peeli eres jesâniijn láá miel di.

Sämitige já ton asâtem toimâorgaan jeessân lii iästulâš uásálistiđ taggaar miärádâs tohâmân, mii kuáská persovnlávt sunjin teikâ suu haldâttâhlaavâ 28 § 2 momentist uáivildum aldahuálkán teikâ tagarin mainâšum ceehi 3 moomeent miel paldâlistee ulmui.

Ääših čuávdojeh sämitiggeest eenâblohomiärádâssáin. Jis jienah maneh táásá te saavâjodetteijee jienâ čuávdá. Vaaljâin annoo väljejum tot, kote uázžu enâmustáa jienâid. Jis jienah maneh táásá, te vyerbi čuávdá.

18 a §

Ruttâtuálu

Sämitige ruttâtuálun já ruttâtuálulooppâtmân heiviitteh ruttâtuálulaavâ (1336/1997) ton lasseen, mii taan laavâst asâttuvvoo.

18 d §

Tilitärhistemmuštâlus

Tilitärhistejee kalga adelid jieškote-uv tilipaajeest cuánuimáánu loopâ räi sämitige stiivrân kirjálii tilitärhistemmuštâlus, mii kalga, ton lasseen maid tilitärhistemlaavâst vääti, siskeldid čialkkámuš tast, ete láá-uv staatâtorjuu kiävtust toimâmuštâlusâst adelum tiäđu olmâ.

19 §

Valjâihe já valjâpirrâdâh

Sämitige vaaljâi várás staatâ lii ohtân valjâpirrâdâhhân.

Sämitige vaaljah toimâttuvvojeh jyehi niäljád ive (valjâihe).

20 §

Valjälävdikodde

Valjälävdikodde meerid ucâmušâst ulmuu merkkiimist valjâluvâttâlmân já ráhtá valjâluvâttâllâm. Valjälävdikodde olášut sämitige vaaljâid tienuuvt ko taan laavâst asâttuvvoo.

Valjälävdikoodán kuleh saavâjodettejee já kuttâ eres jeessân, main juáhháast lii persovnlâš vârijeessân. Valjälävdikoddeest kalga leđe jeessân já vârijeessân jieškote-uv sämmilij päikkikuávlv kieldâst. Säämi jieškote-uv kielâjuávhuh kalgeh leđe valjälävdikoddeest ovdâstum.

Sämitige teikâ njuolgimlâvdikode jeessân teikâ vârijeessân ij pyevti leđe valjälävdikode jesânin teikâ vârijesânin.

21 §

Jienâvuoigâdvuotâ

Sämitige valjâluvâttâlmân merkkim iähtun lii ulmuu aassâmsaajeest peerusthánnáá ton lasseen, mii ovdiibeln 3 §:st lii asâttum, ete olmooš tiävdá majemustáá valjâtoimâttâs majemuu peeivi 18 ihheed já ete sun lii Suomâ aalmugjeessân teikâ sust lii olgoeennâm aalmugjesânin lamaš päikkikielâlaavâst (201/1994) uáivildum päikkikielâ Suomâst talle ko ucâmuš valjâluvâttâlmân vâldimist ráhtoo.

22 §

Valjâtohálâšvuotâ

Sämitige vaaljâin lii valjâtohálâš jyehi jienâvuoigâdvuodâlâš, kote lii mieltâm iävtukkâssân já kote ij lah vááijuvváldâlâš.

Iävtukkâssân ij pyevti leđe valjälävdikode teikâ njuolgimlâvdikode jeessân teikâ vârijeessân.

23 §

Valjâluvâttâllâm

Valjälävdikodde ráhtá jienâvuoigâdvuodâlin valjâluvâttâllâm ovdebij vaaljâi valjâluvâttâllâm já aalmugtiätuvuáháduv tiäđui vuáđuld.

Valjâluvâttâlmân merkkejuvvoo kieldâi mielt puustavlâš oornigân jyehi jienâvuoigâdvuodâlii nommâ, persovntubdâldâh, päikkikielâ já čujottâs, jis päikkikielâ já čujottâs láa tiäđust. Päikkikielâ já čujottâs ij kuittâg uážu merkkiđ valjâluvâttâlmân, jis taid tiäđuud kalga virgeomâhái tooimâ almolâšvuodâst adelum laavâ 24 § 1 moomeent 31 saje mielt toollâđ syeligâsâst teikâ jis ulmuu peht aalmugtiätuvuáhádâhân lii vyerkkejum aalmugtiätuvuáhâduvvâst já Aalmugregisterkuávdáá visásmitempalvâlusâin adelum laavâ (661/2009) 36 §:st uáivildum torvokiäldu.

Valjâluvâttâlmân kalga ucâmušâst vâldiđ tast váiloo jienâvuoigâdvuodâlii ulmuu. Valjâluvâttâlmân merkkejum ulmuu kalga vâldiđ meddâl valjâluvâttâlmist, jis sun almoot, ete sun ij innig haalijd leđe merkkejum valjâluvâttâlmân, teikâ jis sun lii jáámmâm. Valjälävdikodde puáhtá meddâlistiđ ulmuu valjâluvâttâlmist, jis sun ij innig teevidi 21 §:st asâttum valjâluvâttâlmân merkkim vátámâšâid. Ucâmuš já almottâs tahhoo valjälävdikoodán, mii kalga kiedâvuššâđ ääši nuhtân tušes ääji. Iähtun

valjâvuoigâdвуотâi kevttimân aldemuu čuávвoo sämitige vaaljâin lii, ete ucâmuš tahhoo majemustâá valjâive tade oovdeb čohčâmáánu loopâ räi.

Valjâluvâttâllâm rähtim ohtâvuođâst valjâlâvdikodde puáhtá jieijâs algust väldid huámmášumân valjâluvâttâlmân merkkejum jienâvuoigâdвуотâlii ovdebij vaaljâi maŋa jienâvuoigâdвуотâave juksâm pääрни já 21 §:st asâttum äigimudo räi jienâvuoigâdвуотâave juksee pääрни. Taggaar ulmuu puáhtá kuittâg väldid valjâluvâttâlmân eskân tom maŋa, ko sun lii kirjálávt almottâm valjâlâvdikoodán, ete sun ana jieijâs sämmilâžžân 3 §:n 1 moomeent miäldásávt.

Valjâlâvdikodde naanood já vuáláčáálá valjâluvâttâllâm majemustâá valjâive kuovâmáánu majemuu peeivi.

25 §

Valjâluvâttâllâm uáinimnáálá toollâm

Valjâlâvdikodde aasât valjâluvâttâllâm teikâ tast orroo tiäduid eereeb persovntubdâlduvâid uáinimnáál nuuvt, ete uáinimnáálátolâmân kyeskee ääigi nuhâmist lii äigi vaaljâi tooimâtmân ucemustâá vittâ mánuppaje.

Valjâluvâttâllâm tuálloo uáinimnáál 10 maŋalâs argâpeeivi, eereeb lávurduv.

Valjâluvâttâllâm uáinimnáálátolâmist kalga almolávt kulluuttiđ.

25 a §

Valjâluvâttâllâm almolâšvuotâ

Juáhháast lii vuoigâdвуотâ uápásmuđ valjâluvâttâlmân já ton rähtimân lohtâseijee äššikirjijđ ton ääigi, ko valjâluvâttâllâm tuálloo uáinimnáálá. Valjâluvâttâllâm já ton rähtimân lohtâseijee äššikirjijđ ij uážu adelid miäldustemnáál teikâ kuvvimnáál ige tain uážu adelid miäldusijđ. Valjâluvâttâlmân merkkejum ulmust lii kuittâg vuoigâdвуотâ finniđ nuuvtá váldus sust valjâluvâttâlmân valdum tiäđuin. Tast, kote lii pivdám valduđ valjâluvâttâlmân, lii vuoigâdвуотâ finniđ tiäđu ääši kiedâvušmân lohtâseijee äššikirjijn tienuuvt ko virgeomâhái tooimâ almolâšvuodâst adelum laavâ 11 §:st asâttuvvoo.

Valjâluvâttâllâm sehe tagarijd valjâluvâttâllâm rähtimân lohtâseijee äššikirjijđ, moh siskeldeh tiäduid ulmuu etnisâš algâpuátimist, kalga toollâđ syeligâsâst eres ko 1 momentist uáivildum ääigi. Syeligâsâsttoollâmkenigâšvuotâ ij eesti tiäđu adelem sämitiigán tige toimâorgaanij jesânij já värijesânij valjim teikâ aalgâvuoigâdвуотâ kevttim čielgim várás ige toos, kote taarbâš tiäđu jienâvuoigâdвуотâs čielgim várás.

Valjâluvâttâllâm rähtimân lohtâseijee äššikirjij almolâšvuodâst lii mudoi vyeimist, mii virgeomâhái tooimâ almolâšvuodâst adelum laavâst asâttuvvoo.

25 b §

Nubástusuuccâm almolâšvuotân kyeskee miärádâsân

Valjâlâvdikode miärádâsân 25 a §:st uáivildum ääšist uážžu uuccâđ nubástus väidimáin haldâttâhriähtán tienuuvt ko haldâttâhlaavâkevttimlaavâst asâttuvvoo. Väidim kalga kuittâg toohâđ 14 peeivi siste miärádâs tiättunfinniimist. Haldâttâhrievti miärádâsân ij uážu uuccâđ nubástus väidimáin.

25 c §

Valjâluvâttâlmist orroo feeilâ tivvoo

Valjâlâvdikodde puáhtá tivvood feeilâ valjâluvâttâlmist jieijâs alguu teikâ jienâvuoigâdvuodâlii vátámâš keežild. Vátámâš kalga kuittâg toohâđ 14 peeivi siste valjâluvâttâllâm uáinimnáálá tolâmân kyeskee ääigi nuhâmist. Nubástusâid kalga toohâđ majemustáa kyehti mánuppaje ovdil valjâtoimâttâs algâtem.

Ko olmooš lasettuvvoo valjâluvâttâlmân te sunjin kalga ájâttâlhánnáa vuolgâttiđ 24 §:st uáivildum almottâskoortâ.

Ko tivoh valjâluvâttâlmist orroo puástu merkkim te tivomist kalga ájâttâlhánnáa almottiđ koččamušâst orroo ulmui, jis tot ij lah čielgâšávt taarbâšmettum.

26 §

Njuolgimlâvdikodde valjâluvâttâlmân vâldimân já toos meddâlistmân kyeskee aašijn

Riehtiministeriö noomât neelji ihán häävild njuolgimlâvdikode, mii lii toimâstis jiečânâs já jiešrádálâš. Lâvdikoodán kuleh saavâjodetteijee já kulmâ eres jeessân. Kyehti jeessân nomâtteh sämitige iävtuttâsâst. Ovdil lâvdikode nomâtem riehtiministeriö ráđádâl laavâ 9 § miäldásávt sämitiggijn saavâjodetteijee valjimist. Njuolgimlâvdikodde väljee koskâstis värisaavâjodetteijee.

Saavâjodetteijee tohálâšvuotâiähtun lii, ete sust lii riehtitiettuu aaleeb ollâškovlâtođhos teikâ riehtitiedâlâš jotkâtođhos. Lâvdikode eres jesâniijn váttoo šiev uápásmem njuolgimlâvdikode toimâsuárgán. Njuolgimlâvdikode saavâjodetteijee já jesâneh iä taarbâš lede merkkejum sämitige valjâluvâttâlmân.

Sämitige já ton stiivrâ sehe valjâlâvdikode jeessân teikâ värijeessân ij pyevti kulluđ njuolgimlâvdikoodán.

Njuolgimlâvdikodde lii meridemváldálâš, ko mielđi lii saavâjodetteijee teikâ värisaavâjodetteijee já ucemustáa kyehti jeessân.

Aašij valmâštâllâm várás njuolgimlâvdikoddeest lii čállee já eres pargoviehâ táárbu mielđ. Sämitigge noomât pargovievâ lâvdikode iävtuttâsâst. Ääši kiedâvušmân njuolgimlâvdikoddeest heiviittuvvoo haldâttâhlaavâkevttimlaahâ (586/1996), jis taan laavâst ij eresnáál asâttuu. Pargo orniimist lâvdikoddeest meriduvvoo târhieht lâvdikode nanodem pargo-oornigist.

26 a §

Njuolgimvátámâš valjâluvâttâlmân kyeskee miäradâsâst

Kote ana, ete sun lii vuoigâdvuodâttáa kuodđum meddâl valjâluvâttâlmist, puáhtá toohâđ valjâlâvdikode valjâluvâttâlmân kyeskee miäradâsâst kirjâlii njuolgimvátámâš njuolgimlâvdikoodán tienuuvt ko haldâttâhlaavâst asâttuvvoo. Njuolgimlâvdikoodán čujottum njuolgimvátámâš kalga toimâttiđ valjâlâvdikoodán 14 peeivi siste valjâlâvdikode miäradâs tiättunfinniimist. Valjâlâvdikodde kalga ájâttâlhánnáa toimâttiđ njuolgimvátámâš, áášán kyeskee äššikiirjijđ sehe ciälkkámušâs njuolgimvátámâšâst njuolgimlâvdikoodán.

Jis valjälävdikoodán toimättemnáál njuolgimvátámâš lii puáttám meriääigi räi njuolgimlävdkoodán, te njuolgimvátámâš iä taam tiet kyeđe tuđháhánáá. Njuolgimvátámâš kalga njuolgimlävdkoddeest ájättálhánáá toimáttiđ valjälävikoodán.

Jis njuolgimlävdkode miärádâs ana sistees tom, ete olmooš váldoo valjäluvättálmân, te valjälävdikodde vuolgât ájättálhánáá jienâvuogâdвуодâláid 24 §:st uáivildum almottâskoortâ.

26 b §

Väidim njuolgimlävdkode miärádâsâst

Njuolgimlävdkode miärádâsân 26 a §:st uáivildum ääšist uážžu uuccâđ nubástus väidimáin alemuu haldáttáhriähtán tienuuvt ko haldáttáhlaavâkevttimlaavâst (586/1996) asáttuvvoo. Väidim kalga kuittâg toohâđ majemustáá 14 peeivi siste miärádâs tiättunfinniimist.

Alemus haldáttáhriehti kalga adelid miärádâsâstis ájättálhánáá tiäđu väidim tahhei, já valjälävdikoodán, mii kalga toohâđ valjäluvättálmân miärádâsâst máhđulávt šaddee nubástusâid já táárbu mielđ vuolgáttiđ äššiomâhâžân 24 §:st uáivildum almottâskoortâ.

27 §

Iävtukkâsasâtem já iävtukkâsluvättállâm

Iävtukkâs sämitige valjâid puáhtá asáttiđ ucemustáá kuulmâ jienâvuogâdвуодâlii vuáđudem väljejeieservi, mast kalgeh leđe äššiolmooš já väriäššiolmooš.

Jieškote-uv jienâvuogâdвуодâlâš uážžu uásálistiđ tuše oovtâ iävtukkâs aasátmân. Jis olmooš kulá kyevti teikâ eenâb väljejeiesiärván, te valjälävdikodde kalga meddâlistiđ suu noomâ tain puohâin.

Väljejeieservi kalga toohâđ iävtukkâsucâmuš valjälävdikoodán majemustáá 31 peeivi já toos kyeskee tievâsmitmijd majemustáá 27 peeivi ovdil valjâtoimáttâs algâtem.

Valjälävdikodde kalga rähtiđ iävtukkâsluvättállâm majemustáá 21 peeivi ovdil valjâtoimáttâs algâtem. Iävtukkâsluvättállâm kalga almostittiđ, vuolgáttiđ valjääššiuilmuid já toollâđ vaaljâi ääigi uáinimnáálá.

Valjälävdikode miärádâsân iävtukkâsluvättálmist ij uážu uuccâđ sierâ nubástus.

28 §

Valjâtoimáttâs

Sämitige vaaljah toimáttuvvojeh porgemáánu majemuu tievâ oho vuossaargâst älgee viidâ oho ääigi. Vaaljah toimáttuvvojeh poostâ peht teikâ maacátmáin jienâstemliipu mudoi ko poostâ peht valjälävdikode almottem sajan. Vaaljâ puáhtá valjälävdikode nuuvt meerriddijn sämmilij päikkikuávlust lasseen toimáttiđ valjâpeeivi jienâstmin.

Vaaljâi tooimátmist kalga almolávt kulluuttiđ.

29 §

Valjääššikirjeh

Valjälävdikodde kalga ájättálhánnáa valjâtoimâttâs älgim maŋa toimâttid poostâ peht jyehi jienâvuoigâdвуодâlâžân, kiän čujottâs lii tiäđust, valjälävdikode stemppâlistum jienâstemliipu, valjâkooveert, vuolgâttâsreeivâ, vuolgâttâskooveert, iävtukkâsluvâttállâm já jienâstemravvu (valjääššikirjeh).

Jienâvuoigâdвуодâlâžân, kote ij lah poostâ peht finnim valjääššikiirjijđ teikâ kiäst toh monnii suujâst mudoi váiluh, kalga väridiđ mahđulâšvuodâ finniđ valjääššikiirjijđ valjälävdikode toimâttuvvâst teikâ valjälävdikode almottem saajeest.

Jienâstemravvust kalga mainâšiđ valjälävdikode toimâttuv já máhđulij eres soojij, kost valjääššikiirjijđ puáhtá finniđ já kuus taid puáhtá macâttid, jotteemčujottâsâid já ávusorroomaagijđ sehe lasseen valjâpeeivi jienâstemsoojij jotteemčujottâsâid já ávusorroomaagijđ.

30 §

Jienâstem poostâ peht

Jienâvuoigâdвуодâlâš puáhtá kevttid jienâvuoigâdвуодâs, ko lii finnim valjääššikiirjijđ. Jienâsteijee kalga čielgâsávt merkkiđ jienâstemliipun ton iävtukkâs nummeer, kiän pyerrin sun addel jienâs.

Jienâstem lii tohhum, ko jienâvuoigâdвуодâlâš lii kuáđđâm toppum valjâkooveert, mii siskeeld jienâstemliipu já suu tevdim já vuáláčäällim valjälävdikoodán čujottum vuolgâttâskovertân toppum vuolgâttâsreeivâ poostâ jođettemnáál. Jis jienâsteijee lahta fáárun suu almottâskoortâ, sun merkke vuolgâttâsreeivân tuše suu vuáláčáalus.

Poostâ peht vuolgâttum vuolgâttâsreeivah kalgeh lede valjälävdikoddeest jienârekinistem algâtem räi.

31 §

Jienâstem maaccâtmáin vuolgâttâsreeivâ valjälävdikoodán eresnáál ko poostâ peht

Jienâvuoigâdвуодâlâš puáhtá macâttid vuolgâttâsreeivâ meid valjälävdikode toimâttâhân teikâ valjälävdikode almottem soojijđ vaaljâi kuálmád oles oho vuossaargâ já viiidâd oles oho vástuppeeivi koskâsii ääigi sehe, jis vaaljâpeeivi jienâstem uárnejuvvoo, te jienâstemsaje valjâtoimâkoodán.

Valjälävdikodde kalga huolâttid tast, ete ton jieškote-uv toimâsoojijđ kuodđum valjääššikirjeh siäiluttuvvojeh valjâsyeligâsвуодâ turvâsteijee náál já ete valjääššikirjeh toimâttuvvojeh torvolávt valjälävdikode Aanaar toimâttâhân ovdil jienârekinistem algâtem.

31 a §

Valjâpeeivi jienâstem

Jis valjâpeeivi jienâstem uárnejuvvoo, te valjâpeeivi lii vaaljâi toimâtem viiidâd oho pasepeivi.

Valjâpeeivi jienâstem toimâttuvvoo siämmáa ääigi sämmilij päikkikuávlu jyehi kiældâst. Jieškote-uv kiældâst lii ucemustáa ohtâ jienâstemsaje.

Jienâvuogâdvuodâlâš uázžu jienâstid tuše ton sämmilij päikkikuávlus kieldâst, mii lii merkkejum valjâluvâttâlmân suu päikkikielân.

Jienâstem kalga ornid tienuuvt, ete valjâsyeligâšvuotâ siäilu.

31 c §

Valjâtoimâkodde

Valjâlâvdikodde kalga puorijn aagijn ovdil vaaljâid asättid jieškote-uv jienâstemsaje várás valjâtoimâkode, moos kuleh kulmâ jeessân já ucemustáa kyehti värijeessân tienuuvt, ete äššiomâháa kieldâ valjâlâvdikoddeest ovdâsteijee jeessân já suu persovnlâš värijeessân lává valjâtoimâkode oovtâ jesânin já värijesânin. Sämitige vaaljâi iävtukkâs ij pyevti lede valjâtoimâkode jesânin teikâ värijesânin.

Valjâtoimâkode saavâjođetteijen tuáimâ toimâkoddeest valjâlâvdikode ovdâsteijee jeessân. Värisaavâjođetteijee valjâtoimâkodde väljee táárbu miel koskâstis.

Valjâtoimâkodde lii meridemváldâlâš kuulmâjeessânläžžân.

31 h §

Valjâpeeivi jienâstem nuuhâm já valjâpevdikirje

Valjâpeeivi jienâstem nuuhâm maŋa valjâtoimâkodde kalga huolâttid tast, ete seilejum valjâurná já jienâstemmerkkiimijd siskeldeijee jienâstemkuávlus valjâluvâttâllâm sehe máhđulávt valjâtoimâkoodán kuodđum vuolgâttâskoverteh toimâttuvvojeh valjâsyeligâšvuodâ siäilum turvâsteijee náál já nuhtán tušes ääji valjâlâvdikode Aanaar toimâttâhân. Lasseen valjâtoimâkodde kalga huolâttid seilimpiergâsij heevâtmist tállân urná seilim maŋa. Valjâlâvdikodde kalga huolâttid valjâurná já jienâstemkuávlus valjâluvâttâllâm siäilutmist torvolii saajeest jienârekinistem algâtem räi.

Valjâtoimâkodde kalga lasseen huolâttid tast, ete valjâpeeivi jienâstmist tuálloo pevdikirje, moos merkkejuvvo:

- 1) peivi sehe tijmeäägih, kuás valjâpeeivi jienâstem aalgij já kulluuttui nuhum;
- 2) valjâtoimâkode jesâneh já värijesâneh, kiäh lijji miel di;
- 3) valjâišeideijeeh sehe jienâsteijei jiejah valjim išeideijeeh; sehe
- 4) jienâstâm ulmui lohomeeri.

32 §

Jienâstem tipšolâjádâsâst já päähist

Sämmilij päikkikuávlust orroo lâjádâsâst tipšomnáál orroo ulmuuh sehe toh päikkikuávlust päähist tipšomnáál orroo ulmuuh, kiäh iä mudoi pastaččii jienâstid merettem vaigâdvuodâittáa, uázžuh jienâstid tipšosajestis.

Tipšosaajeest jienâstem várás valjâlâvdikodde meerrid áášánkullee kieldâ valjâlâvdikoddeest ovdâsteijee jeessân já värijeessân valjâpargen já suu väriolmožin. Valjâpargee väriolmožin puáhtá nomâttid eres-uv paargon hiäivulâš ulmuu.

Ko jienâst tipšosaajeest, te jienâstmist kalga jienâsteijee já valjâpargee lasseen lede fáarust jienâsteijee valjim teikâ tuhhiitem sämitige valjâluvâttâlmân jienâvuoigâdvuodâlâžžân merkkejum olmooš.

34 §

Jienârekinistem algâtem

Valjâlâvdikodde aalgât jienârekinistem valjâtoimâttâs maŋa čuávwoo vuossaargâ tijme 10. Jienârekinistem algâtem maŋa puáttâm vuolgâttâskovertah kuáđđojeh lekkâshánnáa huámmášumân vâldihánnáa. Toimâttâsâst tuálloo pevdikirje.

Väljejeeseervi äššiumust teikâ väriäššiumust lii vuoigâdvuotâ lede mielti jienârekinistemist.

38 §

Vaaljâi puáđus miärášum

Sämitige jesânin šaddeh väljejuđ 25 puoh enâmustáa jienâid finnim iävtukkâssâd, toin iävttoin, ete sii juávhust láa ucemustáa 10 §:st asâttum meeri iävtukkâsah jieškote-uv sämmilij päikkikuávlv kieldâst já päikkikuávlv ulguubeln. Jis 10 §:st asâttum mereh iä tievâ, šaddeh koččamušâst orroo kieldâst teikâ päikkikuávlv ulguubeln väljejuđ čuávuvâžžân enâmustáa jienâid finnim iävtukkâsah tienuuvt, ete 10 § vátámâšah tievih.

Jis mottoom päikkikuávlv kieldâst iä lamaš asâttum meeri iävtukkâsah, šaddeh väljejuđ čuávuvâžžân enâmustáa jienâid finnim iävtukkâsah päikkikuávlvust. Jis päikkikuávlv ulguubeln iä lamaš asâttum meeri iävtukkâsah, šaddeh väljejuđ mudoi enâmustáa jienâid finnim iävtukkâsah.

Värijesânin šadda väljejuđ jieškote-uv sämmilij päikkikuávlv kieldâst orroo iävtukkâsâin iävtukkâs, kote lii finnim väljejum iävtukkâsâi maŋa čuávuvâžžžân enâmustáa jienâid, sehe päikkikuávlv ulguubeln väljejum iävtukkâs maŋa čuávuvâžžžân enâmustáa jienâid finnim iävtukkâs.

Jis jienâmereh láa siämmaa stuárusiih, tai koskâšš oornig čuávdoo vuárbumáin.

39 §

Vaaljâi puáttus nanodem

Vaaljâi puáttus naanood valjâlâvdikodde čuákkimist, mon tot tuálá kuálmád peeivi jienârekinistem aalgâtmist.

Vaaljâi puáttus kalga almottiđ ájättâlhánnáa riehtiministeriön sämitige jesânij já värijesânij tooimân meridem tiet čuávwoo toimâpajan.

40 §

Vaaljâi puátusân kyeskee väidim

Jienâvuoigâdvuodâlâš, kote ana, ete valjâlâvdikode miärádâs vaaljâi puáttus naanoodmist teikâ vaaljâi tooimâtmân lohtaseijee eres toimâ lii laavâvuástásâš, uázžu uuccâđ nubástus väidimáin haldâttâhriähtân nuuvt ko haldâttâhlaavâkevttimlaavâst asâttuvwoo. Väidim kalga kuittâg toohâđ 14 peeivi siste tast, ko vaaljâi puáđus lii almostittum.

Haldättáhrievti miäradâsâst uázžu väidid alemuu haldättáhriähtán tienuuvt ko haldättâhlaavâkevttimlaavâst asâttuvvoo.

Jis valjälävdikode 1 momentist uáivildum miäradâs teikâ toimâ lii lamaš laavâvuástásâš já taat lii vaiguttâm vaaljâi puátusân, vaaljâi puáttus kalga njuolgid já staatâräädi táarbu miel meridid sämitige jesâniid já värijesâniid vaaljâi njyelgejum puáttus miel.

Jis vaaljâi puáttus ij paste njuolgid, vaaljah kalgeh meridud uđđâsist toimâtemnáál.

40 a §

Vaaljâi uđđâsist toimâtem väidim tiet

Vaaljâi uđđâsist tooimâtmist huolât, jis máhđuláš, siämmáš valjälävdikodde ko komettum vaaljâin. Uđđâ vaaljâin kevttih siämmáa laavâvuáimálii valjâluvâttállâm já iävtukkâsluvâttállâm ko komettum vaaljâin, jis haldättáhriehti teikâ alemus haldättáhriehti ij miäradâsâstis nubenáál meerrid.

Uđđâ vaaljâi tooimâtmist lii hiäivulijn oosijn mudoi vyeimist, mii eidusij vaaljâi tooimâtmist lii asâttum.

Uđđâ vaaljah toimâttuvvojeh ton kalendermánuppaje ääigi, mii algá kyehti oles kalendermánuppaje keččin 1 momentist mainâšum miäradâs adelem maŋa. Valjâtoimâttâs algâttuvvoo vuolgâtmáin jienâvuogâvuodâlijd 29 §:st mainâšum valjâäššikiirijid.

Uđđâ vaaljâi puátusist kalgeh tállân almottiđ riehtiministeriön.

40 c §

Tärhibeh njuolgâdusah

Riehtiministeriö asâttâssáin puáhtá adelid tärhibijd njuolgâdusâid:

- 1) kulluuttâsâin, moh kuleh valjáid;
- 2) valjâluvâttâlmân ucâluumeest já valjâluvâttâlmist meddâlistmis sehe ucâmušan lahtemnáál čielgiittâsâin;
- 3) valjâluvâttállâm uáinimnáálá tolâmist;
- 4) iävtukkâsucâmušâst já iävtukkâsluvâttâlmist;
- 5) jienâstemliipust; sehe
- 6) valjâäššikiirijij siäilutmist.

5 loho

Tiätulágán njuolgâdusah

41 §

Nubástusuuccâm

Sämitige stiivrâ miäradâsân uázžu vaattâd njuolгим sämitige čuákkimist já lävdikode sehe tige asâtem eres toimâorgaan ko valjälävdikode já njuolгимlävdikode miäradâsân sämitige stiivrâst tienuuvt ko haldättâhlaavâst asâttuvvoo, jis taan laavâst teikâ eres laavâst ij nubenáál asâttuu.

Sämitige čuákkim já stiivrâ njuolгимvátámâš keežild rähtim miäradâsân uázžu uuccâđ nubástus väidimáin haldättáhriähtán nuuvt ko haldättâhlaavâkevttimlaavâst asâttuvvoo. Sämitige čuákkim

haldättähääšist rähtim eres miäradâsân uážžu uuccâđ nubástus väidimáin haldättähriähtán tienuuvt ko haldättählaavâkevttimlaavâst asâttuvvoo, jis eres laavâst ij nubenáál asâttuu. Haldättährievti miäradâsân uážžu uuccâđ nubástus väidimáin tuše, jis alemus haldättähriehti miedeet väidimlove.

Taat laahâ šadda vuáimán 15 peeivi skammâmáánu 2018. Ton 3 § šadda kuittâg vuáimán eskân 1 peeivi uđđäivemáánu 2020.

Valjâluvâttâlmân merkkiimân kyeskee ucâmušân, mii lii tohhum valjâlvävdikoodán majemustáá 31 peeivi juovlâmáánu 2019, heiviittuvvoo 3 §, mii lii lamaš vyeimist, ko taat laavâ šadda vuáimán.

Sämitigán, mon toimâpaje lii koskân talle ko taat laahâ šadda vuáimán, heiviitteh 10 já 11–13, § tagarin ko toh lijji talle ko taat laahâ šoodâi vuáimán. Saavâjođetteijee uđđâsist valjiimân kyeskee 11 § 2 moomeent heiviitdijn iä valduu vuotân toh toimâpajeh, moh láá nuuhâm ovdil taan laavâ vuáimán šoddâm.

Laavâ vuáimánšoddâm maŋa čuávuvoo sämitige vaaljâh uárnejuvvojeh []. Iähtun valjâvuogâdvuodâi kevttimân tain sämitige vaaljâin lii, ete valjâluvâttâlmân merkkiimân kyeskee ucâmuš tahhoo majemustáá 31 peeivi juovlâmáánu 2019 ovdil tijme 16. [Vaaljâi äigimuddo lii tárguttâs sirded suulân ivviin. Täärhib äigimuddo já toos lohtâseijee máhduliin sirdášumnjuolgâdusah tárkkilistojeh maŋeláá.]

Sämitigge, mon toimâpaje lii koskân, ko taat laahâ šadda vuáimán, juátká pargostis vuossâmuu taan laavâ mielld väljejum sämitige toimâpaje aalgâ räi. Vuossâmuš 20§ miäldásâš valjâlvävdikodde asâttuvvoo nuuvt jotelávt ko máhdulâš laavâ vuáimánšoddâm maŋa. Njuolgimlâvdikode, mii asâttuvvoo ko laahâ šadda vuáimán, toimâpaje juátkoo čuávuvoo sämitige vaaljâpaje loopâ räi.

41 §, mii lii lamaš vyeimist ko taat laahâ šadda vuáimán, heiviittuvvoo ton uáivildem miäradâsâi nubástusucâmân tai miäradâsâi uásild, moh láá tohhum ovdil taan laavâ vuáimán šoddâm.

Helsigist peeivi máánu 20.

Uáiviminister

JUHA SIPILÄ

Riehtiminister Antti Häkkinen

2.

Laahâ

rikoslaavâ 40 lovo 11 § rievðâdmist

Ovdâskode miäradâs mielð

rievðâduvvoo rikoslaavâ (39/1889) 40 lovo 11 § 1 saje, nuuvt ko tot lii laavâst 604/2002 čuávvoonáál:

40 loho

Virgerikosijn

11 §

Miäruštâlmeh

Taan laavâst uáivildeh:

1) virgeulmuin ulmuu, kote lii virge- teikâ toos paldâlistee palvâlemkoskâvuodâst staatân, kieldân teikâ kieldâovtâstumán teikâ eres kieldâi almosriävtálii ohtsâštoimâorganân, ovdâskoodán, staatâ finnodâhlâjádâsân teikâ evangellâš-luuteerlii kiirkon teikâ ortodoksilii kirkkokoodán teikâ ton servikoodán teikâ servikuudij ohtsâštoimâorganân, Åland eennâmkoodán, sämitiigán, Suomâ Paarjkin, Aalmugiälättâslâjádâsân, Pargotiervâsvuotâlâjádâsân, kieldâlii iälättâslâjádâsân, Kieldâi táhádâskuávdázân teikâ kieldâlii pargomarkkânâjádâsân;

Taat laahâ šadda vuáimán peeivi máánu 20 .

Helsingist peeivi máánu 20

Uáiviminister

JUHA SIPILÄ

Riehtiminister Antti Häkkinen

LÄÄ'KĶE'TĶĶÕÕZZ – LAKIEHDOTUKSET, KOLTANSAAME

1.

Lää'kĳ

sää'mtee'ġġest uvddum lää'jj mu'ttmest

Riikkpeei'vi tu'mmstõõgg meâldlânji

kää'mtet sää'mtee'ġġest uvddum lää'jj (974/1995) 18 e–18 i, 23 a da 27 a §, 6 låagg pâ'jjĳee'rjtõõzz da 43 §, nåkkmen ko tõin lie 18 e–18 i § lää'jjest 1725/1995 di 23 a da 27 a § lää'jjest 1279/2002, *muu'ttet* 1, 3, 4 a, 5–7, 9–16, 18, 18 a, 18 d, 19–23, 25, 25 a, 26, 26 a, 26 b, 27–31, 31 a, 31 c, 31 h, 32, 34, 38–40, 40 a da 40 c §, 5 låagg pâ'jjĳee'rjtõõzz da 41 §, nåkkmen ko tõin lie 1, 21–23, 25, 25 a, 26, 26 a, 26 b, 27, 28, 31, 31 a, 31 c, 31 h, 40, 40 a da 40 c § lää'jjest 1279/2002, 4 a § lää'jjest 1026/2003, 5, 13, 15, 20 da 30 § vue'ssen lää'jjest 1279/2002, 9 § vue'ssen lää'jjest 626/2011, 16, 18 a da 18 d § lää'jjest 1725/1995 di 18 § vue'ssen lää'jjest 1026/2003,

lââ'zztet lækka oðð 17 a, 17 b, 25 b da 25 c § tän nalla:

1 §

Lää'jj mie'rr

Sä'mmlain algmeeran lij sä'mmlai dommvuu'dest jii'jjes ĳiõl da kulttuur kuõskki jiõõčvaaldâšm tõn mie'ldd mâ'te tän lää'jjest da jee'res sââ'jjest lää'jjest šiõtteet. Tæn jiõõčvaaldšma kuulli tuâjai vâäras sä'mmla va'lljee vaalivui'm sää'mtee'ġġ kõskkvuõðsteez.

Vuõiggâdvuõtt jiõnsted sää'mtee'ġġ vaalin lij vaal-logstõ'kĳe mie'rkĳuum sä'mmlain.

Sää'mte'ġġ tuâimmai vuõiggâdvuõttministeria vaaldâšmsue'rjest.

3 §

Vuõiggâdvuõtt šõddâd mie'rkĳuum vaal-logstõ'kĳe

Vuõiggâdvuõtt šõddâd mie'rkĳuum vaal-logstõ'kĳe lij oummust, kää'tt âân jii'jjes sä'mmli'žžen, oudldee'l:

- 1) što ooumaž jiõõč le'be aainâs õhtt suu puärrsin, ääkkain le'be aa'jjin le'be ääkkai le'be aa'jji puärrsin lij mättjam sää'mĳiõl vuõssmõs ĳiõllnes; le'be
- 2) što aainâs nu'bb suu puärrsin lij mie'rkĳuum le'be lij leämmaž mie'rkĳuum jiõnnvuõiggâdvuõttne'kĳken sää'mparlamee'nt le'be sää'mtee'ġġ vaalin.

Oudldõssân lij še, što tän lää'jjest šiõttuum ââ'jj, meersažvuõð da aalmiĳee'rjtuõ'll'jõõzz kuõskki jiõnnvuõiggâdvuõð jee'res kai'bbjõõzz teâuddje.

4 a §

Vaaldâšmvuõiggâdvuõdlaž šiottoõzzi suâvldummuš

Sää'mteggä da tøn tuåimmorgaanid suâvldet vaaldâšmlää'jj (434/2003), ve'rggñii'kki tuåimmjem õõlmâsvuõd pirr uvddum lää'jj (621/1999), persoonteâtlää'jj (523/1999), arkiivlää'jj (831/1994) da lää'jj liâdgläž ä'ssummšest ve'rggñektuåimin (13/2003), jös jeät tän lää'jjest nuu'bnalla šiottku.

5 §

Sää'mtee'ggõ õõlmâs tuåimmvâ'ldd

Sää'mtee'ggõ tuâjjan lij hâiddad sä'mmlai jii'jjez kiõl, kulttuur di sââ'j algmeeran kuõskki aa'sšid di oou'deed sä'mmlai algmeervuõiggâdvuõdi teâuddjummuž Lää'ddjânnmest.

Tuâjees kuulli aa'sšin sää'mte'ggõ vuâitt tuejjeed ve'rggñii'kkid alttõõzzid da e'tkkõõzzid di u'vdded ciâlklmid, ooudâsviikkâd da vaaldšmed sää'mkulttuur di miõttâd teâggtoõzz. Tâin aa'sšin sää'mte'ggõ âânn tu'mmjemvâ'ld mâ'te tän lää'jjest le'be jeä'rben jee'res sââ'jest lää'jjest šiotteet.

Sää'mte'ggõ ra'vvai tuåimmjumšes vâaras tuâjjriâššmõõžž.

6 §

Sä'mmlai ee'ttkâsttmõš

Sää'mte'ggõ ee'ttkâstt sä'mmlaid meersaž da meeraikõskksaž tuâjaines.

7 §

Muštltõs

Sää'mte'ggõ räâjj juõ'kk ee'jj riikkpeei'vid muštltõõzz sä'mmlaid kuõskki aa'sši ouddnem pirr.

9 §

Õhttsažtuåimmjem- da sagstõõllâmõõlgtõs

Ve'rggñee'kk da jee'res õõlmâs vaaldâšmtuâjaid hâiddai sagstâ'le sää'mtii'ggõin põõrgee'l kuâsttâd õhttsažfi'ttjõ'sse le'be miâsttmõ'sše sä'mmlai dommvuu'dest čõõdtemnalla aiggum le'be vaaiktõõzzeez peä'lest tok vuâllai di jee'res sä'mmlai kiõ'le le'be kulttuu're jeä'rben le'be sij sâjja le'be vuõiggâdvuõdid algmeeran vaaikteei veiddsõs da miârkteei tuåimid, kook kue'skķe:

- 1) õhttõskâ'ddplaanmõõžž;
- 2) riikkmäadd, suõjjlemvuu'di da meä'ccvuu'di hâiddmõõžž, âânnmõõžž, vuâkrjummuž da luõvtummuž;
- 3) kuäivasmineraalid se'st õõ'nni eettmõõžž ooccâm da äü'kķen ââ'nnem di riikk mädd- da čää'ccvuu'din šõddi kâ'lltâiddmõõžž;
- 4) sä'mmlai kulttuurhâmma kuulli jie'llemvue'jj lää'jjšiotlvaž le'be vaaldšmallaš muttâz;
- 5) sää'mkiõllsaž da sää'mkiõl škouulmätt'tõõzz di sosiaal- da tiõrvâsvuõttkääzzkõõzzi oou'dummuž; le'be
- 6) jee'res va'stteei sä'mmlai kiõ'le, kulttuu're le'be sij sâjja algmeeran vaaikteei ää'sš.

Sagstõõllmõõžžin âlgg raajjâd pâ'rddķee'rj.

Ve'rggnee'kk da jee'res õõlmâs vaaldâšmtuâjai hâiddai â'lğge 1 momee'ntest jurddum tuâimid plaanmen da čõðdviikkmen pörggâd ââ'nned huõl tõi'st, što sâ'mmlai vuõiggâdvuõ'tte harjted jii'jjez kiõl, kulttuur da ä'rbbvuõðlaž jie'llemvuõ'jjid ij šõõdd jõnn hâi'tt da što sâ'mmlai vuõiggâdvuõðid algmeeran vuei'tet staanâd da oou'deed.

10 §

Norrõs da tuâimmpââ'jj

Sää'mteggâ ko'lle 25 vuâzzli'žžed da vitt väärrnee'kk, koid va'lljeet sää'mtee'gg vaalin neellj ka'ldareeggâs vuârstes. Sää'mtee'ggest â'lğge lee'd oo'ccmõssân kutt vuâzzla Aanar kââ'ddest, nellj vuâzzla Uccjoogg kââ'ddest, kolmm vuâzzla Jeânõõgg kââ'ddest da kolmm vuâzzla Suâ'ðjel kââ'dd Lappi paalgâskââ'dd vuu'dest da õhtt väärrnek juõ'kk peäggum kââ'ddest. Lââ'ssen sää'mtee'ggest älg lee'd sâ'mmlai dommvuu'd äälgpeä'lnn oo'ccmõssân õhtt vuâzzlaž da väärrnek.

Riikksuâvtõs mie'rrad sää'mtee'gg vaali puâðõõzz vuâðald sää'mtee'gg vuâzzlaid da väärrnii'kkid tuâjeez, meätt raukkmõðžž mie'ldd čäuddõõttmõðžž tuâjast da mie'rrad peäggum vaali puâðõõzz vuâðald odd vuâzzla da väärrnee'kk tõi sâjja, kââ'tt lij vaalpââ'j äi'ggen jõskkâm äärmen vuâzzli'žžen le'be väärrne'kken.

Te'l ko sää'mtee'gg vuâzzlaž le'be väärrnek lij mõõntam 22 §:st jurddum vaalânnsallašvuõð tuâjjes, riikksuâvtõs älgg sää'mtee'gg alttõõzzâst tuõttâd suu äskktuâimas puuttâm.

11 §

Sää'mtee'gg saaggjää'dteei

Sää'mte'gg va'lljad kõskkvuõðstes saaggjää'dteei da kuõ'htt väärrsaaggjää'dteei. Va'lljummšest älgg tâ'lles i'lmmted vuõiggâdvuõttministeriaa'je.

Saaggjää'dteei tuâimmai tuâjstes vä'ldduâimmsânji. Seämma oummu vuei'tet va'lljeed saaggjää'dtee'jen jäänmõssân koolm keäččlõs tuâimmpââjas.

12 §

Såbbri õ'httekäčmõš

Sää'mtee'gg sääbbar tu'mmai såbbreez såbbroõššmest. Såbbar älgg lââ'ssen kâččad õ'hte, jõs saaggjää'dteei le'be halltõs keäčč tõi tarbbân le'be kuälmõs vuâzzlain nu'tt kai'bbai tiõttum ää'sš kiõtt'tõõllâm vääras.

Jõs sâ'mmlai dommvuu'd kââ'ddest va'lljuum vuâzzlaž ij vuei't vuässõõttâd såbbra, suu sâjja älgg kâččad seämma kââ'ddest va'lljuum väärrnee'kk. Jõs sâ'mmlai dommvuu'd äälgpeä'lnn va'lljuum vuâzzlaž ij vuei't vuässõõttâd såbbra, suu sâjja kâäččat dommvuu'd äälgpeä'lnn va'lljuum väärrnee'kk.

13 §

Sää'mtee'gg halltõs

Sää'mte'gg va'lljad kõskkvuõðstes halltõõzz, ko'st lie saaggjää'dteei da kuõ'htt väärrsaaggjää'dteei di jäänmõssân vitt jee'res vuâzzla. Sää'mte'gg va'lljad jiõnnvuõiggâdvuõttä'mmlai se'st halltõ'sse kuõ'htt väärrnee'kk. Va'lljummšest älgg i'lmmted tâ'lles vuõiggâdvuõttministeriaa'je.

Vaalee'jj tuåimmjeei halltõs juätkk tuåjstes tõn räjjä, poka odd halltõs lij mænna vaali va'lljuum.

Halltõs valmstâall aa'ssid sää'mtee'gg sábbra da peejj tucie'mme sää'mtee'gg tu'mmstõggid tõnnalla ko tuåjjriäšsmõõžžâst tää'rkben mie'rreet.

Sää'mtee'gg tuåjjriäšsmõõžžâst vuei'tet mie'rreed väärrsaaggjää'dteei da jee'res halltõõzz vuäzzla tuåj vä'ldtuåimmsažvuõđ pirr.

14 §

Jee'res tuåimmorgaan

Sää'mtee'gg nõõmat juõ'kk vaalpââ'j aalgâst vaal-lu'vddkââ'dd 4 låaggast jurddum vaali vääras.

Sää'mtee'gg vuäitt nõõmted še jee'res tuåimmorgaanid sä'mmlai kulttuurjiõččvaaldšma kuulli aa'sši hâiddam diõtt.

Vaal-logstõ'kke mie'rkkeem kuõskki vuõigeemkai'bbjõõzzi čâu'ddem vääras lij vuõigeemlu'vddkâ'dd.

15 §

Tuåimmvää'ld âânmmõš

Sää'mtee'gg sääbbar di halltõs da jee'res tuåimmorgaan â'ne sää'mteggä kuulli tuåimmvää'ld tõn mie'ldd ko tän lää'jjest šiõtteet da sää'mtee'gg tuåjjriäšsmõõžžâst mie'rreet.

Sää'mtee'gg sääbbar tu'mmai vuâđđjurddji peä'lest miârkteei da veiddsõs aa'sšin, jõs ij ää'sš kirrsallašvuõđ diõtt nuu'bbnalla šõõdd.

Tuåimmvää'ld ij vuäžž se'rdde 5 § 3 momee'ntest, 7 §:st, 10 § 3 momee'ntest, 11–14, 18 b, 18 c, 18 j, 20 ij-ga 26 a §:st jurddum aa'sšin.

16 §

Konttâr da tuåjjlažkâ'dd

Sää'mtee'gggest lie konttâr di ve'rgg- da reauggsuåppmõškõõskâst le'ddi tuåjjlažkâ'dd tõn mie'ldd ko sää'mtee'gg tuåjjriäšsmõõžžâst tää'rkben mie'rreet. Sää'mkiõl konttâr pirr šiõtteet jeä'rben.

Sää'mtee'gg ve'rggoummid, vii'rjid da ve'rggkõ'skke suåvldet, mâid riikk ve'rggoummid, vii'rjin da ve'rggkõõskâst šiõtteet da mie'rreet.

Tuåjjlažkââ'dd kääzzkâ'stemkõõsk mäainain da tõi mie'rroõttmõõžžâst lij va'sttei nalla viõggâst, mâid riikk kääzzkâ'stemkõõsk mäainain da tõi mie'rroõttmõõžžâst šiõtteet, mie'rreet le'be suåvât.

17 a §

Sábbra vuässõõttmõš teeknlaž teådse'rddemnää'l ââ'nee'l

Sää'mtee'gg tuåjjriäšsmõõžžâst vuei'tet mie'rreet, što sábbra vuäitt vuässõõttâd ââ'nee'l videosagstõõllmõõžž le'be jee'res šiõttlõs teeknlaž teådse'rddemnää'l.

Tuåjjriäšsmõõžžâst vuei'tet u'vdded tää'rkab meärrõõzzid teeknlaž teådse'rddemnää'l ââ'nnmest jää'kkum mõõntõõllmõõžžâst.

17 b §

Alttõsvuõiggâdvuõtt

Oo'ccmõssân vittlo jiõnnvuõiggâdvuõttas'mmlast lij vuõiggâdvuõtt tuejjeed sää'mteggâ alttõõzz sää'mtee'gğg tuõjju kuulli ää'sšest.

Tää'rkab meärrõõzzid alttõsvuõiggâdvuõđ âânnmõõžžâst jää'kktum mõõntõõllmõõžžâst da alttõõzz kiõtt'tõõllmõõžžâst uu'det tuâjjriâšsmõõžžâst.

18 §

Aa'sši kiõtt'tõõllmõš

Sää'mtee'gğg sääbbar da jee'res tuâimmorgaan lij mie'reemvâäldlaž, ko saaggjää'dteei le'be väärrsaaggjää'dteei da oo'ccmõssân pie'll jee'res vuâzzlain lie pääi'k â'lnn.

Sää'mtee'gğg da tõi nõõmtem tuâimmorgaan vuâzzlaž lij cõglvaž vuâssõõttâd nõkam tu'mmstõktuõjju, kää'tt kuâskk vuõ'i'gğgest suu le'be suu vaaldâšmlää'jj 28 § 2 momē'ntest jurddum roodnairuâđâs le'be nõkam oummu, kää'tt lij peäggum paragraaff 3 momē'nt mie'ldd suin paaldum.

Aa'sšid tu'mmjet sää'mtee'gğgest jeä'nbõstu'mmstõõggin. Jiõni tässa mõõneen ää'sš čâudd saaggjää'dteei jiõnn. Vaalin kiõččât va'lljuum tõi, kää'tt vuâžž jäänmõsân jiõnid. Jiõni tässa mõõneen čâudd vue'rb.

18 a §

Ķee'rjtuõ'll'jõs

Sää'mtee'gğg Ķee'rjtuõ'll'jõ'sse da tiilkiõrgtumša suâvldet tõi lââ'ssen, mâid tõi lăâ'jjest šiõtteet, Ķee'rjtuõ'll'jõslăâ'jj (1336/1997).

18 d §

Tiilta'rkstem-muštllõs

Tiilta'rksteei âlgg u'vdded juõ'kķ tiilpâ'jest njuhččmannu loopp räjjâ mõõnee'st sää'mtee'gğg halltõ'sse Ķeerjlaž tiilta'rkstem-muštllõõzz, koon âlgg, tõi lââ'ssen mâid tiilta'rkstemlăâ'jjest õõlgtet, ââ'nned se'st ciâlkâlm tõi'st, lie-ko tuâimm-muštllõõzzâst uvddum teâđ riikkvie'kķtõõzz ââ'nnem pirr vuõ'i'gğgest.

19 §

Vaalee'kķ da vaalvu'vdd

Sää'mtee'gğg vaalid tuâimtet juõ'kķ neelljad ee'jj (*vaalee'kķ*).

Sää'mtee'gğg vaali vâaras jânnam lij õhttân vaalvu'vdden.

20 §

Vaal-lu'vddkâ'dd

Vaal-lu'vddkâ'dd tu'mmai ooccmõõžž mie'ldd sä'mmla mie'rk'kummšest vaal-logstõ'kke di rääj vaal-logstõõgg. Vaal-lu'vddkâ'dd peejj tui'mme sää'mtee'ğğ vaalid tõnnalla ko tän lää'jjest šiotteet.

Vaal-lu'vddkâdda ko'lle saaggjää'dteei da kutt jee'res vuäzzla, koin juâkksast lij jii'jjes-i väärneķ. Vaal-lu'vddkââ'ddest âlgg lee'd vuäzzlaž da väärneķ juõ'kk sä'mmlai dommvuu'd kââ'ddest. Sää'm jee'res ķiõlljoouk â'lğge lee'd vaal-lu'vddkââ'ddest ee'ttkõsttum.

Sää'mtee'ğğ le'be vuõigeemlu'vddkââ'dd vuäzzlaž le'be väärneķ ij vuei't lee'd vaal-lu'vddkââ'ddest vuäzzli'žžen le'be väärne'ķken.

21 §

Jiõnnvuõiggâdvuõtt

Sää'mtee'ğğ vaal-logstõ'kke mie'rk'keem oudldõssân lij oummu jâlstempäikka ķiõččkani tøn lââ'ssen, mâid ääi'jben 3 §:st lij šiotuum, što ooumaž teâudd mâaimõssân vaaltuaimtõõžž mâaimõs pei'vven 18 ee'kked da što son lij Lää'ddjânnam meerlaž le'be su'st lij âlggjânnam meerli'žžen leämmaž dommkâ'ddlää'jjest (201/1994) jurddum dommkâ'dd Lää'ddjânnmest te'l, ko ooccmõõžž vaal-logstõ'kke vâlddmõõžžâst tuejjeet.

22 §

Vaalânnsallašvuõtt

Sää'mtee'ğğ vaalin vaalânnsallaš lij juõ'kk jiõnnvuõiggâdvuõttneķ, kââ'tt lij miâsttõõttâm võborše'ķken da kââ'tt ij leäkku vää'nnvâäldlaž.

Võborše'ķken ij vuei't lee'd vaal-lu'vddkââ'dd vuäzzlaž le'be vuõigeemlu'vddkââ'dd vuäzzlaž le'be väärneķ.

23 §

Vaal-logstõk

Vaal-lu'vddkâ'dd rääj jiõnnvuõiggâdvuõttnei'ķkin vaal-logstõõgg oou'dab vaali vaal-logstõõgg da aalmiteâttriâšldõõgg teâđai vuâđald.

Vaal-logstõ'kke mie'rk'keet koo'ddi mie'ldd alfabeettlaž jiârgâst juõ'kk jiõnnvuõiggâdvuõttnee'ķķ nõõm, persoontiõđ, dommkââ'dd da addrõõžž, jõs dommkâ'dd da addrõs lie teâđast. Dommkââ'dd da addrõõžž ij kuuitâg vuäžž mie'rk'keed vaal-logstõ'kke, jõs tāk teâđ lie ve'rğgnii'ķķi tuâimmjem õõlmâsvuõđ pirr uvddum lää'jj 24 § 1 momee'nt 31 pääi'ķ mie'ldd peittast ââ'nnemnalla le'be jõs oummu puõtt aalmiteâttriâšldõ'kke lij ruõkkum aalmiteâttriâšldõõggâst da Aalmireki'sterkõõskõõžž ainsmâ'ttemkääžžkõõžžin uvddum lää'jj (661/2009) 36 §:st jurddum staankiõld.

Vaal-logstõ'kke âlgg ooccmõõžž mie'ldd vâ'ldded tõ'st meâdda le'ddi jiõnnvuõiggâdvuõttoummu. Vaal-logstõ'kke mie'rk'kuum oummu âlgg jaaukted vaal-logstõõggâst, jõs son i'lmmat, što ij teānab haa'led lee'd mie'rk'kuum vaal-logstõ'kke, le'be jõs son lij jäämmam. Vaal-lu'vddkâ'dd vuäitt jaaukted oummu meâdda vaal-logstõõggâst, jõs son ij teānab tieu'd 21 §:st šiotuum vaal-logstõ'kke mie'rk'keem kai'bbjõõžžid. Ooccmõõžž da i'lmmtõõžž tuejjeet vaal-lu'vddkâdda, kââ'tt âlgg ķiõtt'tõõllâd ää'sš mäāinte'mes ääjtõõllâmtää. Oudldõssân vaalvuõiggâdvuõđi âānnmõ'sše

ââldmõsân pue'tti sää'mtee'gğ vaalin lij, što ooccmõõžž tuejjeet mââimõõžžâst vaalee'jj oudldeei čõhččmannu loopp räjjä mõõnee'st.

Vaal-logstõõgg raajjâm õhttvuõđâst vaal-lu'vddkâ'dd vuäitt jii'jjes alttõõžžâst vä'ldded lokku vaal-logstõ'kke mie'rkkuum jiõnnvuõiggâdvuõttnee'kk mâñña ouu'dab vaali jiõnnvuõiggâdvuõttâkka õsttâm päärna da 21 §:st šiõttuum ääi'jpo'dde mõõnee'st jiõnnvuõiggâdvuõttâkka õstti päärna. Näkam oummu vuei'tet kuuitâg vä'ldded vaal-logstõ'kke eman mâñña tõ'st, ko son lij keerjlânji i'lmmtam vaal-lu'vddkâdda, što son âânñ jii'jjes sä'mmli'žžen 3 § 1 momee'nt meâldlânji.

Vaal-lu'vddkâ'dd ra'vvai da vuâllakee'rjat vaal-logstõõgg mââimõssân vaalee'jj tä'lvvmannu mââimõs peei'v.

25 §

Vaal-logstõõgg vuei'nnemnalla âânñmõš

Vaal-lu'vddkâ'dd peejj vaal-logstõõgg le'be tõ'st âarrai teâđaid persoontiõđid lokku vää'ldkani vuei'nnemnalla nu'tt, što vuei'nnemnalla âânñmõõžž kuõskki ääi'j puuttmõõžžâst lij äi'gğ vaali tuâimtummša oo'ccmõssân vitt määnpââ'j.

Vaal-logstõõgg ââ'net vuei'nnemnalla 10 keäččlõs arggpei'vven, koid jeät lokku sue'vet.

Vaal-logstõõgg vuei'nnemnalla âânñmõõžžâst âlgg kuulted õlmmsest.

25 a §

Vaal-logstõõgg õõlmâsvuõtt

Juõ'kkkast lij vuõiggâdvuõtt tobdstõõttâd vaal-logstõ'kke da tõn raajjmõ'sše kuulli ä'sškii'rjid tõn äi'gğen, ko vaal-logstõõgg ââ'net vuei'nnemnalla. Vaal-logstõõgg da tõn raajjmõ'sše kuulli ä'sškii'rjid ij vuäžž u'vdded kopiâ'stemnalla le'be sniimmâmnalla ij-ga tõin vuäžž u'vdded kopioid. Vaal-logstõ'kke mie'rkkuum oummust lij kuuitâg vuõiggâdvuõtt vuäžžad määustää vää'ldelm vaal-logstõ'kke su'st valddum teâđain. Tõ'st, kää'tt lij raukkâm, što suu vää'ldet vaal-logstõ'kke, lij vuõiggâdvuõtt vuäžžad teâđ ää'sš kiõtt'tõõllmõ'sše kuulli ä'sškii'rjin nu'tt mâ'te ve'rggnii'kki tuâimmjem õõlmâsvuõđ pirr uvddum lää'jj 11 §:st šiõtteet.

Vaal-logstõõgg di näkam vaal-logstõõgg raajjmõ'sše kuulli ä'sškii'rjid, kook â'ne se'st teâđaid oummu eetnlaž alggvuõđâst, âlgg ââ'nned peeitast jee'res ko 1 momee'ntest jurddum äi'gğen. Peeitastââ'nnemõõlgtõs ij cõõgg teâđ ouddmõõžž sää'mtegga sää'mtee'gğ tuâimmorgaani vuäzzlai da väärnii'kki va'lljeem le'be alttõsvuõiggâdvuõđ âânñmõõžž čiõlgtẽm vääras ij-ga tõõžž, kää'tt taarbaš teâđ jiõnnvuõiggâdvuõđâs čio'lgğẽm vääras.

Vaal-logstõõgg raajjmõ'sše kuulli ä'sškii'rji õõlmâsvuõđâst lij muđoi viõggâst, maid ve'rggnii'kki tuâimmjem õõlmâsvuõđ pirr uvddum lää'jjest šiõtteet.

25 b §

Muuttâsooccmõš õõlmâsvuõđ kuõskki tu'mmstõ'kke

Vaal-lu'vddkâ'dd tu'mmstõ'kke 25 a §:st jurddum ää'sšest vuäžž ooccâd muttâz lääitee'l vaaldâšmvuõiggasa nu'tt mâ'te vaaldâšmlää'jjââ'nnemlää'jjest šiõtteet. Läittmõõžž âlgg kuuitâg tuejjeet 14 peei'v se'st tu'mmstõõgg teättanvuäžžmest. Vaaldâšmvuõiggâz tu'mmstõ'kke ij vuäžž ooccâd muttâz lääitee'l.

Vaal-logstõõggâst âarraai puäst-teâd teevvmõš

Vaal-lu'vddkâ'dd vuäitt teevvad puäst-teâd vaal-logstõõggâst jii'jjes alttõõzzâst le'be jiõnnvuõiggâdvuõttnee'kk kai'bbjõõzzâst. Kai'bbjõõzz âlgg kuuitâg tuejjeed 14 peei'v se'st vaal-logstõõgg vuei'nnemnalla âânnmõõžž kuõskki ääi'j puuttimest. Muttsid âlgg tuejjeed mââimõssân kuõ'htt mäânââ'j ou'ddel vaaltuâimtõõzz alttummuž.

Lââ'zzteen oummu vaal-logstõ'kke âlgg su'nne tâ'lles vuõltteed 24 §:st jurddum i'lmmtõskoort.

Teeveen vaal-logstõõgg puästmie'rkummuž âlgg teevvmõõžžâst i'lmmted tâ'lles ä'sšvuä'msteei ooumže, jõs tõt ij leäkku samai taarbte'm.

Vuõigeemlu'vddkâ'dd vaal-logstõ'kke vâlddmõõžž da tõ'st jaauktummuž kuõskki aa'sšin

Vuõiggâdvuõttministeria nõõmat neellj eeggas vuârstes vuõigeemlu'vddkâ'dd, kââ'tt lij jii'jjes tuâimmjummsesst jiõččnaž da čõõnte'm. Lu'vddkâdda ko'le saaggjââ'dteei da kolmm jee'res vuâzzla. Kuõ'htt vuâzzla nõõmtet sää'mtee'ğğ e'tkkõõzzâst. Ou'ddel lu'vddkâ'dd nõõmtummsesst vuõiggâdvuõttministeria sagstââll lâä'jj 9 § meâldlânji sää'mtii'ğğin saaggjââ'dteei va'lljeem pirr. Vuõigeemlu'vddkâ'dd va'lljad kõskkvuõđstes väärrsaaggjââ'dteei.

Saaggjââ'dteei ânnsallašvuõttkai'bbjõssân lij, što su'st lij vuõiggâdvuõtt-tiõđ ââ'lab õllškooultu'tkkõs le'be vuõiggâdvuõtt-tiõđlaž juâtktu'tkkõs. Lu'vddkâ'dd jee'res vuâzzlain kai'bbjet kudd harjnummuž vuõigeemlu'vddkâ'dd tuâimmsuârgga. Vuõigeemlu'vddkâ'dd saaggjââ'dteei da vuâzzla jie taarbâž lee'd mie'rkkuum sää'mtee'ğğ vaal-logstõ'kke.

Sää'mtee'ğğ da tõn halltõõzz di vaal-lu'vddkâ'dd vuâzzlaž le'be väärrnek ij vuei't kuullâd vuõigeemlu'vddkâdda

Vuõigeemlu'vddkâ'dd lij mie'rreemvâäldlaž, ko â'ldd lie saaggjââ'dteei le'be väärrsaaggjââ'dteei da oo'ccmõssân kuõ'htt vuâzzla.

Aa'sši valmštõõllâm vääras vuõigeemlu'vddkâ'ddest lij piisar da taarbšum jee'res tuâjjlažkâ'dd. Sää'mte'ğğ nõõmat tuâjjlažkâ'dd lu'vddkâ'dd e'tkkõõzzâst. Ää'sš kiõtt'tõõllma vuõigeemlu'vddkâ'ddest suâvldet vaaldâšmlä'jjââ'nnemlää'jj (586/1996), jõs jeät tän lâä'jjest nuu'bbnalla šiõttuku. Lu'vddkâ'ddest reâuggmõõžž riâššâm pirr mie'rreet tää'rkben lu'vddkâ'dd raaveem tuâjjriâššmõõžžâst.

Vuõigeemkai'bbjõs vaal-logstõõgg kuõskki tu'mmstõõggâst

Kââ'tt keäčč, što son lij vuõiggâdvuõđtää kuõđđum meâdda vaal-logstõõggâst, vuäitt tuejjeed vaal-lu'vddkâ'dd vaal-logstõõgg kuõskki tu'mmstõõggâst keerjlaž vuõigeemkai'bbjõõzz vuõigeemlu'vddkâdda nu'tt mâ'te vaaldâšmlä'jjest šiõtteet. Vuõigeemkai'bbjõõzz vuõigeemlu'vddkâdda âlgg tuâimted vaal-lu'vddkâdda 14 peei'v se'st vaal-lu'vddkâ'dd tu'mmstõõgg teättanvuâžžimest. Vaal-lu'vddkâ'dd âlgg tâ'lles tuâimted vuõigeemkai'bbjõõzz, ää'sš kuõskki ä'sškii'rjid di ciâklmes vuõigeemkai'bbjõõzzâst vuõigeemlu'vddkâdda.

Jõs vaal-lu'vddkâdda tuâimtum vuõigeemkai'bbjõs lij puättam mie'rräi'jest vuõigeemlu'vddkâdda, vuõigeemkai'bbjõõzz jeät tän diõtt kuõdðu tu'tkkeekani. Vuõigeemkai'bbjõõzz âlgg vuõigeemlu'vddkââ'ddest jaauktõõlkani tuâimted vaal-lu'vddkâdda.

Jõs vuõigeemlu'vddkââ'dd tu'mmstõk âânn se'st tõi, što oummu vää'ldet vaal-logstõ'kke, vaal-lu'vddkââ'dd vuõlttad jaauktõõlkani jiõnnvuõiggâdvuõttnekka 24 §:st jurddum i'lmmtõskoort.

26 b §

Läittmõš vuõigeemlu'vddkââ'dd tu'mmstõõggâst

Vuõigeemlu'vddkââ'dd tu'mmstõ'kke 26 a §:st jurddum ää'sšest vuäžž ooccâd muttâz lääitee'l tu'mmstõõgg ââ'lmõs vaaldâšmvuõiggasa tõnnalla ko vaaldâšmlää'jjââ'nnemlää'jjest (586/1996) šioõtteet. Läittmõõžž âlgg kuuitâg tuejjeed mââimõssân 14 peei'v se'st tu'mmstõõgg teâtannvuäžžmest.

Äâ'lmõs vaaldâšmvuõigâs âlgg u'vdded tu'mmstõõggstes teâd jaauktõõlkani läittja, da vaal-lu'vddkâdda, kââ'tt âlgg tuejjeed vaal-logstõ'kke tu'mmstõõgg diõtt vuei'tlvânji šõddi muttsid da taarb mie'ldd vuõltteed ä'sšvuä'msteeja 24 §:st jurddum i'lmmtõskoort.

27 §

Võboršii'kki piijmmõš da võboršeklogstõk

Võboršee'kk sää'mtee'gğ vaalid vuäitt piijjâd oo'ccmõssân koolm jiõnnvuõiggâdvuõttnee'kk vuâddeem va'lljeeiõhttõs, ko'st â'lğge lee'd ä'sšoumaž da väärrä'sšoumaž.

Juõ'kk jiõnnvuõiggâdvuõttnek vuäžž vuässõõttâd tâ'lk õõut võboršee'kk piijmmõ'sše. Jõs oumaž koooll kuõi't le'be mânggsab va'lljeeiõhttõ'sse, vaal-lu'vddkââ'dd âlgg jaaukted suu nõõm tõi pukin.

Va'lljeeiõhttõs âlgg tuejjeed võboršekooccmõõžž vaal-lu'vddkâdda mââimõõzzâst 31 pei'vven da tõi kuõskki tiuddumšid mââimõõzzâst 27 pei'vven ou'ddel vaaltuâimtõõzz alttummuž.

Vaal-lu'vddkââ'dd âlgg raajjâd võboršeklogstõõgg mââimõõzzâst 21 pei'vven ou'ddel vaaltuâimtõõzz alttummuž. Võboršeklogstõõgg âlgg õlmstâ'tted, vuõltteed vaalä'sšoummid da ââ'nned vaali ääi'j vuei'nnemnalla.

Vaal-lu'vddkââ'dd 3 momee'ntest jurddum tu'mmstõ'kke võboršeklogstõõggâst ij vuäžž ooccâd jeä'rben muttâz.

28 §

Vaaltuâimtõs

Sää'mtee'gğ vaalid tuâimtet pâ'rğğmannu mââimõs tiudd neä'ttel vuõssaargâst a'lğgi viid neä'ttel äi'gğen. Vaalid tuâimtet pââ'st mie'ldd le'be maactee'l jiõnstemliipp muõoi ko pââ'st mie'ldd vaal-lu'vddkââ'dd i'lmtem päikka. Vaalid vuei'tet vaal-lu'vddkââ'dd nu'tt tu'mmjeen sä'mmlai dommvu'dest tuâimted lââ'ssen vaalpeei'v jiõnstummšen.

Vaali tuâimtummšest âlgg õlmmsest kuulted.

29 §

Vaalä'sškee'rij

Vaal-lu'vddkå'dd âlgg jaauktõõlkani vaaltuåimtoõzz ä'lğgem mâṇṇa tuåimted pãå'st mie'ldd juõ'kk jiõnnvuõiggâdvuõttnekka, koon addrõs lij teåðast, vaal-lu'vddkåå'dd štempplin niåvvum jiõnstemliipp, vaalkuõr, sãttkee'rij, sãttkuõr, võboršeklogstõõgg da jiõnstemvuå'pstõõzz (*vaalä'sškee'rij*).

Jiõnnvuõiggâdvuõttnekka, kãå'tt ij leäkku vuåžžam pãå'st mie'ldd vaalä'sškii'rijid le'be keä'st tõk mõõn-ne mäåin diõtt muðoi jie leäkku, âlgg va'rrijed vuåittmõõžž vuåžžad vaalä'sškii'rijid vaal-lu'vddkåå'dd konttrest le'be vaal-lu'vddkåå'dd i'lmtem pãåi'kest.

Jiõnstemvuå'pstõõzzâst âlgg peåggted vaal-lu'vddkåå'dd konttâr da vuei'tlvaž jee'res paai'ki, koin vaalä'sškii'rijid vuei'tet vuåžžad da koid tõid vuei'tet maaccted, jãå'ttemaddrõõzzid da äåvaiåårramaai'jid di lâå'ssen vaalpeei'v jiõnstempaai'ki jãå'ttemaddrõõzzid da äåvaiåårramaai'jid.

30 §

Jiõnstummuš pãå'st mie'ldd

Jiõnnvuõiggâdvuõttnek vuåitt âå'nned jiõnnvuõiggâdvuõððas, ko lij vuåžžam vaalä'sškii'rijid. Jiõnsteei âlgg čiołggsânji mie'rkked jiõnstemli'ppe tõn võboršee'kk nãamar, koon pue'rren son oudd jiõnâs.

Jiõnstummuš lij čõõðtum, ko jiõnnvuõiggâdvuõttnek lij kuåððam pãå'st mie'ldd kattum sãttkuõrâst jãå'dtemnalla jiõnstemliipp se'st õð'nni kattum vaalkuõr da tieu'ddmes da vuållaķee'rjte'mes sãttkee'rij vaal-lu'vddkådda. Jõs jiõnsteei peejj mie'ldd i'lmmtõskoortâs, son mie'rkkad sãttkerjja tã'lk vuållaķee'rjtõõzzâs.

Pãå'st mie'ldd vuõłttuum sãttkuõr â'lğge lee'd vaal-lu'vddkåå'ddest jiõnnla'skķeem alttummuša mõõnee'st.

31 §

Jiõnstummuš maacctee'l sãttkuõr vaal-lu'vddkådda muðoi ko pãå'st mie'ldd

Jiõnnvuõiggâdvuõttnek vuåitt maaccted sãttkuõr še vaal-lu'vddkåå'dd konttra le'be vaal-lu'vddkåå'dd i'lmtem paai'kid vaali kuålmað tiudd neå'ttel vuõssaarg da viiðad tiudd neå'ttel piåtnâc kõskksaž äi'ğgen di, jõs vaalpeei'v jiõnstummuž riåžžât, jiõnstempaai'k vaaltuåimmkådda.

Vaal-lu'vddkå'dd âlgg âå'nned huõl tõ'st, što tõn jee'res tuåimmpaai'kid kuõððum vaalä'sškii'rijid seeilted vaalkåittmõõžž staaneei naa'lin da što vaalä'sškii'rijid tuåimtet staanâld vaal-lu'vddkåå'dd Aanar konttra ou'ddel jiõnnla'skķeem alttummuž.

31 a §

Vaalpeei'v jiõnstummuš

Jõs vaalpeei'v jiõnstummuž riåžžât, vaalpei'vven lij vaali tuåimtummuž viiðad neå'ttel pâ'sspei'vv.

Vaalpeei'v jiõnstummuž tuåimtet õõutäiggsânji sä'mmlai juõ'kk dommvuu'd kãå'ddest. Juõ'kk kãå'ddest lij oo'ccmõssân õhtt jiõnstempaai'kk.

Jiõnnvuõiggâdvuõttnek vuäžž jiõnsted tâ'lk tõn sä'mmlai dommvuu'd kää'ddest, kää'tt lij mie'rkkuum vaal-logstõ'kke suu dommkâ'dden.

Jiõnstummuž âlgg riässhâd nu'tt, što vaalkäittmõš seillai.

31 c §

Vaaltuâimmkâ'dd

Vaal-lu'vddkâ'dd âlgg ju'n ääi'jben ou'ddel vaali šiõtteed juõ'kk jiõnstempäi'k vääras vaaltuâimmkâ'dd, koozz ko'le kolmm vuäzzla da oo'ccmõssân kuõ'htt väärrnee'kk nu'tt, što kõõčcmõõžžâst âarrai kää'dd vaal-lu'vddkâ'ddest ee'ttkõ'stti vuäzzlaž da tän jii'jjes väärrnek lie vaaltuâimmkâ'dd õhttân vuäzzli'žžen da väärrne'kken. Sää'mtee'ğg vaali võboršek ij vuei't lee'd vaaltuâimmkâ'dd vuäzzli'žžen le'be väärrne'kken.

Vaaltuâimmkâ'dd saaggjää'dtee'jen tuâimmai tuâimmkâ'ddest vaal-lu'vddkâ'dd ee'ttkõ'stti vuäzzlaž. Vaaltuâimmkâ'dd va'lljad taarb mie'ldd kõskkvuõdstes väärrsaaggjää'dteei.

Vaaltuâimmkâ'dd lij mie'rreemvääldlaž kolmmvuäzzli'žžen.

31 h §

Vaalpeei'v jiõnstummuž puuttmõš da vaalpâ'rddke'rjj

Vaalpeei'v jiõnstummuž puuttâm mâḡḡa vaaltuâimmkâ'dd âlgg ââ'nned huõl tõ'st, što pječõsttum vaalčuu'kk da jiõnstem-mie'rkõõžžid se'st õõ'nni jiõnstemvuu'd vaal-logstõõgg di vuei'tlvânji vaaltuâimmkâ'dda kuõđđum sättkuõrid tuâimtet vaalkäittmõõžž seillam staaneei nalla määinte'mes ääjtõõllâmtää vaal-lu'vddkâ'dd Aanar kontra. Vaal-lu'vddkâ'dd âlgg ââ'nned huõl vaalčuu'kk da jiõnstemvuu'd vaal-logstõõgg seeiltummšest staan pääi'kest jiõnnla'skķeem altteem räija di pječâ'stemneävvai hiâvtummšest tâ'lles čuu'kk pječâ'stem mâḡḡa.

Vaaltuâimmkâ'dd âlgg lââ'ssen ââ'nned huõl tõ'st, što vaalpeei'v jiõnstummšest tuõ'll'jet pâ'rddke'e'rj, koozz mie'rkķeet:

- 1) peei'v di čiâssaai'jid, kuä'ss vaalpeei'v jiõnstummuš aa'lji da peäggteš puuttâm;
- 2) mie'ldd âarram vaaltuâimmkâ'dd vuäzzlaid da väärrni'kkid;
- 3) vaalvie'kktee'jid di jiõnstee'ji jii'jjez va'lljeem vie'kktee'jid; di
- 4) jiõnstee'ji lââkkmeä'r.

32 §

Jiõnstummuš hâiddstroi'ttlest da dââma

Sä'mmlai dommvuu'dest âarrai stroi'ttlest hoiddum oummu di tõk dommvuu'dest dââma hoiddum oummu, kook jie muđoi vuäitče jiõnsted toolkte'mes vaiggõõžžitää, vuäžža jiõnsted hâiddpäi'ksteez.

Hâiddpäi'kest jiõnstummuž vääras vaal-lu'vddkâ'dd mie'rrad kõõčcmõõžžâst âarrai kää'dd vaal-lu'vddkâ'ddest ee'ttkõ'stti vuäzzla da väärrnee'kk vaaltuâimmšee'kken da suu väärruumžen. Vaaltuâimmšee'kk väärruumžen vuei'tet nõõmteed jee'res tuõjju šiõtti oummu še.

Hâiddpäi'kest jiõnsteen jiõnstummšest âlgg jiõnsteei da vaaltuâimmšee'kk lââ'ssen lee'd mie'ldd jiõnsteei va'lljeem le'be suu priimmâm sää'mtee'ğg vaal-logstõ'kke jiõnnvuõiggâdvuõttne'kken mie'rkkuum ooumaž.

34 §

Jiõnnla'skõkeem alttummus

Vaal-lu'vddkâ'dd alttad jiõnnla'skõkummuž vaaltuõimtõõzz mæn̄ŋa puõ'tti vuõssaarg čiāss 10. Mæn̄ŋa jiõnnla'skõkummuž alttummšest puättam sättkuõrid kue'det ää'veekani lokku vää'ldkani. Tuõimtõõzzâst tuõ'll'jet pârddkee'rj.

Va'lljeemõhtõõzz ä'sšoummust le'be väärrä'sšoummust lij vuõiggâdvuõtt lee'd â'ldd jiõnnla'skõkummšest.

38 §

Vaali puãdõõzz meä'rtõõvmmõš

Sää'mtee'ğğ vuäzzli'žžen šâ'dde va'lljuum 25 jäänmõsân jiõnid vuäžžam võborše'kked, oudldee'l, što sij jooukâst lie oo'ccmõssân 10 §:st šiōttuum mie'rr võborsee'kk juõ'kk sä'mmlai dommvuu'd kää'ddest da dommvuu'd åålgpeä'lnn. Jõs 10 §:st šiōttuum meä'r jie tiud, šâ'dde kõõčcmõõžžâst åarrai kää'ddest le'be dommvuu'd åålgpeä'lnn va'lljuum nu'bben jäänmõsân jiõnid vuäžžam võborsee'kk nu'tt, što 10 § kai'bbjõõzz teåuddje.

Jõs koon-ne dommvuu'd kää'ddest jie võborsee'kk leämmaž šiōttuum mie'rr, šâ'dde võboršii'kkin va'lljuum nu'bben jäänmõsân jiõnid vuäžžam võborsee'kk dommvuu'dest. Jõs dommvuu'd åålgpeä'lnn jie leämmaž võborsee'kk šiōttuum mie'rr, šâ'dde va'lljuum muđoi jäänmõssân jiõnid vuäžžam võborsee'kk.

Väärrne'kken šâ'dde va'lljuum nu'bben jäänmõsân jiõnid vuäžžam võboršek juõ'kk sää'mvuu'd kää'ddest jiõčč vuäzzlai va'lljeem mæn̄ŋa, di dommvuu'd åålgpeä'lnn nu'bben jäänmõsân jiõnid vuäžžam võboršek jiõčč vuäzzla va'lljeem mæn̄ŋa.

Jõs jiõnnmeä'r lie seämma šoora, čääu'det tõi kõskksaž jiārg vuārbee'l.

39 §

Vaalpuãdõõzz raavummuš

Vaali puãdõõzz raavad vaal-lu'vddkâ'dd kuålmaid pei'vven mæn̄ŋa jiõnnla'skõkeem alttummšest õnnum sãbbrest.

Vaali puãdõõzz ålgg tâ'lles i'lmmed vuõiggâdvuõttministeriaa'je sää'mtee'ğğ vuäzzlai da väärrnii'kki puõ'tti tuåimmpââjas tuåjjses mie'rreem diõtt.

40 §

Vaali puãdõõzz kuõskki läittmõš

Jiõnnvuõiggâdvuõttneķ, kää'tt keäčč, što vaal-lu'vddkâ'dd tu'mmstõk vaali puãdõõzz raavummšest le'be vaali tuåimtummša kuulli jee'res tuåimm lij lää'jjvuåsttsaž, vuäžž ooccâd muttâz lääitee'l vaaldâšmvuõiggasa tõnnalla ko vaaldâšmlää'jjââ'nneumlää'jjest šiōtteet. Läittmõõžž ålgg tuejjeed 14 peei'v se'st tõ'st, ko vaali puãdõs lij õlmstõttum.

Vaaldâšmvuõiggâz tu'mmstõõgg vuäžž läittad ââ'lmõs vaaldâšmvuõiggasa tõnnalla ko vaaldâšmlää'jjââ'nneumlää'jjest šiōtteet.

Jõs vaal-lu'vddkää'dd 1 momee'ntest jurddum tu'mmstõk le'be tuåimm lij leåmmaž lãä'jjvuåsttsaž da tãt lij vaaiktam vaali puãđõ'sse, vaali puãđõõzz ålgg vuõigeed da riikksuåvtõs ålgg taarb mie'ldd mie'rreed sää'mtee'ğğ vuãzzlaid da väärrnii'kkid vaali vuõiguum puãđõõzz meåldlånji.

Jõs vaali puãđõs ij leåkku vuõigeemnalla, ålgg mie'rreed vaalid o'dđest åå'nnemnalla.

40 a §

Läittmõõžž kee'jjest o'dđest õnnum vaal

O'dđest õnnum vaali tuåimtummšest åånn huõl, jõs vuei'tlvaž, seåmma vaal-lu'vddkää'dd ko kää'mtum vaalin. O'dđest õnnum vaalin åå'net seåmma lãä'jjviõkksaž vaal-logstõõgg da võboršeklogstõõgg ko kää'mtum vaalin, gõõi ij vaaldåšmvuõigås le'be åå'lmõs vaaldåšmvuõigås tu'mmstõõggstes nuu'bbnalla mie'rred.

O'dđest õnnum vaali tuåimtummšest lij šiõtlvaž vue'zzi muđoi viõggåst, mii jiõčč vaali tuåimtummšest lij šiõttuum.

O'dđest õnnum vaalid tuåimtet tõn ka'ldarmäänpåå'j åi'ğğen, kää'tt ålgg kuõi't tiudd ka'ldarmäänpåå'j kee'jjest 1 momee'ntest peåggum tu'mmstõõgg u'vddem måņņa. Vaaltuåimtõõzz altteet vuõlttee'l jiõnnvuõiggådvuõttinii'kkid 29 §:st peåggum vaalå'sškii'rjid.

O'dđest õnnum vaali puãđõõzzåst ålgg tå'lles i'lmmed vuõiggådvuõttministeriaa'je.

40 c §

Tää'rķab šeåttmõõžž

Vuõiggådvuõttministeria asetõõzzin vuei'tet u'vdded tää'rķab šeåttmõõžžid:

- 1) vaalid kuulli kuultõõzzi pirr;
- 2) vaal-logstõ'ķķe oo33õõttåm da vaal-logstõõggåst jaauktem pirr di ooccmõ'sše õhtteemnalla åårrai čiolgtõõzzi pirr;
- 3) vaal-logstõõgg vuei'nnemnalla åå'nnem pirr;
- 4) võboršekooccmõõžž da võboršeklogstõõgg pirr;
- 5) jiõnstemliipp pirr; di
- 6) vaalå'sškii'rji seeiltem pirr.

5 lååkk

Pååđšiõttõõzz

41 §

Muuttåsooccmõš

Sää'mtee'ğğ halltõõzz tu'mmstõ'ķķe vuãžž kai'bbjed vuõigõõzz sää'mtee'ğğ sãbbrest da lu'vddkää'dd di sää'mtee'ğğ jee'res tuåimmorgaan pe'ce vaal-lu'vddkää'dd da vuõigeemlu'vddkää'dd tu'mmstõ'ķķe sää'mtee'ğğ halltõõzzåst tõnnalla ko vaaldåšmlåå'jjest šiõtteet, jõs jeåt tån lãä'jjest le'be jee'res sãå'jest lãä'jjest nuu'bbnalla šiõttuku.

Sää'mtee'gğ sabbar da halltōōzz vuōigeemkai'bbjōōzz diōtt tuejjeem tu'mmstō'kke vuāžž ooccād muttāz lääitee'l vaaldāšmvuōiggasa tōnnalla ko vaaldāšmlää'jjââ'nneumlää'jjest šiōtteet. Sää'mtee'gğ sabbar vaaldāšmää'sšest tuejjeem jee'res tu'mmstō'kke vuāžž ooccād muttāz lääitee'l vaaldāšmvuōiggasa tōnnalla ko vaaldāšmlää'jjââ'nneumlää'jjest šiōtteet, jōs jeāt jee'res sâā'jest lāā'jjest nuu'bbnalla šiōttuku. Vaaldāšmvuōiggāz tu'mmstō'kke vuāžž ooccād muttāz lääitee'l tā'lk, jōs âā'lmōs vaaldāšmvuōigās meätt läittamlāā'v.

Tāt lāā'kk puätt viō'kke 15 peei'v skamm-mannust 2018. Tōn 3 § puätt kuuitāg viō'kke eman 1 peei'v oddee'jjmannust 2020.

Vaal-logstō'kke mie'rkkummuž kuōskki ooccmō'sše, kāā'tt lij rajjum vaal-lu'vddkādda määimōōzzāst 31 peei'v rosttovmannust 2019, suāvldeet tāt lāā'jj viō'kke puā'deen viōggāst āārram 3 §.

Sää'mteggā, koon tuāimppāā'jj lij kōōskjāā'd tāt lāā'jj viō'kke puā'deen, suāvldeet 10 da 11–13 § nākkmen ko tōk le'jje tāt lāā'jj viō'kke puā'deen jeāt-gā tōōzz suāvlduku 17 b §. Saaggjāā'dteei o'ddeet va'lljummuž kuōskki 11 § 2 momee'nt suāvldeen jeāt valddu lokku tōid tuāimppōō'jid, kook lie puuttām ou'ddel tāt lāā'jj viō'kkepue'ttmest.

Māṇṇa lāā'jj viō'kkepue'ttmest puō'tti sää'mtee'gğ vaalid riāžžāt []. Oudldōssān vaalvuōiggād vuōđi āānmō'sše tāin sää'mtee'gğ vaalin lij, što vaal-logstō'kke mie'rkkummuž kuōskki ooccmōōžž tuejjeet määimōssān 31 peei'v rosttovmannust 2019 ou'ddel čiāss 16. [Vaali āāi'jpōodd lij mie'rren se'rdded nu'tt dōutin i'jjin. Tāā'rkab āāi'jpōodd da tāāzz kuulli vuei'tlvaž se'rddemšeāttmōōžž ta'rksmā'vve mā'ṇṇlōbān.]

Vuōssmōs 20 § meāldlaž vaal-lu'vddkāā'dd šiōtteet sōōrgmōōzz mie'ldd māṇṇa lāā'jj viō'kke pue'ttmest. Māṇṇa lāā'jj viō'kke pue'ttem šiōttuum vuōigeemlu'vddkāā'dd tuāimppāā'jj juātṅkai puō'tti sää'mtee'gğ vaalpāā'j loopp rājja.

Tāt lāā'jj viō'kke puā'deen viōggāst āārram 41 § suāvldeet tō'st jurddum tu'mmstōōggi muuttāsoocma tōi tu'mmstōōggi peā'lnn, kook lie tuejjuum ou'ddel tāt lāā'jj viō'kkepue'ttem.

He'lsnest mannu peei'v 2018.

Vā'ldminister

JUHA SIPILÄ

Vuōiggād vuōttminister Antti Häkkinen

2.

Lää'kk

reä'kkõslää'jj 40 låagg 11 § mu'ttmest

Ee'ttik-kää'dd tu'mmstõõgg meâldlânji

muu'ttet reä'kkõslää'jj (39/1889) 40 låagg 11 § 1 pääi'k, nåkkmen ko tõt lij lää'jjest 604/2002 tän nalla:

40 lååkk

Ve'rgg'reä'kkõõzzin

11 §

Meä'rteelm

Tän lää'jjest juu'rdet:

1) ve'rgg'ne'kken oummu, kää'tt lij ve'rgg- le'be tõõzz paaldeemnellsem kääzzkõsvuõdâst rii'kke, kâdda le'be kâ'ddõhttma le'be jee'res koo'ddi õõlmâsvuõiggâdvuõdlaž õhttsažtuâimmorgaa'ne, riikk'peei'vid, riikk jäärnâkstroï'ttla le'be evaŋkeel-luteerlaž ceerkva le'be ortodookslaž ceerkavkâdda le'be tõn sie'brkâdda le'be sie'brkoo'ddi õhttsažtuâimmorgaa'ne, Ahvenanmaa mäddkâdda, sää'mtegg, Lää'dd Ba'ŋkk, Naroodjeältõkstroï'ttla, Tuâjjtiõrvâsvuõttstroï'ttla, kâaddlaž jeältõkstroï'ttla, Koo'ddi tä'kkeemkõõskõ'sse le'be kâaddlaž tuâjjmarkkânstroï'ttla;

Tät lää'kk puätt viõ'kke mannu peei'v 20 .

He'lsnest mannu peei'v 20

Vä'ldminister

JUHA SIPILÄ

Vuõiggâdvuõttminister Antti Häkkinen

LAGFÖRSLAG

1.

Lag om ändring av sametingslagen

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i sametingslagen (974/1995) 18 e–18 i, 23 a och 27 a §, rubriken för 6 kap. och 43 §, av dem 18 e–18 i § sådana de lyder i lag 1725/1995 samt 23 a och 27 a § sådana de lyder i lag 1279/2002,

ändras 1, 3, 4 a, 5–7, 9–16, 18, 18 a, 18 d, 19–23, 25, 25 a, 26, 26 a, 26 b, 27–31, 31 a, 31 c, 31 h, 32, 34, 38–40, 40 a och 40 c §, rubriken för 5 kap. och 41 §,

av dem 1, 21–23, 25, 25 a, 26, 26 a, 26 b, 27, 28, 31, 31 a, 31 c, 31 h, 40, 40 a och 40 c § sådana de lyder i lag 1279/2002, 4 a § sådan den lyder i lag 1026/2003, 5, 13, 15, 20 och 30 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 1279/2002, 9 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 626/2011, 16, 18 a och 18 d § sådana de lyder i lag 1725/1995 samt 18 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 1026/2003, *fogas* till lagen nya 17 a, 17 b, 25 b och 25 c § som följer:

1 §

Lagens syfte

Samerna såsom ett urfolk ska, enligt vad som bestäms närmare i denna lag och någon annanstans i lag, tillförsäkras kulturell autonomi inom sitt hembygdsområde i ärenden som angår deras språk och kultur. För skötseln av ärenden som hör till den kulturella autonomin ska samerna genom val som förrättas bland dem välja ett sameting.

Rätt att rösta i val till sametinget har samer som är antecknade i vallängden.

Sametinget verkar inom justitieministeriets förvaltningsområde.

3 §

Rätt att bli antecknad i vallängden

Rätt att bli antecknad i vallängden har den som anser sig vara same, förutsatt att

- 1) personen själv eller åtminstone någon av hans eller hennes föräldrar, far- eller morföräldrar eller far- eller morföräldrarnas föräldrar har lärt sig samiska som första språk,
- 2) åtminstone någondera av hans eller hennes föräldrar är eller har varit antecknad som röstberättigad vid val av delegationen för sameärenden eller sametinget.

Förutsättningen är också att de övriga krav för rösträtt som i denna lag föreskrivs i fråga om ålder, medborgarskap och folkbokföring uppfylls.

4 a §

Tillämpning av förvaltningsrättsliga författningar

På sametinget och dess organ tillämpas förvaltningslagen (434/2003), lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), personuppgiftslagen (523/1999), arkivlagen (831/1994)

och lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003), om inte något annat bestäms i denna lag.

5 §

Sametingets allmänna behörighet

Till sametinget hör att sköta de ärenden som angår samernas språk och kultur samt deras ställning som urfolk och främja tillgodoseendet av samernas rättigheter som urfolk i Finland.

I ärenden som hör till sametinget kan det hos myndigheter väcka initiativ och göra framställningar, avge utlåtanden, utveckla och förvalta samekulturen samt bevilja finansiering. I dessa ärenden utövar sametinget dessutom beslutanderätt så som föreskrivs i denna lag eller särskilt någon annanstans i lag.

Sametinget fastställer en arbetsordning för sin verksamhet.

6 §

Hur samerna ska företrädas

Sametinget ska företräda samerna i nationella och internationella uppdrag.

7 §

Berättelse

Sametinget ska årligen utarbeta en berättelse till riksdagen om hur de frågor som gäller samerna har utvecklats.

9 §

Samarbetsskyldighet och förhandlingsplikt

Myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter ska förhandla med sametinget i syfte att uppnå samförstånd om eller samtycke till vittsyftande och viktiga åtgärder som ska vidtas på eller vars verkan sträcker sig till samernas hembygdsområde och om andra vittsyftande och viktiga åtgärder som särskilt påverkar samernas språk eller kultur eller deras ställning eller rättigheter som urfolk och som gäller

- 1) samhällsplanering,
- 2) skötsel, användning, arrendering och överlåtelse av statens mark, skyddsområden och ödemarksområden,
- 3) letning efter och utvinning av fyndigheter som innehåller gruvmineral samt guldvaskning som sker på statens mark- och vattenområden,
- 4) ändring i lagstiftningen eller förvaltningen angående näringar som hör till samisk kultur,
- 5) utveckling av undervisningen på samiska eller i samiska språket och av social- och hälsovårdstjänsterna, samt
- 6) annat motsvarande ärende som har inverkan på samernas språk, kultur eller deras ställning som urfolk.

Förhandlingarna ska protokollföras.

Myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter ska vid planeringen och genomförandet av de åtgärder som avses i 1 mom. sträva efter att samernas rätt att använda sitt

språk, utöva sin kultur och idka sina traditionella näringar inte orsakas betydande olägenhet och att samernas rättigheter som urfolk kan tryggas och främjas.

10 §

Sammansättning och mandattid

Sametinget har 25 ledamöter och fem ersättare som utses genom val till sameting för fyra kalenderår i sänder. Sametinget ska ha minst sex ledamöter från Enare kommun, fyra ledamöter från Utsjoki kommun, tre ledamöter från Enontekis kommun och tre ledamöter från Lapin paliskunta benämnda renbeteslags område i Sodankylä kommun samt en ersättare från var och en av dessa kommuner. Dessutom ska sametinget ha minst en ledamot och en ersättare utanför samernas hembygdsområde.

Statsrådet utser på basis av valresultatet ledamöterna och ersättarna i sametinget, beviljar på begäran avsked från uppdraget och förordnar på basis av nämnda valresultat en ny ledamot respektive ersättare i stället för den som under valperioden har upphört att vara ledamot eller ersättare.

Då en ledamot eller ersättare i sametinget förlorar den i 22 § nämnda valbarheten till sitt uppdrag ska statsrådet på initiativ av sametinget konstatera att hans eller hennes förtroendeuppdrag har upphört.

11 §

Sametingets ordförande

Sametinget väljer inom sig en ordförande och två vice ordförande. Justitieministeriet ska omedelbart underrättas om valet.

Ordföranden innehar sitt uppdrag som huvudsyssla. En och samma person kan väljas till ordförande för högst tre mandatperioder i följd.

12 §

Sammankallande av sammanträden

Sametingets sammanträde beslutar när ett sammanträde ska hållas. Ett sammanträde ska också sammankallas om ordföranden eller styrelsen anser att det behövs eller en tredjedel av ledamöterna begär det för behandling av ett visst ärende.

Om en ledamot som valts från en kommun inom samernas hembygdsområde inte kan delta i sammanträdet ska i stället för honom eller henne kallas den ersättare som valts från samma kommun. Om den ledamot som valts utanför samernas hembygdsområde är förhindrad att delta i sammanträdet ska i stället för honom eller henne kallas den ersättare som valts utanför hembygdsområdet.

13 §

Sametingets styrelse

Sametinget ska inom sig välja en styrelse med en ordförande och två vice ordförande samt högst fem andra ledamöter. Sametinget ska bland de röstberättigade samerna välja två ersättare till styrelsen. Justitieministeriet ska omedelbart underrättas om valet.

Den styrelse som verkar under valåret fortsätter i sitt uppdrag tills en ny styrelse har utsetts efter valet.

Styrelsen ska bereda ärendena för sametingets sammanträde och verkställa tingets beslut enligt vad som närmare bestäms i en arbetsordning.

I sametingets arbetsordning kan bestämmas om att vice ordförandena och de övriga ledamöterna i styrelsen ska inneha sina uppdrag som huvudsyssla.

14 §

Övriga organ

Sametinget ska i början av varje valperiod tillsätta en valnämnd för det val som avses i 4 kap. Tinget kan tillsätta också andra organ för skötseln av uppgifter som hör till samernas kulturella autonomi.

För avgörande av begäranden om omprövning som gäller antecknande i vallängden finns omprövningsnämnden.

15 §

Utövande av befogenheter

Sametingets sammanträde samt styrelse och övriga organ ska utöva tingets befogenheter så som föreskrivs i denna lag och bestäms i arbetsordningen för sametinget.

Sametingets sammanträde fattar beslut om principiellt viktiga och vittsyftande frågor, om inte något annat följer av ärendets brådskande natur.

Befogenheter får inte delegeras i ärenden som avses i 5 § 3 mom., 7 §, 10 § 3 mom., 11–14, 18 b, 18 c, 18 j, 20 eller 26 a §.

16 §

Byråer och personal

Sametinget har byråer samt personal i tjänste- och arbetsavtalsförhållande enligt vad som närmare bestäms i sametingets arbetsordning. Bestämmelser om byrån för samiska språket utfärdas särskilt.

På sametingets tjänstemän, tjänster och tjänsteförhållande tillämpas vad som föreskrivs och bestäms om statens tjänstemän, tjänster och tjänsteförhållande.

I fråga om personalens anställningsvillkor och hur de bestäms gäller vad som föreskrivs, bestäms eller överenskomms om statens anställningsvillkor och hur de bestäms.

17 a §

Deltagande i sammanträden med hjälp av teknisk dataöverföring

I sametingets arbetsordning kan det bestämmas att deltagande i sammanträden är möjligt med hjälp av videokonferens eller annan lämplig teknisk dataöverföring.

I arbetsordningen kan det meddelas närmare bestämmelser om det förfarande som ska iakttas vid användningen av teknisk dataöverföring.

17 b §

Initiativrätt

Minst femtio röstberättigade samer har rätt att lägga fram initiativ för sametinget i ärenden som hör till tinget.

Närmare bestämmelser om det förfarande som ska iakttas vid utövandet av initiativrätten och hur initiativet ska behandlas meddelas i arbetsordningen.

18 §

Handläggningen av ärenden

Sametingets sammanträde och något annat organ är beslutfört när ordföranden eller en vice ordförande och minst hälften av de övriga ledamöterna är närvarande.

En ledamot i sametinget och i ett organ som det tillsatt är jävig att delta i beslutsfattande som rör honom eller henne personligen eller en nära släkting som avses i 28 § 2 mom. i förvaltningslagen eller en person som enligt paragrafens 3 mom. kan likställas med nära släkting.

Ärendena avgörs vid sametinget genom majoritetsbeslut. När rösterna faller lika avgör ordförandens röst. Vid val anses den vald som har fått flest röster. Vid lika röstetal avgör lotten.

18 a §

Bokföring

På sametingets bokföring och bokslut tillämpas utöver det som föreskrivs i denna lag bokföringslagen (1336/1997).

18 d §

Revisionsberättelse

Revisorerna ska för varje räkenskapsperiod före utgången av april månad till sametingets styrelse avge en skriftlig revisionsberättelse som utöver det som krävs i revisionslagen ska innehålla ett utlåtande om huruvida uppgifterna i verksamhetsberättelsen om användningen av statsbidraget är riktiga.

19 §

Valår och valkrets

För valet till sameting utgör hela landet en valkrets.

Val till sameting ska förrättas vart fjärde år (*valår*).

20 §

Valnämnd

Valnämnden fattar på ansökan beslut om antecknande av personer i vallängden och upprättar vallängden. Valnämnden ordnar val till sameting på det sätt som föreskrivs i denna lag.

Valnämnden har en ordförande och sex andra ledamöter som var och en har en personlig ersättare. I nämnden ska finnas en ledamot och en ersättare från varje kommun inom samernas hembygdsområde. De olika samiska språkgrupperna ska vara representerade i valnämnden.

En ledamot eller ersättare i sametinget eller omprövningsnämnden kan inte vara ledamot eller ersättare i valnämnden.

21 §

Rösträtt

Förutsättningen för antecknande i vallängden för sametinget är oberoende av boningsort utöver vad som föreskrivs i 3 § att personen i fråga senast på valförrättningens sista dag har fyllt 18 år och är finsk medborgare eller som utländsk medborgare har haft i lagen om hemkommun (201/1994) avsedd hemkommun i Finland vid den tidpunkt då ansökan om upptagande i vallängden görs.

22 §

Valbarhet

Valbar vid valet till sameting är varje röstberättigad som har samtyckt till att vara kandidat och som inte är omyndig.

En ledamot eller ersättare i valnämnden eller omprövningsnämnden kan inte vara kandidat.

23 §

Vallängd

Valnämnden ska upprätta en vallängd över de röstberättigade på basis av vallängden för föregående val och uppgifterna i befolkningsdatasystemet.

I vallängden antecknas kommunvis i alfabetisk ordning den röstberättigades namn, personbeteckning, hemkommun och adress, om hemkommunen och adressen är kända. Hemkommunen och adressen får dock inte antecknas i vallängden, om dessa uppgifter ska hållas hemliga enligt 24 § 1 mom. 31 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet eller om det i befolkningsdatasystemet har gjorts en spärmarkering enligt 36 § i lagen om befolkningsdatasystemet och Befolkningsregistercentralens certifikattjänster (661/2009) för personen i fråga.

I vallängden ska på ansökan tas upp röstberättigade personer som inte är antecknade i den. Den som är antecknad i vallängden ska avföras ur den, om personen i fråga meddelar att han eller hon inte längre önskar finnas upptagen i den, eller om personen avlidit. Valnämnden kan avföra en person ur vallängden, om han eller hon inte längre uppfyller de krav för antecknande i vallängden som anges i 21 §. Ansökan och anmälan lämnas till valnämnden som ska behandla ärendet utan ogrundat dröjsmål. En förutsättning för att rösträtten ska kunna utövas i närmast följande sametingsval är att ansökan lämnas senast före utgången av september året före valåret.

När vallängden upprättas kan valnämnden på eget initiativ beakta sådana barn till de röstberättigade i vallängden som sedan föregående val uppnått rösträttsåldern och sådana barn som senast den tidpunkt som anges i 21 § kommer att uppnå rösträttsåldern. Dessa personer kan dock tas upp i vallängden först efter att de skriftligen anmält till valnämnden att de betraktar sig som samer enligt 3 § 1 mom.

Valnämnden fastställer och undertecknar vallängden senast den sista februari under valåret.

25 §

Framläggande av vallängd

Valnämnden ska lägga fram vallängden eller uppgifterna i den med undantag av personbeteckningarna så att det från det att tiden för framläggande löpt ut finns en tid om minst fem månader till dess val förrättas.

Vallängden ska vara framlagd under 10 på varandra följande vardagar, dock inte lördagar.

Framläggandet av vallängden ska kungöras offentligt.

25 a §

Vallängdens offentlighet

Var och en har rätt att ta del av vallängden och handlingar i anslutning till upprättandet av den under den tid vallängden är framlagd. Vallängden och handlingar i anslutning till upprättandet av den får inte lämnas ut för kopiering eller fotografering, inte heller får kopior av dem ges ut. Den som är antecknad i vallängden har dock rätt att avgiftsfritt få ett utdrag ur de uppgifter som antecknats om honom eller henne i längden. Den som har begärt att bli upptagen i vallängden har rätt att få uppgift om handlingar i anslutning till behandlingen av ärendet i enlighet med vad som bestäms i 11 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Vallängden och sådana handlingar i anslutning till upprättandet av den som innehåller uppgifter om en persons etniska ursprung ska vara sekretessbelagda vid andra tidpunkter än den som avses i 1 mom. Sekretessen hindrar inte att uppgifter lämnas ut till sametinget för val av ledamöter och ersättare till tingets organ eller för utredande av initiativrätt eller till den som behöver information för att reda ut sin rösträtt.

I fråga om offentligheten hos handlingar i anslutning till upprättandet av vallängden gäller i övrigt vad som bestäms i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

25 b §

Överklagande av ett beslut om offentlighet

Valnämndens beslut i ett ärende som avses i 25 a § får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Besvär ska dock anföras inom 14 dagar från delfåendet av beslutet. Förvaltningsdomstolens beslut får inte överklagas genom besvär.

25 c §

Rättelse av fel i vallängden

Valnämnden kan på eget initiativ eller på yrkande av en röstberättigad rätta ett fel i vallängden. Yrkandet ska dock framställas inom 14 dagar från det att tiden för framläggande av vallängden löpte ut. Ändringarna ska göras senast två månader innan valförrättningen inleds.

När en person införs i vallängden ska till honom eller henne utan dröjsmål sändas ett meddelande på kort enligt 24 §.

När en felaktig anteckning i vallängden rättas ska rättelsen utan dröjsmål meddelas den berörda personen, om detta inte är uppenbart onödigt.

26 §

Omprövningsnämnd i ärenden som gäller upptagande i vallängden och avförande ur vallängden

Justitieministeriet tillsätter för fyra år i sänder en omprövningsnämnd som är självständig och oberoende i sin verksamhet. Till nämnden hör en ordförande och tre andra ledamöter. Två ledamöter utnämns på förslag av sametinget. Innan nämnden utses ska justitieministeriet i enlighet med 9 § förhandla med sametinget om valet av ordförande. Omprövningsnämnden väljer inom sig en vice ordförande.

Behörighetsvillkoret för ordföranden är att han eller hon har högre högskoleexamen i juridik eller en juridisk påbyggnadsexamen. De övriga ledamöterna ska ha god förtrogenhet med omprövningsnämndens ansvarsområde. Omprövningsnämndens ordförande och ledamöter behöver inte vara antecknade i vallängden för sametinget.

En ledamot eller ersättare i sametinget och dess styrelse eller i valnämnden kan inte höra till omprövningsnämnden.

Omprövningsnämnden är beslutförför när ordföranden eller vice ordföranden och minst två ledamöter är närvarande.

För beredningen av ärenden har omprövningsnämnden en sekreterare och annan behövlig personal. Sametinget utser personalen på förslag av nämnden. På behandling av ärenden i omprövningsnämnden tillämpas förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs i denna lag. I nämndens arbetsordning, som fastställs av nämnden, bestäms närmare om organiseringen av arbetet i nämnden.

26 a §

Begäran om omprövning av beslut som gäller vallängden

Den som anser att han eller hon obehörigen har utelämnats ur vallängden kan skriftligen begära omprövning av valnämndens beslut om vallängden hos omprövningsnämnden på det sätt som anges i förvaltningslagen. En begäran om omprövning som riktats till omprövningsnämnden ska lämnas till valnämnden inom 14 dagar från delfåendet av valnämndens beslut.

Valnämnden ska utan dröjsmål lämna begäran om omprövning, de handlingar som gäller ärendet och sitt utlåtande om begäran om omprövning till omprövningsnämnden.

Har en begäran om omprövning som ska lämnas till valnämnden inkommit till omprövningsnämnden inom utsatt tid, ska begäran om omprövning inte avvisas på grund av detta. Begäran om omprövning ska utan dröjsmål sändas från omprövningsnämnden till valnämnden.

Om omprövningsnämndens beslut innefattar att personen i fråga ska tas upp i vallängden, sänder valnämnden utan dröjsmål ett meddelande på kort enligt 24 § till de röstberättigade.

26 b §

Besvär över omprövningsnämndens beslut

Omprövningsnämndens beslut i ett ärende som avses i 26 a § får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. Besvär ska dock anföras senast inom 14 dagar från delfåendet av beslutet.

Högsta förvaltningsdomstolen ska utan dröjsmål delge den ändringssökande och valnämnden sitt beslut. Valnämnden ska göra de ändringar i vallängden som eventuellt föranleds av beslutet och vid behov sända ett i 24 § avsett meddelande på kort till ändringssökanden.

27 §

Kandidatuppställning och kandidatförteckning

En kandidat i val till sametinget kan ställas upp av en valmansförening som har bildats av minst tre röstberättigade och som ska ha ett ombud och ett vice ombud.

Varje röstberättigad får delta i uppställningen av endast en kandidat. Om någon hör till två eller flera valmansföreningar, ska valnämnden stryka hans eller hennes namn ur dem alla.

En valmansförening ska lämna sin kandidatansökan till valnämnden senast den 31 dagen och kompletteringar till ansökan senast den 27 dagen innan valförrättningen inleds.

Valnämnden ska upprätta en kandidatförteckning senast den 21 dagen innan valförrättningen inleds. Kandidatförteckningen ska offentliggöras, sändas till valombuden och hållas framlagd under valet.

I valnämndens beslut om kandidatförteckningen får ändring inte sökas särskilt.

28 §

Valförrättningen

Val till sametinget förrättas under en period om fem veckor som börjar på måndagen den sista hela veckan i augusti. Valet förrättas med anlitande av posten eller genom returnering av röstsedeln på annat sätt än per post till ett ställe som valnämnden meddelar. Valet kan därutöver inom samernas hembygdsområde ordnas i form av röstning på valdagen, om valnämnden så beslutar.

Valet ska kungöras offentligt.

29 §

Valhandlingarna

Valnämnden ska sedan valförrättningen inletts utan dröjsmål till de röstberättigade vilkas adress är känd per post sända den med valnämndens stämpel försedda röstsedeln, valkuvertet, följebrevet, ytterkuvertet, kandidatförteckningen och röstningsanvisningarna (valhandlingar).

En röstberättigad som inte har fått valhandlingarna per post eller som av någon annan orsak saknar dem, ska ges möjlighet att få valhandlingarna på valnämndens byrå eller på ett ställe som valnämnden meddelar.

I röstningsanvisningarna ska anges besöksadresserna och öppettiderna för valnämndens byrå och eventuella andra ställen där valhandlingarna kan fås och till vilka de kan returneras samt dessutom besöksadresserna och öppettiderna för röstningsställena på valdagen.

30 §

Röstning med anlitande av posten

Den röstberättigade kan utnyttja sin rösträtt efter att han eller hon fått valhandlingarna. Väljaren ska i röstsedeln tydligt anteckna numret på den kandidat som han eller hon ger sin röst till.

Röstningen har slutförts när den röstberättigade har lämnat det slutna valkuvertet med röstsedeln och ett ifyllt och undertecknat följebrev inneslutna i ytterkuvertet för postbefordran till valnämnden. Om väljaren bifogar sitt meddelande på kort antecknar han eller hon endast sin underskrift på följebrevet.

Ytterkuvert som sänds per post ska vara valnämnden tillhanda innan rösträkningen inleds.

31 §

Röstning genom returnering av ytterkuvertet till valnämnden på annat sätt än per post

De röstberättigade kan även returnera ytterkuvertet till valnämndens byrå eller andra ställen som valnämnden meddelat mellan måndagen den hela tredje veckan och fredagen den hela femte veckan av valet samt, om röstning på valdagen ordnas, till valbestyrelsen på röstningsstället.

Valnämnden ska se till att valhandlingar som lämnats in på dess verksamhetsställen förvaras på ett sätt som tryggar valhemligheten och att de levereras säkert till valnämndens byrå i Enare innan rösträkningen inleds.

31 a §

Röstning på valdagen

Om röstning på valdagen ordnas, är söndagen den femte veckan av valförrättningen valdag.

Röstningen på valdagen ska förrättas samtidigt i varje kommun inom samernas hembygdsområde. I varje kommun finns minst ett röstningsställe.

En röstberättigad får endast rösta i den kommun inom samernas hembygdsområde som i vallängden är antecknad som hans eller hennes hemkommun.

Röstningen ska ordnas så att valhemligheten bevaras.

31 c §

Valbestyrelse

Valnämnden ska i god tid före valet tillsätta en valbestyrelse för varje röstningsställe i vilken ska ingå tre medlemmar och minst två ersättare och där den medlem som företräder kommunen i fråga i valnämnden och medlemmens ersättare är medlem och ersättare i valbestyrelsen. En kandidat i valet till sameting kan inte vara medlem eller ersättare i valbestyrelsen.

Den medlem som företräder valnämnden i valbestyrelsen är valbestyrelsens ordförande. Valbestyrelsen utser vid behov en vice ordförande inom sig.

Valbestyrelsen är beslutför med tre medlemmar.

31 h §

Avslutande av röstningen på valdagen och valprotokollet

När röstningen på valdagen har avslutats ska valbestyrelsen se till att den förseglade valurnan och vallängden för röstningsområdet i vilken röstningsanteckningarna gjorts samt ytterkuvert som eventuellt lämnats till valbestyrelsen utan ogrundat dröjsmål transporteras till valnämndens byrå i Enare på ett sätt som säkerställer valhemligheten. Valbestyrelsen ska också se till att förseglingmaterialet förstörs omedelbart efter förseglingen av urnan. Valnämnden ska se till att valurnan och vallängden för röstningsområdet förvaras på ett säkert ställe till dess att rösträkningen inleds.

Valbestyrelsen ska vidare se till att ett protokoll förs över röstningen på valdagen och att i det antecknas

- 1) dagen och klockslaget då röstningen på valdagen började och förklarades avslutad,
- 2) närvarande medlemmar och ersättare i valbestyrelsen,
- 3) valbiträdena och de biträden som väljarna själva utsett,
- 4) antalet väljare.

32 §

Röstning på vårdanstalt och i hemmet

De personer som vårdas på en anstalt inom samernas hembygdsområde samt de personer som vårdas hemma inom området och som inte annars kan rösta utan oskäligen svårigheter får rösta där de vårdas.

För röstning där den röstberättigade vårdas förordnar valnämnden den ledamot och den ersättare som i valnämnden representerar ifrågavarande kommun att verka som valförrättare respektive ersättare. Till ersättare för valförrättaren kan väljas även någon annan som är lämplig för uppgiften.

Då röstning sker där den röstberättigade vårdas ska vid röstningen utöver den som röstar och valförrättaren vara närvarande en person som den röstande valt eller godkänt och som antecknats som röstberättigad i vallängden för sametinget.

34 §

Påbörjande av rösträkningen

Valnämnden ska påbörja rösträkningen klockan 10 måndagen efter valförrättningen. De ytterkuvert som inkommit efter att rösträkningen påbörjats ska öppnade lämnas obeaktade. Vid förrättningen ska protokoll föras.

Valmansföreningens ombud eller vice ombud har rätt att vara närvarande vid rösträkningen.

38 §

Fastställande av valresultatet

De 25 personer som vid valet har fått det största antalet röster blir valda till ledamöter i sametinget, förutsatt att det bland dessa finns minst det antal kandidater från varje kommun inom samernas hembygdsområde och utanför hembygdsområdet som anges i 10 §. Om det antal som anges i 10 § inte nås, blir de kandidater som fått näst mest röster valda från den aktuella kommunen eller utanför hembygdsområdet så att kraven i 10 § uppfylls.

Om det från någon kommun inom hembygdsområdet inte finns det föreskrivna antalet kandidater väljs de kandidater som har fått det näst största antalet röster från hembygdsområdet. Om det utanför hembygdsområdet inte finns det föreskrivna antalet kandidater väljs de kandidater som annars har fått det största antalet röster.

Till ersättare väljs den kandidat som efter de kandidater som invalts från varje kommun inom samernas hembygdsområde erhållit det största antalet röster, och den kandidat som efter de kandidater som invalts utanför hembygdsområdet erhållit det största antalet röster.

Är röstetalen lika stora avgörs deras inbördes ordningsföljd genom lottning.

39 §

Fastställande av valresultatet

Valnämnden ska den tredje dagen efter att rösträkningen påbörjats fastställa valresultatet vid ett sammanträde.

Valresultatet ska omedelbart meddelas justitieministeriet för förordnande av sametingets ledamöter och ersättare för följande mandatperiod.

40 §

Besvär över valresultatet

En röstberättigad som anser att valnämndens beslut om fastställande av valresultatet eller någon annan åtgärd i samband med valförrättningen står i strid med lag får överklaga beslutet genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. Besvär ska dock anföras inom 14 dagar från det att valresultatet har offentliggjorts.

Förvaltningsdomstolens beslut får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen.

Om ett beslut eller en åtgärd av valnämnden enligt 1 mom. har stridit mot lag och detta har inverkat på valresultatet, ska valresultatet rättas och statsrådet vid behov förordna ledamöterna och ersättarna i sametinget på basis av det rättade valresultatet.

Om valresultatet inte kan rättas ska nyval utlysas.

40 a §

Nyval på grund av besvär

Samma valnämnd som skötte det upphävda valet ska om möjligt sköta nyvalet. Vid nyvalet används samma lagakraftvunna vallängd och kandidatförteckning som vid det upphävda valet, om inte förvaltningsdomstolen eller högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

Vid förrättningen av nyvalet gäller i övrigt i tillämpliga delar vad som bestäms om det egentliga valet.

Nyvalet förrättas under den kalendermånad som börjar två hela kalendermånader efter att det i 1 mom. nämnda beslutet har meddelats. Valförrättningen inleds genom att de valhandlingar som nämns i 29 § sänds till de röstberättigade.

Resultatet av nyvalet ska utan dröjsmål meddelas justitieministeriet.

40 c §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av justitieministeriet får närmare bestämmelser utfärdas om

- 1) kungörelser i samband med val,
- 2) ansökningar om upptagande i vallängden och avförande ur vallängden samt utredningar som ska medföra ansökan,
- 3) framläggning av vallängden,
- 4) kandidatansökan och kandidatförteckningen,
- 5) röstsedlarna, och
- 6) förvaringen av valhandlingar.

5 kap.

Särskilda bestämmelser

41 §

Sökande av ändring

Omprövning av ett beslut av sametingets styrelse får begäras hos sametingets sammanträde och omprövning av ett beslut av en nämnd eller ett annat organ som tillsatts av sametinget än en valnämnd och omprövningsnämnden får begäras hos sametingets styrelse på det sätt som föreskrivs i förvaltningslagen, om inte något annat föreskrivs i denna eller någon annanstans i lag.

Ett beslut som sametingets sammanträde och styrelse har fattat med anledning av en begäran om omprövning får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. Andra beslut i förvaltningsärenden som har fattats av sametingets

sammanträde får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag. Förvaltningsdomstolens beslut får överklagas genom besvär endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagens 3 § träder dock i kraft först den 1 januari 2020.

På en ansökan om antecknande i vallängden som har lämnats till valnämnden senast den 31 december 2019 tillämpas 3 § i den lydelse den hade vid ikraftträdandet av denna lag.

På sameting vars mandattid inte löpt ut när denna lag träder i kraft tillämpas 10 och 11–13 § i den lydelse de hade vid ikraftträdandet av denna lag. Vid tillämpning av 11 § 2 mom. som gäller omval av ordförande beaktas inte de mandattider som har upphört innan denna lag trädde i kraft.

Det val till sametinget som följer efter ikraftträdandet av lagen ordnas []. En förutsättning för att rösträtten ska kunna utövas i det valet till sameting är att en ansökan om antecknande i vallängden görs senast den 31 december 2019 före klockan 16. [Avsikten är att tidpunkten för valet ska skjutas upp med ungefär ett år. Närmare tidpunkt och anknytande övergångsbestämmelser klarnar senare.]

Sameting vars mandattid inte löpt ut när denna lag träder i kraft fortsätter i sitt uppdrag fram till ingången av mandattiden för det första sameting som väljs enligt denna lag. Den första valnämnden enligt 20 § tillsätts så snart som möjligt efter ikraftträdandet av lagen. Mandattiden för omprövningsnämnden som ska tillsättas efter ikraftträdandet av lagen fortsätter fram till utgången av valperioden för följande sameting.

Paragraf 41 § som gällde vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas på sökande av ändring i sådana beslut enligt paragrafen som har fattats före ikraftträdandet av denna lag.

Helsingfors den 2018

Statsminister

JUHA SIPILÄ

Justitieminister Antti Häkkänen

2.

Lag
om ändring av 40 kap. 11 § i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i strafflagen (39/1889) 40 kap. 11 § 1 punkten, sådan den lyder i lag 604/2002, som följer:

40 kap.

Om tjänstebrott

11 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *tjänsteman* den som står i tjänsteförhållande eller därmed jämförbart anställningsförhållande till staten, till en kommun eller till en samkommun eller något annat offentligrättsligt samarbetsorgan för kommuner, till riksdagen, till något av statens affärsverk, till den evangelisk-lutherska kyrkan eller det ortodoxa kyrkosamfundet eller till en församling eller ett samarbetsorgan för församlingar inom kyrkan eller kyrkosamfundet, eller till landskapet Åland, till sametinget, Finlands Bank, Folkpensionsanstalten, Arbetshälsoinstitutet, kommunala pensionsanstalten, Kommunernas garanticentral eller kommunala arbetsmarknadsverket,

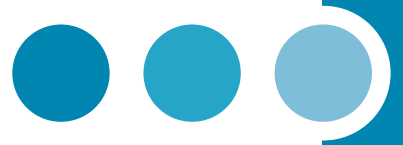
Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 20

Statsminister

JUHA SIPILÄ

Justitieminister Antti Häkkänen

OIKEUSMINISTERIÖ JUSTITIEMINISTERIET

ISSN 1798-7105 (PDF)
ISBN 978-952-259-704-5 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi